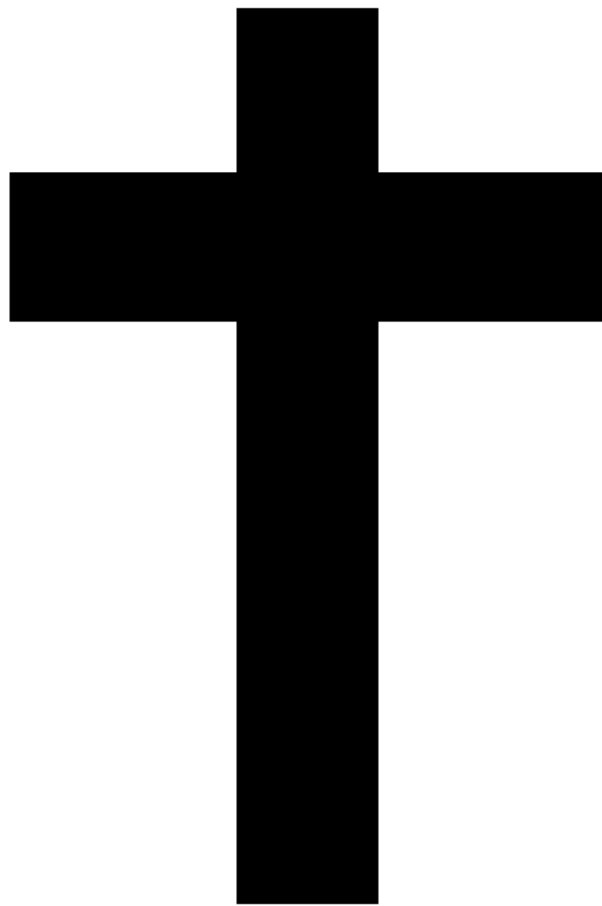

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Dec 2018
0cfecb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	14
Mááki	73
Arúke	101
Yóáane	164
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	204
Arómani	261
1 Korítiani	285
2 Korítiani	310
Karétiani	326
Ipítiani	335
Pirípiani	344
Koráátiani	350
1 Tetaróniani	356
2 Tetaróniani	361
1 Tímoti	364
2 Tímoti	370
Tááítati	375
Pírímoni	378
Íbaru	380
Yêmiti	400
1 Pítaa	406
2 Pítaa	414
1 Yóáane	419
2 Yóáane	425
3 Yóáane	426
Yúti	427
Arébárétiani	429

Áaimo Ataárainne

12

Îtogo Abaramma Aáyaraiye

¹ Yawe Îtogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqá wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awîqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéniqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Îtogo timamiteni-umá Abaramma Áráni maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye. ⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Árániqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae. ⁷ Yawe Îtogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Îtogoka yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaibaqa Ááiyé. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Îtogoka yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négebé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Îtipi Maínenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakanabi Ítipiq mainena kukaiye. ¹¹ Ítipiq wemá koyanekeena anakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínimmá maane. ¹² Ítipiq wayukama emmó aoneta, yerawáqá miráitinoe, ‘mami nínimmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítipiqo witana, Ítipi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tirae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane téta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naaupá urae. ¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégáráq awai típítípíráóqá, mémeraóqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórárawakaraq, mayai wayuka, aaragáráq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Îtogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq timatimikano? ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre tenara, ‘kemá awiqma ketínári urauno’? Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!” ²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení anakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

¹ Abo Abaram maréna Ítipike Négbí utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

* 12:5: Aran Abaramni abakowe

³ Mi maruqa Négibikemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Béterikaraq Ái) emó-urai nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq.

⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáraq, poiymamma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mimorabi mae-waniq uráye. ⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-uráe.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, “Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaqo winaqá, kemá ayáánepaq wonune.”

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítogoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.)

¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uraye.

¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótóm waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawi aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, “Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. ¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariq-ona maragoni káitora íyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao.”

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

¹⁻⁹ Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yetí wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-uráe. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yetí áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aikutae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíniráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam aru-bikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókáq áwátáq-uráe. Mikákémó yemó yauwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mirauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yikama-táwitawa-uráe.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yetí aiwayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Éremqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukatí kinie, abo Titarima Kóimi kayukatí kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíniráwáqá

maréta-wuræ móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíniráwáqá, Beræ Tótom kayukatí kinie, Timepæe Yíboi kayukati kinie, abo Beræe Yowa kayukatí kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótomkaraq Kómóra kinirawaqa kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótomkara Kómóra kayukatí máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. ¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaiko-powata wení ótakaraq wemma awíkae Tótom máqe-emitata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámriini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonnama Abaramte yakarotaráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yetí anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naaupaqo páquramma yááyama aikutena, abo Téní waoka uréta yetí namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkarena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yetí aai wayuka péráwana Abaramma waqmena miraura Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyaræ. ¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kinirawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

¹⁸ Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámíkaiye. Métítérékima uyátámaqma Ítogoni mono-naaupaq mayai-naare. ¹⁹ Métítéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragará wíyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. ²⁰ Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móramora (1) máte-tiyaakabikemma Métítérékimma amikaiye.

²¹ Tótomke kinigo Abaramtaba tiráiyæ, “Wayukarawaqa ketime mätetataqa etábá mayao”.

²² Abaramma anonna-uraiye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wíyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, ²³ Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timáti-kaiyaba. ²⁴ Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

15

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

¹ Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekák páquma tiráiyæ. “Íma ikatí-uwo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

² Miráitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?” ³ Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

⁴ Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyæ, “Minaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.” ⁵ Yawe Ítogo Abaramma awiqmena máápa Abaramma yaubarena abo timámíkaiye, “Mute aabayápáq wíyokarawaqa aonama abo

* 14:10: kaaweq: kumayu káwéqá ammó awiqmakedamo atima óqtammo mammá-karapa kawere

yorautuo, kanarárá yorautínónópo.” Abo wemá timámíkaiye, “Ení iyápó-anna mirárá-ínóe.”

⁶ Abaram Yawe Ítogotaba araine-tiyákáitana, mináítábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

⁷ Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráiyé, “Kemá Yawe Ítogomo Úúqo Kárítíán-kayukabike mami márá áména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

⁸ Abo Abaram Ítáráiyé, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami márámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

⁹ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Nateqá purumakakáráq, mémekaraq, awai típítípikáráq mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágára, paaya numa mamé-iyó.”

¹⁰ Abaram mimátémmá maména wekaq-iráiyé, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqma ókaoka-uráiyé. Numarátámá paa-yukaiye. ¹¹ Abo akikiráókómá arabéna kúmókumo mami áráq wákátábá itana Abaram yikamma wáréwara-uráiyé.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemmá yawaq-uyakaraiye. ¹³ Míkaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráiyáq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yiménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe.

¹⁶ Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yauwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áúráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye. ¹⁸ Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami márá ení iyápó-anna yiménúne, ¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, ²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, ²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukatí maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriye

¹ Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagamma makaiye. ² Abo wemá Abaram-tabá téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma timíno.”

Abaram kanaráré téna, Táráitaba tiráiyé. ³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagamma awíqma awaikomma amikaiye. ⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyé.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye. ⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemma aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaniye.

⁶ “Ení mayai inaruma enayápi maiye,” Abaram tiráiyé. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke.

⁷ Yawe Ítgononí énitóré (30) Ágamma kaqmaápa poqnokóní waqókaq aonaraiye. Mi póqnómá, Túwa wí-áákóní aukapaq waiye. ⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákakena iréya, nákarraq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uraiye.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítgononí énitóreko wemmá timámikaiye, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” ¹⁰ Ókaraqa Yawe Ítgononí énitóreko tiráiyé, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyikánata íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítgononí énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyé, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítímairiye-te* áwîqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá Ítáyamena emmá áwáqnaiye. ¹² Wemá Ítímairi abáq íyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyikainata abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítogoma Aaga Er Roi awîqa amikaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aaga tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Ítogomma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áitábá, mi póqnókómá Bíyá Ráqá Rói áwîqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inamáí Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítímairiye áwîqa miníyápógómá yaamámikaiye. ¹⁶ Abaram étiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítímáirimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Aimma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqo kéitana Yawe Ítogo wekác páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekác amakakí-uréya íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté ketí aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé, ⁴ “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone. ⁵ Íma ókaraq Abaramue áwîqa yainowe, íbêqa ení augen áwîqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áuráiyata abo kínirawaqa epíké páqinowe. ⁷ Kemá ketí pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yetí iyápórawate, kemá ekárác ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan marabimmo íbêqo namuq nákáq-umá mánna kemá aménúne. Mi mára egárác ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwatí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámikaiye, “Emá aamó-tima-yarumakaunnamo timámunna waraó, ekárác ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná ketí yarumata-aíne eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kéréwáqá yabíyéro: Máte inamáí árákáráwáqá íbôwáqá-umáyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátatí áúkápimmo timá-yarúmakaunyane. ¹² Minnámo epikém mó máte inamáí árákáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao nówamo étiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqo páquráiyammo, yaurákém mó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikém mó páquráinae. ¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqo páquráinnakaraq, emó ení yaurakém mó meyaní-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméká matúmatu-íníye. ¹⁴ Nówamo íbôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwaiye.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámikaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táráiyé tiyó, íbêqa wenáwîqa Térae maniye. ¹⁶ Kemá atimûqá-uyákánana abo wemá iyápó ákáma

* 16:11: Ítímairiye awikoní áimma, minná “Ítogo itatimiye”.

amíníye. Kemá atimûqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yinówa mániye, kínrawaqa wení iyápó-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótípake awaúténa wírake-ena abo we-áímma tiráiyé, “Kanaraq móra antareti (100) auqo-uráinna-nako iyápó máyání? Kanaraq Téra náinia teni (90) auqo-uráimma páa iyápó ákání?” ¹⁸ Abo Abara-am Ítogramma ítáiyé, “Táyánámma-ítáúnna emá ketí iyápó Ítímaerima amammá áminó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamá akama amíníye, abo emá Áítíkíyete* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápó-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnna emá ítáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa abo kemá ókaraq táíbaq iyápó anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyápóráwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áúrakanune. ²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkíte maamá páqonune, Térama mami kánárákémma méyá áúkák iyápó ákámá amíníye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitáoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaqa páqurayamma, meyákákémmo meyáníq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaqa maemma wemá ibôwáqá umáyikaraiye Ítogomo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae, ²⁵ mikánáráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaka mimórá kánáráq ibôwáqá-umáyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaqa páqura-nabiyo ópaqnakake meyáníq-uráimma weté ibôwáqá umáyikárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákáq aanónaqa-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráiyé. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo káyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awaútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráiyé, “Ketí Anóko,* kanaraq íráqóáimma-tirátima makáq ketí náoq máíyaq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áítaiuqa tetekéya ma yágóni ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqá maméq-mátímenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákémma páa keráwátí amma wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwo.”

⁶ Abara-ám uyaténa térinaupaqa uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwaqa yaqmáwaq paretiráwáqá agayaó.”

⁷ Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaqo wení purumakakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbêyamma áínóara purumakamma áúyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqá yokaaurae. ⁸ Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám ikaq nánánókáráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaaumá-takaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámma Abara-ám itoumá yagóni áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.

⁹ “Nákaraq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaqa maiye,” tiráiyé.

* 17:19: Áítíkíye áwíkoní ááimma, minná “wíráe”. * 18:3: Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráiyé † 18:6: 20kg-miraramma.

¹⁰ Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ámtaba téna, “Kemá yauwemma mamirá-kánaráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánaráq.” Téra yinaepaq térinakoní otaaraq maena ítáraiye.

¹¹ Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé. ¹² Mirátitana Téra áuyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákaorata wayuka-ariq aukurauye íma iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

¹³ Yawe Ítogo[‡] Abara-ámma ítáraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma? ¹⁴ Kemá Yawe Ítogoma íma mórayatako ummáyatikaniye. Kemá yauwéqma enopaq timákáúnna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí íyápó mayaniye.”

¹⁵ Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-uwo Tiráiyé

¹⁶ Mi káúmó (3) námú wáyúkámó ítóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáínéna maréna yeráwáté uráiyé. ¹⁷ Minnámo maréta kéwowana, Yawe Ítogo wenáuyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratatariqo ónúna. ¹⁸ Ímiye, nóinaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáéteq máte marukarawakomma ma-márábímmá íraqóni umáyikanune. ¹⁹ Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íraqon-aikaraq abo tágamayatari-oró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

²⁰ Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqá yáqyiqkámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé. ²¹ Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áaraimmo yetí táí áimmo taróqómma.

²² Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikáq máqe-uraiye. ²³ Abara-ám Yawe Ítgoní waqókák yiréna ítáraiye, “Emá áaraimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino? ²⁴ Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiymma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá íyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwímmá kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayukagaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimmóráwái úqmá mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kímhora (1) nááwamo mamárábí máte kayukamo yaináimma emá maane. Emá íraqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yauwéqma Yawe Ítogotaba tiráiyé, “Kemá íbêqa Anókote aámá ténáq íma ikatí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq (5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkamino?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyé, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune. ²⁹ Móragaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40) wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.”

³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo, Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó minnámo kaumo tíyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo anónna-uráiyé, “Kemó aónánanamo kaumo tíyáká (30) wáyúkámó maiyaqa kemá íma óqa yíkamonune” ³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kemá íma ikatí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya tíyáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá anónná-uráiyé, “Mami

[‡] 18:13: Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Itogowe

káyáa tiyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá yíkamonune.”³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kanararé, Anókó íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórákaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka (10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyé, “Páá tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmá maiyamma kemá íma yíkamonune.”³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyámma kánatena, wemá mi márúqá kéyuwaimma Abara-ám yauwéqma naópaq kóuraiye.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiyé.

¹ Mi énáikáq kaya (2) énitórékó* Tótóm kóyaráye. Rótima Tótóm marukomma uyáperai ákácq maraqmáqé uráiyé. Minnámo kaya (2) énitóré-rátámó keyimonenama ítoumá yenákátópaqa uréna wemá marabi ótipake yenákárácq awáutaye. ² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí naupa yekao. Kenáká títauqa tete-kékaq keté watáiyaq abo abéya máí nókápácq kenákátí amma wiyoye.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makácq máte kayukamo kaikuyo maruqaq wáeyúye.”

³ Mirá-kéteyataba Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení naupaq koyaráye. Rótí yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma mai) pareti agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana máte wayanammá Tótómkemmma, mapukárácq wayúka ariqa Rótiní nammá yáútúraq-umákáe. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naupake yiwíqma máápaq yukénata yenákáté ketáá aaraukáríq onnatáó.”

⁶ Rótí yimónaiyaq máápaq yáúbarena abo anaépake oqtá áúyakaiye. ⁷ Rótí téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkáraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-tímíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáinna yeráwáté oro. Abo ketí namu náka íma moráyatariq umáyíkaró. Ketí naupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Páábaq yááwao oqtarákémma,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketáti kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emma táwí-áaimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokiránéta-urae.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énitóré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naupaq kéyuweta oqtá áúyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) énitóré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqé-émamma maabukárácq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énitóré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkárano, mirauma enairó-utama, ení ánimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibíkémma?” Máraiya-moema yiwíqme mamipíké kóro. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyíkamma ítáimma anóni itana timátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.

¹⁴ Miráketeyataba, Rótí maréna uréna wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá timáyímíkaiye. Rótí téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-íyápóráóqá ábê-aimma kétéye-téta yúyánápí tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma yokage-umá timáména, “Uyaté enánákaraq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákárácq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

* 19:1: Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énitóré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yímíkaiye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) énitóré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí táaraqo yabítíkánna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin úmágó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enáaraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi maruqa. Kemá íma móra-yatariq urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmarenamo urai marukoni áwîqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúmá utaráiye. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôpake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkarraq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiyé, Yóten arukaraq wayukamo mi márúpímmó máékarraq, mátetataqo mi márábímmó waimma. ²⁶ Miramo-kéimma Rótini ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgórá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókáqáqá Abara-am itóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái maruqaq-uráiyé. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkarraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábíkémhá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmáqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áuyánámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkarraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwîqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiye.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráoqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muriánnóbáqá máqe-urae. ³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimhá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae. ³² Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápo mayáyúye.”

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámítuweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáíkáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté watenaka wekáké iyápo mayao.” ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámmá ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiye. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráye. ³⁷ Ananowámá inamáí ákáma abo Móap awiqa ámikaye. Móap kayukati yibowá íbêqa-maiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awiqa yamámíkaiye, Ámónaiti kayukatí yibowá íbêqa maiye.

Abara-ámya Ábímeréki

¹ Abo Abara-ám Mámrikémma maréna Négebéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma

wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyie. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyíkáitata Téramma koma áwîqmeta yewana Ápíméréki mayákaraiye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Îtogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámíkaiye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Min ínimmá waataké ínine.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyie. “Îtogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono? ⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare titanawaq, abo Térama timátimena Abara-ámtaba ketiyóbiye tiráiyio. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Îtogoma kainapáqá timámíkaiye. “Árainne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama ayanakake mirá-uráne, miráitaq kemá íma emmá ayuwauna ketúrakaqa táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Îtogo kainapáq máte-naimo timámímma timáyímíkaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyie, “Emá nóraq ketámma umátikárano? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigeata mamirúma timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamirámá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyie, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkákáq wáyúká íma Îtgoní áqa árainmma ínópowata kemmá ketínákake títatuweta ketínaqa mayainóe tiráúne. ¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínimmá ketímánare. Wemá ketibokákémmíbo, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Îtogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá keti-yóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamirúma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípkaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámíkaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyie, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáinnaraq nákaqo mánáetinaráq áuyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbímma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúrakaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Îtogokaqa nunamummá-titana, Îtogo Ápímérékigaraq wení ánákgaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkarae. ¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékini aara-iyápó Yawe Îtogo máte yíiyáqa auyatukai.

21

Áitkimma Marákáraiye

¹ Yawe Îtogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámno pórómátimo-uyákárainmma kíqna-uramma taróquráiyie. ² Mi kánaráq-urámmá Yawe Îtogo Abara-ámno pórómati-uráimma, wemá anónuqma-áuráitana, Téra ámûkarariq-uréna inamáí ákáma amíkaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwîqa yamámíkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám

* 20:16: Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

Îtogomo timámíkaiteni-umá Áítíkemma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítíki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiraiye, “Îtogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa Téra tiráiyé, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápó ákáyaminiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áúráipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

⁸ Áítíki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánaráqó Áítíkimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye. ⁹ Téra aónáima weni mayai-íníkóni ánimma Ítímáeri Áítíkemma wíra-uyákáraiye. ¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyé, “Mi máyái ínókárq weni ánimma wárénata kótáa, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yaináníye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuní auyanakoma táwítawa-uráiyé, nói-náitababiyabo Ítímáerima wenáni-karaqiyé. ¹² Abo Îtogo Abara-ámtaba tiráiyé, “Íma emá umma-áúyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tína itaó, nówai-náitababiyo Áítíkikake kemó pórómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne. ¹³ Kemá Ítímáerimma nétuqya iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonáná-yaqmá maténa Ágámma amikáiyé. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana weni ánikote kóuraye. Ága weni amhá maréna abo amáyukara-umaena kaqmáqmaqa Bétíba waqokaq uráiyé.

¹⁵ Abo anabíké nomhá anátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka weni ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkae.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaikakemma wemá ibiqá átáma yakáiyé.

¹⁷ Îtogo Ítímaerimo ibiqó-yaráimma itáraiye. Îtogoní énitóreko wíyôpake Ágamma áyarena abo wetábá tiráiyé, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Îtogo enánikoní ibiqá ítátuwaiye. ¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá weni iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

¹⁹ Îtogo Áganí áuramma táagayakaitana abo wemá maiqnómhá áónaraiye. Ágama nonánábí nomhá yakéna maré-uréna ánikomma nomhá ámíkaiye.

²⁰ Îtogo Ítímaerima yabírákáráitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, weni anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikáiyé.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétíbaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tínéna Abimereki iráiyé Píkórite, weni ááíq-wayukatí kawáámá. Ábímeréki téna “Îtogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Îtogoní áúrikaqa emá ayáámma aikaq márénaga kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá mánná marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemhá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímerékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uq-makáimma Ábímerékini mayai-wáyúkáráwáqá yabíma abowání-umatawana. ²⁶ Abo Ábímeréki téna, “Náwamo miráimhá íma kemá aónaraune. Emá íma mitaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

²⁷ Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímérékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye. ²⁸ Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánáé típítíráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé. ²⁹ Abo Ábíméréki Abara-ámma ítáraiye, “Nówai náaitabawa mami móra-tíyápákáráq kaya (7) típítíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

³⁰ Wemá anónna-uráiyé, “Mami móra-tíyápákáráq kaya (7) típítíráwáqá mayáinnónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukáiyé-tínóne.”

³¹ Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwîqa-yarae, nówaitababiyo kaya-náká (2) móra-yiyaqa makááyakare.

³² Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqa marái-áímmó Bétibaqa kánataimma, Ábíméréki-garaq Píkori wení áai-wayukatí anómma yauwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé. ³³ Abara-ám támárátiki yaama Bétíba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. ³⁴ Abo Abara-ám áayátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmá Aónaraiye

¹ Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

² Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín íyápó awîqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátana enánimma ikámma agaamá ôba umátikao.”

³ Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, ôbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyímí marukaq urae. ⁴ Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye. ⁵ “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yauwéqma keráwátópaq yéyúye.”

⁶ Abara-ám agaamá ôba umákai irama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráye. ⁷ Áitiki téna, “Ketibo?” titana. “Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iramaq maíbo, ániibo nákararaq áráa tipitipi agaamá ôbamo umákaima maiyo?”

⁸ Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáriq móra (1) áráa tipitipi ôbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maákama móraitéta maréta kóuraye.

⁹ Abo yenákámá Ítogomo timáyíkai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iramaá áakumá ámúra makáiyé. Wemá Áitikimma áanna ai-yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makáiyé. ¹⁰ Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé.

¹¹ Abo wíyôpake Yawe Ítgoní énítóreko áayama téna, “Ábára-ám! Ábára-ám!”

Abara-am anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-íyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Ítgoní áaqa ikatiqé mináítábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítípí karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónaraiye. Wemá uréna koma tipítipi maména ánikoní márúqá mamá agaamá ôba ámikaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítgoní énítóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriq-umá (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna

tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íniye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayaí wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyé.

Naqaní Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yaímma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mirkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnáekowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Áramuni abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.” ²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mirkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkáráiyé. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkáráiyé. Yetí yíwíqa. Tápaé, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútááti yíwîqa

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

² Áabaraama minná Ááitekimma aboáé. ániibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma weni ábâqawaayugaraq yeqtí yiboáé. ³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámiye. ániibo yinóama Táamaae. ániibo Pérêtima Étaronimma aboáé. ániibo Étaronima Aráamma aboáé. ⁴ ániibo Aráama Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ániibo Tárámonima Bóaatima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóaatima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámma yabitiiraine. ⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ániibo Abááiyaa Étaamma aboáé. ⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááiamma aboáé. ⁹ ániibo Utááia Yótáamma aboáé. ániibo Yótáama Éaatimma aboáé. ániibo Yótáama Étékáaiyamma aboáé. ¹⁰ ániibo Étékáaiya Manáataamma aboáé. ániibo Manáataa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótáaiaamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótáaiaama Yekóniyaa aboágáraq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áabiutimma aboáé. ániibo Áabiutima Irááiakimma aboáé. ániibo Irááiakima Étomma aboáé. ¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Éríútima Éríetaamma aboáé. ániibo Éríetaama Máataanimma aboáé. ániibo Máataanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ániibo Yótêbima Máriaamma awaikóé. ániibo Máriaama Ítumma marákariye. miráitata yemá Metáiya yauwéqmataa tiwiraí-naré téta áwîqa kéyaae.

¹⁷ miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyáaka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánáaráqá Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyáaka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáiya Ítuma mikáq páaq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyáaka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákariye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní watáama páaq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkaae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamérîq itanabóana ámûkarariq uráiyé. ¹⁹ awaikómá Yótêbi wemá Íraqôn-auyanakaqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akaí-áaqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámma ítaraiye. ²⁰ Yótêbima minnáyaba aúyánámma itáiq-itaiq kéitana uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaíyábá ikatîqa íuwo. itaao. min-íyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama weni áwîqa Ítue té áwîqa yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minná. wemá weni aarawaamá otaa-qtátáapí máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqte-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaino tiráine. ²³ ítáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwîqa Imáánuerie téta áwîqa yamámino. min-áwíkoní áaikoma mirá-uráiyé. ‘Áánúqtuma ketáátê máiyé.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráiyé. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íráqôniq umá ákáráiyé. ²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marákáráiyé. min-iyápógóní áwîqa Ítue téna Yótêbima yamá ámikáiyé.

2

Ítumma marákárainé.

¹ Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béquteremubaqa Yúriamarupaq marákáráiyé. ániibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáárebaq iréta maará-tiraa: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweq-taaboataa ketáá wekák nunamummá timákanataa kéyune.” téta tiráae. ³ Érótima kínima min-áimmá ítátuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq uráae. ⁴ Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq ínyíô?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitata yemá timá-ameta:

“maakák Béquteremubaqa Yúriamarupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatáane:

⁶ “keráwáqá Béquteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma máae.

keráwáqtí márúpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráínana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuráiyó?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béquteremubaqa kégowana tiráiyé: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúmá utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqena min-iyápómá máikaq ko máqe-uráiyé. ¹⁰ wiyóqá káonaawana iyakoma íráqôniq uráiyé. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yáimma-yataaqa ámikaama mónekaraq íráqôn-akuqa i-kánámá íráqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² áaqiibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikáiyé. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtíbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaqa kainapáq kukéna timá ámikáiyé: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtíbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtíbibaq márenaq keqnáammá kemá timáménaa ‘kóaa.’” téna timá ámikáiyé.

¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-íyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Êrôtima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Êrôtima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Êrôtima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké yekáyúkámá Êrôtimma amaníqá makááe. miráitana Êrôtima anómma áyámma umágu-raiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Bétteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-íyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Êrôtimma timá ámikaamma áqnaabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánûqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma itáawana min-áikómá anón-ibiqá yaréta Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínóe.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yawwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Êrôtima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráaeobaq yawwéqme kóaa. wemá min-íyápómá ikamínéna ináqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yawwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá itáimma Áákereaatima Êrôtini áanikoma aboání náapaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-uraipoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikatîq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánûqtuma Yótêbimma amááma ámikaitana Káárirí-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-maruqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tiráine.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánáaráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ániibo wemá Yúriabaq kaqmáápaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ániibo wemá karaanóbáké yaatáru-garaq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáábake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq

irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámwana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyee: “keráwáqá iraaabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánûqtuni áyamma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino?” ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánûqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayano. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóní áaipima Áánûqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuwweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnáama uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboq wení aítuq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tikaraunamanibo wemá keráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayáápipma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wítí-naupaqa wítima mamá áikuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káíq-kaiq umá kain-írabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyee.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánáaráqá Ítuma Kááiriri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyee. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáapike nommá pétikaikaae téna uráiyee. ¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyee: “kanaaráq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “ibáqyuwaa. mi-kánáaráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqte-uráiyee. ¹⁷ ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyee: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íraqônîq kéiyee.” téna tiráiyee.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánáaráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyee. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyee. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyee. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq iréna tiráiyee: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naíkáae téna tiráiyee. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyee: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéye.

‘aáwakoma wenamáa waayúkagomma
matúq-matuq umá
mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.
máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake
waayúkama matúq-matuq umá
mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kėtiye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ániibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni ánikomo máema kanaaraq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kėtiye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata emmá iyáánapo yáqtokaiyana móra-oqtakoma enáitaupimma íataraniye.’

mirá kėtiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwécqma timá ámikaiye: “áaqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáraq maará kėtiye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtááyábá mirá kėtiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íraqó-qtátáákáraq aráátiraiye. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tkénaqa kanaaraq maami-máqte-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kėtiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaa.

máqtemma keqtááyábá mirá kėtiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáa-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririmarupaq uráiyé. ¹³ ániibo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Kááririnokaayukoni áwábaq Yáakoboni ánikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-úúkápáq wáiyé. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma páaq uráiyé. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóní áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Kááririmarukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta

anón-omma kamá tágaimma aónaraae.

aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana

yekáqá ómmá táganiye.”

téna Áítáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánááraqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Kááririnokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye. Tááimoniqtabama óq-awíqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpiké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá

timá yímikaiye: “kenákámá ketinaaé wáraakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá tiráátenune.” téna tiráíye. ²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma áanikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáraq yiboákáraq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayái matáíye.

²³ wemá máqtemma Káárirí-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náúpq yiráátiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kêtima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráíye. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaanopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáíye. wemá mikáq maraq máitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráíye:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwîqa márúte yuwéta yíwîqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógíqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁸ mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íraqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁹ waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápo-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márûqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

¹¹ yemá aónáiyama keráwáqá ketinaaé kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. ¹² miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyikáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íraqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáíye.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnááma paábaq kóinataama nôraq onanatááwáq keqnáammá úmá káníyô? mirán úmá máqte-qtataapimma kanaaráq íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiq íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ móraiq umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaaráq aónainoe. ¹⁶ miraráá umá tágáaro. keráwáqti tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqti íraqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa máí-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnýaba kemá paábaq matuwánáaq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqma ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógáráq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. ¹⁹ miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-uwo' téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awiqa wániye. ²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqti arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeqti arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa mataán-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainái-áípi mániye. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainái-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táiq umákenama wemá áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káiq-kaiq umá kain-írábí wíniye. ²³ miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé ire aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yawwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainái-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainái-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinana i-wáyúkámá emmá ánná-naupaqa akaiyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nôrabi uráinna-anonnama máqtemma yawwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákáin-nakoma minná wenamáárfiq wení arunóbáqá mirán-ááíkmá mamá min-íníkáq kumari-ááímmá tarôq kéiye. ²⁹ ániibo ítáaro. keráwáqti móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa

kanaarác mi-túrámhá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá káiq-kaiq inírábí ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaarác keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káiq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áikárác páác uráine. minná ‘móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaarác wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.’ ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-ínkómá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógárác kumari-ááímmá tarôq kéiyé. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíiné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. ‘keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínécá kanaarác keráwáqá tíya-qtataakoni anaáé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq áraimma tero.’ ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awiqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárákémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwîqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abiqtataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéiyé. ániibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awiqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókác maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamáárîq keráwáqtí tiqnótáuma mamá abutá tíqnótáuwábi kaatáu-tiqnotauma kanaarác íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake páác kéiyé.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. ‘enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwao.’ ániibo ‘enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwao.’ ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaararé kéteraq mórabaq-taapaama amíyana mibákárác yuwítuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna ínaqa kanaarácíbo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqté aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaarácíbo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa ‘tímero’ tín-naqa kanaarácíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaarácíbo keráwáqá tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. ‘yáimma-wayukama keráwáqtí waaqókác máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.’ ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágárác tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákác tái-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni iyápóma

auránoe. Áánûqtuma wení aabaú má mamá íráqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kêtimaýikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútûq katekoîq umá pááq umá ánatagoro.” téna îtuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínêqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timóna-noe. keráwáqa waayúkayopake anó-meyaqtaba abáa kéiyanaama ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwîqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. ániibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wáí-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráa íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatáákaraka miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matáae. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô tínêqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wáí-qtataariq ónnaama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama teníkáa umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áítáa tenana ‘Áánûqtuma ketáái táama itániye.’ ⁸ téta mirá kêtemanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórâriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáa káonaiye. ⁹ keráwáqa maará téraq nunamummá tero.

‘keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwîkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátáaqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátáaqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaao.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetá-aaimma

¹⁶ ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqá yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kítana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá ikénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá ikémayaae. ²¹ keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóni aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá aónama káru-tainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. ²³ ánibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinanana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqá mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áuyánámmá itái-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo meyánîq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtô-gomma uyátá-maqma wáíye. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq ikémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kéyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? ²⁷ keráwáqtí aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maqma akoqnáá umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ániibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaaó? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammaa ígáaeta unáákáqtôma yenamááriq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniboana wení íraqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íraqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kéitawanama keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáíye. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaáe kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtatabi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiníq kéiyanaama anaáekaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááriq mi-kánaáyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánaágónáe." téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá yainai-wáyúkaráá umá káqo-kayukama íma mamá yawáaq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawáaq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqti aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááriq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááriq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáaraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqti anón-otaa-qtataaqa mútûq-yaraa umá túrakaq yawáaq uráíye. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? 'aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánaae.' téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkaráq-wáyúkáá, áqnáabaq kenamááriq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaáekaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwáao.

⁶ keráwáqá móra íraqômma aokaq-yátááqá áwáábíqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íraqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamumma tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kээtama wemá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemá iyuwáinana uyáberanoe. ⁹ keráwápike móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna 'yammá timiyo' tíanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá 'noyááqa timiyo' tíanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqti iyápógoma íraqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáké ítama aónaayuma íraqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq mórariq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáraaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáraaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekák-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵ kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abáaq-íyákáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. ¹⁶ keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikák yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íraqôn-aramma íkéiyaiye. ¹⁷ mórariq umá íraqô-tagoma íraqôn-aramma kéiyaiye. ániibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. ¹⁸ íraqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo táí-yagoma íraqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq mórariq urááe. ¹⁹ máqte-tagoma íraqôn-aramma íma iyaí-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónanoe. táí-wayukama yirunóbáké íraqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²² mikák anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaqtaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaqta ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááriq uráunataae.’ téta mirá tíyaqa ²³ ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokák maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túraqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukaa, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátae.

²⁴ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yuréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ ániibo aaqá yitana nommá augéna uwááma anómma yokáiyé. ániibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútûq yawítíguraiye.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náapaamma matokái-nakora umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáamma árûqmarena tiráiyé: “kemmá kékikaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikák ánataguraiye.

⁴ ániibo Ítuma mi-káru-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákáráye.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ “ummaataráana-nako, ketí mayái-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaqa íma uyáberaa. emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyé. miráitaq kemá ketí mayái-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaao’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ániibo wení anaaé wáráa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá árainmma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakobogaraq móra bi yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítiráeowayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráeowayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáráye. ániibo min-íníkmá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq iráae. ániibo Ítuma paá aamá kétitana mi-káyúkábíkémá waátá aágoma iyuwéna kóuráiyé. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáiyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kétitana min-áíkmá maará-tiraiye: “wemá wenamáárríq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátáma íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbágo tiráiyé.

Ítun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábpáq méwíyataao.” ¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíne inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abáaq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma mainarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma

wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Îtuma kemá wagéqa tiqnómmá maqma arage ónúna-namma íma wáíye.” téna Îtuma timá ámikaiye. miráitana Îtuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ániibo káqomma móra iyápó-annabikena nako Îtumma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá kanaarác awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Îtuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamááríq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáíya-kayukama mamá aráác-yuma kanaarác uqtamáyikanoe. emá paá ketinaaé ya waraa.” téna tiráíye.

Îtuma anón-uwaagoqtaba titana aráwáá uráíye.

²³ mikáké Îtuma únópi-káárébi úítata wení iyápó-annama anaaé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kémetena únóniyágómá únópi-káárémá yawáác inena uráíye. miráimanibo Îtuma paá waguréna máqe-uraiye. ²⁵ ániibo yemá Îtumma ko awáútureta tirááe: “uyátarai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶ Îtuma timá yímikaiye: “nôraq itarác ikatíqa kéoo? keráwáqtí itáíq-itai q umá yabi-í-yátáácá pááqyamiye.” timátuwena Îtuma itó-urena uwáágokaraq nokókárác yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-aráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráíye. ²⁷ minnýabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “maaminnáma nókaa-nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógárácá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Îtuma táí-aama matukáíye.

²⁸ Îtuma yetê nokaayúkómmá meranábápác Káátarini-wayukati marabác atamá uráíye. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábi máí-nakorata Îtumma ya aónaraaye. yenákáma pukáa-kayukati mararaapácá máátíq-máatipa q máqeta irááye. yenákáma anómma abáácá amáguraayataboata waayúkama min-ákácá íma uréire urááe. ²⁹ ániibo min-nákórátámá anóka q ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánúqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma páác-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátáácá má-timinetaa kéono?” téta tirááye. ³⁰ mórama pó-annama néka q máeta aúma narááe. ³¹ ániibo táí-aagoma Îtuka q inaa téta tirááe: “kanaarác emá keqtáámô tíkamma waréma emá kanaarác timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnatí yirunóbátáa kobéráano.” téta tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáq kóoro.” téna Îtuma titata yemá mi-kááyác-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbác uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepa q péqmareta mórama áítaba q metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpitáá metaréta nommá nawíketa máqtepa q pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupa q koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébaka q wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma páác i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Îtuqtaba ya abáá-uraae. yemá Îtumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-maraba q kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayaamma táíq umági-naqa Îtuma mamá érákáraiye.

¹ Îtuma únópi-káárébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápác yawuwéqma uréta Îtuni márúpa q koyarááe. ² mibác yaímma-wayukama móra-kari-naqa Îtunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Îtuma mi-káyúkámá yimónaimma wekác itáíq-itai q kéowanaboana Îtuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paába q kématuwaune.” téna Îtuma titata ³ yaímma ámaán-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbácá “maan-nákómá Áánúqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbácá Îtuma yimónatuwena wemá tiráíye:

“keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé. ⁷ miráitana mi-kárí-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyariye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayái-náúpaq máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaaé wakáiyé.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpaq-áímmá tiráiyé: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábikén-áímmá ko ítáaro. ‘naí-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kétéye.” téna Ítu timátuwena tiráiyé: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánáaráqá Yóáanema nommá perái-nákóní iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánáaráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayané kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táíq ínáyô? íma aokaríq kéiyé. anaaékaqa mi aaramô mayané i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayanéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokaríq kéiyé. miráinanama mi-tábáráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye. ¹⁷ keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítewae kéiyé. miráitana yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokaríq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íraqôniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Îtuma maamin-áímmá kêtima-yimikaq mórana anó-kawaa-naqa Îtun-amakaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámûmma paá íbêq pukuráiyé. ániibo emá kanaaráq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyé. ¹⁹ ániibo Îtuma itó-uma mi-káwáá-nákóní anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááé.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inaaútamma ákáitana inaaupaqá tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Îtuni anaaépaq amakaq iréna Îtuni wáqtôgoni aqtórâq ayáámma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníkmá wenamáárîq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Îtuni wáqtôraq tiyáámo ánekuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye.” téna ánekukaiye. ²² Îtuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itai q umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákáraiyé. mi táoqa min-íníkmá karímá anataguraiye.

²³ Îtuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kêteta aamá anón-aimma kêtewana yimónaraiye. ²⁴ ániibo Îtuma tiráiyé: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aúma waguráiyé.” téna Îtuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wírâa umákaraae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Îtuma mi-náúpâq uténa pukáin-inaarugoni ayáákâq yáqtorena ayáátórâitana itó-uraiye. ²⁶ mi kátâagoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Îtuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Îtuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Îtun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áé, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.” ²⁸ téyana Îtuma naaúpaq uyábérâitata yúrammo karopâgi-nakama wenôpaq utááye. Îtuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itai q kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna ítâitata yenákámá Îtumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye. ²⁹ ániibo Îtuma min-nákátí yúrapi ayáámma kánekuyena tiráiyé: “kenákámá itáíq-itai q óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Îtuma timá yímikaiye. ³⁰ ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Îtuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiyé: “atérâakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyé. ³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkâpâq-márâbâqá Îtuni wataáma timáeta uréire urááye.

³² yenákámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí maí-napoana aamá ítítata wemmá yemá awíqmeta yewana Îtunopaq iráiyé. ³³ ániibo Îtuma táí-aagomma matúwâitana min-nákómá aamá áaimma átâma tiráiyé. minnáyaba aarawaamá iyánâaq uréta netuq-yúyánámmá kêteta tirááé: “naayóbáqá maakáqá Ítirâaeobaqa maamirá-qtátâáqá íma pááq uráine.” téta tirááé. ³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tirâae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááé.

aarawaayábá Îtuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Îtuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpâqá kényiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kêtima-yimena máqte-karimo máyâa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyíkaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíwâqnaa ínîyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipi-típigoma yeqtí kawáá-nâqá íma máitata oníkâá urááé. ³⁷ miráitana Îtuma wení iyápó-annama aúpâq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba

íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nuna-mummá kėtiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata weni waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá ako-qnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ániibo ábâkoma Áánarue. ániibo Yêmitima Yéberimma ánikoboana ábâkoma Yóáane. ³ ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tóamáátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákitimoneqa mayái-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániibo Tááqtiatie. ⁴ ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awîqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítíráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketôpake mayáiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áítumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áíti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaarácq weni aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaarácq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna weni naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-naúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waíno’ timá yíkáaro. ¹³ ániibo mi-naúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yetê máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itáinaqa ániibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yainái-kánáaráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkácq-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ ítáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áraakaa umá taáqa íwái-kama áwáábiquiyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irak-abayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuweró. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoq-naúpáqá tebûqa

timéta ínoe. ¹⁸ ketíwîqa márúte yuwánera kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrikaq wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yaináiyaqa keráwáqá ikatîq íeraq 'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínimma ²⁰ kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqá tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánáaráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá áanikomma móraiq umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma yinóboyuma komarummá íyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táiq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánáaráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awirainana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaarâq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqá kawáá-náqá kemmá táiq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táiq umátikanoe. ketíwîqa Píétebue téta tíwîqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwîqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatîqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatîqa oro. máqte-qtataaqa aúpâq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokâq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá ítuma aamá kumayuqnóbâqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ánibo aamá yaákareq táápike mo ítáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúrikaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqá tuma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatîqa oro. keráwáqá tirun-íyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikátéro. keráwáqá tógaraq tirun-íyápógárâq mákama kanaarâq Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaarâq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikátéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa moneqa kímora-toeyarake kanaarâq meyánîq ínoe. ánibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaarâq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ánibo keráwáqá keráwáqá tiquótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatîq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkaraie.

Ítuni áwîqa yaí-ááimma

³² móra-nakoma náawabi abarokâq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúrikaq tinná-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúrikaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. ³³ ánibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúrikaq anaaémma umátikai-naqa kegárâq wemmá ketibon aúrikaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yaináí-tókórú-yákárâq kukáie.

³⁴ maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yaináí-tókórú-yámmá ketáama íwárâa-kayukagaraq ketáama wárâa-kayukagaraq aúkâapike mamá yainanáâq mamé kukáune. ³⁵ ááiqá áanikokaraq yeqtibogárâq íyata ánibo ayáámukokaraq yinóakaraq

íyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoc.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráye. mórai q umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoy-aba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráye. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáa énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumake-tama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa q umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa q umá mayánóe. ⁴² taáka q máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáráa-kayukabike áwáqnaa ónaae téna paá yaugiq-nómma aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóní íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perái-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóní mayaiyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq uráae. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaéka q móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónú-nataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyae: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaq aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyae.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá uráama nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákáráq ókáráákáá uwáá-goma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááó? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááó? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana

wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tînîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aamma awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáneqtaba agamatá-kánáábí tiráine téna kétiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáne uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraq móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá peráí-nákóní kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aiiq kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágárq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq itáaro. Yóáne wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyé. ¹⁸ Yóáne iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘ábôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá ylkáayuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnýyaba Áánûqtuni itaí-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaq Ítuma awaaméq-yátáárîqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínîyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínîyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waerúnatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamáárîq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánááráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káiq-kaiq umá kain írábí kumínóe. minná kemá keráwáqtí márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágárq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápí wáin-aaimma aamá kéyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnýyataba kemá ‘tíkáiye’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyee. ániibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá aonaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tíbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagaí-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamá kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá ketê yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ ketê yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwáqá maráana-waigoma oyaaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyee.

12

Tabaatiráq mayaímá mayaíyáábá aammá aúkain-aimma

¹ anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyee. ániibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péra-ti-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááímmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.”

³ téta tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune.

⁴ yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyáábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minná íma otaa-qtátááríq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkómá maará kėtiye. ‘naí-wámmá timíyáábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyee. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táiq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyee. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte kéyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaaráre tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáq-naa ónúntaiae.” téna Ítuma tiráiyee. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurainaq timá ámikaiye: “ayáamma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayáama mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyee. ¹⁴ miráimanibo Péra-ti-wayukama Tabaatiráq Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaináq-úrání.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá

íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amunenaqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma ketí mayái-náqíye.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtábá kêtikaitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekák máraánana wemá ketí yainái-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnoabaqa ummaa káyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá wataáama kétinana yainái-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaaeo-wayukama wekák yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kėtiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayái kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánaaráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágítana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé. ²³ minnýyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáiya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Péрати-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnáama ámikaipoana táí-aagomma kématuwaiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móramarukaq-wayukama yatákaa umá kaayaq-ánnáíq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táíq umáginiye. ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaa umá kaayaq-ánnáíq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginóe. ²⁶ mórai q umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaa uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginóe. ²⁷ ánibo keráwáqá maará kététe Píétebuma tíwâqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqtí tinaae wáráa-kayukama yíwâqnaa itatawâq táí-aagomma kématuwaa? miráinata tinaae wáráa-kayukama keqtáámá kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiyé. ²⁸ itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwâqnaa kítapoaq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáiyé.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékéna wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaráq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma máí-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwâqnaa éna waayúkama aígma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. ³¹ miráitaaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikéna awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákéna awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aánapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákéna awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraqa wemá íma mirá-íniye.

tái-yagoma táí-aramma itáiyé.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógaráqá íráqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógaráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé. ³⁴ keráwáqá irakabayakóní áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyauyima mimórá-áúyanámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá pááq kéiyé. ániibo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiyé.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqá táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Péрати-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹ miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yiráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápí itó-ureta keráwáqá tái-taiqtaba tái-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraq anómma yabíkáin-inikoma kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápí itó-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúinímá maa-márágóní aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itái-yátáákóní áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna wetábá wenamááríq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yauwéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-marábáq uréire kéena móra-aukapaq aagánî-maruqtaba abáá kéiyé. aagánî-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyanápímmá kétiye. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqôniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá tái-aagomma ko yiwíkaima tái-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínéna itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma máae. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táiq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánááráqá máa-kayukabima mórai q umá miráuma tái-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya itó-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáa-wataa tínéta uráae. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “itaao. enanógaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê

watáá-wataa tína kéeoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maan-náma ketinógaraq ketíbâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minnâ yemá ketíbâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ányumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánááráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóní áwabaq máena yiráátiraiye. ² ániibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uráae. ³ ániibo Ítuma netuq-ááimmá téna wáeqma itái-áímmá téna wáeqma itái-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ányumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ányumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ ániibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. ⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íraqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-arámmá (30) iyáitana urááe. ⁹ móra-nakoma ááqa wáinanama itáino.

Ítun-aaimma wáeqma itái-áípi aamá tiráiyé.

¹⁰ wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq wáeqma itái-áípiimmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áíkón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyé. ¹² minnâ mórana Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ániibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³ wáeqma itái-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine. ‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbô-gaitata yemá yúramma karoparáe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá íraqôniq umá mááe. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkaraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítaan-aimma itaíyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áikóni áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áimma itáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma itáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoqaq uqmáráimma Tááqtaama iréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá keyitata yemá páátákáá aamá keyuwaae. ²² ánibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwaráíqtábá móneqa mayaíyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá keyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéa waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatíyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá keyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áimma

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itai-áimma timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyé. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóni namuro-nákómá nokáámma iréna karaa-qtatáákóni ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uraiye. ²⁷ ánibo mayaí-wáyúkámá yókóni aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukááne. ánibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ánibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayaí-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ánibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umaráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itai-áipí timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itai-áimma

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyé. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóni amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itai-áimma timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyé. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyé. ánibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miraráá kéiyé.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áipín áátuqma nôraq itanabi tiráiyé.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itai-áipín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itai-áipín áátuqma tiráiyé. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne. maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.”
téna Áítáiya naayóbáqa tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkkóni áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyé: “maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé. ³⁸ ánibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Ánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ minámúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópíké ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Ánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ánibo yemá tái-namagaraamma yúqma áíkkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá keyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áíkuinoe. ⁴² ánibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Ánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írábí yemá máeta anón-ibíqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánááráqá Ánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Ánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáino.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma moneqa yawáanakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁴⁴ Ánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáanakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ánibo móra-nakoma mi-mónéq-yawáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópí moneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyé.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákkóni waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móragaraq Ánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áíqma áíkuinikaa kéiyé. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó keyimena meyánîq uráiyé. ánibo wemá minnárake moneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiyé. mórai q umá Ánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátaraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

⁴⁷ móragarare. Ánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpí kúqômma yukéta noyááqqa yáqtóráánikaa kéiyé. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwabaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ánibo yemá áwabaq má-maketa íráqô-noyaaqa áíqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áíqma paábataa keyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánááráqá miraráá umá mórai q ínóe. Ánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo tái-wayukamo maíyamma kunáíqma ⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibíqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókkaráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áíkkóni áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² “miráitata

máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áikaráq naayón-itái-áikaráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itái-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áikuyikarena Ítuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaameq-yátáárabi itái-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábikaráqá wení áwîqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkákáq taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perái-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánaárqá anó-kinima Érôtima Ítuni watáama ítaraiyé. ² miráitana Érôtima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perái-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uráiyé. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyé.” téna Érôtima tiráiyé.

³ miráitana Érôtima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Érôtimma ábâkoboana Érôtima awekémá kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Érôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érôtimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaee. miráitana mi-káyúkátí yúrikaq Erótiatima ayáámukoma ímá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érôtima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómá maará téna Érôtima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáa umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érôtima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perái-nákómá ko ikámma aqnómá aráqma móra-tapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínímá Érôtini áyakoma ummaa yáguráiyé. miráimanibo wení akoqnáa-aimma máqte-kayukama áíkuma máeta ítaraawanaboana Érôtima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perái-náqá Yóáanemma ko ikámma ánûaramma aráqma ¹¹ aqnómá mamá móra-tapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni aráaq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamá kóuráiyé. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márûqa yuwéta marabí Ítun anaaé waqméta urááe. ¹⁴ anaaékaqa Ítuma

áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Îtuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamáárîq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Îtuma tirááe. ¹⁷ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Îtuma tirááe: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tirááe. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tirááe. mirá-timatuwena yammá mapákana iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ ániibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yarááe. yaímma aqtó-átó-ááwâqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámmá áíturaae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóní ámûraaqa Îtuma urááe.

²² íbêqa Îtuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’” téna Îtuma timá yímikaiye. ²³ ániibo Îtuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamáa anubaq nunamummá tínéna utááe. énaikaqa wenamáa anubaqá máqe-urááe. ²⁴ wení iyápó-annamo koon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá karááto kéena únópi-káárémá awéq-taraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Îtuma nokaayúkóní ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq irááe. ²⁶ nonánánaakaq Îtuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátama kéíe.” kététa yemá ikatîqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ániibo Îtuma paátákáá yáayama tirááe: “keráwáqtí tíyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Îtuma kéyune. keráwáqá-ikatîqa íoro.” téna Îtuma tirááe. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tirááe: “uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tirááe. ²⁹ ániibo Îtuma tirááe: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Îtunopaq urááe. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine urááe. miráitana Pítaama wááqa kéyena tirááe: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwol!” téna Pítaama tirááe. ³¹ Îtuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tirááe: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wááe. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Îtuma Pítaamma ítama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárébi uyámetaayana uwáágoma mikáq yukááe. ³³ ániibo únópi-káárébi máe-kayukama Îtuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “árainé. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Îtuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íraqôniq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Îtue téta ítaraae. ániibo mi-márúkóní waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Îtunopataa irááe. ³⁶ yemá Îtumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Îtuni paá wáqtôraq ánékuiyana ániibo máqtemma karí-wáyúkámá Îtuni wáqtôraqo ánékuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

¹ mi-kánáaráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Îtunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútááma tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ániibo móra-nakoma anóanabi aboámma timá táíq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’ kétenama ⁶ anóabomma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte keyuweq keráwáqtí táama múte keyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine. ⁸ ‘maan-ánná-ínínáúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte keyauyomanibo íyaqnoabaqa keqtábá íma keyikaiye. ⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine. ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámma kéitaae.’ téna Áítáíya tiráine.” téna Îtuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááré.

¹⁰ mi-kánáaráqá Îtuma aarawaamá yááyamae irena iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámma ítama arútáaro. ¹¹ óyauqnoabaqa pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ániibo túyánápké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹² mi táoqa Îtuni iyápó-annama iréta tiráae: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Îtumma ítama aónaraae. ¹³ Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáiyee. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamáárîq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráiyee. ¹⁴ Îtuma ókaraq tiráiyee: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátí-nata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Îtuma tiráiyee. ¹⁵ Pítaama Îtumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkoní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráiyee. ¹⁶ ániibo Îtuma tiráiyee: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máípímá keyuwaiye. ¹⁸ áaqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápkékáráq tirunóbákékáráq keyuena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwîqa kéiyee. ¹⁹ móra-nakoma áyáqnobake úí-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímmá mamá pááq éna moyámma mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámmá téna kéiyee. ²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwîqa íniye. áaqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkamá Áánûqtun aúrikaq mamá táwîqa íkéiyee.” téna Îtuma tiráiyee.

Kéinanai-inikoma áraimma Îtukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánáaráqá Îtuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráiyee. ²² ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma irena ááyama tiráiyee: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkkómá tiráiyee. ²³ miráitana Îtuma móra-aimma yauwéqma

íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéiyee. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyee: “Ítiráaeobake tipí-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁵ ániibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmma ayéna tiráiyee: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyee. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyee: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyee. ²⁷ ániibo min-íníkmá tiráiyee: “umaataráána-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyee. ²⁸ min-íníkmá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyee: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nói-qtababi ákái-qтатаaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye. ³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítuqa táiq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráapaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónamma yóyauqa aráapagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítuqa táiq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyee: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyee. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkaanata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááímmá iyábááe.” téna Ítuma tiráiyee. ³³ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamá-taawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekákáq umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaaráq umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). ániibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópi-káárébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makákqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káurairoana uwááma kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama

kéyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátáárîq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-íniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itái-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ánibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráíye. ⁷ ánibo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráíye: “nôraq itaráq keiyáama netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa pááqyamma wáíye. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ánibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráíye. miráitata iyápó-annama mikáq ítaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayái-yíqtiyábá íkétíye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráíye.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwiraí-naré” téna abarokáq tiráíye.

¹³ Ítuma Tétaría Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráíye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwîqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ánibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perái-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráíyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yérémaíyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kété.” téna tirááe. ¹⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamáárîq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwîqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráíye: “emá jauwéqma yiwiraí-náqá Metáíyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráíye. ¹⁷ minnáyaba Ítuma jauwéqma tiráíye: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraa. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq máí-nakoma wenamáa maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwîkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraq naammá umaráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áikuyikanune. ánibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaarác uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ánibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá mórai q umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ánibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya jauwéqma tiwiraí-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráíye.

²¹ mi-kánáaráké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokáq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáarebaq ónáae. mibáq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárác ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá

yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyé. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaaol! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánîmanibo wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyokinanama mi-máqte-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa ínáyô? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyánîq ínáyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûq-tunopake kumónúnatae. mi-kánáaráqá kemá aarawaatí máqten-aiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráiyé.

¹ abapaké móra-kanaama yátamakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórana uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrikaq mamá waéqma aokariq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute wataá-wataa kétéyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqône. emmá akáinaqa kanaarácq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórana ení naané mórana Mótetini naané mórana Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórana aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápíké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétékaiye. keráwáqá wenáama itáaro.” téna aagómá mi-kónnápíké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatíq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatíq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónaamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúma yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónaamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaarácq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yiráati-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miraráa umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátáríq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perái-náqá Yóáaneqtaba kétiyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yauwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráana-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ánibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ánibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’o’ tíyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukaráq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Kááiriri-marupaq uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átama maránóe. ²³ miráiyata tikamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati iyakoma ummaa yáguraiye.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyaa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa keyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ánibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ánibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma keyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yaa. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá moneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹ mi-kánaáráqá iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ² Îtuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ániibo Îtuma tiráíye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoé. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awiqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ániibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá móraiq umá tíwáqnaa kéíye.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéíye.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minnâ pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-marábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéíye. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginíye.

⁸ keráwáqtí tiyáákwabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaqa tíyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minnâ keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaarác matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámna wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Îtuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráíye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqá mórámora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minnâ ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúy-oraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáíye. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyok-inanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma ké-marainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéíyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaarác emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráatiyo. ániibo wemá enáama itáinnaama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ áaqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaarác mimórámô-áikáq aamá tínóe.’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikómá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqtí yáama ímo itáinaama kanaarác monoq-náupác áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábágarác íakainaama minnâ wemá aamá íi-tainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkápikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqtí aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayai-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

²¹ mi-kánáaráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?” téna Pítaama tiráiyé.

²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwao. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayai-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. ²⁵ miráitana wení móneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkararaq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábáára q kínimma áméro tiráiyé. ²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámiqma ánatanune.’ téna tínana ²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákéna wení aqtábáára q ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokéna tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyé. ²⁹ miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaímá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábáára q anónná aménúne.’ téna tiráimanibo ³⁰ wemmá paá íakaraiye. min-náqá áanna/-naupa q mó ákaraimma wemá ánná-naupa q máena wení aqtábááma meyánîq umá ánataniye tiráiyé. ³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqno q itama táíq umátuweta yemá yeqtí anó-naka q uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe. ³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráána q kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. ³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá ikéumakaano?’ téna tiráiyé. ³⁴ ániibo wení anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma anónná yauwéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena tiráiyé: “keráwáqti tiyaqno q máqtemma tábáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma mórai q umá keráwáqti kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹Îtuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááririri-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ²netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

³yaímma Pérati-wayukama Îtunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraa: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánô?” ⁴téta tewana Îtuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráine. ⁵tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenáká má móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine. ⁶miráitata yenáká má íma kaayaq-wáyúkáráá umá mááye. ímiye. yenáká má miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Îtuma tiráiyé. ⁷ánibo Pérati-wayukama Îtumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawác Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómma ámituwe waqtuwaao’ tiráiyô?” téta itama aónaraae. ⁸ánibo Îtuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aamma awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine. ⁹kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁰ánibo Îtuni iyápó-annama Îtumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaarác íye.” téta wení iyápó-annama tirááe. ¹¹tewana Îtuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. ¹²ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaarác mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaarác iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápác maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyíkaraiyoata aaramá íma kanaarác mayánóe. ánibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákárác yirukarác máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaarác mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Îtu tiráiyé.

Îtuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Îtunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááe. miráimanibo Îtuni iyápó-annama aamá yiwááguraae. ¹⁴ánibo Îtuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq máí-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Îtuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámma makáiyé.

¹⁶móra-nakoma Îtunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ánibo Îtuma timá ámikaiye: “nôraq itaawác íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íráqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayánéma kanaarác emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ánibo min-nákómá Îtumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Îtuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámma íma mayaaó. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó. ¹⁹emá enanó-enaboni aménáápác mááo. enamááríq

arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórárîqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkarraq marénata meyanîq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráatai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainíkáa umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tirááe. ²⁶ ániibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá íinoe. Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqma ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitatarraq mánune. mi-kánáaráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaeemo kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátárqq mánoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbbâqawaanabi yímanaatoínabi yinóanabi yiiboánabi iyápóabi yeqtí yónabi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ áaqibo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóraraqá íyata ániibo netuqyaa-káyúkámá íbbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ániibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiye. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayaírákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiye. ³ miráuma aabaúgómmá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye. ⁴ ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaráq keráwákárqq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. mórai q umá wágáawabi énaikaqa (miráuma 12 kíróki-garaq 3 kírókigaraq) wemá uráiyé. ⁶ ániibo énaikaq (aabaúgómmá 5 kíróki) keqnáammá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itaráq íbbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mi-káyúkámá timá

ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma këtimitaqtaae.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákáráq wááéni-yopi mayaimá ko máyáaro.” téna tiráíye.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayairáq-káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayái ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waao.” téna tiráíye. ⁹ ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayaimá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayaimá matáa-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiye. yegaráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá mórai q umá matááe. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámmá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaémo mayái máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayái matááe. miráuraawaa emá yemmá mórai q umá ketáái meyákáá umá káyimene. ániibo ketáámá ayáqtáa-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáimá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááe. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkápíke móra-nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táíq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáanayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá mórai q umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnýaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráíye. ¹⁶ miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá këtune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákáq wínóe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráíye.

¹⁷ Ítuma Yérútáarebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáarebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áimá téite éta yawáaq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráíye.

Yêmitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráíye. min-íníkmá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkmá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-íyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnýaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama íitaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaarácq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaarácq nayúye.” téta tirááye. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “áraine. kenákámá ketí káapubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaarácq ketimakaq mániyo? maamin-áimá kennámá íma wáíye. ímiye. min-ábíqtátámá yáimma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áimá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati káni-kayukama yemmá mamá márúte

yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayáábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápimma íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayai-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtónakaa umá maíno. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayáimá mayéq yíwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyánîq umá yauwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoga yuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma ítá-tuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³¹ ániibo aarawaamá ‘páátí mááka’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³² ániibo Ítuma mikáq kepáguena min-nákámá yáyama tiráiyé: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráiyé. ³³ ániibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ ániibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaipo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óribêti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaq ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ ániibo móra-nakoma kenákáyáábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Ítuma tiráiyé.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áikuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayai-ótiráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéiyé.” téna tiráiniq uráiyé.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ániibo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqeuraiye. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ána-garaq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ániibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tiwirái-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íraqônîq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéiyé. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.” téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánaaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo aarawaamá

aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Îtue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máráa-kayukama Îtuma waqtukáiyé.

¹² Îtuma anó-monoq-naupaq uyábékéna mi-káyúkámá meyánîq kéowana waqtukáiyé. wemá móneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiyé. ¹³ Îtuma miráu-matuwena timá yímikaiyé: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiyé. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tínóe.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁴ Îtuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikariyé. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Îtuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Îtumma timá ámikaae: “maamin-áimmô téta enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo Îtuma yemmá timá yímikaiyé: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áimmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna Îtuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo Îtuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqtanibaq ko máqe-uraiyé.

Îtuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiyé.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Îtuma yauwéqma márûpaq itana áama yaráiyé. ¹⁹ ániibo Îtuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááípaq uráiyé. ániibo mórama náí-yátááqá arammá íaonaraiyé. ímiyé. áná-aatuqma wáqe-uraiyé. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiyé: “ókaráq arammá íma iyaa. áraimma ímiyé.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiyé. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánaaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ ániibo Îtuma yauwéqma timá yímikaiyé. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá tíméq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaarác keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátáárîq íinoe. ímiyé. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaarác mirá-iniye. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánaae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Îtuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Îtumma ítama aónaraae.

²³ Îtuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiyé. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Îtunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ ániibo Îtuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiyé: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarác keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáiyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áimmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanáámmá maará ténataa timá-timiniyé. ‘nôraq itarác keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniyé.” téta tirááe. ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkagon-amiyé.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Îtun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá

íanonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayaune.” téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áiné.

²⁸ Ítuma tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayaímá ko mayaao.’ tiráiyé. ²⁹ ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘ítíkaiye.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ ániibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaekoe.” téta tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Ánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóáane nommá perái-náqá keráwákáq íréna arupú-amma má tirááitiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. áaqibo táákiti-moneqa mayaí-wáyúkágáráq kumari-nóinikáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áiné.

³³ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “ítáaro. móra waéqma itái-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ániibo arunóbáqá wááéni-nomma kaí-táápékóní maiqá uqmaréna ayáqtáaq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóní aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyé. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtáaq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááéni-yokoma ábû kaí-kánáaráqá wení mayaí-wáyúkámá timá yíkáitata wááéni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maráiyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápô ikaméta móra-naqa ikámówana púitata móra-waigomma óqtatan- napo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóní aboámá óqa mayaí-wáyúkámá timáyíkái-tata irááe. áqnáabaqa páaqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata irááe. ániibo wááéni-yopima mayaí máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóní aboamá maará-tiraiye. ‘yemá kanaarq ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyé. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeíyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ániibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá íréna wááéni-yopimo mayaí máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ániibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá aráaq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábûma kaíkanáaráqá yemá ábûma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe. ⁴² ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Ánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tirái-kannaama íyaq yoráuma ítaraao? maará-tiraine. ‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáa-oqtamma wáiyé. uyátárai-nakoma maami-qtátáaqá mamá páaq-umaraitataa ketáa aónáúnataama íraqôniq kéiyé.’

téna agamatá-kánaábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánaámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánaáyábá íraqôn-aramma mamá pááq kéiya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igárîq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítuma waéqma itaí-áímmá timmá itáamma Ítuma yepí maqma kítitataboata ítaraae. ⁴⁶ yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata ikatîq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma keqnáámmá waéqma itaí-áímmá tiráiyé: ² “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráiyé. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiyé. ³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániibo aáwaqa naí-kánaáráqá kínima wení mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. ⁴ keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráiyé. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmaákkáámmá kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráiyé. ⁵ áaqibo mayaí-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq itaíyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayaíráq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayaí-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaarác íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáiya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayaí-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íraqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánaárác íraqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawác emá aaramá iyakaí-kánaárác-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayaí-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabó-tuwaiyana mibác kumayuqnóbác maíno. kumayuqnóbác waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’ ¹⁴ ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵ Pérati-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanatááwác Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Éróitini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá

árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma káyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménú-nataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráíye: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráíye. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Títaannae.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaannama kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunna Áánûqtumma áméro.” téna tiráíye. ²² yemá min-áimma ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-áinná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaráq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akáinana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo ²⁵ naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqe-uraane. ániibo áqnáaekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ ábâkoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yibâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íní kógáráq pukuráíye. ²⁸ ániibo emá kéténe pukáíya-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íní kómá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-íní má matááe.” téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráíye: “keráwáqá Áánûqtuni wataá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáagaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áimma kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukáríq í-watáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áimma Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² ‘naayóbáqá ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááítekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáíya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma máíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráíye. ³³ aarawaamá min-áimma ítátuweta Ítun áyaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aíne.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Pérati-wayukama minná itáa eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ániibo mi-káyúkátí aúkápimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáíyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátarai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáan-áimma minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráíye. minnágoma mirá-uráiye. ‘kenamááríq keráwáqtábá tíkáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáan-áí kómá Mótetini

ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá waiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Pérati-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwirai-naré” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Pérati-wayukama paá áikumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ánibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: “kanaaráqibo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátarai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ ketí uyátarai-nakomma uyátarai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánu-
rapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaítauq
aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamáárîq ‘uyátarai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ánibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁶ móra-nakoma maamin-áikáqá Ítumma íma timá ámikaiye. ánibo mikánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagárâq wení iyápó-annagaraq wataáama timá-yimena
² maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa
Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma
keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-
áimmá kététemanibo yemá min-áimmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí wataáarake yemá
anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma
ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéi-
taae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minnâ waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá
kéoe. waayúkama yeqtí íraqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni wataáama agamatá-
kánnaábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma
marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íraqô-kannaaraqa
máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátárâq máiyaba keyikaiye.
⁷ waabá-káyúkátí aúkâapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá
keyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-
nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Pérati-
wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero.
ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq máiyé. ¹⁰ ánibo
keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora
máimma Metáíya yauwéqmataa tiwirai-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkâapike anó-
nakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwîqa múte yauwína-
nakoma anaaékaqa wení áwîkoma pááqyamma wániye. ánibo móra-nakoma wení áwîqa
mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awîqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá
atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárâré. aarawaatí yóipimma Áánûqtuma yabíkái-
qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamáárîq íma kémayaae. ánibo
aarawaamá mayánéta kéomma minnâ keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá
atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárâré. ketoq-nóínítí naammá kémaye q waabá-
káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma
anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqti iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaiipi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqti iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo ikewaraae. keráwáqá maará téq káyiraate. miraráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye' kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtbá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaarác tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóáq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokaríq immá minnâ uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq káyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwîqa yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yáárérác wáinanama téna áwîqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaarác tinaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátáárác uyátá-maqma anómma wái amí-yáárérác aokaq-náúpác wái-taaregoaq uyátá-maqma minnâ anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwîqa yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákárác máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yanaa yamá áraine téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwîqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minnâ Áánûqtuni abíqtátágárác min-náqá abíqtátárácô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minnâ akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. máqte-qtataaqa yópíkén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áikárác itáiq-itaiq umá arummá amí-áikárác ikéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waráinoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama keyuwaamanibo pógoma keráwáqti aáwapi uréire immá ikaonaae." téna waéqma itái-áipí tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárác-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaqa ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete oníkáá umá íraqôniq kéowata kétémonaamanibo keráwáqti tirunóbáqá ááiqa í-yátáákárác aúyababa umá mayái-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Pérati-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógárác íraqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárác-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráq íraqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígóniq i-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwákárácáq mórai q urááe. waayúkama keráwáqti amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráiyé.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaráq ketáámá íma yíwáqnaa onatataá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta oné.’ téq ³¹ min-áimmô kétéma minná keráwáqá keráwáqtí táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábíké-káyúkámóe. ³² kanaaráq keráwáqtí tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóni aráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápáq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yaináí-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq winóe. yeqtí aúkápikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí máraiya yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápi aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táimeyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayái-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma aráákawaqa aáyanobataa áíkuinikaa umá áíkutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétékaiye. ³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paámaruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwîkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

24

“anó-monoq-namma táiq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma arááatineta uráámanibo ² Ítuma yawéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóni ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq íniqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáa timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínáyô? nóin-awaameraq áqnaabaqa pááq ínataa ketáa káonetaa emá yawéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááiqa éta aamá karaíyamma itéq ááiqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! min-náyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááiqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááiqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápo marakánéna itana áqnáabaq áíqa iníkáá íniye.

⁹ mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbbáqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegaráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kéinata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkák itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama arutaíno. ¹⁶ maami-kánáaráqá aarawaamá Yúriabaq márariya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánáaráqá yímûkaraq-noinimma iyápo má náamma kéyime-noinikaraqa tirunô. ²⁰ keráwáqá mi-kánáaráqá nunamummá téqa yaugi-kánáarárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúgemarama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraq mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararíq ínatama máqtemma aarawaamá auyokinnoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana auyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararíq kéiyé.

²³ mi-kánáaráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwirai-náqá maa máiyé. merapaq máiyé” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma itáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. ²⁵ itáaro. maamin-náma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiyé.” tíyaqa yeqtáama íma itáaro. ²⁷ aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati aráaq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánaágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. ³⁰ mi-kánaáráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáágarraq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ánibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainai-yáé.

³² keráwáqá píki arakarácq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. ³³ miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma waaqókáq wáiyé. ³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqte-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkárácq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánaáyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópí-káárébí uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánaaráqá kaayaq-nákámá yópí máqe-iya-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqti anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóní aanábó-nákómá itáinama moyánáqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma waínímanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákárácq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayairáqá yabíqma káru-taitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayai-wáyúkágárácq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataaqa anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átama kéyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma

naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma ítáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóní anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itai-áímmá tiráiyé: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéna urááe. ² ánibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôq-naaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá ítéta yúyánámmá íráqôniq umá ítaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrurai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô ítáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ánibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. ⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ánibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé’. téta tirááe. ⁹ ánibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaraq títúwaapaq uréra meyánîq oro.’ téta tirááe. ¹⁰ ánibo min-nóináárúmá títúwaapake meyánîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.’ téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyé. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

mayái-wáyúkáma amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áíné.

¹⁴ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtáaq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayái-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyé. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení moneqa yáátáa umá yímikaiye. ánibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyé. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiye. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake moneq-mayaima maténa amuq-yáúmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷ ánibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmá (2,000) ámûraaq matáiyé. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matáinakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni moneqa aúpáq utamákaraiye.

¹⁹ ayáqtáa-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápotí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá moneqa yímikai-kayukate watáama timá arutánéna uráiyé. ²⁰ ánibo min-nákómá moneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení moneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake

mayaíma matéq amuq-yáúma káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²¹ wení anó-nakoma timá ámikaiyé. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráanaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake moneq-mayaima matéq amuq-yáúma káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²³ ánibo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráanaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. ²⁴ ánibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiyé. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánááráqá kémayaane. ánibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánáyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení moneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waíbo mayaa.’ téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiyé. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánáyumma yuqmáráipike arammá kégutone. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí moneqa moneq-naupaq íma tíkaraano? miráitayá kemá yauwéqma iréq ketí monekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá moneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minnâ máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqyaa-qtataaq matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniyé. ³⁰ ánibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ téna anó-nakoma tiráiyé.” téna ítuma maami waéqma itái-áipí tiráiyé.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániyé.

³¹ ókaraq ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Ánûqtunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtatarayá mániyé. ³² ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áíkuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapayá akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniyé. ³³ wemá tipi-típi-annama áiqma ayáánurapayá yikéna méme-annama áiqma ayáánurapayá yikániyé. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapayá maíya-kayukama maará téna timá-yiminiyé. ‘yero. ketibommá ákáí-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máráma aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márûqa tarôq umá yokaa umátíkátuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tíkáitayá nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoayá keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq uráane. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tíkáitayá mamá íráqôniq umátikaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nói-kanaararaq áayabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítuma aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa iráunataabiyo? ánibo nói-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikaunataabiyo? ³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítuma

aónainoe. ⁴⁰ ániibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórana ketinaae wáraa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minnâ kemmá mórai q umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketô-pake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá kái q-kai inírábí oro. min-írámá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyikaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaaqá íma tímikaane. kemmá nonáá kétékaitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqtí naaúpaqa urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tíkái-taq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónánaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íraqôni q umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ ániibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáraa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkái yaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minnâ kemmá mórai q umátikaraae.’ ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minnâ yíqá í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá mái-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánáaráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maraíyata kaapaq-yátáq tíkaminooe.” téna tiráiyee.

³ mi-kánáaráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma min-nákóní áwîqa Kááyapatie. ⁴ ániibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: “ayúma maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátáárîqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ániibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórana íraqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awiqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamá iráiyee. Ítuma yaareráq máitana min-íní kómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matéeta áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-íní kómá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íraqô-qtataariq umátikaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqté mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqté íma mánune. ¹² maan-íní kómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqta yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-íní kómá maami-qtátáárîqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyee.

Yúqtaatima Îtumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánáaráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwîqa Yúqtaati Itikáarioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nôi-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Îtumma awíqma keráwáqtí tiyáápimma maránúnô?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátamá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánáaráké áaimma átarena móra-kanaaraqá Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránîqtaba abáá-uráiyé.

Îtuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqá yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa naínónô?” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Îtuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárîq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Îtuma tinîq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Îtuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnaté aáwaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Îtuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Îtuma tiráiyé. ²² ániibo yemá netuq-yúyánammá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Îtumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Îtuma yauwéqma tiráiyé: “min-nákómá aáwaq-tapepi ayáamma ketê ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íraqóniq umá íma marákáraitanoana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráí-nata tíkaminoe.” téna Îtuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Îtumma maránín-nakoma maará-tiraiye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Îtuma tiráiyé: “emá enamáárîq kéténe.” téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timá-tuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timá-tuwena keyimena tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaebóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí éna kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra ímá timá-tuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Îtuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Îtuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma ke-namáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áíkmá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áíkmá kétéye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáammá itó-umatikainaq Kááriiri-marupaq keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaqa kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétima-timune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwîqtabama

íanonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwîqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérépáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaarác káápuma tíqa ínimmá paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tíkái-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamááriq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáaturena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaarác íma yabíqma máéwanirac kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútátera nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq íyábámíye. áraine. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnáama íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Ítuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa íyábá ketôpake kanaarác íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ ániibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaarác karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobác uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikác keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágao? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútûq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ániibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuvena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá etê waíno.” téna mirá-timatuvena Ítumma ámóqnaraiye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókác iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma áqa yakátúwáitana marabí kuturáiyé. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiqa iyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq

timínímma minnýyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyányî? Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mûtûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqté-qtátááqtabá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áikumareta máqe-uraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáa-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaaráq Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítúkeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaaráq umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téta min-nákórátámá tirááye.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráatabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwîkaq ítama káonaune. emá yawwéqma yiwirái-náqá Metáiyama Áánûqtuni ánikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé. ⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáa-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yawwéqma tiráiyé. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ðriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwíraanatataa wení áyabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta ⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbáq máqe-uraimma mórama mayaí-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáraq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayaí-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “aráinurane. Áánûqtuni aúrikaqiye. kemá maan-náqá

íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaáékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókákq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “árainé. emá Kááribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokákq kákaiyé.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tíkaminiyé. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainemma ímiyé.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiyé. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráínaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³ Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyááipimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. ⁴ miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniyé.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíyé.” téta tirááe. ⁵ ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwana máápaq wenamáárîq ánnáma amáguraiyé.

⁶ yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíyé. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiyé.” téta tirááe. ⁷ ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátîq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. ⁸ miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-maráe.” téta áwîqa yaráawata min-áwîqá íbêqa paá wáiyé.

⁹ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéréamáiyani óyaukaq tiráimma árainemma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tíyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-méyáné tirááe. ¹⁰ ániibo maami-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátarái-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéréamáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiyé.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiyé: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyé: “emá ténnama minná emíyé.” téna tiráiyé. ¹² Ítuma paá otaa-qtátáárîqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiyé. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiyé: “aqá emá máqte-qtataqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyé. ¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráiyé.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráiyé.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánáaráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárîq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana

Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ ániibo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwîqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uraiye. ¹⁷ aarawaamá áikuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Îtumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸ Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaoata Îtumma íyámma umáketa aabi mayákáraae.

¹⁹ Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráíye: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekák mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráíye.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima áyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Îtumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Îtumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. ²³ ániibo Pááíratima tiráíye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáíyô?” titata yemá ókaraq áyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima mikák ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq itana anón-aaíqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrikaq nommá maténa ayáámma tete uráíye. miráumatuwena tiráíye: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáíye. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráíye. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráíye. ániibo wemá Îtumma tebûqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Îtumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Îtumma awíqmeta kámááni-naupaq utéa min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Îtumma amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábíq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókák kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Îtumma amakaq yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení máí-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téta aati-aatimá kíníqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókák ikákarae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Îtumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwîqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Îtuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóní áwîqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóní áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma ikáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaa-q-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Îtumma naíkáae téta ámíkaamanibo Îtuma namá aónawaaena íma naráíye.

³⁵ ániibo yemá Îtumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Îtuni unáákáqtôraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkák máeta Îtumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Îtuni aqnókáká aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáámma yemá maará téta agatááe: “maannáma Îtue

Ítíráaeo-wayukati kínie.” téta agatááe. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá ke-qnáámmá umá ánatainaqopo enamáárîq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamáárîq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyee.” wemá íyaq Ítíráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirumma ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráiyee: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyee.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyee. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyee: “eri, eri, aréma taabaakataáni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyee. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábíké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátena ikaa-q-wááení-nópí yamá atímma óqtátábí apirátuwena Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaa. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní íyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-íyápómá yúwáitana kóitana pukáiyee.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyee. mirá kéitana márûma keyitana anón-oqtamma kíqtígitana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáq pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “árainee. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááiriri-maruqa yuwéta ya áwáqnaa ínéta irááe. yemá mi-nóínímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶ mi-nóínítí aúkáapike móra-inimma Máríaa Máátarinie. mórama minná Máríaa Yêmitiyaa Yótêbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-íyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwîqa Yótêbima iráiyee. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayánîqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰ Ítuni

aráaq-auma maména óqtama wení mayaí-wáyúkátê wenamáárîq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraaye.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶² aabáyaama Tabaatirâq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anónako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaarâq íureta aráaq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraye.’ téta kaaqaari-áimma timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áikómá áqnáabaq kaaqaari-áimma uyátaiyabae.” téta tiráae. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-muríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyae. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-muríákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákóní ótaq aónayeta irááye. ² páátákáá é mikâq anó-maruma yokáiyae. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma waéqmarena ámûraaq máqe-uraye. ³ ólkoma tágama konákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyae. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-kaqtó-nákómá kaayaq-íníkámá maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatîq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátâq aráapamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyae. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Ítuma Kááririri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápâq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq maráákao.” téna kaqtó-nakoma tiráiyae. ⁸ ániibo min-íníkórátá ikatîq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokâq uréna yimónatuwena tiráiyae: “kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téna tiráiyae. ániibo min-íníkórátá Ítuni amakaq uréta áitaukaq yáqtoketa wenáwîqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkórátámá timá-yimena tiráiyae: “kenákámá ikatîqa íokao. kenákámá uréka tîbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááririribaq oro. yemá mibâq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyae.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ániibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá moneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama keyimeta ¹³ tiráae: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta aráaq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma

maamin-áímmô itáínataama kanaaraq ketáá yaímma-aimma timá yíménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkmá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata itaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Îtuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráíye.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Káárirri-anuraq uréta Îtuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. ¹⁷ yemá Îtumma aónatuweta Îtuni áwîqa múte yaútaa-manibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá itaraae. ¹⁸ ánibo Îtuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráíye: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-márábikáraq tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkakaraq áanikoma ketí tíwîkakaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwîkakaraq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáráaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama máraanana maa-kánaágóní aqtóraq wíniye.” téna Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

¹ Ítu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáiya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáiyé:

“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáapaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye,

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro!

wení aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáiyé. ⁴ agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqmáapaqa iréna tiráiyé: “keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáábakekaraq Yóáane máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táígoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aíbôqnaaboq urétaa táígoma uráunataae. urétaa maa-wái-táíqótábámá mútûqa tinaaépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. ⁶ ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyugararaq kúberena mi-kákóni áwîqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámûkaraqa néwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráiyé: “tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéiyé. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópópaqa wení aítauq-anaa-annae íma kanaaraq uwaénúnamiye. ⁸ kemá paá nokaráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráiyé.

Ítuma nommá péqtuwe wení kanaa inayaba maqma aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárêtibake anón-awiqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarena Yótaa-nopi pérakaraiye. ¹⁰ pérakaitana Ítuma nopíké kéuwitana káonaitana wíyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wíyôkake aagómá tiráiyé: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáapaqa waqtukáiyé. ¹³ waqtukáitana kaqmáapaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqte-uraiye. máqte-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqma aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqte-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráiyé: ¹⁵ “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa keyabita wenôpaqa kéiyé. keyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá yuqma ánataaro. táígon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Kááririri-nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááq abááóya-nakoratama yíwîqa awaómá Tááímoni ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráiyé: “kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí watáá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqômma keyuwetarata Ítuni anaaépaqa urááye. ¹⁹ uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwîqa Yêmitiyaa Yóáane iboán áwîqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqômma yarákuraitata amuqá keyoraae. ²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwena

yáayaraiye. yáayaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá weni káágóbégaraqa nópi-káárébi iyúwáawata máqe-uraae.

kuti-áágógáráq-nákómá

²¹ máqe-uraawata Ítute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiye. ²² timá yímikaitana weni aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáiyé. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata áaqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa íti-raawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápaa wáinakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáiyé. ²³ áaqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráiyé: “Ítuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá aráaq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. áitaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awáágurena tiráiyé: “páátí mááo! weni arunóbáké yáubaa!” titana ²⁶ kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááé: “nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááririri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

²⁹ urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá weni kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. ³² karáákáq kúmitana abaúma pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááé. ³³ iréta naa márûpake máqte-kayukama oqtaráqá álkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítaraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: “páátí mááro! waayúkamá ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

³⁵ áaqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamá itó-urena yáubarena nunamummá mó titata áaqibo ³⁶ Tááímoni weni aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááé: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyé: “káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-watáá keqnáámmá ko timá-yimenu. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ áaqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáamma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkáiyé. atóbagaa!” titana ⁴² páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: “kóaa! ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátíyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náámeq-yaqtaqa márû-amiyo! áminatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe.” ⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaaráq uráimiye. íurena kaqmáápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááé.

2

Îtuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakariye.

¹ pááqya-kagaama púítana Îtuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. ² máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Îtuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata ³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqté-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴ iréta waaqókáqá kanaaráqá íma yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Îtuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. ⁵ kukáitana Îtuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama ítááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, eni kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémaraunana ánataguraiye.” titata ⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷ maaráuma yúyánámmá ítáraae: “nôraq itana mirá kétéyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwîqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye.” ⁸ ítáawana Îtuma yetí yúyánámmá ítárena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitaa? ⁹ ááqibo min-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnana waq oyaaq kéiyó? nóine tenanawaq mú oyaaq íníyô? ¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyaaq anón-awaameq umá tirááatenata itánoe.” ¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaaó ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaó!” titana ¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwîqa múte yaúteta tirááe: “mirái-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyaraiye.

¹³ tewana Îtuma nokaayúkóní agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayáí-nákómá káonaitana áwîqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyaraiye: “tinaaépaqa iyo!” titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. ¹⁵ kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayáí-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Îtuni anaaépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Îtugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pérti-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?” tewana ¹⁷ Îtuma iténa tiráiyé: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqa íwái-kayukama íkáyaune. kúmiq-yaqtaaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráiyé.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóní iyápó-annae Pérti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Îtunopaqa iréta ítama aónarae: “Yóáaneni iyápó-annama Pérti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “aaramá mayánî-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyé. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa

yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúgen-nomma ati íno.” téna tiráiyé.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Ítuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Pérati-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqá kéoo?” tewana ²⁵ Ítu tiráiyé: “íyaq ítáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánûqtuni naaúpaqa pékena Áánûqtuni yammá naráiyé. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye.” téna ²⁷⁻²⁸ Ítu tiráiyé: “Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáiyé. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráiyé.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

¹ móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákagitana máqe-uraiye. ² ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá amínéae. ³ Ítuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna ⁴ waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínana kanaarárábiyo? táigoni ínana kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. ⁵ íturaawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaa!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyé. ⁶ uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Éróhini-wayukagaraqa áíkuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaeépaqa wakááe. ⁸ Kááriribake Yúríabake Yérútáárebake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. ⁹ waabámmá taíbaq áíkumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: “nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. ¹⁰ netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. ¹¹ ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana ¹² áa yiwááqurena “páátí mááro!” titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráiyé.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

¹³ ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. ¹⁴ tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiyé: “tiké mánoe. ké timá tímênaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. ¹⁵ kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaraq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. ¹⁶ yááyai-kayukati yíwíqá maaráuma wáiyé. Tááímoni aúgen-awiqa ámikena Pítaa téna yaráiyé. ¹⁷ Yêmitiyaa Yóáne

Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. ¹⁸ Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tó mááti ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba watáá-wataa tin-náqá ááyarena ¹⁹ Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraítana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena ²⁰ Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kêteta “webó-áágómá máíye” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áíkutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaaráq ínaraamiye. ²¹ ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aún-ááímmá kéíye.” téta iréta áwîqme ínéta irááe. ²² Yérútáárebake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnobaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóní aboágáráqá wemá maqné-kútí-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: “náaraq umá webó-wámá wenamáárîq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóní waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamáárîq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóní naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóní aboámá yáqtoqma ánnáma ámîqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸ áraimma kêtima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awíqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágótábámá áwîqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaqa paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóní negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráíye. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kuti-áágómá arunóbáqá wáíye” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípi tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápaqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráíye: “ketinó náawabiyo? ketíbâkoutaa náayubiyo?” téna ³⁴ maraq máe-kayukama karáqma káyimonena tiráíye: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánûqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketímanaaqa ketinóma miyé.” téna tiráíye.

4

ayummá ubín-nákóní waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárébi nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráíye: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguráíye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguráitana arammá íma itáiye. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiye.” téna tiráíye: ⁹ “ááqibo aáqa wái-nakoma itáino!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápó-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápó-annama waéqma itaí-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyé: ¹¹ “keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itaí-áípi ítanéqa ítánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama ítánóe. waéqma itaí-áípi íma kéi-taawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye: ‘yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae. aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe. itáíq-itaiq kéeta íma ítánóe. ááqibo yaákake íma ítétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye. ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikekáráqá waeráné oné. waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.’” téna tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: “wágáábaq tiráuna waéqma itaí-áímmá íyaq kéitaao? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itaí-áímmá ítánó? íma itéqa íma ítánóe.” téna tiráiyé: “maami waéqma itaí-áíkkóni áaimma miráuma wáiyé. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáa iyaabítaa kéiyé. ¹⁵ kéitana aakáa-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráa páátákáa yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama keyaqtoraawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáa Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtaamma oótakaraqa keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqá keyikaipoata yirunóbáqá titipáa kéitana Áánûqtuni wátáama káayakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyé.” téna tiráiyé.

iramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqá abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqá ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáqá wáina-nakoma itaíno!” téna tiráiyé: ²⁴ “máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqá wáinanama keqnáámmá taíbaqá mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqá káqo-wama mayániye.” téna tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáa kéi-maruqa nóikaa-maruraq wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqá uréna ayúkóni óqmayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamáárîq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnaábaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnaábaqa pááqyamma kéutena mú mikáq kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyó? min-náyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miraráá kéena wenôpaqa mirá kéiyé.” ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taíbaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máapaq-urena waéqma itai-áíkoní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Îtuma timá ámitana uwáágoma ánatariye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Îtuma tiráiyé: “meran-ábápáq-ágínáupáqá kónataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Îtugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awîqmeta kóuraa. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqtê urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Îtuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awátureta tirááe: “tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááo!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Îtuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaa? íyaq tágaguraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Îtuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta Kerátínêti-marukaqa irááe. ² irááwana Îtuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna ³ máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muríanóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamáárríq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Îtumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Îtuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nôna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kétitana Îtuma tiráiyé: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaa!” ⁹ enáwîqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwîqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráiyé: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitae ítaa timátikao!” titana ¹¹ taíbaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyé: “timá tíminataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana ¹³ Îtuma tiráiyé: “pékorol!” titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáapa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Îtunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepi máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógoqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Îtumma timá ámikaae: “ketáái timáápake kóaa!” tewana ¹⁸ Îtuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyé: “etê kóonaare.” titana ¹⁹ îtu tiráiyé: “ímiye. enamáapaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba

timá yímiyo! wemá íraqôniq úmákaitaba timá yímiyo!” titana ²⁰ kóurena tiyáákanaa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyé.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaay-orupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áíkutaae. ²² áíkutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Ítumma káonenama arupi yawaguréna ²³ tiráiyé: “ketiyáámûkoma képukiye. emá ayáánapo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴ wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áíkutaawana ²⁵ móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraiye: ²⁸ “Ítuni unáákáqtômma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtômma ánêkukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraiye. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyé: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyó?” titata ³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaay-orupamá áíkutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? ‘náawa ánêkukuqa uráiyó?’” tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítaimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yawaguréna máqteqtaqtaqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyé: ³⁴ “ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye.” ³⁵ kítitata waayúkama Yááiratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámûkoma pukuráiyé. aúba-naqtaba íbáqyuwaaó téq timá ámiyo.” tewana ³⁶ Ítuma yetí wataáama íbáqyukena tiráiyé: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!” ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyé: “máaro! tinaaépaqa íma yeró!” titata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyé: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kétene téta wíraama urááwana tiráiyé: “máápaqa yáubaaro!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyé: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóni áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kêtupo itóaa!” ⁴² titana itó-urena uréire uráiyé. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyé: “waayúkama ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáapaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaaé wakááe. ² ááqibo Tabaatíráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá ítaawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáámmá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaio? ³ wemá káámûqtaa-naqiye. Máriani áanikoe. wenábâkon áwîqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáiyé. wenáukoyaama ketáágáráqá kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiyé: “Áánûqtuni wataá-wataa-nakon áwîqa máqte-mapaqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáapaqa wení wáátigogaraqa wenánnágáráq kíkapa anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá

anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena ⁸ tiráiyé: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayépa paá kóoro! ⁹ maqné-áítáúq-ánaámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqti wátáama íma itétama mi-márágóni kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúka, keráwáqti kebó-yátáápike waeráaro!” téta ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kári-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóóane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannáayaba Éróti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwîqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóóane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé.” tewata ¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyé.” tewana ¹⁶ Éróti ítarena tiráiyé: “Yóóanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.” ¹⁷ téna áaqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóóaneqtabama naayóbáqá timáyímkaitata uréta Yóóanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóóane kaarabúti matáiyé. Érótini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Éróti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba ¹⁸ Yóóane naayóbáqá tiráiyé: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayao!” ¹⁹ miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóóanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. ²⁰ Éróti Yóóaneqtabama áaqa kégaitana Yóóaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaraiipoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóóaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqmá kéitaiye. ²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana ²² Erótiatini ayáámûkoma ímá yamáyíkaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé: ²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabíkáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiyé: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana ²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnô?” titana anóama yauwéqma tiráiyé: “Yóóane nommá perái-nákóni aqnóné.” titana ²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Éróti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: “Yóóane nommá perái-nákóni aqnómmá táápepi timíyábá kékikaiye.” titana ²⁶ Éróti arummá ôriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna ²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómmá ko aráqmena ²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye. ²⁹ miráitata Yóóaneni iyápó-annama ítátuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti áákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: “Yóóane pukáipike itó-uraiye.” téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenôpaqa yauweréta máqteniq aráatababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae. ³¹ ááqibo taíbaq-wayukama keyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama

timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata ³² nópi-káárebí yenamáa Ítugaraq kaqmáapaqa kóuraae. ³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnaabaqa kaqmáapaqa irááe. ³⁴ Ítuma nópi-káárebíké marabí kukénama netuqyaa-wáábámmá káyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye. ³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáapapoana ³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana ³⁷ Ítu tiráíye: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana ³⁸ Ítuma tiráíye: “yammá nòraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.” ³⁹ tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata ⁴⁰ araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyáyáákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. ⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tíkáiye” tiráíye. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnaámmá kaayaq-nóyááqá yáíkaaq umá yímikaiye. ⁴² yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímûqa yaitata ⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aíquma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae. ⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káárebí Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáupáqá áqnaabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráíye. ⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráíye. ⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káárebí nokaayúkóní aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye. ⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káárebí íma kanaaraq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáe!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráíye: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópi-káárebí yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéíye. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááímmá íkéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráíye.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóní meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta mararáqá Kénnétáaretibaqa yáa amakéta nópi-kááremá ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káárebíké yaubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta ítaraae. ⁵⁵ ítareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶ máqte-mapapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márûkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayaimarukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánekuyowana yetí karímá éqyíkaitata atóbaguraae.

7

áítaubikoni aapinaammá

¹ Pérati-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáárebake iréta Ítunopaqa áíkutaae. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáamma íma tete éta

aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Pérati-wayukagaraqa máqtemma Ítiráae-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyimikaawata iyáamma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínawaomiye. ⁴ keqnaámma aáwaqa meyámma matéta íma tete étama ínawaomiye. yítaubikoma taíbaq aamma aúkai-kataama yimikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimma tete iyábá taawemá tete iyábá kéqokeq-yaqtaaq tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Pérati-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nôraq itata ení iyápó-annama ketááí-títaubikoni aamá íkeiteta iyáa-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yauwéqma tiráiyé: ⁶ “Áítáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyé.

Áánûqtu kėtiye.

‘maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwîqa múte kéyauyoe.

yetí yirumma ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápíké kétiraatewaq yeráwáqá Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwîqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íiniye.”

téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni aamma aúkai-qtataaqá keráwáqtí tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna tiráiyé: ⁹ “keráwáqtí maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyé. ‘enabomma enanókaraqa kaayoné umá yíwîqa múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tinnanama arááqa ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúnayataaqá tíwaqnaa-yaqtaaqá kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyé Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámma íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá Áánûqtuni watáama kéyuweq keráwáqtí aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wái-qtátáárîqa taíbaqa kéoe.” téna tiráiyé.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqá

¹⁴ Ítuma waabámma wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyé: “ítáaro! ¹⁵ máqte-qtataaqá arunóbáqá koínama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéiyé. ¹⁶ taáqa wáinaaqá ítáaro!” tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyé: ¹⁸ “tébakaq íma ítáne umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyé: “máqtemma nai-yáqtááqá kanaaráq nánoe.” ²⁰ móragaraqa tiráiyé: “arunóbáké yáubagurai-qtataaqá waayúkama táíq umá kéyiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákárîq kéena moyámma kémayena waayúkama kéikamena ²² aaramá moyámma yabitimma kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaqá wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwîqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye.” téna tiráiyé.

aaragóni arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba ikákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. ²⁵ móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráiyé. ²⁶ min-íníkmá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tírîabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyé: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaa!” titana Ítuma tiráiyé: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amiyábá minnáma íma íraqô-qtataaqiyé.” téna tiráiyé min-íníkmá tiráiyé:

²⁸ “téna. ááqibo iyán áráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” titana ²⁹ Ítuma tiráiyé: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaa!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá waí-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Tááiranabaqa kóurena Tááiranabake Kááririnokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráiyé. ³² iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá ikéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápiké áwîqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna wiráá-tima wikéna amáábîraq ánêkukena ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagíkáráqá yumákáraiye: “yarótáyakao!” wemá Ááramê-aipike tiréna “íbaqta” tiráiyé. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóni ááramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétiye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáiyé. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoîq kéiyé. aíbôqnaabôq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétiye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráiyé: ² “maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa ³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata ⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tíkáiyé” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tíkáiyé” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yimero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráiyé. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápi áíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráiyé: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtôpake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqá

¹⁴⁻¹⁵ Ítuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Ítu tiráiyé: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itoraí-yátáákáraq Êrôtini yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!” titata ¹⁶ minnáyaba watáá-wataa yé-íyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétiyo? yammá íma wáitana mirá kétiye.”

tewana Ítu yetí wataáyabama ítarena ¹⁷ tiráiyé: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama wataá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo? ¹⁸ túramma wáimma íyaq káonaao? táararamma wáimma íyaq kéitao? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyíkaraupo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááé: ²⁰ “ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyíkaraunata nôraq umá unáápí abûpuma aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááé. tewana ²¹ Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyo?” téna tiráiyé.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa iráawata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwîqme Ítunopaqa iréta egaa arááé: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana ²³ Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wiqmakéna ayáánapo ánêkukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana ²⁴ min-nákómá káonena tiráiyé: “kemá waayúkama jaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵ Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama ²⁶ Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyé.

Pítaa Ítuni áaimma abarokáq kétiye.

²⁷ ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááé: ²⁸ “yáimma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kéte-wata yaímma emá Iráíya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánûqtuni wataá-wataa-nakomone kétee.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹ “keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: “emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana ³⁰ Ítu timá yímikaiye: “keqtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyé.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puínîtabagaraq timá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma kéyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátaráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tókamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³² miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana ³³ ááqibo Ítu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webónáqá máane. ketinaaépaq yáwao! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!” ³⁴ timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “ááqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtabá kéyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yíno!” ³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínáyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyánîq ínáyô? ³⁸ ketí wataáyabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyē: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraga yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyē: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kénataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnae. mórama Iráiyanna tarôq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tînîn-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyē: “tíkái-ketaanikoma máiyē. máinaraq wenáama itáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma timá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yímero!” titata ¹⁰ wenáama itareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kétee!” titana ¹² Ítuma yawéqma tiráiyē: “Iráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyē. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamátán-áipí mirá kétéyo? ‘wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatáinoe.’” ¹³ titaqá kemá kétima-timune. Iráíya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamátán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma kuti-áágóqaráq-íyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áíkutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétéwata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶ Ítu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kétee?” titana ¹⁷ waabápike móra-nakoma tiráiyē: “yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketi-tana ¹⁸ kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqqa kékítana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyē. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. ‘kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.’” titana ¹⁹ Ítu tiráiyē: “íma itáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwîqme kekáqá yero!” titata ²⁰ iyápóma áwîqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyē. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiye: “nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?” titana aboámá yawéqma tiráiyē: “pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!” titana ²³ Ítu tiráiyē: “náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye.” titana ²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyē: “kemá tirupi kékitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!” titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyē: “aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao!

yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!” titana ²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yáubaguraiye. yáubaraitana iyápóma pukurénaaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: “pukuráiyee!” tewana ²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: “nôraq itatáa ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?” tewana ²⁹ tiráiyee: “nunamunápo maa-wáin-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyee.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itanéowana Ítuma itaíyábá íkakaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyee: ³¹ “Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-iniye.” titata ³² wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáa anó-nakoma máiyoo?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiye: “nóiqtabama aakaqá uréire uréta wataá-wataa tirááo?” titata ³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq íyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyee: “ítáaro! áqnáabataba akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoni maqnémá auráino!” tiréna ³⁶ iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyee: ³⁷ “móra-nakoma keboana maaráa-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane íniye.” téna tiráiyee.

namurommá íma maénama aanábómá máiyee.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae ‘éqaa! ímira-uwol’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataaboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Ítu tiráiyee: “ímira timá áméro! ‘éqaa! ítero! ááqibo ketíwíqa yáinapoana akoqnáa-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaaráq tíniye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumararaa nommá nawááena timénama wení íraqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráiyee.

Ítun anaaé waráí-yatááqá mamá taitawaa kéiyee.

⁴² Ítu tiráiyee: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáa-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáa táígoma íniye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáa íraqómma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínoe. kaayaq-áyáákaráqá márú mikákáa táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínoe. ⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títauqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáa íraqómma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkaráqá márú mikákáa táígoma ína puíbáqá wínoe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánûqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáa íraqómma yínéqa kaayaq-áurákaráqá márú mikákáa táígoma ínaq puíbáqá irabí wínoe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatainana irágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ umá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íraqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáa maqmá aóna-aona onanataá yaímma íraqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá

ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqa íma tíanama nóinapo móragaraqa átê ínáyô? miráuma tirupí úmá-úrää-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaama paá máaro!” téna tiráiyé.

10

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Pérati-wayukama wenôpaqa iréta yoqma aónaneta ítama aónarae: “ketáái monoq wataábi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánaakoma kanaarác ayuwáníyô?” tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráiyé: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráiyé. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéna ánáakoma kanaarác ayuwániye.’” tewana ⁵ Ítu tiráiyé: “kaúbîq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánûqtu ímira-uraiye. Áánûqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. ⁹ ááqibo Áánûqtu mimóraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráiyé: “ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánáakoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwîqme Ítunopaqa ánêkuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaarác kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáa kéi-maruaqa miraráa umá iyápógoni márûqa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáa kéi-marukaqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákena íyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqôniq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tá-gagigoma mayánaaq únabiyo?” titana ¹⁸ Ítu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamáa íráqômma máena kéiyé. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íikamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwîqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana ²⁰ anó-nako tiráiyé: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqce uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹ Ítu aónaraitana wenaúyánámmá wenôpaqa kóuraitana tiráiyé: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wáikayukama yimiyo. yiméma Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!” titana ²² mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagáráqá kóiniye.” titata ²⁴ iyápó-annama wení wataáyatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé: ²⁵ “oótiraa-kakoma (káamo) waigóni-aapi péránéna iníkáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama

kamáa ániye.” titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tirááe: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana ²⁷ Îtuma karáqma káonena tiráíye: “áaqibo umaa-yátáaqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana ²⁸ Pítaa tiráíye: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹ tiráíye: “áaqibo kétima-timune áaqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama ³⁰ móragaraqa-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútáama ábâkotaagaraqa taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. ³¹ íbêq-ano-kayukama maqnémá ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Îtuma tiráíye.

Îtuma móragaraqa wení puíyábámá tiráíye.

³² aapaqá máeta Yúrútáarebaq kégowana Îtuma áqnaáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umá karáíye. Îtuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataaqa timá yímikaiye: ³³ “aónaaro! Yérútáarebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráqá Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma amínéta aa ítai-wayukama yimíyata ³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráíye.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráíye: ³⁶ “tikái-yátáaqá nôraq umátikanuno?” titata ³⁷ tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana ³⁸ tiráíye: “ítama aónááya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹ tirááye: “kanaaráqá mirá-oyuye.” téyana tiráíye: “keqnáámmá kínnamo naúna-yataaqa náyóye. kínnamo peraúna-yataaqa peráyóye. ⁴⁰ áaqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráqá ‘maraq máékaol’ tenúne. Áanuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata ⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata ⁴² Îtu yááyarena tiráíye: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátarai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náapaakaraqa imaamugáráq-áímmá kétepoaq ⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! ⁴⁴ mú mikákáá áqnaáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémá maíno! ⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umá wenamáárîq uyéna yauwéqma meyanîq inéna kukáíye.” téna tiráíye.

Îtuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana ⁴⁷ Náátárêtibake Îtuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráíye: “Îtuo! Tébitini áanikoo! keqtábámá arummá umátikaaol!” titana ⁴⁸ taíbaq-wayukama áá awáágureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráíye: “Tébitini áanikoo! arummá umátikaaol!” titana ⁴⁹ Îtuma paá máena tiráíye: “áayaaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóaaol!” tewana ⁵⁰ unáákáqtôma ámuraake kabe-kabe umá káyutuwená itó-uma Îtunopaqa iráitana ⁵¹ Îtuma ítama aónaraiye: “akaígómá nôraq umá umákanuno?”

titana tiráiyē: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóaa!” téna tiráiyē: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Ítuni anaaépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Ítuma Yérútáárebaqa pékaitata kaayonémá urááe.

¹ ááqibo Yérútáárebaqa waaqókáqá iréta Óríbêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: ² “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqá ayúqma áwîqme yekaa! ³ ááqibo móra-waigoma aónéna ‘nôraq kéoyo?’ tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata ⁴ yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata ⁵ tébakaq-wayukama ítuma yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-arááqá káyuboyo?” tewata ⁶ Ítuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tiráayata “kanaarapaq íye” tirááe. ⁷ oóti-araaqa Ítunopaqa áwîqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Ítuma ámûraaqa kéuyataitata ⁸ tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae. ⁹ ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwîkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. ¹⁰ Tébiti keti-botáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárai-nakon áwîkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqôniq umákaao! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana ¹¹ Ítuma Yérútáárebaq utáiyē. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wái-qtagama áá awááguraiye.

¹² aaq iraráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana ¹³ kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. ¹⁴ Ítuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyáino! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

¹⁵ Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. ¹⁶ máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. ¹⁷ mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóni naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata ¹⁸ uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáiyē. ¹⁹ ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóni wátágoni áaimma

²⁰ aaq iraráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútûqa aayák-agurena ánûpake aayákaguraitana ²¹ Pítaa aákaqa mákena tiráiyē: “yirááti-nako! aónaa! emá áá awááguraana-yama aayákaguraiye.” titaana ²² Ítu tiráiyē: “itaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánúyábámá náawabi tíniye. ‘anugô, itó-uma únópi pékaao!’ tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama

wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá kėtiyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tiyámma kéinaqa tiyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma wení náápaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérutáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátáárîqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata ³¹ yenamáárîq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnatabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámá wemá tíniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tínataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanataámá waayúkama íyako táíq kénata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni wataá-wataa-naqa aúkaiye.’” mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiyé: “mórai q umá kemá ketí náápaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiyé.

12

uqtékáán-aráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itaí-áímmá

¹ timátuwena waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-aráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máíqá ukéna yawáákaanamma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábûma kaitana kuqtí-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye. ³ kóuraitata yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikamínóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wááyúkámá tirááe: ‘minná yókóní aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ ikámôwana púitata arááq-auma yónaumepepaqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóní aboámá nôraq ínîyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínyé.” ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timátuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátarain-oqtamma aúkáitana ¹¹ maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiyé.’” titata ¹² anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Pérati-wayukama Êrôtini waayúkagaraqa timáyímikaawata Îtumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá ítánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?’” tewana ¹⁵ aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?” téta tirááe. Îtuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyee: “nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaqa náawani amammá áwîkaraqa wáiyoyo?” titata yauwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakona.” tewana ¹⁷ Îtuma tiráiyee: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiyee.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyee.

¹⁸ tébakaqa Táátûti-wayukama Îtunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Îtumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ “yirááti-nako, Móteti aúbama agamátikarena tiráiyee. ‘ááqibo móra-nakoma puínanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!’ ááqiye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnaáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyee. ²¹ pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaeéken-aoma keqnaáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyee. ²² tébakaq-watama keqnaánîq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-íníkmá pukuráiyee. ²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá matááe!” tewana ²⁴ Îtu yauwéqma tiráiyee: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánuqtuni akoqnaágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûqtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.’ téna ²⁷ wemá íma pukurá-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyee. keráwáqá arábaguraae.” téna Îtuma tiráiyee.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

²⁸ móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Îtuni kateko-áímmá abarokáq timá ítariye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana ²⁹ Îtu tiráiyee: “minnáma Ítíráaeo-wayukaa! ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamá anómma utái-nakoma máiyee. ³⁰ Áánûqtu keráwáqtí manikóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnaágoraraqa máqtekaraqa weqtábámá tuyánámmá itaiyana tikaíno! maannâ áqnaáen-aare-aimma ³¹ ááqibo keqnaáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno! mi-kááyáq-ámáán-áikárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáiyee.” titana ³² aapinaa-nákómá tiráiyee: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánûqtu wenamá anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamá máiyee. ³³ máinana wenôpaqa aúyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnaáogogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamáárîq akáiniq umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámînanama maannâ maqné-yátáápóana maamináyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye.”

titana ³⁴ Îtuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráiyē: “emá Áánûqtuma kawáá kéimarukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

³⁵ monoq-náúpáqá aapinaammá kétena Îtuma ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétéwana ³⁶ ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráiyē! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’

³⁷ keqnaámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráiyē. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áikuteta Îtun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. ³⁸ ááqibo wemá timá yímikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtáaq-unaakaqtogaraqa uréire íyábá kéyikainata meyanîq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba kéyikainata ³⁹ aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íraqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íraqôpoaqa kémayeta ⁴⁰ keqtoq-nóínítí naammá moyámmá kémayeta ayáqtáaq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraga íniye.” téna tiráiyē.

keqtoq-íníkóní ámikai-qtatagaqa

⁴¹ monoq-náúpáqá Îtuma óqtakoni yawáakaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yáwáapi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáapi makááwana ⁴² ááqibo móra-keqtoq-inikoma iréna kímora karogaron-óqtámá yawáapi makáitana ⁴³ Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníkómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikená máqte-qtatagaqa ámikená nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyē.

13

anó-monoq-namma yawítiginigtaba timá yímikaiye.

¹ Îtuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórana iyápó-annabike-nakoma tiráiyē: “yirááti-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íraqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íraqôniq kéiyē.” titana ² Îtu tiráiyē: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítiginana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabóginana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyē.

táigo-kanaama aikaraqa yíniye.

³ Îtuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: ⁴ “nóitaoraq mi-kánáámá páaq ínyô? nóin-awaameqyataaraq páaq ínyô? minnýaba timá timiyo!” tewana ⁵ Îtuma yawúeqma tiráiyē: “yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama iréta ubaayammá umátikanoe. miráinana ketíwíkaq iréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáa-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínîmanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma páaq uráiyē. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa márûma kéyinana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye. ⁹ yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá kotiáímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa tímínoe. aapinaa-náúpáqá tíkameta ókaq-okaq

tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwîkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. ¹¹ ááqibo ánnáma timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaaékaqa keqtúyánápíkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tínóe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutarurîq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutarurîq ínopoata yetinóboyuma yíkaminoe. ¹³ miráyata ketíwîqtababoata keráwáqá tỳamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwîkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táíguyun ínna-yataakoma pááq ínanama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautíya-kayukama itáaro! tiráiyé: “aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá máinama íma naaópaqa yawwéqma unáákáqtôma ko mayéna paá kóino! ¹⁷ mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraq anómma aítq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kéi-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí ímira-uwol!” tỳana márû mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táígo-kánáámá mú mikákáá táígoma ínana ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraq íma mirá-uraiye. keqnáammá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákárena wení awaaméq-wáyúkáyábámá timáyíkaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarácq íneta ínóe. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. itáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

“ááqibo táígo-kanaama aítq urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnáágoma popoq umáginaiye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóní aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aapinaammá yiráátínata itáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama itaraae. ²⁹ móraiq uma maa-wáí-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókárîq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wáí-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraq maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóní aabaúmá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúmá nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mi-kágáámá íma itaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴ miráaraa umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo!

karáqtuwe mááo! tēna tiráíye. ³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóní aboámá nôi-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ tēna tiráíye.

14

Îtumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma itóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Îtumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtatabi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááiqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaarácq ónúnatae.” tēta tirááe.

Îtumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

³ Îtuma Tááiimoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékēna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukēna Îtuni aqnókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: “nôraq itana min-átē-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. nôraq itana min-átē-ákúq-nómmá íma kényimenawaq meyámmá matáíyo? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaarácq yiminé iné.” tēta áá awááguraawana ⁶ Îtuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nôraq itarácq áá awááguraao? wemá ke-qtábámá íráqôniq uráíye. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqtē máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaarácq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráíye. wemá áqnáabaqa ketúraqa átē-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítáaro! máqtepaqa ketí átē-wataama abarokácq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokácq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” tēna Îtuma tiráíye.

Yúqtaati Itikáárioti Îtuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráíye: “kemá tíwáqnaa onaq Îtumma yáqtoqma áwíqme ínóe.” ¹¹ titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá itēna “nói-tupaama Îtumma oyaa umá yiráátenuno?” tēna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéíye.

Îtuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráíye.

¹² yammá itoraí-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Îtuni iyápó-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Îtuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikēna tiráíye: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kényinaka wenanaaépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaa ‘tirááti-nakoma kētiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwēna ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráá-tiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tikáakaa!” timáqtuwēta ¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Îtu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Îtu wení iyápó-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Îtu tiráíye: “keráwápíkē móra-nakoma ítama táíq umátikanēna wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa ketē náina-nakoma mirá-iniye.” titana ¹⁹ yirummá ôriq kēitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Îtu yawéqma tiráíye: “éé títaupake kaayapíkē móra-nakoma mimórá-táápépíkē kegáráqá aáwaqa kēnai-nakoe.

²¹ agamatán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutarurîq í-nákóni anónnáma mú mikákáané. min-nákómá íma marákarai-kakaatati mú mikákáá íraqóniq íne íne.” téna Ítuma tiráiyé.

írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkaiye” timátuwena yímikena tiráiyé: “máyaaro! ketúmiye.” téna ²³ wááeni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkaiye” timátuwena yímikaitata máqtemma ná-tukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áípi kétéye! ‘kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwáutumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyé: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyáqa kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyé: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyé: “ímiye! kemá puí-kánáaráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyé.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyé: “maakáq máraiyaro! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táiq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyé: “tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waaqókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyé: ³⁶ “apááô! ketiboó! máqte-qtataqa kanaaráq kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá warááo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyé: “Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abaua íma kanaaráq karáqtuwe máqe-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboaq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo tógoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyé.” téna tiráiyé. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaaráq karáqtuwe máqe uréapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá amínon-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobáq yauwaré iréna tiráiyé: “waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkaqon-Araaqa kemmá kutarurîq í-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémariye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutarurîq umátikarai-nakoma kéiyé.” téna tiráiyé.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kétitana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátarai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábiké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. ⁴⁴ kutarurîq í-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyé: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!” tiráiyé. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni áararamma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq maaráuma yáákáráq

waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-aráaq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. áaqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auraíno!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ áaqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Îtun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáa uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Îtumma aítaa umá aónaraae.

⁵³ áaqibo yemá Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikáqá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ áaqibo Pítaa Îtun-anaepaqa ayáqtáápake wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátûpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ áaqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Îtumma ikamínéta aítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uráiyé. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Îtuqtabama timákáreta áaqibo mimórá-wátáámá íma kéteta káqo-káqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ áaqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata ítaraawana tiráiyé: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yauwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgementa tarôq ónáq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyé. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkápimma itó-urena Îtumma aítaa umá aónarena tiráiyé: “wení watáayaba yauwéqma íma kanaaráq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹ Îtuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Îtuma yauwéqma tiráiyé: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákáq kumínata aónanoe.” téna tiráiyé. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyé: “nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéítaao?” titata máqtemma yauwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Îtumma wirááti wirákáreta aúramma yawáaq-ureta ikamíq-ikamiq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-arunapo ikákaae.

Pítaa Îtuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyé.

⁶⁶ Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyé: “emá Îtuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráiyé: “ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune.” téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráiyé. ⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóní iyápómiye.” titana Pítaa ⁷⁰ “ímiye.” tiráiyé. áaqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike mórabí máane.” tewana ⁷¹ Pítaa timá akoqnáa uréna tiráiyé: “áaqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tíkamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaune!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Îtuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraiyé: “kokóregoma áama kaayapáq íma tíráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiyé. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyé.

Îtuma aítaa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáapaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Îtumma

yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Îtumma aítaa umá aónarena tiráiyé: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Îtuma yauwéqma tiráiyé: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyé.” tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa ítama aónaraiyé: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Îtuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráiyé.

Îtumma arááq ikamínéta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarác ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aiiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uraiyé. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí ítama yimónaraiyé: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kététaboata Îtumma ánnáma ye ámikaae. miráuma ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikaae: “Baráábatíqtaba kétikaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yímikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yímikaiyé: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááíratí ítama yimónaraiyé: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiyé. miráumatuwena Îtumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikaiyé: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwerayaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráiyé.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

¹⁶ timátuweta i-wáyúkámá Îtumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta ¹⁷ tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraakatoma matéta áwáábiq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Îtuni aqnókáqá abákareta ¹⁸ paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!” téta ¹⁹ oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa ²⁰ ámiyoq-naayoq éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Îtumma yaaráqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

²¹ kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Îtuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiyé. ²² Îtumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórákóta-anue. áwíkoni áaimma aqnón-ayaatapare. ²³ mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókárác waéqma ámikaawana ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. ²⁴ ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáikaaq umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe. ²⁵ ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae. ²⁶ yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata ²⁷ ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Îtuni aukápáq mórama

ayáánurapaq maréta mórama ayáánuroapaq maréta urááe. ²⁸ ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: “wemma otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. ²⁹ yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-yaataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamáárîq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínâq óne ³⁰ ááqibo yaaraké enamáárîq kumuwo! enamáárîq kuméma ípuinone.” tewata ³¹ keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamáárîq íma kanaarâq áwâqnaa éna miráipoana puíniye. ³² ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikâq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaa-nakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Îtuma pukáiyé.

³³ ááqibo wágáama aabaúma aúkâapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye. ³⁴ aabaúma kaumorâq kégumitana Îtuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: “Érói, Érói, aráama tebakátâni?” téna wenábike mirá kéiyé: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkâano?” titata ³⁵ tébakaqa máqeo-kayukama ítaretâ tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana ³⁶ móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáamá ikaa-nókáráqá yátaraq makéna Îtumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana ³⁷ Îtuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. ³⁸ pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamáárîq aúkâapike kabááqma yakákuraiye. ³⁹ ááq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Îtu aúbáqá itó-uma máitana Îtuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: “árainé. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!” téna tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Îtuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Îtugaraqa Yérútáarebaq uráán-noinima mibâq nékaq máqe-uraae.

Îtuma uqtamákaraae.

⁴² ááqibo aabaúma karaakâq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitan-aboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. ⁴³ mimórâ-nákómá Pááíratinopaqa ikatîq íma uréna Îtuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááíratí auyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkâtí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: “ara pukáiyó?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: “owé pukáiyé.” téna ⁴⁵ Pááíratí iyánâaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: “kanaarâqíye. arááq-auma mayaa.” titana ⁴⁶ Yótêbi kateko-wánnáámá meyánîq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muríákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaraiyaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uraitabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Îtumma pérakaneta matááe. ² Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta ³ kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” ⁴ anón-oqtapoana ummaa yánitata tirááe. kététa ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵ miráitata muríyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa

mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé: ⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátaráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiye.’” téna tiráiyé. ⁸ aanibo yemá yáubareta muriyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiye.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráiyé. naayóbáqá min-ínikóní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-áágómá Ítuma waqtukáiyé. ááqibo iráitana aónarena ¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiye Ítuma paá máitana aónarena ¹¹ timá yímiqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta ¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkéteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwááguraiye. ¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímero! ¹⁶ máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaya atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawáaq-umayikanune. ¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana ¹⁸ puí-iráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagáaq-yátááqá naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéi-marukaq Ítuma utáiyé.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéi-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegaráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáiyē.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigáráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayái-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtáá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánaae téq kêtune. maami-máqte-qtátááqtabámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyē. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áímmá emmá aráátíyamma minnâ áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema páaq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Érôtima Yúría-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóni áwîqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiye. ánáakoma Éronin-annabikemma min-íníkón awîqa Irítabetie. ⁶ yenákámá Áánûqtuni aúrikaqa íraqóniq uráiyē. yenákámá máqten-amaan-aimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uraiye. ⁷ miráimanibo yenákámá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaarácq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayairátáá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiyē. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waráikáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náupáqá uténa átē-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máapaq áíkuteta nunamummá kêteta máqe-uraae. ¹¹ ániibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyáárégóni ayáánurapaq itó-uma máqe-uraiye. ¹² Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánaaq umárena ikatîq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá ikatîq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánaakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-iyápógóni áwîqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íraqóniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá páaq í-nayaba yimuqá maránóe. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrikaqa anón-awiqa wániye. ániibo wemá wááeni-nokaraq akoqnáá-nokaraqa íma nániye. ániibo wemá anóani áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni wataagaraq mamé wéna wení akoqnááma maména Iráiyaraa umá mamé wínímma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yíráabitigaraq yíwíqmena mórabi máá áíkuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana ítuma kumíniye.”

¹⁸ Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraine téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketínáakogaraq araaqná kamáguraye.” téna Tékáráiyama tiráiyē. ¹⁹ ániibo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyē: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-íraqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunamanibo ²⁰ ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápaginaa aamá íma tínónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma páaq innaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyē.

²¹ aarawaamá paá Tékaráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. ²² anaaékaqa Tékaráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánaqo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékaráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyaku-raiye.

²³ anaaékaqa Tékaráiyani mayái-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yawwéqma kóuraiye. ²⁴ anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. ²⁵ Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrikaq tigae íyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaaráq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaeráq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

²⁶ abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwîqa Náátárêtibare. ²⁷ mórama inaarúmá áwîqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwîqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. ²⁸ kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-íníkonôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá etê waíno. Áánûqtuma etê máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. ²⁹ Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. ánibo áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítariye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ánibo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatîqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. ³¹ itaa. emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakáinónama emá áwîqa Ítue té yamámiyo. ³² wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwîqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. ³³ wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabíkái-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

³⁴ Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. ³⁵ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yawwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-iyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwîqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. ³⁶ itaa. enanógaaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaqa iyápóma inaamaímá matokáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaaráq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniye.

³⁸ ánibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráaq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ánibo wemá Tékaráiyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma ítátuwena iyápóma Irítabetini áyaqnoabaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiniti aúkáapikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye min-iyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye! ⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwátennama kéitaitana tíyáqnoabaq iyápóma máiwagoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátárai-nakoni watáama emmá timá

ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáíq-itaiq ínónaboa emá amuqá kémaraane.”
téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-ímá Máriaama maará tiráiyé:
“kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwîqa
múte kéyauyune.
⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye.
weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémaraíye.
⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo
wemá keqtábá aákaq matokáiyé.
⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata
máqte-marabi-kayukama maa-kánááraké
yemá keqtábámá téta
‘Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye.’
téta tínóe.
Áánûqtuma wenáwîkoma aokaríq kéiyé.
⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatîqa móra-wayukati-kanaagaraq
káqo-kayukati kanaayábágáráq
kéo-kayukama yemmá
wemá arummá kéumayikaiye.
⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena
waayúkama yetí yúma mamé kéuyeta
mirá onaae teq-qtátáákáráq
wemá mamá pípèban umátuwaniye.
⁵² kateko-yáínái-nákáá umá
kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama
mamá paábaq yukéna
káqomma paá-wayukama
yemmá múte yaútaiye.
⁵³ ánibo yáayaba kéo-kayukama
wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.
maqma ógikaimanibo
taíbaq-otamma makáa-kayukama
yetí iyáápima móra-yataaqa íma yiména
timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
akoqnáá umákaimma
Áánûqtu paá matokáine.
Ítíraeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
áwáqnaa uréna
⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
arummá umáyikéna minnáyaba
aati-aatimá aúyánámmá ítame utáine.”
téna Máriaama íbí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wíyómmá máqena anaaékaq
wenamáapaq yauwéqma kóuraiye.

Irítabetima Yóóanemma marákáraiye.

⁵⁷ Irítabetima iyápo marakáni-kanaama yáwitana iyápo inaamaí marákáraiye.
⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq uyátárai-nakoma Iríta-
betimma nôrabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá marákáraae.
⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánááráqá min-íyápógóní
áuma karánéta urááe. min-íyápógóní áwîqa aboán áwîkaq ‘Tékaráiyae’ téta áwîqa
yamámineta uráámanibo ⁶⁰ min-íyápógóní anóama téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá

Yóáane tétaa áwîqa yamámenunatae.” téna tiráíye. ⁶¹ ániibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwîqá enawaammá íma wáíye.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tekaráiyama íma kanaaráq aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-íyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe. ⁶³ ániibo Tékaráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama maténa maará téna agatáíye: “min-íyápógóní áwîqa Yóáane.” titata yemá iyánáaq urááe. ⁶⁴ ániibo é mikáq Tékaráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatîq urááe. ániibo mi máqte-qtataaqo páaq i-wáigóní watáagoma Yúríabaqa anuáráaq-marupakaraq wéyáwé uráíye. ⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítáa-kayukama íyaqnoabaqa netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae: “anaaékaqa maan-íyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ániibo uyátárai-nakoni akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékaráiyani imá

⁶⁷ min-íyápógóní aboámmá Tékaráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráíye:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma wenáwîqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáá umá

ketáái kúmiq-yataaqa mamá

paábaq yuwánéna kukáíye.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiye. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkátí yáanapo

minnýyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkágáráq

yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq

yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá

paábaq tiyuwánitae.

téna timá akoqnáá uráíne.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena

wení anón-anon-aimma timá yarúmakaiqtabama

‘aákaq maranúne’ téna Áánûqtuma tiráíne.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá

paá umátikenataa túawaaq

tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma timá ámikaiye.

wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa

ketáámá weqtábá ikatîqa íma éta

tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa

wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

⁷⁶ ániibo emá ketí páaqyan-iyapoma eqtábámá

‘mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré’ téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá

emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama timá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá
paábaq kéyuwena awikátuwainayuma
yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáamá
arummá kéumatikenata kaayoné kéíye.
wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma aabaúamá utaréna
kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketáaráqá Áánûqtuni márûpake
ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní
amakaq máawana
Áánûqtuni márûpake ókómá
kamá kétagainata
yemá kanaaráq káoneta
kaayoné-ákáq kanaaráq uréire ínoe.”
téna Tékaráiyama tiráíye.

⁸⁰ anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-íyápógáráq ako-
qnáá urááye. ániibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq máqena abarokáq
Ítiráaeo-wayukati yúrakaq páaq umá iráíye.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánáaráqá Títáa Ogáátatima móra ámáan-aimma maréna máqte-kayukama
yorau téta yíwíqa agayaíkaae tiráíye. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqa mataámma
mi-kánáaráqá Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqe-uraiye. ³ miráitata
máqtemma aarawaamá yeqtí márûpaq wéyáwé uréta yíwíqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima
Náátárêtibake Káárirí-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márûqa Béqtaremubaqa
uráíye. ⁵ ánáakoma Máriaama ámûkaraq máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákámá
mi-márúpáq paá máayana Máriaama iyápó akání-kanaama páaq uráíye. ⁷ ániibo
purumakaakóní naúpaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena
tabarááberake múqmútuwena purumakaakóní aáwaq-ketibi ákáráíye. minná
waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákátí
waíyóya-namma íma wáqe-uraiye.

kaqtó-wayukama tipi-típi-kawaa-wayukama timá yímikaae.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-típi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta
nokáámma yeqtí tipi-típiraq kawáá umátuweta máqe-uraae. ⁹ ániibo mórama uyátárai-
nakoni kaqtó-naqa yeqtôpaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tá-
gaitata yemá ikatîq uráámanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikaiye: “keráwáqá ikatîqa
íoro. itáaro. kemá keráwáqtôpaq átê-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá
máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ mi-nókáámmá Tébitini márûkaqa móra-
inikoma iyápóma marákáraiye. minnáma yawéqma keráwáqá tiwirái-naré. wemá
Káríqtoma uyátárai-nare. ¹² ániibo keráwáqá min-íyápómá aónanon-awaameqa maará
íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-íyápómá tabaráábebi múqmúyakaawana puru-
makaakóní aáwaq-taapepi waguréna máíye.” téna tiráíye.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáá taíbaq kaqtó-wayukama Áánûq-
tunopake páaq uréta wágáábaq máqei kaqtó-nakote ku máqe-uraae. ániibo yemá
Áánûqtuni áwíqa múte yauyéta íbí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáá uyáta-maqma
anó-naapaakaraq wenáwíqa anókaq múte yaúyoro. ániibo maa-marábí-káyúkáyábá
Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”

téta tirááe.

kawáá-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márûpaq kówata tipi-típi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaqa pááq i-qtátááqá BÉqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáá kóuraae. ániibo yemá ko aónamma Máriaayaa Yótêbima máayana iyápóma purumakaakóní aáwaq-tapepi waguré máqe-uraiye. ¹⁷ ániibo yemá min-iyápómá ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápóyábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-típi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá itaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá itama arunóbátáá maréna netuq-áuyánámmá itama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma itéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa íbí múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyé.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóní áuma kégaréta áwîqa ‘Ítue’ téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóani áyáqnoabaq máitana kaqtó-nakoma min-áwíqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáarebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áikómá mirá-uraiye: “áqnáabaq-iyapoma inaamaíma marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao.” téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: “kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamá yíno.” téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ániibo móra-naqa Yérútáarebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupúnapoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: “Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone.” téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ániibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq íyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyena maará-tiraiye:

²⁹ “uyátárai-nako, emá timá akoqnáá umákaana-aimma

paá matokétaa

íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq

kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa

óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa

emá mamá yokaa ónama

ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba

ení aammá kéyiraatena

ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama

anón-awiqa kéyimiye.”
téna Tímioni tiráiyé.

³³ Îtumma aboáyáá anóama Tímionima tin-áíqtábá iyánáaq urááye. ³⁴ ániibo Tímionima yemmá íráqôniq kéumayikena min-íyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: “taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínôqtabagaraq Áánûqtuma maamin-íyápómá awaaméqá umákéna awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokák páaq íniye. ániibo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Tímionima Máriaamma timá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwîqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-kárítímáátímá awaikóté máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. ániibo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-arááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa aweté-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwîqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yauyéwaine. ³⁸ mi-kánáaráqá Áánaagaraq waaqókák íréna Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ tiráiyé. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráiyana yauwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá timá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yauwéqma uráiyé.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yauwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaqa kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma auréna akoqnáá ínéna uráiyé. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Îtuma yuwaaqnógoma anó-monoq-naupaq uráiyé.

⁴¹ Îtumma anóayaa aboámá aati-aati-kárítímáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Îtuma yuwaaqnógoma wení karitimaatímá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yauwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Îtuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. ániibo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Îtuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tirááye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyoparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá urááye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yauwéqma uréta Îtumma abáá urááye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. ániibo Îtuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yauwéqma yekáráq ítama aónaraiye. ⁴⁷ Îtun áama kéiteta yemá Îtuni itaí-yátááqtabámá wemmá aamá ítáawana yauwéqma tin-áítábágáráqá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ ániibo anóayaa aboámá Îtumma aónatuweta anómma iyánáaq urááye. anóama Îtumma timá ámikaiye: “ketáaniko, emá nôraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabotê kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Îtumma anóama tiráiyé. ⁴⁹ miráimanibo Îtuma yauwéqma maará téna timá yímikaiye: “kenákámá nôraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq ítaraayo?” téna Îtuma tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Îtuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútaraaye.

⁵¹ ániibo Îtuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatímá Îtuma anóayaa aboátí yáama wakáiyé. wenanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápí matokáiyé. ⁵² ániibo Îtuma anómma aúkitana wení itaí-yátáákógáráq wenáúgogaraq íráqôniq urááye. Áánûqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónaamma íráqôniq uráiyé.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráiyé.

¹ Títaama Táíbiriatí tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótíatí Pááíratíma Yúríá-wayukatí anó-kamaani-naqa máqe-uraiye. áníbo mi-kánáaráqá Érótima anó-kiníma Kááriribaq máqe-uraiye. áníbo ábâkoma Píripíma Itúria-marupakaraq Térékónáítibakaraq anó-kawaama máqe-uraiye. Aráíténíama anó-kawaanaqa Áábiríníq-marukaq máqe-uraiye. ² mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatíyaa Kááyapatíma máqe-uraaye. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánáaráqá Yóáanema Tékáráiyama áaníkomá waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máítana Áánûqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiyé. ³ miráítana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikaiye.

⁴ Áánûqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyé: “waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa móra-nakoma ááyama kétiye.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.

aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.

anumá uyátaina-maruqa mamá

márûte áráwáá oro.

kaé káína-amma mamá arupú oro.

aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánûqtuma mamá

atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoé.’”

téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyé: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq titaráq anaaékaqa áyámma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweraq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápíkémá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átáma ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniye. ⁹ Áánûqtuni kukómá yaagóní ánûpi yokaa umá wáiyé. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyaínatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóé.” téna Yóáanema timá tága-yímikaiye.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatuwaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ áníbo Yóáanema maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. áníbo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá móraiq íno.” téna tiráiyé. ¹² yaímma táákíti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá peráinéta iréta tirááé: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemá ítama aónaraae. ¹³ áníbo Yóáanema timá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráiyé. ¹⁴ miráítata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemá ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááé. áníbo Yóáanema timá yímikaiye: “keráwáqtí náapaatabama túma íma mamé uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráiyé.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnoqaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááé: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-narábí íyabiyo?” téta tirááé. ¹⁶ miráítana Yóáanema yauwéqma timá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí

akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íraqô-naqa máunaboqa kemá kanaaráq wení aítuq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágókáráq keráwáqá nommá pétikaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima ákuinimanibo táíq ínnama waráríma aati-aatimá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráíye.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq timá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráíye.

Érôtima Yóáanemmma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráímanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááríq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitená yaímma táí-aaimma tarôq uráíye. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemmma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ániibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánûqtuni márûpaq agaro uráíye. ²² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítukaq kukáíye. ániibo Áánûqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kéma-raune. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéíye.” téna aagómá Áánûqtuni márûpake ááyama tiráíye.

Ítun áítaubikoni yíwîre.

²³ Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáíma wení karitimaatimá miráuma kaumo-tíyáákámá uráíye. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemmma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma áanikoe.

Étarima Náágaemmma áanikoe.

²⁶ Náágaema Máátimma áanikoe.

Máátima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Tímíenimma áanikoe.

Tímíenima Yótekimma áanikoe.

Yótekima Yóramma áanikoe.

²⁷ Yórama Yóáánaanimma áanikoe.

Yóáánaanima Arétamma áanikoe.

Arétama Terúbabeommma áanikoe.

Terúbabeoma Téyaatiommma áanikoe.

Téyaatioma Nérimma áanikoe.

²⁸ Nérima Mérekimma áanikoe.

Mérekima Áárimma áanikoe.

Áárima Kóutaamma áanikoe.

Kóutaama Éramaraamma áanikoe.

²⁹ Éramaraama Éramma áanikoe.

Érama Yótuamma áanikoe.

Yótuama Eriétamma áanikoe.

Eriétama Yóraamma áanikoe.

Yóraama Máátáátimma áanikoe.

³⁰ Máátáátima Aríbaemmma áanikoe.

Aríbaema Tímionimma áanikoe.

Tímionima Yútaamma áanikoe.
 Yútaama Yótêbimma áanikoe.
 Yótêbima Yónamumma áanikoe.
 Yónamuma Irááíakimma áanikoe.
³¹ Irááíakima Mériamma áanikoe.
 Mériama Ménnamma áanikoe.
 Ménnama Mátáatamma áanikoe.
 Mátáatama Nétaanimma áanikoe.
 Nétaanima Tébitimma áanikoe.
³² Tébitima Yétimma áanikoe.
 Yétima Óbétimma áanikoe.
 Óbétima Póáatimma áanikoe.
 Póáatima Tárámonimma áanikoe.
 Tárámonima Náátonimma áanikoe.
³³ Náátonima Aammínataamma áanikoe.
 Aammínataama Ááraminimma áanikoe.
 Ááraminima Ááranimma áanikoe.
 Ááranima Étaronimma áanikoe.
 Étaronima Pérêtimma áanikoe.
 Pérêtima Yútaamma áanikoe.
³⁴ Yútaama Yáakobomma áanikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma áanikoe.
 Ááítekima Áabaraamma áanikoe.
 Áabaraama Téraamma áanikoe.
 Téraama Néomma áanikoe.
³⁵ Néoma Térúkimma áanikoe.
 Térúkima Aréumma áanikoe.
 Aréuma Apéregimma áanikoe.
 Apéregima Ébérimma áanikoe.
 Ébérima Tíraamma áanikoe.
³⁶ Tíraama Kénaanimma áanikoe.
 Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
 Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Énôkimma áanikoe.
 Énôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Énotimma áanikoe.
 Énotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemá awîqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. ² mibáqá Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánáaráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiye.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaarác maan-óqtákóqtábá tinana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ániibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-márábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnaámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ániibo mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne. ⁷ ániibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwîqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni wataáama agamatán-áikómá maará kétiye. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwîqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá wení mayaímá mayao.’ ” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni ánikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tínata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ániibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni wataáama agamatán-áipí kétiye.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’ ” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ániibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Kááririri-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnaáraq Ítuma yauwéqma Kááririri-marupaq iráiyé. ániibo Ítuni wataágoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiyé. ¹⁵ aarawaatí monoq-náupáq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae.

Náátárêtibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

¹⁶ Ítuma Náátárêtibaq uráiyé. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúraikaq uráiyé. ániibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náupáq uyábékéna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyé. Ítuma itó-urena Áánûqtuni wataáama yorautínéna uráiyé. ¹⁷ ániibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámikaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiye:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyé.

wemá kemmá awaaméqá umátikéna áwáyoq-wayukabi

‘Metáíyaqtaba átê-wataama mó tiyo.’ tiráiyé.

ánnábi máa-kayukama yemmá wataáama timá-yimeq

paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiye.

yúramma karoparáina-wayuka

yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma

mamá ayúqyikanunayaba

uyátárai-nakoma timátíkaraiye.

¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq

uyátárai-nakoma wení waayúkama

yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba

abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiye.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya agatáiyé.

²⁰ Ítuma aúba-wannaama aráapatuwena yauwéqma kawáá-náqá ámituwena wemá yiráátinena maraq máqe-uraiye. ániibo máqtemma monoq-náupáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááe. ²¹ ániibo Ítuma mikáq áaimma átama aamá timá yímikaiye. maará-tiraiye: “Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáágómá íbêqa

yorautúnama abarokáq kéiyé.” téna tiráiyé. ²² mirá téna timátúwáitata yemá Ítuni áwîqa múte yaúyéta Ítuma íráqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyánámmá ítéta iyánáaq urááe. miráimanibo yemá tirááe: “nôraq kéiyó? maan-náqá Yótèbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááe. ²³ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “árainé. keráwáqá keqtábá maará tínoe. ‘tótáa-nako, enamáárîq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Kápéranabaqa tarôq ónama minnâ ketáámá ítaraukataama emá mórai q umá maakáqá ení márûkakararaq mirá-uwo.’ téq keráwáqá tînomaniibo ²⁴ kemá keráwáqá árainmma kétima-timune. waayúkama yeqtí márûkake móra amuné-nákón áama íma kéitaane. ²⁵ kemá árainuramma keráwáqá kétima-timune. Íráiyani kanaaráqá taíbaq keqtoq-nóinímmá Ítíráaeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-kárítímáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyé. ánibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááe. ²⁶ miráimanibo mórama Ítíráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa íyábá íuraine. ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupa q móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopa q uráimiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Íráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítíráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkápímmá íma móra-nakomma íráqôni q uráine. ímiye. Néímenima Tíriabake-nakoma wenamáa wení karígómá atóbamakaraine.” téna Ítuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráiyé. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápa q yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anura q awíqmeta min-ánúgóní ámûrake áaimma átáma awéqtátuwaneta uráámaniibo ³⁰ wení kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkápíke Ítuma yúqtúyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyé.

³¹ Ítuma Kápéranabaq Kááiriri-marupa q kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yirááti-raiyé. ³² ánibo yemá Ítun áagaama tewata tébaka q wayukama iyánáaq urááe. min-náma Ítun áagoma akoqnáama wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uráiyé. min-nákómá anóka q ááyama tiráiyé: ³⁴ “Náátárètíbaké-naqa Ítuo, emá nóinawa q mayánéq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawa q iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aoka q náqóne.” téna táí-aagoma wepí máí-nakoma tiráiyé. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráiyé: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráiyé. ánibo mi-táí-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkápí iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánáaq urááe. ánibo yeíyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náapaakaraq akoqnáágaraq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináikáán-áímmá kétitata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupa q wéyáwé uráiyé.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íráqôni q umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpa q uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ánibo Ítuqtaba áwáq-naa íkáae téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnágóní amaka q ko itó-urena mi-kárígómá awááguráiyé. ánibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúma kuperáné kéitana Tabaaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ánibo Ítuma máqte-kayukama móra-mora-yuma yemá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ánibo mi-táí-áágómá maará téta

ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma áanikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúríá-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye. ániibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ániibo Ítuma iyuwéna kóiyabae téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátikaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁴⁴ ániibo Ítuma Yúríá-wayukati monoq-náúpáq wataáma timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráiye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkóní kegébababaq Ítuma itó-uma máitata taíbaq-wayukama Áánûqtuni wataáma itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóní áwábaq wáitana aónaraiye. ániibo noyááqá yaí-wáyúkámá únópi-káárémá yuwéna kúqômma tete urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátárimma minná Tááímoni Pítaani únópi-kááre. ániibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékakaá mó maraa’ tiráiye. ániibo Ítuma únópi-káárebí uyátáma máena aarawaamá wataáma timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma wataáma timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma yúwénana kumí-naa noyááqá yaa.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráiye. ⁵ Tááímonima yauwéqma tiráiye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa káetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqá íma yaráunataae. miráimanibo emá ténaboaq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráiye. ⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana kúqômma ummaa yamá yararáné uráiye. ⁷ miráitata yemá yaímma yeqtí aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa ígáae téta yáa-yaraae. ániibo yemá iréta noyááqá mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqmá ógikaae. ániibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyéta urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-naqune.” téna tiráiye. ⁹ Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá yáqtóráataba aónawaena ikatîq uráiye. ániibo yaímma-wayukama wetê máqeo-kayukagaraq ikatîq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yêmitiyaa Yóáanema yenákámá Tááímonimma ábárawaaoboata yenákágáráqá iyánáaq urááye. ániibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatîq íuwo. anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráiye. ¹¹ mikáké yemá únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataaqa kéyuweta Ítuni anaaé wakááe.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óípake araayutaúmmá aténa nunamupí maará téna tiráiye: “uyátárai-nako, kanaarác emmá akáinaama ketí karímá kanaarác mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma tiráiye. ¹³ Ítuma ayáámma árútukena ánêkuyena tiráiye: “kemmá tíkáiye. emá atóbagaao.” téna Ítuma tiráiye. páátákáá é mikác kárú-karigoma ánatamakaraiye. ¹⁴ ániibo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiye: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq naí-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikác aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tínóe

téna Ítuma tiráiyé. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináílkómá ókaraq wéyáwé uráiyé. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyé.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááriribakemma Yúriabakemma Yérútáábakekaraq yama áíkutaae. ániibo uyátarái-nakoni akoqnáágoma karí-wáyúkámá mamá atóbaikaae téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ ániibo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóní ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata karí-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké múkapotaraae. ániibo mi-karí-náqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikaí-yátááqá aónawaaena tiráiyé: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeíyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minnâ Áánûqtu wenamáa wení mayáímiye.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq tíyaqnoabaqa táí-tuyanamma móite-maite kéoo? ²³ nóin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-marábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyé. miráitana min-ayááqtámô aráákaginakooqta ba Ítuma maará téna tiráiyé: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkuta-yagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ miráitana min-ayááqtámô aráákaginakoma aarawaatí yúrikaq páátákáá itó-uraiye. ániibo kúkutaayama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ²⁶ ániibo máqte-kayukama iyánaaq urááe. yemá Áánûqtuni áwîqa múte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánaaq kéitata maará-tiraae: “íbêqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyái-nakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóní áwîqa Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ ániibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaaé wakáiyé.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaq agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. ³⁰ ániibo Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nôraq itaráq keráwáqá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááe. ³¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tótaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraígáae téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígáae téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa aammá auni-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Îtumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa awetá-ureta taíbaq-kanaama nunamummá tirááe. ániibo yemá Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa mórai qéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Îtuma yauwéqma tiráíye: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqtê maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá awetá-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínímô mayané i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. mi-kánááráqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa awetá-inoe.” téna Îtuma tiráimma waéqma itaí-áípi téna wenamááríq wetábá ‘aaramá mayané iníkáá-náqúne’ téna tiráíye.

³⁶ Îtuma mórama waéqma itaí-áíkáráq maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-áqtábáá-únákáqá íma káraataiye. ímiye. íma aokaríq kéíye. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táíq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ mórai qumá móra-nakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táíq umáginaiye. ³⁸ ímiye. íma aokaríq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waaeni-nomma áítino. ³⁹ ániibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waaeni-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íraqône kétiye.’” téna Îtuma waéqma itaí-áípi wení aúge-kataayaba tiráíye.

6

Tabaatiráq mayaímá mayaíyáábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraqa wíti-yokoni aúkáapi Îtuma wení iyápó-annate uréire uráíye. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Péрати-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aammá áumakaae. keráwáqá minná nõraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe. ³ Îtuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánûqtuni aokaq-náúpáq uténa Áánûqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naíyábáq aammá áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaráq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yoráútaanabiyo?” téna Îtuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátarai-naqiye.” téna Îtuma wenamááríq wetábá tiráíye.

ayáamma táíq urái-naqa Tabaatiráqá Îtuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Îtuma monoq-náúpáq uténa aarawaamá wataáama timá yímikaiye. ániibo móra-naqa máqe-uraimma ayáánurapaq-ayaakoma aayákagena táíq umágu-raiye. ⁷ ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Îtumma aatómaq urááe. yemá Îtuqtaba téta “Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae.” téta aatómaq urááe. mirá kéeta Îtumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Îtuma wenamááríq mi-káyúkátí yúyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáámmo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi “yúbáq unitóao” titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ániibo Îtuma máqte-kayukati yúrapi karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: “ayáama arupú uwo.” téna tiráíye. ániibo min-nákómá ayáamma árutuwaimma ayáákoma arupú umágu-raiye. miráitana Îtuma ítama yímónaraiye: “kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íraqôn-aina q tarôq ónúnataabi táí-aina q tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatataá paá máno-kayukama ketáá mamá táwîq umáyikanunataabiyo?” téna Îtuma tiráíye. ¹¹ miráimanibo yemá anómma

íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeíyáá maará-tiraae: “ketáámá Ítuqtaba nôraqtaawaq umákanunataabiyo?” téta tirááe.

Îtuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkaraiye.

¹² mi-kánáaráqá Îtuma nunamummá tínéna anubaq utáíye. mi-nókáámmá Îtuma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéitana aaqá irákáíye. ¹³ aabaú má utáitana aabáyaanapimma Îtuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyíkátuwena yíwíqa awaaméqá umátike tiwiráune tiráíye. ¹⁴ móra-nakoni áwîqa Tááímoniboana Pítaae téna áwîqa yamá ámikaiye. áni bo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. áni bo Yêmitiyaa Yóáane. áni bo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ áni bo Máátiyuyaa Tó máátie. áni bo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. áni bo Tááímonin áwîqa karuwaaq-naré. ¹⁶ áni bo Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. áni bo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Îtumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutarurîq uráíne.

netuqyaa-káyákábí Îtuma mayaimá matáíne.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá iréta wataáama kéitaawana Îtuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma máí-kayukama Îtuma mamá íraqôniq umáyíkaraiye. áni bo Îtuma yeráwáqtê kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérútáárebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ áni bo taíbaq-wayukama Îtuma iyáánapo ánekuiyana Îtuni akoqnááqoma mi-káyúkámá mamá íraqôniq umáyikaniye.

Îtuma amuq-yatááqtabámá tiráíye.

²⁰ Îtuma wení iyápó-annama kéyimonena tiráíye:

“keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro.
keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma
keráwáqti minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma
annaékaqa ógiranoe.

keráwáqá íbêqa ibiqá kéyaraayuma
keqnáámmá wíráa ínóe.

²² ítáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétá-tuweta aamá timá páaqyaniq umátikanoe. yemá mirámô kéiyaqa keráwáqá timuqá maráínoe. ²³ timuqá kémarreraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáíye. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma mórai q umá Áánûqtuni wataáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyíkaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqti túwaraikoma íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa
anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yaiyú má
annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma
annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtabá íraqôn-aimma kétiyama atéráaro. naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yatááriq umáyíkaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íraqôniq umáyíkáaro.

²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagáárîq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íráqôniq umáyíkáaro. ániibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágíya-kayukama nuna-mummá timáyíkáaro. ²⁹ móra-nakoma táápáaraqo yumá tíkaminaqa kanaaráq mórabaq-taapaama yimíyata tíkamoro. ániibo móra-nakoma keráwáqti kúberai-unamma ma-mayaínaqa ókaraq keráwáqti wáqtôma áméro. ³⁰ máqtemma nói-qtatabi ítama káon-aiyaqa itaíya-qtataaqa paá yímero. ániibo móra-nakoma keráwáqti nói-qtataarabi maiyaíyaqa kanaaráq 'yauwéqma timiyo' téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íráqôniq ónáae teníq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íráqôniq umáyíkáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íráqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá kéyime. ³³ mórariq umá waayúkama keráwáqá íráqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íráqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anón-náma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ániibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkarraq inaatimá matêqa anaaékaqa yawwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yawwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímeraq mamá íráqôniq umáyíkáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yawwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma waínaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni áanimaqa mánoe. táí-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tikáiyé' íte-kayukagaraqa Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqiyikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqtibomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yíminiq umá mórariq umá keráwáqá yemmá keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yaináí-nákóráá umá aónama yaináí-ááímmá

³⁷ keráwáqti yaináí-yátááqñápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yaináino. káqó-nakoqtabama waabáqti yúrikaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá wemmá mamá yawááq kéumakaae. káqó-yuma íma yawááq kéumayikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórariq umá yawwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itaí-áíkáráq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. mórariq umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áitanobaq metáyóye. ⁴⁰ ániibo mórama itaí-yátááqá máyái-nakoma wení itaí-yátááqá aráátiniye. káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórariq umá yawwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

⁴¹ keráwáqá nôraq itaráq keqtibâkoni pááqyamma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi araatakaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátáátáqbámá aúrapi mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitaa? ⁴² nôraq itaráq keráwáqti tîbâkoqtabama maará kéteo. 'ketîbâko, enaúrapike araata-qtataaqa mamá paábaq yuwaa' kéteo keráwáqti túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqti túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq

mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqtí tíbâkoni aúrapike araatámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itái-áímmá tiráiyé: “íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. mórai q umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. ániibo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabiq-annarakema íma arammá kégutoe. ániibo áwáábíq-annarakema wááéni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyé. mirán-áuyánámmá áyáqnoabaqa ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áuyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ móra-nakoma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma móra-nakoma naammá ínena iníkáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maranóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma auténa min-námmá awétárainanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítiraiye. ⁴⁹ áaqibo móra-nakoma ketáama iténa íma wáráimma miraráá umá móra-nakoma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nomma auténa min-námmá páátákáá yawítítuwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-áímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koyaráiyé. ² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiye. mi-kawáá-nákómá wení mayái-nákóqtábá ôriq umá ákáinapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puíné uráiyé. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyé. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonétaa umátíkáin-nare. wemá wenamááriq monoq-námmá umátíkaraitae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyé. naakóní waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá watáama timá yímitata Ítunopaq uréta maarátiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunabo ketí naaúma íma yínóne. ⁷ ániibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náapaamma matokái-nakoni aménáápáq máunana mayaímá mayaao titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkarau-nata ketiménáápáq mááe. ániibo kemá móra-nakomma ‘emá kóaa’ túnanama kanaaráq kéwiye. ániibo móra-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyé. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáimá mayaao’ túnanama kanaaráq mi-máyáimá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-áíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaae waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma mórama maamirá-náqá itáiq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ ániibo

ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwécqma naaópaq uréta aónamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹¹ pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwîqa Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. ¹² mibáqá mi-márúkóní oqtaráq waaqókák owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine. ániibo awaikógaráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-íníkótê irááe. ¹³ uyátárai-nakoma min-ínímmá aónaimma arummá ôriq umágitana min-íníkóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráie. ¹⁴ ániibo Ítuma waaqókák uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáamma ánékuitata waayúkama pukái-naqo mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa." téna titana ¹⁵ mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráie. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. ¹⁶ miráitata máqtemma aarawaamá ikatîq éta Áánûqtuni áwîqa múte yauyéta maará-tiraae: "ketáái aúkáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéieye." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínena iráieye." téta tirááe. ¹⁷ maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráieye.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyíkaraiye.

¹⁸ máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. ¹⁹ ániibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyíkáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: "naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téta tirááe. ²⁰ mi-kááyáq-nákórátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: "Yóáanema nommá peráinákómá kekárátámá enôpaq timátíkáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. ²¹ mi-kánáaráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáie. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. ²² Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwécqma tiráie: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqôniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama kéitaae. ²³ itáiq-itaiq umá yirummá tímê-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

²⁴ kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwáama yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? ²⁵ keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoaq mamaré máitaraq ko aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoma umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémae. ²⁶ miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. ²⁷ min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: "kemá ketáama mamé kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqti túbáq wíniye. Áánûqtuma agamatán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye." téna kétéie.

²⁸ kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune: “Yóóanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárimanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóóanemma uyátáraiye.” téna Îtuma tiráiyé.

²⁹ Îtuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagaráq táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóóane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Yóóanen ayáápikeema nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma íraqôn-amma yiráátimma yinaaeema umámikaae.

³¹ ánibo Îtuma maará-tiráiyé: “maami-kánáaráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúndô? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae. ‘ketáámá keráwáqtábá káoyamma kényunataa keráwáqá imá íma kényaae. ketáámá ibiq-ímá kêtunataa keráwáqá ibiqá íma kényaraae.’

³³ ánibo Yóóanema nommá perái-náqá íráimma wemá aáwaqa aweté éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aíboq-nare’ téq tirááe. ³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa ôriq umá néna wááéni-nomma ôriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóé.’ keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itái-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itái-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aíne’ téta itánoe.” téna Îtuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Îtumma áitaukaq ákûq-matawemma pérakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ánibo Îtuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye. ³⁷ mórana kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Îtuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkomá mórana íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé iráiyé. ³⁸ ánibo min-íníkomá Îtuni anaaépaq aítaupi ya itó-uma máena ibiqá yakáiyé. ánibo kumari-íníkoní aqnugómá Îtuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkomá wen-aqnótáurake aqnumá Îtun áitaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Îtuni áitaukoma kámoqnena ákûq-matawemma pérakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Îtumma awíqme i-nákómá miráí-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaaráq maamin-íníkomá Îtumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itáníyô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Îtuma min-nákóní aúyánámmá iténa yauwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboaq timá ámenaae.” titana ánibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórana móneqa makái-nakonopake inaatimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa (500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáiyé. ⁴² min-nákórátámá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. ánibo yenákábíkémá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátá-maqma akáníyô?” téna Îtuma tiráiyé. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kétune.” téna titana Îtuma timá ámikaiye: “arupú umá aúyánámmá itááne.” téna Îtuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkonôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkomá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá

wágáabaqo ya máqe-unarake áaima átarena maamin-íníkomá ketítaukomma tímôqne-maimma paá kéticoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémma ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma átíma pétikaraanamanibo wemá átê-kuyumma i-mátáwékáké títauqaq kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kétimamune. maamin-íníkomá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikamákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátá-maqma arummá kétimiye. ániibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwáinanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” téna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkommmá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kétiwikatuwaune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ waayúkama aáwaqa naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeíyáá aamá maará téta kóté-yáté urááe: “maamin-náqá náawaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ áaqibo Ítuma min-íníkommmá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtoraana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yawéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápí waao.” téna Ítuma tiráiyé.

8

yaímma-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena watáama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átê-wataama aarawaamá timá yímikaiye. ániibo yemá tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² ániibo yaímmanoinimma naayóbáqá Ítuma waátáma táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máátarini naayóbáqá min-íníkopíkéma abapaké kaayaqá waátáma táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama kíni Érôtini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwíqa Yóánaama min-íníkokáráq Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímmanayukoma aapi kuqturáiyé. ániibo min-ánáyúmmá waayúkama yítauqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ ániibo yaímmanayumma óqta-marabi kuqturáiyé. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommmá íma wáitana ánayumma aayámmá kamáguráiyé. ⁷ yaímmanayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáiyé. ániibo áwáábiq-annakaraakogaraq karúma ánayumma mamá táiq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. óq-aimma arúbama tiráiyé: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma waéqma itaí-áímmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itaí-áíkkóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamááríq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímmanayukama waéqma itaí-áímmá itánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá itánómanibo mi-wágóni áaimma íma itánóe.

ánayukoni waéqma itaí-áíkkóni áaimma

¹¹ maami waéqma itaí-áíkkóni áaimma maará-uráiyé. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímmanayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itáamanibo anaaékaqa Tááqtaama íréna mi-káyúkátí iyáqnobake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáiq-itaiq kéiyana Áánûqtuma

yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkmá íma ánûqa yamá marabímá kukáiyé. yemá pááqya-kanaabi itáíq-itaiq kéowana mórana maqma aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaqo kukáimma miráuma waayúkama aamá ítátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yátááqá mónerabi maa-márábímá amuqá maraí-yátáákómá yúyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqtí arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íraqô-mararaqo kuqti-wáíqómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati íyakoma arupú éna íraqôniq umá akoqnáá uréta arammá íyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atípáá aménáánóbákáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaareráq makáawata waayúkama mi-náúpáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákómá ókaraq amínímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábâqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánáaráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábâqawaayugararaq Ítunopaq irááe. iráa-manibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaq kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikkae: “enanógarag enábâqawaayugarag máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógarag ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá uyaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítuma ko awáuturata tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwáama yóráiwaigokaraq únón-iyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-iyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeíyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

aíbôq-nakopike Ítuma waátama táí-aagomma watukáiyé.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Káárirí-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkáq witana mórana mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyé. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtôma aneqá íma itokáiyé. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ taíbaq-yupaama waátama táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiyé. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo

ayáakarara aítaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kaqmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wáaqa kéyena Ítuni aítaupi waaqókáq marabí aipaq aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómá maará téna ítama aónaraiye: “enáwîqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráiyé: “ááiq i-wayukamune.” téna yawwéqma tiráiyé. netuqyaamá tái-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá tái-meyamma timíniqtaaiibo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúma naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemma iyuwáinata pó-annabi ko peránááe tewana Ítuma iyuwáitata kóuraae. ³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópikémá ayuwéta pó-anabitaa uyábékaae. péqmareta áitanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae. ³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ániibo mikáké Ítunopaq uréta waátama wepí máqe-urai-nakomma ya aónamma wáqtôma kéiyena auyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókáq máitata aónatuweta aarawaamá ikatîq urááe. ³⁶ ániibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. ³⁷ ániibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatîq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárébi uyákébereta wení iyápó-annagaraq yawwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá tái-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráiyé: “kemá etê ónááq kéune.” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma yawwéqma kêtimakena timá ámikaiye: ³⁹ “emá ení márûpaq yawwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááríqo umákáiqtabama watáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiye. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-tima-yimikaiye.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yawwéqma kátobamakena mórana Ítuni wáqtôraq ayáamma ánékuin-inimma mamá atóbamakaraiye.

⁴⁰ Ítuma yawwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákaraae. ⁴¹⁻⁴² ániibo móra-naqa páaq uráimma min-nákóní áwîqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-kawáá-náqíye. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-kárítímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráiyé. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ániibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-íníkómá inautámma ákáitana tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaaraq atóbamakaraiye. ⁴⁴ min-íníkómá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtórâq ayáamma ánekukaiye. miráitana páátákáá min-ínáú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákariye. ⁴⁵ ániibo Ítuma ítama aónaraiye: “náawaq tineqá ayáamma ánekukaiyo?” téna tiráiyé. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kêtimma ‘kemá ímiye’ kêtimma urááe. ániibo Pítaama maará-tiraiye: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráiyé: “móra-waigoma tineq ayáamma ánekukaiye. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáúnama ketí akoqnááma yaímma tiyuwéna kóuraiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁷ min-íníkómá mi-qtátááqá káonenama aúpâq iyukaiye. miráitana wemá iyánâq umárena Ítuni

amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrikaq Îtun-aneq ayáámma noiqtatabi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguraiye.” téna tiráiyé. ⁴⁸ ániibo Îtuma maará-tima-amikaiye: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiye. kaayoné-yátáápí waaó.” téna Îtuma tiráiyé.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúkékáwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq irena timá ámikaiye: “enayáámûkoma áqa pukuráiyé. minnýaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyé. ⁵⁰ ááqibo Îtuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyé: “emá ikatîq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniye.” téna Îtuma tiráiyé. ⁵¹ ániibo Îtuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá íutaae. ímiye. Îtuma Pítaamma káwirena Yóáanemma káwirena Yêmitimma káwirena min-ínáárúgóní anóboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwîqmena Îtuma utáiyé. ⁵² ániibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqte-uraae. miráimanibo Îtuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yaráaro. min-iyápómá íma pukáiyé. wemá paá aúwaguraiye.” téna Îtuma tiráiyé. ⁵³ ániibo mi-káyúkámá Îtumma akáyáámmá timáketa yemá ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. ⁵⁴ miráimanibo Îtuma min-ínáárúgóní ayáákáq múte káyaqtoarena tiráiyé: “inaarúo, itóaaó.” téna Îtuma tiráiyé. ⁵⁵ ániibo min-ínáárúgóní aágoma yauwéqma itana páátákáá itó-itana Îtuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráiyé. ⁵⁶ ániibo min-ínáárúgóní anóyaa aboáma anómma iyánáaq urááya-manibo Îtuma akoqnáa-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráiyé.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

¹ Îtuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Îtuma akoqnáágaraq náapaaakaraq yímikaimma yemá waátama mútûq táí-aagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. ² mikáké mi-káyúkámá uréta Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba mó kététa karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Îtuma timáyikaraiye. ³ ániibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra naí-yátáákáráq mónékaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. ⁴ ániibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibíkáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Îtuma tiráiyé. ⁶ miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta átê-wataama Áánûqtuqtaba kétéma-yimeta karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Îtuni watáama ítaraiye.

⁷ káni Érôtima Îtuma máqte-qtataariq i-wáígóní watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. ⁸ káqo-kayukama tirááe: “Iráiyama páaq iyé tirááe.” ániibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. ⁹ miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóáaneni aqnómá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máítaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuwena mikáké Îtumma aúrapi aónane uráiyé.

Îtuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹⁰ Îtuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Îtukaq má-tima-amikaae. ániibo Îtuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta

yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. ¹¹ anaaékaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaaé waqméta urááe. ániibo Ítuma kéyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba wataáama timá yímikaiye. ániibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamáárîq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráaiye. ániibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyáníq ónúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ániibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máero.” téna tiráaiye. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mikáyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráaiye. ániibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yímitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ániibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáiyae’ tiráaiye.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamáa nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqe-uraae. ániibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráaiye. ¹⁹ ániibo iyápó-annama yauwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perai-naré kéte. ániibo yaímma-wayukama téta Iráiyae kéte. ániibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáimma itó-uráiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma tiráaiye: “keráwáqá kenamáárîq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yauwéqma tiráaiye: “emá Áánûqtuni Metáiyama yauwéqma tiwirái-náqóne.” téna tiráaiye.

Ítuma téna ‘pukéq yauwéqma itó-onune’ tiráaiye.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áimma íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa aíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánaámá ánatainana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamáárîq wetábá tiráaiye.

²³ ániibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketinaae waránáae ténama wemá wenamáárîq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wínna-nakoma tinaae waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba aúyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ itáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-márábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáyáimma wení oótakoma nôro umákaniyo? ²⁶ ániibo móra-nakoma keqtábágáráq yirááténaiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákóqtábámá agaeyábá umákaniye. ²⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéna Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráaiye.

Îtun áúgoma mamá aokaríq uráíye.

²⁸ min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Îtuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáíye. ²⁹ nunamummá kétena máitana Îtun óíkoma mamá aokaríq kéitana wení wáqtôgoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraiye. ³⁰ áníbo kaayaq-nákórátá Îtute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. ³¹ yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Îtuma Yérútááre-baq puíníqtaba watáama tirááe. ³² Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaaq itata yú wagíneta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Îtuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráiyati tágama-yataaqa aónaraane. ³³ Mótetiyya Iráiyama Îtumma ayuwéta kóíye. kéoyana Pítaama Îtumma maará-tima-amikaiye: “kawáá-nákô, ketáámá maakáq máunataama minná íraqône. ketáámá kaumo-námmá ónúnataae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. áníbo móra-namma Iráiyana naané.” téna Pítaama tiráíye. áníbo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráíye. ³⁴ Pítaama min-áímmá kétena máiqtaba móra-konnakoma yawáaq-umayikaitata yemá yaaqtaba urááe. ³⁵ áníbo móra-aikoma maará téna mi-kónnápíké tiráíye: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákaraune. keráwáqá wenáama itáaro.” téna min-áíkmá tiráíye. ³⁶ min-áíkmá mirá-timatuwaitata yemá aónamma Îtuma wenamá máqe-uraiye. áníbo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánáaráqá mi-qtátááqô aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátama máin-iyapoma Îtu mamá atóbamakaraiye.

³⁷ aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Îtumma aapaké kun aónaraae. ³⁸ áníbo mi-káyúkábíkémá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiraiye: “yirááti-nako, kemá inaa kêtune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. ³⁹ áníbo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aíbôriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágárégómá ôriq kéíye. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoiye. ⁴⁰ kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Îtumma timá ámikaiye. ⁴¹ Îtuma yawéqma tiráíye: “keráwáqá aarawaamá maa-kánáaráq-wáyúkámá itáíq-itaiq íkéowanaboana keráwáqti týakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtema máeraq keráwáqti ummaamá mayánúnô? mirá-timatuwena min-nákómmá timá ámikaiye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Îtuma tiráíye. ⁴² min-iyápómá aapaqá kéiqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Îtuma waátama aamá awáágútuwena min-iyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnýaba máqte-kayukama Áánûqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Îtuma puíníqtaba kaumobáq tiráíye.

áníbo mi-káyúkámá Îtuma máqteniq i-qtátááqtabá netuq-yúyánámmá kéitaawana Îtuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmô túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Îtuma tiráíye. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkmá áaikoma yepímmá auyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatîq éta Îtumma min-áíkmá áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máíyo?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máíyo tirááe. ⁴⁷ áníbo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnoqbaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ áníbo Îtuma maará téna timá yímikaiye:

“móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-íyápómá áwáqnaa énama minnâ kemmá tíwáqnaa íniye. ániibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minnâ kemmá timátíkáitaq yúnna-waigomma Áánûqtuma áwáqnaa kéiyé. máqtemma keráwáqtí aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minnâ keráwáqtí aanábóé.

⁴⁹ Yóáanema yauwécma tiráiyé: “kawáá-nákô, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáái tinaaémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráiyé. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minnâ keráwáqtí aanábómíye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma Taméria-wayukama mááqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánûqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráiyé. miráitana Ítuma Yérútáarebaq ónáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ániibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítumma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáarebaq yeqtí namuro-wáyúkámá máápaq witatabóata Ítumma íawikaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámá Yêmitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátárai-nako, ketáá Áánûqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tiráiyé. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguraiye. ⁵⁶ ániibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaaé waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíne innabáqá kegáráq anaaé waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ⁵⁸ ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-íyákómá muríanóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáiyé.” téna tiráiyé.

⁵⁹ ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaae waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaarácq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwer-abiyó?” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

⁶¹ ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráiyé: “uyátáraana-nako, kemá enanaae waránáa kéunamanibo emá kanaarácq tiyúwénaq ketí waayúkama tiyááma mó yímíqma máéro timá yíkátuweró.” téna tiráiyé. ⁶² ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waécma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaarácq íuwiniye.” téna Ítuma tiráiyé.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyíkaraiye.

¹ anaaékaqa uyátárai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena kaayaq kaayaq umá timá yíkáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíne i-márúpáq timáyíkáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráiyé. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq

aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráinaq keráwáqá yókóni aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayái-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áíkuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo ítáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámma kokóri-araakaa umá timátikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náupáq-wáyúkábímma kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náupáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátôpaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náupáq áátuma máéro. ániibo min-náupáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayáiráq-nákómá kanaaráq wení meyámma mayániye. miráinaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkáq karí-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemmá maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqókáq maíye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóni aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaitôgoma ketáái tibíkáq aráapaimanibo ketááma popoq umátuwaunanataa keráwáqtôpaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainá-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq waaqókáq kéíye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótôma-marukoma uyátá-maqma anómma táí-aimma wánipoana aqtó-kánáaráqá Áánûqtuma Tótôma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráíye: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákáq táí-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqtí márûkaq awaaméq-yátáárîq únaiq umá móra-nakoma Tááíranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtôraa yáútúma itoréta kanabí máeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraqa Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma táí-meyamma Áánûqtuma yimínímanibo keráwákáq uyátá-maqma anómma anónnáma táí-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwanoe.” téna min-áímma Ítu tiráíye.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqtí táama itaína-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemmá anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemmá timátíkítaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyikaraimma yauwéqma iréta yimuqá ôriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa táí-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítumma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ ítáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboaq keráwáqá kanaaráq irakabayaakógáráq áwáábîq-uwabaaikokaraq títauqnapo

yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táíq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá táí-aagoma keráwáqqtí táama ítáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqqtí tíwîqa kágamaraiibo minnýaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánáaráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnoabaq mamá amuq-yatááqá pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-marábí-káyúkágáráq uyátárai-nare. kemá minnýaba ‘tikáiyé’ kêtune. emá maami-qtátááqá itái-yátááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kête-kayukabima mamá áuyoqyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akaí-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma kemmá áanikomma íma timónaraibo ketibomá wenamá kemmá áanikomma kétimonaiye. móraiq umá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamá káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkáwábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánaae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

Tamériabake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?” téna ámáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ániibo Ítuma yawéqma timá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kényorautono?” ²⁷ titana minnákó yawéqma tiráiyé: “mútûq arummá káme ení akoqnáágarag arun-iyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátárai-nakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamáárîq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi ámáan-aimmo yirááti-nakoma wenamáárîq wenáwîqa mamá íraqôniq iyábá ákáitana timá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô máí-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma maará téna yawéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáarebake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taítawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaaékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ániibo mi-kánáaráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² móraiq umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábáq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Támériabake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyé. ániibo wemmá aónaimma áyáqnoabaq aruqtábá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékaraq wááeni-nokaraq atíma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírákaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáqô kóí-naqa kemá yawéqma yéqa yaímma-meyamma yawéqma aménúne.” téna tiráine. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano?

kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa iníkáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ áníbo ámáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma timá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Ítuma timá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwîqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyé. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwîqa Máriaae. áníbo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni áítaupi maraq ya máena Ítun áama ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyé. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamáa tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnýabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá ámínana wemá ya tíwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyé. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaamma maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áuyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba ummaa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáa kéiyé. áníbo Máriaama íraqô-qtataaqa mayánéna kéiyé. Máriaanopake íraqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyé.

11

nunamummá tí-ááímmá

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. áníbo anaaékaqa nuna-mummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqtáa timá tiráatiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráiyé. ² áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye:

“keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero.

keqtibotááo, emá yabíkáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyé.

emá yabíkáánna-yataaqa maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkaráqá enaúyánámmá waránátaae.

³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

⁴ ketáái otaa-qtátáaqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaa.

miráuma otaa-qtátáarîq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátáaqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

emá keqtáa anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.”

téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ áníbo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “áníbo keráwáqti aúkáapike móra-nakoma wení aanábómá máinaboana min-nákómá nokáamma uréna wení aanábógómmá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘ketí aanábógô, kemmá aáwaqa timiyo. ⁶ ketí aanábó-nákómá ayáqtáaqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyé. ⁷ áníbo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítai-nakoma maará téna yauwéqma tiráiyé. ‘kemmá ummaa-yátáaqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana ketí iyápó-annagarataa túmá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyé. ⁸ áníbo nôraq uráiyô? min-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétima-timune. emmá agaemá íma ínaaboaá ókaraq itaa-itaá inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ áníbo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáa kéeqa kanaarâq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayáinoe. móra-nakoma nóiqtababi abáa énama wemá aónaniye. áníbo náawabi

oqtaráq pagé-page títanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqtí aúkápikema móra-nakoni áanikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ títanama aboámá kanaaráq irak-abayaammá amíníyô? ¹² ániibo áanikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ tinnayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ániibo keráwáqá táí-wayukamanobo íraqô-qtataaqa keráwáqtí iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. ketibotáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekák nunamupí itaíyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yemá téta ‘Ítuma Piétebugaraq mayáimá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma téna máin-nakopike Ítuma táí-aama waqtukáiyé. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átama tiráiyé. miráitata aarawaamá taíbaq iyánáaq urááe. ¹⁵ áaqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma táí-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátama kématuwaiye.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkaa q uréta ááiqa íyana mi-márúqá íma íraqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkaa q uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íraqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake táí-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkaa q umá kaayaq-ánnáiq uréta ááiqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo táí-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma tíwáqnaa kéi-naqo waátama kématuwaananaama kanaaráq náawaq keráwáqtí iyápóma yíwáqnaa ínatawaq yemá táí-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo téta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake táí-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa iráiyé.

²¹ ítáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákótê ááiqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyakaa-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáiq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ ítáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíyie. móra-nakoma ketê íma mamá áíkuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmé wéyáwé kéumatuwaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

waátama yawwéqma iráiyé.

²⁴ óqa waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ániibo táí-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéiyé. mi-táí-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yawwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. ²⁵ ániibo mirá-timatuwena yawwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mitáí-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma táí-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqe-uraae. ániibo naayóbáqá min-nákómá táíq umá máqe-urapoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táíq umáguraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

amuqá marai-yátááqá mayái-ááiné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánáaráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. ániibo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiyé: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráana-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraiye.” téna min-íníkmá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq

maará tiyo. Áánûqtun áama itéta anaáé waráíya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagéguowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá táí-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánûqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi timá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. mórai q umá Waayúkagoni Áráaqa Áánûqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráíye. ³¹ anaáékaqa Áánûqtuma aarawaamá mamá keyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma íréna íbêq-anna-wayukati táí-aaimma mamá pááq íniye. min-ínikómá maa-márágóní aqtóráké wemá íréna Tórómónima wení itáí-yátáákóní áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máíye. ³² Áánûqtuma aarawaamá yainánéna ínna-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. ániibo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máíye.” téna Ítuma tiráíye.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itáí-áímmá Ítuma tiráíye: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóní aménáápárábi tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-naúpáqô kéyetama ómmá kamá tá-gaimma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. ániibo túrakoma íráqôniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. ániibo túrakoma táíq umágí-nanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaarq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráíye.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq táí-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráíye. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uraiye. ³⁸ ániibo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáamma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaaena Pérati-nakoma iyánáaq uráíye. ³⁹ miráitana uyátárai-nakoma Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqtí tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekoni amegaa-áúráqá tete umá íráqôniq umátúwáanikaa uráíye. ániibo keráwáqtí tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aíbôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áúrákáráq arunóbákáráqá íyaq tarôq kéíyo? ⁴¹ ániibo keráwáqtí táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukáae. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq ámáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-naúpáq aarawaatí yúbáq máiyaba ôriq umá kêtikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráo-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kêtikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítuqqa yamáe uréire oníkáá-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráíye.

⁴⁵ mórana amáan-aimma yiráati-nakoma Ítun áaraq yauwéqma téna maará-tiraiye: “yiráati-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwîq kéumatikaane.” téna tiráiyé.

⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá amáan-aimma yiráati-wayukao, atéráaro. keráwáqti ummaa-amáán-áímmá aarawaati yímûraaqa mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánaipo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqti títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamowaq keráwáqá mi-káyúukáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqti títaubikoma naayóbáqá nôrabi uráá-qtataqtaba paá mimórá túyánámmá kéitaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma uqtamá yíkátuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyikaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqômma itaí-yátáápíké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma yíkamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánáaráqá Êboyaa Tékaráiyama yíkakaane. Tékaráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amíyáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá amáan-aimma yiráati-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutaí-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqo-yuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma minnámmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata amáan-aimma yiráati-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áúbi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

¹ netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama amûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá áíkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánáaráqá Ítuma wení iyápo-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pérati-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auráiyábá atéráaro. Pérati-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. ² máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. ³ miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágáama tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq timú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaaráq puínôqtabama ikatíqa íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaaráq íumatikanoe. ⁵ keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráatenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikatéro. wemá wení náapaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabó-tuwaniye. owé. kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikatéro.

⁶ keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyánîq kéoe. miráimanibo mórana pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. ⁷ keráwáqtabá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqa íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awiqa yai-ááímmá

⁸ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúrikaq ketíwîqa yéna ‘emá kennáé’ tinná-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá mórai q umákanune. ⁹ ániibo móra-nakoma aarawaatí yúrikaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúrikaq wemmá wakárakaniye.

¹⁰ Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama Áánûqtuma mi-kúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma timá táíq énama min-nákóni kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaniiye.

¹¹ taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaaé waráiyataba tiwíqmeta Íbaru-monoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiya-kayukati yúrikaqo tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatîqa íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. ¹² Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tinná-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráiiye.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibôqnaaboaq urái-waigoni waéqma itái-áímmá

¹³ mi taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítuma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá timá ámínana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá timíno.” téna tiráiiye. ¹⁴ ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqtí táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátíkarai keráwáqtí oótamma mamá yaináí-náqá awaaméqá umátíkaraiyo?” téna Ítuma tiráiiye. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimena tiráiiye: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqtí árain-auwaraimma maa-marábín-ótámmá nôraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae téna íma wáiiye. ¹⁶ ániibo Ítuma mórama waéqma itái-áímmá maará téna timá yímikaiye: “mórama móneqa taíbaq makái-nakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiiye. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiraiye. ‘íbêqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiiye’ téna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiiye. ‘kemá ketí naammá yawítíma anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wí-tima kémareq ketí íráqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ téna aúyánánómmá ítaraiye. ¹⁹ ániibo kemá keti-makómma maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íráqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáwiye. ániibo emá íbêqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuq-yatáápí mááo.’ téna aúyánánóbáq tiráiiye. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuma maará-tima-aminiye: ‘emá aibôq-naqone. emá íbêqa-nokaa puínóne. ániibo máqte-qtataaqa yokaa umáranama minná náawaq mayáníyô?’ téna tíniye. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqtí máqte-qtataaqa yetábá maqmá ayúmá kéguyomanibo Áánûqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiiye.

taíbaq-auyanamma itái-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániibo keráwáqá keráwáqtí túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawáaq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáiiye. ániibo keráwáqtí túma minná íma unáákáqtôma wáiiye. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta ánáyumma íma kéubetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqtí aáwaq-namma íma wáena máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánûqtuma aáwaqa key-imiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqtí aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaarác wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nôraq itaráq keráwáqá yaímma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaaq?

²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá itáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtôma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íráqô-qtataaqa taibaq makái-manibo maami-kírááti-yátáákáá umá íráqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íbêqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí kágatuwaae. ánibo mirá-námá-karáa-qtátááqá minná Áánûqtuma yaqnamá kényabiqyikaiye. miráinaq keráwáqá mikáq aónainoe. Áánûqtuma miraráá umá keráwákáráq yabítikaniye. keráwáqá keráwáqti itáiq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamiye. ²⁹ miráinaq keráwáqá 'nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo' téqa netuq-túyánámmá íma itáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itái-wáyúkámá mi-máqte-qtátááqá mayáinôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiye. ³¹ keráwáqti túyánámmá Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áikui-aaimma

³² ketí pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatîqa íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqti oótanaa máqte-qtataaqa waayúkaraq maráiyata meyáníq kéiyaq minnárake móneqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ánibo móneq-unamma íma yaráréna akoqnáá umá wái-unaqtaba abáá oro. ánibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áikuyoro. ánibo Áánûqtunopaqa mórana moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaarq kéuyowana táiwakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqa kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqti íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqti tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayái-wáyúkámá yokaa o-wáigóni wataama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqti wáqtôma awarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqti kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayái-wáyúkámá awé urááwana yauwéqma iníkáá oro. ánibo mi-kawáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. ³⁷ ánibo kawáá-nákómá wení mayái-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwagurayana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá árainma kétima-timune. mi-kánááráq uyátárai-nakoma yeqti kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamááríq wení wáqtôma awarakáq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamááríq timáyikainata aáwaqa naí-yááréráq maraq máiyana wenamááríq aáwaqa márú-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma iréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqe-uretama yimuqá ôriq umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtbá túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnáabaqa 'moyá-káyúkámá yínóe' téna kanaarq íma iyuwáinata naammá yawítíuweta uyáberanoe. ⁴⁰ keráwákáráqá yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áráaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye." téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákatí waéqma itái-áimmaá

⁴¹ ánibo Pítaama maará-tiraiye: "uyátárai-nako, maami waéqma itái-áimmaá kenamá ketáwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?" téna Ítumma ítama aónariye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: "náawaq aamá iténa akoqnáá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayáíráqá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayái-wáyúkáráq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaarq aáwaqa kényimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yauwéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayái-nákómá énama kanaarq mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá keráwáqá árainma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataaqa min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinamanibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. 'ketí uyátárai-nakoma

íma páátákáá yauwéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayaí-wáyúkawábi mayaí-nóínímmá tebûqa kényimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-kawáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagí ínna-kanaabi anón-nakoma yauwéqma kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákenna karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórana mayaí-nákómá wení kawáá-nákóní áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebûqa kámena táíq umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebûqa kámena táíq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá keqnáámmá taíbaq-yataaqa yauwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yauwéqma áméro.

Ítuni mayaígómá aarawaamá mamá yaíkaaq íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-íragómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá pááq ínimanibo minnýyaba ketíyakoma ôriq umá ummaa kényaiye. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaaékakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-ya-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáíq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómmá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáimá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámûkomma namuroíq umákainana ayáámûkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóní ánáakomma namuroíq umákainana min-ínkómá awaaiómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-yataaqa pááq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábágáráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwááma yórítaq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábín-áwáámékáráq aabayákáq-áwáámékáráq aónama káru-taamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánáaráq-áwááméqá íma aónama kárutaaq?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamáárîq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kényainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótêma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútaakao. mórai q umá Áánûqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetêma yagaroqtamá urékama aamá timá arútaakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaiyábámiye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqti kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itái-áipí yainái-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeráina-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirri-wayukayaba Áánûqtukaq agamá amí-yátáárîq kéumakenama Pááiratima wení

waayúkama yíkkaiye mirá téta tirááe. ² ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítáamma maami-Káárírí-wáyúkámá káqo-Kaaririy-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááq mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtáq-nakoma yawítimena yíkkamitata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútáárebaq máa-kayukati otaa-qtátááq uyátáraiye téraq túyánámmá kéitao? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqa keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itai-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna anaaékaqa arammá kutínéna iráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayaí-nákómmá timá ámikaiye. ‘itao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píkí-yágóni arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwaa. paáyaba maragóni anomma namá kánataiyé.’ tínana ⁸ ániibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráana-nako, íbêqa maan-áúqá yúwénana mataáinaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóni ayámá abákama agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yiráati-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yimikaiye. ¹¹ ániibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátama min-íníkoní arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-íníkoní arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena áyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ ániibo min-íníkomma Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-íníkomá itó-uma arupú umáguráiyé. miráitana min-íníkomá Áánûqtun-awiqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráqá Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náupáq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yimikaiye: “abapaké móra-kanaama mayaí mayánô-kanaama wáiyé. ániibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaarácq mayaí-kánáábí yero. mi-qtátááqtábámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé. ¹⁵ ániibo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqtí purumaakaakóni naaupaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nomma naígáae téq yiwíqme kéoe. ¹⁶⁻¹⁷ miráimanibo maan-ínímmá Áabaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-karítímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ániibo máqte-kayukama Ítuma íráqôniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákárácq (yíqtigaraq) yeqtí waéqma itai-áímmá

¹⁸ Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataqa nói-qtataakaanaq umá wáiyó? kemá minnáyabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnô? ¹⁹ wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópi uqmakáiyé. ániibo anaaékaqa anómma auréna jaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uráae.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ ókaraq Ìtuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nói-qtataakaraq maqmá ténúnô? ²¹ wemá miráuma anómma aurái-yátáaré. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-tapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyé. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aúkáiye.” téna Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yiwirániye. Ìtuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

²² Ìtuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kéyiraatena watáama timá yímíqmena Yérútáárebaq wíne uráiyé. ²³ ániibo móra-nakoma Ìtumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánûqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwirányô?” téna tiráiyé. miráimanibo Ìtuma maará téna timá yímikaiye: ²⁴ “ímiye. keráwáqá tiyáátamma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

²⁵ anaaékaqa naakóní aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máapaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará timá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááô kemá minná íaonaraune.” téna tíniye. ²⁶ ániibo keráwáqá maará timá áminoe: “ketáámá etê anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. ²⁷ miráinana naakóní aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máabo nékaq máero.” téna tíniye. ²⁸ keráwáqá aónáiyata Áabaraama Ááítekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááríq máapaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaráiyana tíwáyaakake kóqá iyániye. ²⁹ taíbaq aarawaamá aabaú utaipáké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánûqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaga naínoe. ³⁰ ániibo yaímma-wayukama íbêqa írêqa kéye-kayukama maa-márábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbêqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-márábí anón-iwiqa wáipoata írêqa yínoe.” téna Ìtuma tiráiyé.

Ìtuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyé.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Pérati-wayukama iréta Ìtumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyé.” téta tirááe. ³² ániibo Ìtuma yemmá maará timá yímikaiye: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábáaq-íyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaaékaq kaumokánááráq ketí mayaímá mamá ánatanune.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukáqaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqqa atáiyé.

³⁴ Ìtuma ókaraq timá yímikaiye: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyabotuwaee. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá keráwáqá áiqma tikánae téq kétunamanibo minnáiyabama keráwáqá íma kétikaiye. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqti waaqókákémá tiyúkaiye. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni náapaakaraq i-náqá kéiyé. Áánûqtuo, íraqôniq umákaao.’” tínoe téna Ìtuma tiráiyé.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiye.

¹ móra-Tabaatiraqa Pérati-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyē. ániibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraaē. ² móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyē. ³ Ítuma min-náqá ónawaaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiye: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi iyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ⁴ miráitata yemá ókaraq aamá ítiraaē. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiye. ⁵ ániibo Ítuma yemmá maará-tima-yimikaiye: “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kutturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaniyo?” téna tiráiyē. ⁶ yemá min-áikáqá kanaarq yauwéqma ítiraaē.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátárq máiyaba urááē. miráitana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá-yimena maará-tiráiyē: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyái-ómáq-ááwákáq ááyainaa wina-nákómá kateko-ábíqtátárqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwîqa uyátá-maqma anón-awiqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátárqá akáné ínayaba enókáá kateko-ábíqtátárqá mánone. ⁹ ániibo enókáá kateko-ábíqtátárqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maino’ tíniye. ániibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá pááq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyái-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaaena maará téna má-tima-aminiye. ‘ketí aanábógô, emá maakáq uyátá-maqma íraqôn-abiqtataraq ummááo.’ tíniye. mirá tinaama máqte-kayukama etê máeta aáwaqa náya-kayukati yúrikaq ení anón-awiqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwîqa mamé uwína-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa márûte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwîqa márûte yuwáina-nakoma Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma méyákáq akániye.” téna Ítuma tiráiyē.

waayúkama ááyama aáwaqa ami-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyái-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: “emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábó-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naáu winata ení aawakaq anónnáma yauwéqma amíyábáē. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaarq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítuqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaarq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó íya-kanaaraqa Áánûqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye.” téna Ítuma tiráiyē.

anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá ítátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: “yemá Áánûqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa náinô-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraaē.” téna tiráiyē. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “móra-nakoma anón-aawaqo mamá yokaa ínena uráiyē. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyariye. ¹⁷ aáwaqa náí-kánámá pááq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá yero. máqte-qtataaq yokaa umáguraiye.” téna tiráiyē. ¹⁸ miráitata máqte-kayukamo

yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama 'ítaa ónúne' tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá móra-yomma meyanîq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.' tiráíye. ¹⁹ ánibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá tiyááka-purumakaamma meyanîq umákaunaboq kemá ko maqamá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.' tiráíye. ²⁰ ánibo káqo-nakoma maará-tiraiye. 'kemá íbêq aaramá matáune. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.' tiráíye. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ánibo naaúpaq anón-nakoma áyamma umá-tuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúramma karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráa-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.' téna tiráíye. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákómá maará-tiráíye. 'uyátárai-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáíye.' téna tiráíye. ²³ ánibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá máqtemma anónapaq uré yókóní kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógi-raikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyarauna-wayukama ketí naaúkemma aáwaga íma nánóe.' téna tíniye." téna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráíye.

mórama Ítun anaaé waránáae tínna-waigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ "móra-nakoma ketôpaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápó-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá ketí iyápó-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nôraq íyô? keráwáqti aúkáapike móra-nakoma mórama ayáqtáaq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnaábaqa máena min-námmô íní-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq tíwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ánibo min-nákómá áqnaábaq aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ánibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. 'maan-nákómá naammá ínena áaimma átamaraimanibo páátákáá í umá kánataiye.' tínóe. ³¹ ítáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnaábaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kínímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ánibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráíye. miráitana áqnaábaq-yataaqa mi-kínímá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kínímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwátê kanaaráq ááíqa íma owánîq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama wataáma timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné ínóe. ³³ mórariq umá keráwáqti aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qtataakomma anaaemma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápó-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ umá íraqô-qtataare. miráimanibo umá ímo káinataama náaraq onanatááwáq átêma ínáyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íraqôniq umákanipoata yópímmá agamoq-yátáákáráq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itaí taáqa wáinaqa aamá ítáaro." téna Ítuma tiráíye. úgómá átê iníkáá umá keráwáqá karuwaaq umá máero.

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Îtuni amakaq iréta wataama timmá ítaraae. ² ániibo Pérati-wayukagaraq ámaan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: “maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yetê aáwaqa kénaiye.” téta tirááe. ³ miráitana Îtuma maará téna waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: ⁴ “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaarácq tipi-típigomma aboámá máqtepaq iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típí-típímá awirénama kanaarácq múte áíqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áíkuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá ketê timuqá máráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. móraiq umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráa-kayukama yirukómá íráqôniq umáguraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímora-nakoma kúmiqnápoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá páaq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínikómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arú-tatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-ínikómá mi-mónéqá maménama kanaarácq wení aanábó-wáyúkágárácq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áíkuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegárácq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tîniye. ¹⁰ kemá Îtuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama móraiq umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Îtuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurái-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Îtuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyápórátá yíkaraiye. ¹² ániibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaa umá kekárátámá timiyo. kanaarácq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaa umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtáaq-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá tarôq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá páaq uráiyé. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maa-marábí-nákókácq mayaimá ko matáiyé. ániibo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-iyápógómá min-ááwákóní átima nánáae téna aúyánámmá ítaraiye. ¹⁷ miráitana mikácq mi-mábúgóní aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitacq kemá maakácqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ániibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenu. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.’ ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. ²⁰ ániibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ániibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ániibo áanikoma maará téna aboámmá timá ámikaiye. ‘ketiboó,

kemá Áánûqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.’ tiráiyee. ²² aboámá wení mayái-wáyúkámá maará timá yímikaiye. ‘keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtaáq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápkaraqa waatammá umákáaro. áníbo aítauq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikáme íyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yauwéqma awiráunatae.’ tiráiyee. áníbo mikáké áaimma átama yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yauwéqma naaópaq min-áqnááén-iyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmna kététa imá yarááe. ²⁶ áníbo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó?’ téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayái-nákómá maará téna timá ámikaiye. ‘enábâkoma yauwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yauwéqma awíkaimma paá íráqôniq umá máitana awíkaiye.’ téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágitana naaúpaqa íutaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayáimá miráuma mayái-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma timénaq ketí aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémaraune. ímiye. ³⁰ miráimanibo enáanikomma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqma ánataraiye. áníbo wemá miráumatuwena yauwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.” téna tiráiyee. ³¹ aboámá maará téna yauwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá etê kerátámá móraraq kémauye. áníbo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá tíyakoma íráqôni kéinaka timuqá maráyáae. enábâkoma pukuráimanibo yauwéqma paá máiyee. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyee.” téna waéqma itaí-áípi ítuma tiráiyee.

16

mayái-káwáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itaí-áímmá

¹ ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “mórana mónéqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. áníbo yaímna-wayukama mónéqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-nákóqtábá kaaqaari-áúbí maréta maará téta makákáae. ‘ení mayáíráq-káwáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá mórarama umátúwáiyee.’ tirááe. ² áníbo min-nákómá mayáíráq-káwáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wáí-qtataaqtabama wannabí agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyee. ³ mi-káwáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyee. ‘kemá náaraq ónúnô? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnááma íma wáipoaq kanaaráq yómmá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itáunaboaq mi-qtátááríqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáí-natama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqtí naaúpaq wínóe.’ tiráiyee. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yímikái-kayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnáabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?’ téna ítama aónaraiye. ⁶ áníbo min-nákómá tiráiyee. ‘tiyááka-tiyaakae (100).’ tiráiyee. áníbo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayao.’ tiráiyee. ⁷ anaaékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. ‘ení atábááma náaraq umáwabiyo?’ téna ítama aónaraiye. áníbo min-nákómá téna miráuma tiyááka-tiyaakama (100) matáune.’ tiráiyee. áníbo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. ‘emá ení anónnáma

maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tíyáákámá (80) agayaa. tiráiyé. ⁸ mi-tái-káwáá-nákómá wenamáárîq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwîqa múte yaú-taiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyé. maa-márábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátê mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-márábí-mónéqnpó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóîq oro. ániibo anaaékaqa moneqa mayai-kánáámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkáq mú-tikaniye. ¹⁰ ániibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaarácq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaarácq umá Áánûqtuni óq-yataaqa kawáá ínô? ¹² ániibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténa náawaq emmá ennámá amíníyô? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákáq mayaímá íma kanaarácq mayániye. ániibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íráqôniq umákaniye. kaayaq-káwáánákáq itáíq-itaiq umá íma kanaarácq mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Péra-ti-wayukama moneqtabama ôriq umá kéyikaitataboata Ítumma aábê-aimma timá ákaraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá waabá-káyúkátí yúraakaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tíwîqa mamé uíkáae kétémanibo Áánûqtuma keráwáqtí tíyaqnoabaqa káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúraakaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúraakaqa paátataakaa kéiyé.

¹⁶ Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma timá ámikaiye. wení aráábitima netuqyaamá abarokácq umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágárácq agatááe. Áánûqtuma wení aúyánápímmá minná Yóáaneni kanááyábá wáqe-uraiye. ániibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa wéyáwé uráitata máqte-kayukama kéyikaitataboata mayánéta in-aamu kéguyoe. ¹⁷ itáaro. aabayákárácq maa-márágárácq ánatani-waigoma ummaamá kéyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátamaqma kéyaiye.

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹⁸ máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awáikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kéyawaaqiye.

moneqa ôriq umá makái-nakaraq Aráátaratie.

¹⁹ naayóbáqá mórama moneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awíqa yaan-únákáqtô áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. ²⁰ ániibo min-nákóní oqtaráqá naakóní waaqókácq mórama áwáyoq-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Aráátaratie. min-nákóní áúraqa náomma kerémmá karái-nare. ²¹ min-áwáyóq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma moneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóní aménáápácq aqtó-ááwáqá kuqtínama áíqma namá tímûtanáae téna éwaine. ániibo iyákómá íréna min-nákóní aneke náomma umánaraae. ²² anaaékaqa min-áwáyóq-náqá púitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mí moneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtamákaráae. ²³ ániibo moneqa makái-nakoma áítanobaq máena aíq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Aráátaratima amakaq máqe-uraiye. ²⁴ moneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. ‘ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Aráátaratimma timákénana ayáánaubiqa nopí márú yamátuwena

timáábíraq maraínana yatí umátikaino. timáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.' tiráiyé. ²⁵ miráitana Áabaraama maará-tiraiyé. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íraqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Arááataratimma áyákoma íraqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aíqa í-yátáápi máane. ²⁶ óq-yataare. ketáágáraq keráwákáráqti aúkáapimma Áánûqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiyé. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqtôpaq ónáae temánibo yemá kanaarácq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaarácq aqtátuweta ketáa máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiyé. ²⁷ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiyé. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma timákénana ketiboní naaúpaq wíno. ²⁸ mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbâtiwaayuma yíkaraune. ániibo Arááataratima akoqnáa-aimma yepímmá móma tíno. yegáraq maa áwáábíq-marupaq iréta yíqa í-yátááqá mayaiyábáé.' tiráiyé. ²⁹ miráitana Áabaraama maará-tiraiyé. yemá Mótetini watáagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiyé. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna Áabaraama tiráiyé. ³⁰ ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiyé. 'ímiyé. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaarácq íniyé. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetôpaqo wínatama yemá kanaarácq yirummá waeránóe.' tiráimanibo ³¹ Áabaraama maará téna timá ámikaiyé. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaarácq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma itánoe.' téna Áabaraama tiráiyé." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itái-áípi tiráiyé.

17

tái-aaikoma waayúkagoni aúyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq kéu-matuwaiyé.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiyé: "yaímma-yataakoma páaq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwánimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwáina-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániyé. ² keráwáqti aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáné kéinaqa kanaarácq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma matéraq ánûwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá páaq íniyé. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábâkoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeráinaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaa. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapácq otaa-qtátáaríq umákéna abapaké kaayapácq enôpaqa yéna wemá maará téna 'kemá tirummá waeráune' tínaama kanaarácq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao." téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáiq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikéna yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta timá ámikaae: "emá ketáái itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaao." téta tiráae. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiyé: "keráwáqti itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá páaqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaarácq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. 'emá áaipike enamáárîq agíqme únópi koma karuyuwó.' tíyanama paá keráwáqti táama warániyé.

mayái-nákóní áaimma

⁷ ítáaro. keráwáqti aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá keyorenawabi tipi-típi kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínana wení kawáá-nákómá téna 'emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.' téna tíníyô? ⁸ ímiyé. wé maará-tima-aminiyé. 'emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámûranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá

aáwaraa nommá nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tíniye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákóqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba ‘tíkáiye’ tíníyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Áánûqtuma máqte-mayaiyaba ti-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayaimá mamá ánataraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹¹ Ítuma Yérútáárebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirri-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákô, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yímikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqôniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórana Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqôniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óipake marabí aténa ‘tíkáiye’ téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaaeonare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: “tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awiqa íyaq múte yauyô? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwîqa múte yauwíyô?” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: “emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoranna-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: “Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaaraq kumíníyô?” téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé.’ téta máqtemma ítinoo. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqtí aúkáapi wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

²² ániibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “anaaékaqa móra-kanaama páaq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoo. ‘móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá páaq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.’ ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoo. ‘merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.’ tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáq-mena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé iníkáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa mórai q umá miráitata máqtemma aónanoo. ²⁵ miráimanibo áqnaabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayaínata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtáma yuwánoo. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá mórai q íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéowana Nóaama únópi-káárénóbáq uyábékuraiye. ániibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá mórai q urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyánîq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ániibo Arótima Tótômbaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-íragómá aabayápáké aaqá yumáena kumínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq

kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánáaráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékene wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótimma ánáákoqtabama túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômabaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna ‘ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ániibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaa.’ titata kégopike Arótimma ánáakoma anaaépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ániibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye. ³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-íníkorátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “uyátarai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa ikáae téna ááyarai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itai-aímmá timá yíménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yauwéqma timá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatíq uráiyé. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkáqá máqe-uraiye. aati-aatimá min-íníkomá aamá ítama yainai-nákókáq iréna maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yinaao.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnaabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraq íma kéikatunamanibo ⁵ maami keqtoq-íníkomá kemmá ummaayátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tîbô ka-iyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna aúyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ániibo uyátarai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóni áama ítáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkái-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaraíyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íni íyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáa yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-marábí-káyúkámá yirummá améta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máíyanawaq yimónaniyo?” téna keráwáqtí tirummá mamá akoqnáa iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayai-nákóni waéqma itai-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama mááe’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mi-káyúkátí waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nunamummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena aúyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. ‘Áánûqtuo,

kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoq kemá ekáq 'tíkáiye' kétune. yemá moyámma kémayeta táí-aaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá káyataae. miráimanibo kemá yemó oníqa íkéune. ánibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq 'tíkáiye' kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa awetá kéeq máqte-qtataaqo mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórana kámune.' téna tiráíye. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayaí-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. 'Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaao.' téna tiráíye. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqo mayaí-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. ítáaro. náawabi wetábá wení áwîqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márúte yuwániye. náawabi wetábá wení áwîqa márúte yuwaína-nakoni áwîqa Áánûqtuma múte yauwíniye." téna Ítuma tiráíye.

pááqya-noiyapoma Ítuma íráqôniq umáyíkaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánapo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ánibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: "keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógonna aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana mirárâá umá móra-nakoma pááqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye." téna Ítuma tiráíye.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnô?" téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ánibo Ítuma maará téna tiráíye: "nôraq itaawáq keqtábámá íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamá íráqôniq kéíye. ²⁰ emá ámáan-aimma ítaraane. aaraukáqá íma yataiyo. waayúkama íma ikámma puyuwu. moyámma íma mayaa. káqon-nakomma kaaqaarimá ítimakaa. emá enanó-enaboni aménáápâq mááo." téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: "naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átama min-ámáan-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye." téna tiráíye. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: "emá móra-yataaqtaba aqtórâríq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyáníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááqá maránóne. ánibo emá miráumatuwe ketinaae waraa." téna Ítuma tímá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yágu-raiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráíye.

²⁴ min-náqá aónawaaena Ítuma maará-tiraiye: "waayúkama taíbaq-yataaqo makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóni aapi peránénama kammáa ainíkáa umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye." téna Ítuma tiráíye. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: "miráinanama kanaarâq náawawaq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáníyô?" téna tirááe. ²⁷ ánibo Ítuma maará-tiraiye: "waayúkama móra-yataariqa kanaarâq íma ínômanibo Áánûqtu kanaarâq miráininiye." téna Ítuma tiráíye.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: "itaa. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae." téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: "kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba naammá

yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaarâq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáaráqá uyátá-maqma taíbaq yauwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama pááq ínatama yemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yauwéqma itó-iniqtaba kétiye.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáarebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma pááq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ániibo yemá wemmá aábê-aimma timáketa áyoqa ayéta wirááti wirakánoe. ³³ ániibo yemá tebûqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáaráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áímmô timmá íma ítama arútaraae. Ítíraaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áíkkóni áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókáq úítana mórana aúgaroq-nakoma aakóni áwábaq máena mónéqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgárorq-nákómá ítáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibakenaqa kéiyé.” téta tirááe. ³⁸ ániibo min-áúgárorq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma áanikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paátí mááo.” téta tirááe. miráimanibo min-áúgárorq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma áanikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Ítuma waaqókáq ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgárorq-náqá waaqókáq itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ániibo min-áúgárorq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kêtune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaa. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóni aúrakoma íraqôniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaaé kéwarena Áánûqtuni áwîqa múte yaútaiye. ániibo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

19

Takíatini watáama

¹ Ítuma Yérikobaq uyábékaimma ² mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwîqa Takíatie. wemá táákíti-moneqa mayáí-wáyúkátí kawáá-nápóana mónéqa taíbaq makáiyé. ³ ániibo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaarâq Ítumma íma aónaraiye. ⁴ ániibo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. ániibo wemá ‘ítuma maan-ákáq íniye’ téna aúyánámmá ítaraiye. ⁵ Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: “Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. ⁷ ániibo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágéta maará-tiraae: “Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye.” téta tiráámanibo ⁸ Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa

máqte-qtataaqa yaíkaa q uréq áwáyoq-wayukama yiménúne. ániibo kemá móra-nakomma kaaqaarigónîq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmô matáana-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: “Íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánûqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo Íbêqa arummá waeráiyé. ¹⁰ minná Waayúkagoni Áráaqa iréna auyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itái-áiné.

¹¹ yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá yímikaiye. Yérútáarebaq waaqókáq yitatabóata Áánûqtuma yabíkáin-aimma Íbêqa abarokáq ínítana kétiye téta yúyánámmá Ítaraae. ¹² ániibo Ítuma maará-tiraiye: “mórama anónakoma móra ayáqtáaq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. ¹³ íurena min-ánó-nákómá wení tiyááka-mayai-wayukama yiwíkëna mónëqa tiyááka-wayukama yímika-yimika uráiyé. maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá maami-mónëqñápó mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.’ téna tiráiyé. ¹⁴ miráitata wení márûkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama tímáykáawata anaaé waqmé urááe. ániibo yemá maará mó-tiraae. ‘maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.’ téta tirááe.

¹⁵ min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. ániibo wé maará-tiraiye. ‘naayóbáqá mónëqa yímikaunna-wayukama yááyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.’ téna tiráiyé. ¹⁶ áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ema tiyááka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayáimá kémayeq amuq-yáúmá (200) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁷ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboq Íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboaa tiyááka-ano-marukaqa yabi ínóne.’ téna tiráiyé. ¹⁸ anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.’ téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo kínima maará-tiraiye. ‘móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.’ téna tiráiyé. ²⁰ káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. ‘uyátáraana-nako, ení mónëqa tiyááka-wayukama maa wáiyé. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.’ téna tiráiyé. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. ‘emá táimayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakánúne. áraimma këtímonaane. kemá iragayá-náqá máepoaq káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaune. miráwáq kéuno? ²³ ániibo nôraq itaawáq ketí mónëqa mónëq-naupaqa íma tíkáraanaq yauwéqma yéqa amuq-yáúgáráqá íma mayáúnô?’ téna tiráiyé. ²⁴ mi-kínimá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. ‘keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokáinakomma áméro.’ téna tiráiyé. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. ‘uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáiyé.’ téta tewana ²⁶ mi-kínimá maará-tiraiye. ‘kemá keráwáqá këtíma-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemma ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma pááqyamma matokáinna-nakomma wení pááqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba ‘íkétikaitaae’ tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúrikaq yíkamma púyoro.’ téna kínima tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itái-áímmá tiráiyé.

Ítuma Yérútáarebaq anó-kiniraa umá uráiyé.

²⁸ Îtuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnaabaq kéwena Yérútáarebaq uráin-amma arááyamaena uráiyé. ²⁹ ániibo Îtuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwîqa Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnaabaq urááye. ³⁰ Îtuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnáraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóní ámûraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna ‘nôraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?’ tínakama kanaaráq kenákámá yawwéqma maará tekao. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.’ téna Îtuma timá yímikaiye. ³² Îtuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákámá kóureta timá yíminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákámá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yímikaiye. ‘nôraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?’ téna titata ³⁴ yenákámá maará-tiraaye. ‘uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.’ téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Îtunopaq iréta min-ótíráá-kákóní ámûraaq wáqtôma abákáreta Îtumma min-ámúrúq ákáawana máqe-uráiyé. ³⁶ ámûraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtôma maméta aapitáá wíqmaakae. ³⁷ Îtuma Yérútáarebaq waaqókák Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Îtuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwîqa múte yaútae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: “anó-kinima uyátárai-nakoni áwîkaq kéitana Áánûqtuma íraqôniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márúpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaq wáiyé.” téta tirááe.

³⁹ ániibo yaímma Pérati-wayukama mi-táílbáq-wáyúkánóbáq máqeokake Îtumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paátí máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo Îtuma maará téna yawwéqma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paátí máiyanaama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma Yérútáarebaq máa-kayukayaba ibiqá yakáiyé.

⁴¹ Îtuma Yérútáarebaq waaqókák iréna márúqa káonena ibiqá yakáiyé. ⁴² Îtuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqtábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqtí taákoma kanaaráq íkéitaiye. ⁴³ keráwáqá itáaro. anaaékaqa móra-kanaama páaq ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. ⁴⁴ keráwákáráq keráwáqtí waayúk-agaraq máqtepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá mánoe. íbêqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyanámmá íma itaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqtepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Îtuma tiráiyé.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaq makéta meyámmá máyáa-kayukama Îtuma yíkamma wakáiyé.

⁴⁵ Îtuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átáma yíkamma paábataa waqtukáiyé. ⁴⁶ Îtuma maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá wáino.’ tiráine. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráiyé.

⁴⁷ aati-aatimá Îtuma anó-monoq-naupaq káyiraatena timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Îtumma ikámma puínón-aqtaba abáá-uráae. ⁴⁸ miráimanibo máqte-kayukama Îtun áama itáiyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uráae.

20

yemá Ítuqtaba 'náawaq náapaamma ámikaiyo' téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq wataama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yímikaiye. ániibo uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraqa Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqtáa timá-timiyo. emá nói-naapaanaq matokéyaq maami-máyáimá kémayaano? náawaq maami-náapáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá keráwákáq móra-aiqtaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minnâ ⁴ Yóáanema nommá péqyikai-qtataaqa minnâ Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráíye. ⁵ ániibo yeiyáa aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáa maará téqtaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanataámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaíq umá tirummá íma kámeo tíniye. ⁶ ániibo ketáa téqtaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatataámá máqte-kayukama keqtáa óqtatanapotaa tíkaminotaae. ániibo yemá Yóáaneqtaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata óqtatanapo tíkaminotaae.” téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-aaraq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá péráí-qtataaqa náakakenaq iráiyô minnâ ketáa íaonaraunataae.” téta tirááe. ⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “mórai q umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáimá kémayaune.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááeni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itái-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itái-áímmá timá yímikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááeni ara-tómmá yoqmakáíye. ániibo min-nákómá wááeni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uráíye. ¹⁰ anaaékaqa wááeni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánáaráqá móra-naqa timákáitana wááeni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráíye. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópíkén-áawáqá amígáae téna timákáitana uráíye. ániibo wááeni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuráíye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuráíye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráíye. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááeni ara-tókóní aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúno? ketáanikoqtaba ôriq umá tíkáin-iyapoma minnâ timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráíye. ¹⁴ miráitata wááeni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaaékaqa aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáa mayánúnatae.’ tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááeni ara-tókóní áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáíye. itáaro.

wááeni ara-tókóní aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóní aboámá irena wááeni ara-tókáqô mayái máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááeni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráíye. ániibo waayúkama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiráino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni wataama agamatá-kannáábímmá wáin-aikoma nóin-ainaq wáíyo?

‘maamin-óqtámmá mayái-wáyúkámá

paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa

naakóní akoqnáa-abokaa kéíye.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóní ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyagi-noe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá

ikámma púbúyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itaí-áímmá tiráiyé. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amíkáae téta ítama aónaraae.

²⁰ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátarai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánéta urááe. ²¹ ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma káyiraate árain-aimma kétima-yimene. ²² emá nóine téq aúyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²³ miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: ²⁴ móra-moneqa tiráátero. maannáma amakarácq áwîkaraq waímma náawabiyo?” téna tiráiyé. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe. ²⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaq kanaarácq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaarácq Áánûqtumma áméro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ miráitata Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yawwéqma timá yímiqtaba yemá tafbaq-yuyanamma itáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

²⁷ yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. ²⁸ ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: “yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘mórana-koma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaarácq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. ²⁹ itaa. mórana ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnaækoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráiyé. ³⁰ anaaékaq ábâkoma min-ínímmá matáiyé. ³¹ anaaékaqa mamá mikácq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa mórai q umá pukuráiyé. ániibo keqnáámmá mórai q umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá matéta iyápóma íma marakéta máqtemma pukurááe. ³² miráitana min-íníkógárácq pukuráiyé. ³³ ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Ítumma ítama aónaraae. ³⁴ minnýaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragárácq waagarácq íbêqa maa-kánáárácq mamá aaraukácq káuraae. ³⁵ anaaékaqa aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukácq íma auránoe. ³⁶ ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkáráá umá maéta íma kanaarácq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. ³⁷ ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tirááti-raitaae. pááqya-tabikemma iramô karái-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátarai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááitekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ ³⁸ Mótetima wení anáábútáama pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máiyé. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aúrakaa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama maará téta yawwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Pérati-wayukaraq ítama káon-aiye.

⁴¹ Ítuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení áitauq aménáápáq yíkánata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamáárîq wemá ketí

uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máiyoy?” téna

Ítuma tiráiyé.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ánibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama

atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá kényikaiye. yemá

téta waayúka áikuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráo-maarao timá-tikaigaae

téta kéte. ánibo yemá monoq-náúpáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa

umáyikaiyata anón-aawaqo náí-kánáaráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae

kéte. ⁴⁷ ketoq-nóinímmá yetí naammá íma meyánîq ínôwataboata máqtepaq kémayeta

yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánáaráqá yemá

anómma táí-meyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

21

keqtoq-íníkmá Áánûqtukaq amuqá marakéna moneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma moneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûq-

tukaq yimuqá marakéta moneqa marái-yáwáápí moneqa má-makaae. ² ánibo Ítuma

aónaimma mórana keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-

monekarata moneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá

árainma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkmá awaikómá pukuráin-inipoana wemá

anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyé. ⁴ máqtemma maa-káyúkámmá yemá

taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo

maan-íníkmá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa

meyánîq umá nání-moneqa íma matokáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

“anó-monoq-namma táíq umáginíye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íraqôn-oqtakake min-námmá umáreta

máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-

tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónaamma móra-kanaama pááq

ínatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni

ámûraaqa wániye. máqtepaq yawítítuwaiyana marabí kumíníye.” téna Ítuma tiráiyé.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-

qtátááqá pááq íniyô? áqnáabaqa nóin-awaameraq pááq ínataa aónétaa mi-qtátááqá pááq

iné iyé ténúnatabiyo?” téta tirááe.

⁸ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari

téta makatébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne.

maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyé.’ tínômanibo kerawáqá íma yinaaémma ko wáráaro.

⁹ anaaékaqa webómá kéeta anón-aiiqa kéoe tíyan-aimma itánómanibo kanaarác íma

ikatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma

pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááiqa umáyikanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááiqa ínoe. ¹¹ ániibo maa-márábímmá anómma márûma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

¹² miráimanibo miráí-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoketa mamá táíq umátiketa monoq-náupáq mamá tíkareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kíni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. ¹³ ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminioe. ¹⁴ miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánûqtutaba kanaarác timá-yiminioe. ¹⁵ kemá kenamáárîq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itaí-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqá namuro-wáyúkámá kanaarác íaratinoe. ¹⁶ keqtibomá keqtinóma keráwáqá móra-naaegoma keráwáqá tibâqawaayuma keráwáqá aanábómá mamá keráwáqá namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. ¹⁷ kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwááginomanibo ¹⁸ keráwáqá tiqnótáugoma mórama íma múkiniye. íma tíkamma puínoe. ¹⁹ keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtorapoata keráwáqá túwaraimma paá mánnoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁰ miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata ááiqa-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaqa keráwáqá kanaarác mikác aónéq márûqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tínoe. ²¹ mi-kánááráqá Yúria-marupaqa máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqa máiya-kayukama mi-márúqá yuwéraq ôpaq kóoro. ániibo márûkoni aaumépaqa máiya-kayukama ókaraq yawéqma mi-márúpáqá íma úyoro. ²² maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayáí-kánáábóana máqten-aimma Áánûqtuni watáama agamatá-kánáábímá wáin-aikoma abarokác pááq éna arammá iyániye. ²³ mi-kánááráqá aaramá yímûkaraq máa-noinikaraq iyápóma náamma kéyime-noinikaraca tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínata mi-kánááráq Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma áyamma umáyikaniye. ²⁴ yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma képujeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemmá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yítaukoma Yérútááre-maruqa yamá igárîq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁵ ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wíyokakaraq wiyókákáráqá pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetainata máqten-anna-wayukati iyákoma táíq kéinata ikatîq ínoe. ²⁶ maa-márábí máqte-qtataaqa pááq ínena ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatîq kéiyana yúgabaaq ínata kekaa ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqtí aakakémá yarácme wéyáwé ínoe. ²⁷ mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínímma anómma akoqnáágararaq tágama-yataakaraq kumíniye. ²⁸ anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaqa mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánûqtuma yawéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókác wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

²⁹ móra waéqma itaí-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warí-mukaraq káqo-tagaraq aónaaro. ³⁰ aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. ³¹ móraiqa umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq

ínaqa kanaaráq keráwáqá aónanoe. Áánûqtuma yabíkái-maruqa waaqókák áaimma átáma yínéna kéiyé.

³² kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánáaráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútáárebaq pááq ínoe. ³³ aabayákárq maa-márágárq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

³⁴ miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma itáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaaráq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. ³⁵ mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákora umá pááq íniye. ³⁶ aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaqa pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq kéiyana akoqnáama timíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaaráq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

³⁷ máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kéyiraatena nokáámma Óribêti-anuraq aúmá ko kéwaine. ³⁸ ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq ‘Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

¹ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá áwíqqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. ² uyátárai-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. ³ ániibo Tááq-taama Yúqtaatini áyáqnobaq pékaima óq-awíqqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíkéné. ⁴ ániibo wemá Yúqtaatima uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágárq watáama téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaaráre timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taíbaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánáaráqá mórana tipi-típi-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa íyataa naano.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyô?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóní anaaé waqmé wiyana wemá ko peráinna-naupaq ko pérááakao. ¹¹ min naakóní aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiye. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnaama umá aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tíyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yááregárq abíqtátágárq wái-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiniq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yimikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá ôriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwátê nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne.

¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ánibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiyé’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá túyánámmá ítáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánûqtuni aúgemma anón-anonaimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naaegómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma ketê aáwaqa naí-yááréráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánûqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápó-annama yeíyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq íníyô?” tirááe.

iyápó-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyó?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápó-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátamaqma anómma máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáarake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáaraa-kayukama ‘waayúkati aanábóé’ téta yenamááriq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwátê móraiq íuraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakora umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyó? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayáí-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? min-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá ketê máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá móraiq umá kétimune. ³⁰ annaaékaqa kemá yabíkáunamarupaqa aáwaqa naí-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitatarraq maéq Ítiráaeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yaináí-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaemma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Ítuma timá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itaao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-owo’ timá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáiq-itaiq-yataakoma íma puíniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáaraana-nako, kemá etê ánná-naupaqa ónáae téq yokaa kéune. kemá etê puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítumma timá ámikaiye. ³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráiyé.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábiké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanaipoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá timátikaunaq uráamma

keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma míkánáaráqá móra-yataaqtabama uráanabi iyabiyo?" téna ítama aónaraiye. ániibo yemá yauwéqma maará-tiraae: "ímiye." téta tirááe. ³⁶ miráitana ítuma maará téna timá yímikaiye: "íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaíno. anón-unamma makénama paá mayaíno. ániibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama káyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaíno. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kétiye. 'otaa-káyúkábí ákaraae.' tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma pááq éna arammá iyaíno. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-aikoma íbêqa arammá iyáné iyé." téna ítuma tiráiyé. ³⁸ ániibo yemá maará-tiraae: "uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá matokáunatae." téta tirááe. ániibo ítuma yauwéqma maará-tima-yímikaiye: "kínna kanaaráqiyé." téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétiye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áúkápáq iréna ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yímikaiye: "keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma makáqma aónáino." téna tiráiyé. ⁴¹ mikáké ítuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² "ketiboó, emmá akáinaama kemmá tíqa í-yátááqá káápubikema ketôpake paábaq matuwaa. ááqibo ketí túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao." téna ítuma nunamupí tiráiyé. ⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna ítumma mamá akoqnáá umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqma aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana nunamummá akoqnáá umá kétitana áúnobakemma imutigómá naaegóráá nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé. ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí iyákoma ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ániibo ítuma maará-tima-yímikaiye: "nôraq itaráq keráwáqá túmá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá tero." téna ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. min-náqá Yúqtaati wemá minnâ tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnábíkénápóana wemá ítuni-amaq iréna ámôqnana uráiyé. ⁴⁸ miráimanibo ítuma maará-tima-amikaiye: "Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/môqnane kéono?" téna ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama ítute máqeo-kayukama mi-qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraae: "uyátáraana-nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yíkamonunataabiyo?" téta tirááe. ⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayaí-náqá ikákéna ayáánurapake ááqa áaipike agáutukaimanibo ⁵¹ ítuma minnâ aónatuwena maará-tiraiye: "ímira uwo." téna tiráiyé. ániibo ítuma min-nákóní aákaq ayáámma ánékuitana min-áárárákómá keqnáámmá íráqôniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá ítuma maará-tiraiye: "keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?" téna ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqé uráunamanibo kemmá íma tínêkukaane. miráimanibo maamin-áwáátáqá minnâ keráwákaráq kumayuq-yátáákóní akoqnáágaraq pááq iyé." téna ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Îtumma íaonaraune' tiráiyé.

⁵⁴ Îtuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Îtumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ániibo Pítaama anaáe waqména uréna nékaq ko máqe-uraiye. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamátúpaq iramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uraiye. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayái ínípóana Pítaamma káonena maará-tiraiye: “maa-nákógáráq Îtute máqe-uraiye.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-íníkkô, kemá Îtumma íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaáekaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiraiye: “egáráqá emá Îtun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaáekaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiraiye: “árainé. maan-nákómá Îtute máqe-uraine. wemá Kááribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “maan-nákô, minnámô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kítitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ániibo uyátárai-naqa Îtuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráine. ‘mi-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumobáq té keqtábá íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. ⁶² ániibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Îtumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Îtumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábe-napo Îtuni aúrapí yawááq-umakareta maará téta ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma timá awáágu-raae.

káánítôre-wayukati yúrakaq Îtuni aamá ítama yaíkaae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áikuteta yemá Îtumma awíqmeta yeqtí káánítôre-wayukaraq uréta maará-tiraae: ⁶⁷ “emá keqtáá timá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Îtumma ítama aónaraae. ániibo Îtuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá timá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá timínoe. ⁶⁸ ániibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma yauwéqma tínoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaáekakaraqa aati-aatimá Waayúkagoni Áráaqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Îtuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiraae: “miráitaa emá enamáárîq Áánûqtumma áanikowabono?” téta Îtumma ítama aónaraae. ániibo Îtuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá mi kête. minnâ kemúne.” téna Îtuma tiráiyé. ⁷¹ ániibo yemá maará-tiraae: “ketáámá ókaraqá nóin-ainaqa itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúrakaq Îtumma aamá ítama yaíkaae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Îtumma awíqmeta Pááíratikaq urááe. ² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiraae: “ketáá maan-náqá aónáunataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táítawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amiyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamáárîq wetábá téna ‘kemá Metáiyama kínimune kétiye.’ téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Îtumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?” téna tiráiyé. ániibo Îtuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “emá enamáárîq mi kéténe.” téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: “maan-nákóní otaaqtátááqá íma káonaune.” téna tiráiyé. ⁵ áaqíbo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: “wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkaaq uréta ááiqa

urááe. Kááririri-aukapake áaimma átarena mirán-ááímmá tarôq umaena maa iráíye.” téta tirááe.

yemá Êrôtini aúrikaq Ítumma aamá Ítama yaíkaae.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemá Ítama aónaraiye: “maan-náqá Kááriribake-narabiyo?” téna Pááíratima tiráíye. ⁷ ániibo Pááíratima Ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Êrôtima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Êrôtinopaq uráíye. mi-kánaáráqá Êrôtima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Êrôtima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama Ítatuwena ‘wemmá aónanaae’ tiráíne. Êrôtima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátáárîq ínaq aónanaae tiráíye. ⁹ miráitana Êrôtima máqte-qtataaqtaba Ítukaq Ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Êrôtimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Êrôtigaraq wení áái-q-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráíye. ¹² naayóbáqá Êrôtima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaae. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá maan-náqá ketôpaq awíqme iréq maará kéte ‘aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéíye.’ kéte ániibo min-áíqtábá keráwáqti túrakaq wemmá Ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá Ítama yaínáa-waigoni áaimma maami-nákópíkémá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Êrôtigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketôpaq timákáitana yauwéqma iráíye. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebûqa ámítuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáíye. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánaáráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: “min-náqá ikámínana képuinaa Baráábatima ayúbákénana ketôpaqtaa yíno.” téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móramarukaq kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnánaupaq ákáraane. ²⁰ ániibo Pááíratima ókaraq mi-káyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma aráápao. kaapaq-yátáq ikámma aráápao.” téta ókaraq-okaraq umá tirááe. ²² ániibo kaumbáq Pááíratima timá yímikaiye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otaanaq kutáíyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámítuweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráíye. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátáraiye. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teníq uráíye. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááiqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaanaqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráíye. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáíye.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááímonimma Tairínibake-naqa yáq-tokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitata yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaaé waqmé uráíye.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaaé waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtabá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá

Yérútáárebake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yaráaro. paá keráwáqqtábábi keráwáqqtí iyápóyaba ibiqá yaráaro. ²⁹ ítáaro. anaaékaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqqtí iyápóyaba ibiqá yaráiya-kanaaraqa maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma

ákáraiymma anaamoq-nóinímmá

iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma

yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánáaráqá anugóqqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqqtaba maará-tínoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqqtabama anaaékaqa náaraq íno?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakarataragaq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágáráq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwîqa aqnón-ayaaqqtapare. mi-márúkáq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágáráq yíkamma kaapaq-yátáq itaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma iyaketa urááe. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátáárîq o-wáigóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyee. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtôma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamáárîq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ áaiq-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma timákaraae. yemá waaqókáq iréta ikaa-q-wááení-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “árimma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enam-áárîq áwáqnaa uwo.” téta tirááe. ³⁸ aqnókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyee: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamáárîq áwáqnaa kée kekárátágáráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyee. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááguraiye: “emá wetê mórariq umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayáuyee. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátáárîq íuraiye.” téna tiráiyee. ⁴² min-nákómá keqnaámmá Ítumma timá ámikaiye: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánáaráqá emá keqtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyee. ⁴³ ániibo Ítuma yawéqma timá ámikaiye: “kemá árimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa ketimakaq mánone.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma pukuráiyee.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkáamakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyee. ⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkú-maraamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóîq uráiyee. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyee: “ketiboó, kemá ketí taama enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyee. ⁴⁷ áaiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaaena Áánûqtuní áwîqa múte yauyéna maará-tiraiye: “árine. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyee. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqô pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyabiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóiníkáráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Yótêbie. wemá Ítíráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íraqômma arupú-napoana káánítóre-naqiye. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámma íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikaq uréna Ítuni arááq-auma mayánîqtaba ítama aónaraiye. ⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábaráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-múríánóbáqá anmón-oqamma kubaútuweta tarôq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákárapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóni kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatimá pááq inéna uráiyé.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímma yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-múríánóbáqá aónarae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaraq ko aónarae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naopaq yauwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémma Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámáan-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá agarááe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

¹ Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaamma Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémma yokaa umaráapoata maméta urááe. ² yemá aónaamma óqamma muríákóni ótaq aúyaqmaraan-oqamma paábaq aukátukaee. ³ ániibo yemá mi-múríánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonarae. ⁴ yemá minnýaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáa kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtôrakemma aakáa kamá tágaraiye. ⁵ mi-nóinímma ikatîq éta awaúweta yúramma marabí aónarae. miráitata mikááyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkápimma nôraq itaráq paá mái-nakoqtaba abáa kéoo? ⁶ wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámma itáaro. ⁷ wemá téna ‘yemá Waayúkaqoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumo-kánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. ⁸ naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámma ítátuweta ⁹ yemá muríánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. ¹⁰ Maríaa Máátarini Yóánaama Maríama Yêmitimma anóama min-nóinímma yemá máqe-uraae. min-nóiníkaráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. ¹¹ miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae. ¹² miráitanamanibo Pítaama itó-uma muríánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaúweta kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnýaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

¹³ mi táoq yeqtí aúkápiké kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqa (11 km) ayátáákakaane. ¹⁴ yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. ¹⁵ yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamáárfiq yimakaq iréna yenákátê yagaroqtamá uráiyé. ¹⁶ miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaarq íaonaraaye. ¹⁷ ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nói-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemma amáguraiye. ¹⁸ ániibo móra-nakoni áwîqa Karíopaatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye:

“taŋbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbêqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráiyé. ¹⁹ mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nói-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibakenakokaq pááq uráiyé. wemá Áánûqtuni amunénápóana wemá Áánûqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrakaqa akoqnáa-aimma tiréna akoqnáa-mayaima maténa kéiyé. ²⁰ ánibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ánibo kámááni-wayukama ikámôwana púítata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáa ámikaunae. wemá maamin-nákómá yawwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ánibo móra-aikaraq wáiyé. máqtemma mi-qtátááqá pááq urái-waigoma minná íbêqa kaumokánáaráqá pááq kéiyé. ²² ánibo íbêqa keqtaábíké yaímma-noinimma Ítuni anaáé waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muríanóbáqá uréta ²³ Ítuni aráaq-auma íaonaraae. ánibo yemá yawwéqma iréta maará-tiraae: “ketáa yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyé tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ánibo keqtaábíké yaímma-wayukamma muríanóbáqá uréta aónaamma aaramô teniq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ánibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amíyábámá kenákátí tíyakoma yaáka-yaaka kéiyé. ²⁶ minná yawwéqma tiwiráináqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa í-yátááqá maména anaáékaqa wení tágama-yataaqa mayánîqtabama íyaq kenákámá ítaraayo?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ mikáké áaimma átarena Mótetini wataagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí wataama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyé. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoreta maará-tiraae: “emá kerátátê mááa. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaáékaqa aáwaaqá nánéta owana Ítuma yenákátê maraq máqe-uráiyé. ánibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ánibo Ítuma páátákáa aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ánibo maará-tiraae: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá wataama kétima-timénarata agamatá-kánnáábíkénáimmá áaimma titaka kétauyana kerátái tíyakoratama íráqôniq uráiyé.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ánibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq áíkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-tima-yimikaae: “áraine. uyátárainakoma yawwéqma itó-umaguraiye. Tááimonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqte-qtataaqa aapaqô pááq itata aónááya-waigoni wataama téta wemá Ítuma yammá kítíma yímitata kéneta mikáké wemmá aónááyanaimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áímmá kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uráiyé. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta íkatîq urááe. ³⁸ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaa? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyááma yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátá-gomma áúwaa ayáátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa áítuqa

níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamanio yirummá íma améta yemá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááô?” téna ítama yimónaraiye. ⁴² ánibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá tímíqma ánataraua. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa keqtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ ánibo Ítuma iyápó-annati yúyánámmá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwiráí-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánaáráqá yauwéqma itó-iniye.’ ⁴⁷ ánibo áwîqtabama máqten-anna-wayukabi kétéyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ ítáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráí-qtataaqa keráwákáq kenamáárîq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáá-goma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Béqtanibaq uráiyé. wení ayáámma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yímikaiye. ⁵¹ wemá Ítuma waaroqá keyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebaq yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ánibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Yóáane

Aagómá máíye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánáaráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye. maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qaataqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataaqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye. Áánûqtuni watáá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáane téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráíye. ⁸ Yóáane tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye. ⁹ árai-tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaraq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá keyikainata

Áánûqtu yemmá náápaamma yímikaitata wení iyápo aúkáae.

maan-iyápo-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae. ¹³ yeráwáqá maqíkaraimma naaerákén-iyáporáá íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. waayúkati yimuq-yatááqnápo íma ákaraimibo Áánûqtu maqíkaraiye. aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápo-annama maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá páaq uráíye.

mararáq kukéna watáíye.

ketáaráqá kukéna watáíye.

miráí-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáane netuqyaa-káyúkágárq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye. maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yátááqá ógikaima ôriq umá wáitana ááqibo maami-káayoné-í-yátááqá aati-aatimá paá wáíye.

¹⁵ Yóáane wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráíye: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóáane timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé keyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéíye. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máíye.” téna Yóáane tiráíye.

¹⁶ min-áúgárq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráíye.

¹⁷ Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráíye. ¹⁸ móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiye. Áánûqtu wemá wenamáa wení áanikoma máíye. wenamáa kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóóane nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

¹⁹ aanibo Yóóanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááreywayukama timáyikaraae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwîqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóóanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. ²⁰ Yóóane wemá paá tiráíye: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráíye. ²¹ móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “áaqibo emá paá náawabono? Irááíya máano?” téta ítaraae. Yóóane tiráíye: “ímiye” tiráíye. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta ítaraae. Yóóane timá yímikaiye: “aaqáo” tiráíye. ²² Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá timátíkaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamáárîq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. ²³ wé Yóóane wetábá téna Áítáiyani wataama yawéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáapaqa máune. ketáagoma páaqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáapaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye ²⁴ Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: ²⁵ “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Irááíya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. áaqibo nôraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana ²⁶ Yóóane timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma ítaraamanibo wemá ²⁷ uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóoqa wení aítauq-anaan-annama íma kanaarác uwaénúnamiye.” téna Yóóane Béquanibaqa timá yímikaiye. ²⁸ miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóóane nommá péqyikewaipaqa pááq uráíye.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

²⁹ miráuma aabáyaama Yóóanen-opaqa Ítuma kéitana Yóóane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráíye: “aónaaró! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakanaqa máíye. wemá maa-marábí-kúmîq-yátááqá kebó-yátáákárác mamá matuwánéna kukáíye.” ³⁰ wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kényune.” téna Yóóane tiráíye. ³¹ Yóóane óqa tiráíye: “áqnáabaqa kemá kenamáárîqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata áaqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoe. ³² Yóóane ókaraq tiráíye: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráíye. ³³ aanibo kemá kenamáárîqa wemmá íma ítaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikaiye. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena ³⁴ kemá kenamáárîq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máíye.’ ” téna Yóóane tiráíye.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

³⁵ aabáyaama Yóóane wenanaae waráaya-nakarutama máeta ³⁶ áánibo Ítuma paá ureíre kítata aónaraae. Yóóane abarokáq tiráiyee: “aónaakao! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyee. ³⁷ kaayaq-nákórátá yegárágá itaarayapoata Ítumma anaaé ³⁸ waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikaiye. aanibo yenákámá tirááye: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyee.) ³⁹ Ítuma tiráiyee: “ketê iréka yaónaakao!” téna tiráiyee. miráimanibo yenáká iréta Ítugaraqa mi-nókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyee. ⁴⁰ yenákábíké móra-nakoma wemá Yóóane ítaraipoana Ítuma anaaéma wakáiyee wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítaa wenábâkoe. ⁴¹ Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikaiye téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá mái-naqa). ⁴² Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyee. Ítuma wemmá aónarena tiráiyee: “emá Tááímonio, Yóóanen áaniko, ení aúgen-awiqa Tépati wániye.” téna tiráiyee. ááqibo paá Pítaa min-áwíqá ááya-nunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyee. ⁴³ aabáyaama Kááririri-marupaqa Ítuma uínéna kéena kóuraiye. Píripima aónarena timá ámikaiye: “ketinaae waraao!” ⁴⁴ Píripí Beqtáirapake kéiyee. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítaa yeqtí márûkare. ⁴⁵ anaaékaq Píripí Natáániomma aónarena timá ámikaiye: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatáae mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótêbi wení áanikoma Náátárêtibake máiyee.” Píripí téna tiráiyee. ⁴⁶ Natáánio íkétamma maará wemá tiráiyee: “Náátárêtibakenabiyo? aaqáo! mikáké íraqô-qtataaqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyee. Píripí timá ámikaiye: “enamáárîq iré aónaao!” téna tiráiyee. ⁴⁷ Ítunopaqa Natáánio kéena Ítuma káonaiye.wemmá káonena Ítuma abarokáqá tiráiyee: “aónaaro! maan-nákómá Ítíráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyee.” téna Ítuma Natáánioqtabama mirá-tiraiye. ⁴⁸ Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma ítaraano?” téna tiráiyee. ááqibo Ítuma tiráiyee: “Píripí emmá íma ááyaraitaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápí aónaraunamiye.” téna tiráiyee. (mitágón-áwíqa “píki”). ⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítíráaeo-mararaqa máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyee. ⁵⁰ Ítuma yawwéqma tiráiyee: “emá píki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnýabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Ítuma mirá téna ⁵¹ óq-aimma tiráiyee: “árainé. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyee.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááririri-marukaq kéoe. páaqya márûkon-awiqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqe-uraiye. ² Ítuma wení iyápó-annagaraqa min-íníkoní waayúkagaraq awaíkoní waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana ⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyee: “aaragó! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma páaq uráiyee.” téna tiráiyee. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráiyee. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítíráaeo-wayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-tawémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima mórai-q-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógiqma wáiyee (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyee: “mirá-oro! mi-táwérápí nommá yábóro!” wemá téna tiráiyee. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá

ógiqma ótaqa makááe. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “Íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó ámêro!” téna titana mirá-uraae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakáneta on-íníkoní awaikómá aáwakaq yabíkái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyē. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aúkáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Káárirí-marukaqa mirá-uraiye. Ítuma wení iyápó-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyē.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápó-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaraq kéitata min-áyú maqnáneta owana wenáwîqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérútáarebaqa utáiyē. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipí-típima máama meyámmá maráneta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáe. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebûqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naupáké máqtemma purumakaakáráqá tipí-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí moneqa kugúbaguraiye. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyē: “ketiboní naammá íma mamá meyánámmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁷ Áánûqtutaba agatáinabi wení iyápó-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáma agatáimma mirá kétiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonatabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “keráwáqô, yawítúwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáa maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyē. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítareta maará téta tirááe: “kanaarác ayáqtáa-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqté-wayukati yíyiaamma naaikamá abapaké móra aúqa urááe (46 karitimaatímá). ááqibo miráinama kanaarác kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyē. ²² anaaékaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápó-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánûqtutaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa aráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwîkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamáárîq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarác ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánûqtunopake máane.

minná ketáá kéitaunatae. Aánûqtu etê ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaaráq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyé. ³ Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánûqtuni márûqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráiyé. ⁴ Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago áayaqnobakemma yauwéqma marakániyo? wenanóani áayaqnoabaqa móragaraq ku peráinana ámûkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. ⁵ Ítuma móragaraq tiráiyé: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánûqtuni márûpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokáráq Áánûqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraitana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo! kemó timámunay-atabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáá goma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyó té íma káonaane. mimóraráa waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá páaq íniyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq ítaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyé: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitaunayataaqtaba kêtunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maa-marábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaqune kemá. ¹⁴ kaqmáapaqa káápaa-augaraq-iraakabayaamma Móteti tarôq uráimma múte yaútaiye. waayúkama irakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miraráa umá Waayúkagon-Araaq múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabikayukayatabama ámáabopike ákaraiipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápíke íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-íyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawáaq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawáaq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawáaq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikonawikaqa arummá íkámitanama min-nákómá ikákaitana Áánûqtu wemmá yawáaq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawáaq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágaguraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá keyikaitata ómmá yupayo umá tágaiqtaba íkéyikaiye. yeráwáqtí yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo iqtábá íkéyikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táigo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo iqtábá íkákaiye. wení mayáígómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo ikáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo ikáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraiipoana wení mayáígómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo iqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana páaqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramapaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá keyikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íakaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááéo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma ké-

tee. Ítirááéo-wayukati nommá perái-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-aimma kétee. ²⁶ Yóóanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egáráq Yótaanon-abapaqa mimóránákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóóane maaráá téna yauwéqma tiráíye: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaiipoana móranakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayáníbo.” Yóóane téna tiráíye: ²⁸ “keráwáqá kenamáárîq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ ítáaro! móranakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba minnákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaq ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móranakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáíye. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétiye. móranakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyename ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétiye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaq mirá kétee. ‘Áánûqtu árai-naqa máíye.’ yíyaqnoabaq maami-káyúkámá mirá téta kétee. ³⁴ móranakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétiye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenáayaqnoabaq aati-aatimá ógiqma wáíye. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákéna máqte-qtataaqa wení akoqnááraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbîq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúriábake kóíye.

¹⁻³ Yóóane netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriábake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamáárîq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétiye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráíye. pááqya márûkon-awíqa Tékemabaq waaqókáq mi-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáíye. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíqáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa naí-kánáámá waaqókáq kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyánîq ínéta kóurrae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráíye. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráíye. ⁹ ááqibo maamin-íníkomá yauwéqma tiráíye: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá noqtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráíye: “ááqibo emá Áánûqtunopake ámî-qtataaqtabama kéitaanama ekáqá náawabi noqtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá máí-nomma améno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráíye: “anóko, maanómá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáíye. ááqibo ení tawemá íma wáíye. náakak-enaq maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké naráae.” min-íníkomá mirá téna tiráíye. ¹³ Ítuma waéqma itaí-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómá

naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá máinomma nétama anaaékaq ókaraq noqtábá íyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá máiyataaqa mataápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráiyé. ¹⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaqa keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyé. ¹⁶ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. ¹⁷ maamin-íníkomá tiráiyé: “ketiwaikómá íma máiyé.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyé: “árainé. enawaikómá íma máiyé kéténe. ¹⁸ árainmma kéténe. emá móra-tiyaapaq-naqa mataánamiye. áanibo íbêqa mayáána minnâ enawaiqá íma máiyé. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-íníkomá yauwéqma timá ámikaiye: ¹⁹ “uyátaráana-nako! Áánûqtuni amunénáqá máane. maannâ aónanaa únnae. ²⁰ itaa! ketáái títaubikoma maan-ánúráqá nunamummá Áánûqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kéténe. ‘Yérútáarebaq mibáqá nunamummá mó tero!’ ” téna wemá tiráiyé. ²¹ Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itaa! óq-kanaama yínaamoema mi-kánááyábá íma anuraqá íma Yérútáarebaq nunamummá tinóne. ²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kéténe. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. ²³ mi-kánáamá yíniye. árainmma mi-kánáámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánûqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánûqtu yeráwáqá mûtûq yirummá améta Áánûqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánûqtuma kákaiye. ²⁴ Áánûqtu wenamáárîq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánûqtu wenamá maqikáné iné. Áánûqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tínobo. aágogaraq tétama mûtûq yirummá ámiketa Áánûqtuni árain-aikaraqa nunamummá tínobo.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ maamin-íníkomá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minnâ kemúne.” téna tiráiyé. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-íníkotê watáá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápike móranakoma íma ítama aónaraiye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa wetê watáá kéténo?” mirá téna móranakoma ítiraiye. ²⁸ miráitana min-íníkomá no-táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móranakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbakáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáíyawabiyo?” min-íníkomá téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kítaimma wemmá kítaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kítaimma wemmá kítaimma urááe. ³⁴ Ítuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátikárai-nakoni aúyánámmá waránáare waqmá mayaímá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itái-áímmá tiráiyé: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kéténe. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kéténe tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbî-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama

árainne ‘móra-nakoma arammá ánayumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tíkaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá ôriq umá mayaímá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúgéguyoe.” téna Ítuma tiráíye. Ítuma mi-kátáagóní áaimma abarokáq Ítiraiye. mirá-uráiye. ánayumma wení watáama wáíye. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaaékaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínkóní watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínkó tiráíye: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-ínkó timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketáátê ya mááo!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwátê máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaaékaqa maamin-ínkómmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoaqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamáárîq Ítaraunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá árainne wemá máqtemma yirummá amíya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máíye.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamáárîq tiráíye: “Áánûqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáíye.” téna tiráíye. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yiqtábá yimuráamuq marákáraae. yeráwáqá yenamáárîq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kéi-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaaékaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááriribaqa yauweré iráíye. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aúkáiye. móra-ano-naqa Káperanabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake Kááriribaqa yináímmá Ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráíye: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakao!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráíye: “paá kéqokeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráíye: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaao!” téna tiráíye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaa! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráíye. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama Ítama arupi maréna Ítunopake kóuráiye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbêqa paá máíye.” téta tirááe. ⁵² min-íyápógóní aboámá Ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna Ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaumá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakaraiye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáumá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enáanikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiye. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráíye. ááqibo Yúriabake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráíye.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáíye. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwîqa Batétara waaqókáq tipi-típigoni oqtaráqá wáíye. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágîq-nama wáqe-uráiye. ³ mi púgágîq-naupaqa taíbaq-wayukama yipaq atááe. yaímma yúrama karoparáíye. yaímma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yaímma yítauqa yabitimáguráiye. tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremma urááe. nommá karááqto ínayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama

yúyánápí itaraae. ⁴ yúyánápíké tiráama kaqtó-wamma Áánûqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyé. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tiyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uráiyé. ⁶ Ítuma aúyánámmá itaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáiyé. ááqibo mibáq min-náqá aipaq atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anón-nako! yaímma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamáárîq mi-nópímô kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyé. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaa! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyé. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuráiyé. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagaí-yúpáámá wáqe-uráiyé. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbêq-yupaama Tabaati-yúpááraré. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagaí-yúpááraré!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé waa o titaq mamé kéyune.” téna timá yímikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma itaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakainakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wíyátábámá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamáárîq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátáárîq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átáma waqmá ikamínéta abáá-uráae. ¹⁷ ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayái kémayaitaqa miráipoana mayáimá mimóráiq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamá ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkómá mamá wekáráq Áánûqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yauwéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáá wenamáárîq máqte-qtataaqa íma íné ímiye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwîqa múte kéyayuwana miráuma mórai q umá aboán áwîkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awiqa múte íkéyayuwana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwîkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá máiyataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-íyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraíne. mi táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-íyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá

mánoe.” Ítuma téna tiráiyē. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “árainē. ketibomá Áánûqtu wenamáárîq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq páaq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáqá wáiyē. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáaq uwo! ááqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénábi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariqo uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariqo uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamáárîq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tikái-qtataariqa íkeune. ááqibo timátíkái-nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama keyainaunana ketí yainána-yataakoma arupú kéiyē.” téna tiráiyē. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “keráwáqá kemmá kenamáárîq árainmmo timá tímênaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama árainmma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kétítaqtae ketáá kéitaunatae. kenamáa ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perai-nákónôpaqa taíbaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawwéqma tiráiyē. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqe-uraipoana wenáyabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbamatikaiyabae téq kétune. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma ketí mayaímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayaímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáímmô mayáunama árainmma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayaa téna timátíkáitaq íraune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamáárîq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenólkaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkáráinakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyē. ³⁹ Áánûqtun áama agamatán-áipi ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáá-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá keyorautopoqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá keyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráímmá íma yíniye. ⁴⁰ okaraq-okaraq timá yímikaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa íréq maamin-áúwáráímmá mayáitááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqá ketíwîqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqá táaimma káoneqa Áánûqtuni akai-yátááqá tirupi íma wáiyē. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé keyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaarâq timínô? kanaarâq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqá tíwîqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitao Móteti wenamáa keráwáqá túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá timínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyē. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá aminéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiyē.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwîqa Kááriribaqa nopí-káárébi meran-ábápáq uráiyē. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taíbaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqeuraae. ⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókárîq uráiyē. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa keyewana káonena Píripiqtaba timá ámikaiye: “náakakena taíbaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítareboana paá

Píripimma kumá yumá ítarena ⁷ Píripi yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wíyókón arupi óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyé. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awiqa Áánaru Táiimoni Pítaan ábâkoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraq matokáiyé” téna “áaqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaaráq íniye.” téna Áánaru tiráiyé. ¹⁰ tiyáapaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íraqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyé. ¹¹ áaqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémarakaune” timátuwena mikáq-mikaq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikáq-mikaq umá yímíqme uráiyé. ¹² yeráwáqá kanaaráq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aítma aítuoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráiyé. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aítuma ógiqmakaae. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraine. maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyé.” téna tirááe. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamá utáiyé. wemmá awíqmeta koma yeráwáqti anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétewana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyé. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Káárirí-nokayukaq kukááe. ¹⁷ nopí-káárébí utéta aqtamá Káperanabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtpaqa íiraiqtaba aaqá ékáiyé. ¹⁸ akoqnáá-uwaa kéyoraitana nokómmá ôriq umá karááqto uráiyé. ¹⁹ ayau-yatáraké non aúkáapi warárituqme kéyeta nopí-káárébíké Ítuma non ámûraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatíq urááe. ²⁰ áaqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatíq íoro!” téna tiráiyé. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárébí auwiránéta urááe. kéowana áaqibo páátákáá yeqtí nopí-káárégómá min-ábápáq wínéta opáqá áqa irááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nópí-kááréíbímô kéowatama taígani-kayukama yimónaraae. óq-aabayaanaapimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbíriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴ maa-táigání-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Káperanabaqa nopí-káárébí maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáá-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápáq máitata ítama aónaraae: “Aráábaeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téna Ítumma ítama aónaraae. ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “áraimma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq unnayataba íma tibáá kéobo áaqibo kemô timúna-kaaweqa namá tímûqa yaitaq ókaraq kaawéqá timíkáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqti aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayáimá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá maráaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kétikaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqa ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸ Ítumo kaawéqtabámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayáimá wení amuq-yatááqá kanaaráq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáimá Áánûqtuni mayáiyé. keráwáqtabá timákáitana kúminakaq tirummá áméro.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ waayúkama timá

ámikaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkáq karaaqtataáqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaqa wíyôpake wemá yimíq-yimi q uráíye.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétiye. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainmma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aáwaqa Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá káyimiye.” téna Ítuma tiráíye. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kááwéqá aati-aati étaa keqtáámá timíkááe.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááríq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yénama íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá ketime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqta yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákáq tikáinai q íonaaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátíkái-nakoni aúyánákáq kuké-mayaune. ³⁹ timátíkái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáíye. máqte-qtataaqa tímímma móra íyuwanunaboqa ááqibo ánatai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéíye. máqtekomo kemmá ketáanima káoneq tirummô ketimeqa aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ánatai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiráíye. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áimmá tíq-tiq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá itaraunataabiyo? nôraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétéiyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá ítátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráíye. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráíye: “ketibomá timátíkái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yíniye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yíné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ánatai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yiráátiniye. minnýyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmín-nakoma wenamá ketibommá aónariye. ⁴⁷⁻⁴⁸ árainmma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títaubikotaa kaqmáápaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamááríq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá tímúnnama minná ketúmiye. maa-márábí-káyúkáyábáe téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánóe.” téna Ítuma tiráíye. ⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-máté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma tímínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkagon-Araakon aúma íma néqa wení naaegaráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatai-yupaa máqtemma ketúma náíyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá árainmma náí-yátááqá wáíye. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemô néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma

ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma móraiq umá ketiboní paá mái-yataaqa ketê wáiyē. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyē. títaubikotaa kaqmáápaqa nátuweta pukurááē. mirán-ááwáqá íma wáiyē. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Kápéranabaqa monoq-náupáqá kényiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyē.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááē: “maamin-áímmá ummaamá kényaiye. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááē. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamô karáán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómá túyánámmá ítama yuwánéraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyē: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáiyannamo Waayúkagon-Araaqa naayóbáqô maéwai-marupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kényimiye. ááqibo túgotaa íma tíwáqnaa íné íné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyē. ⁶⁴ aanibo keráwáqti aúkápimma yaímma-wayukama yirummá íma ketime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyē: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné íné.” téna Ítuma tiráiyē. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámēta anaaéma íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómô agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taíbaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwécma kóuráae. ááqibo kó éta íma wetēma ókaraqa uréire urááē. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáábaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyē. ⁶⁸ Tááímoni Pítāa maará téna timá ámikaiye: “uyátaraana-nako, náawanoparaq ónúnataabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáa kéitaunatae.” téna Pítāa tiráiyē. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yauwécma timá yímikena tiráiyē: “nôraq inábiyo? kemá kenamáárîq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kéticaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máiyē.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamáa tiyáákagaraq kaayaq-iyápó-ánnábíkémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenáaraqá íkéitāae.

¹ anaaékaq Ítuma Káárirí aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráiyē. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínēta owana Yúríabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnarááē mikkánáámá waaqókárîq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaáē: “ení iyápó-annama mibáq emô mayáana-mayaima aónanobo maa-márúqá yuwé Yúríabaqa waa. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemô náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íniye. ááqibo maami-qtátáárîqô ínéma máqte-kayukati yúraqaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaáē. ⁵ áraine. wenáábâqawaayugaraqá íma yirummá améta anaaémma íwakaáē. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráiyē. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamiye. ⁷ maa-marábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaaē. ááqibo kemá yeqti táígoniq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaaē. ⁸ keráwáqá kenamáárîq ayú maqnáíbáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriríbaq wemá máqe-uráiyē.

Îtuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáíbáq kówana wemá anaaékaq aúpáq utáiyé. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoé. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáá urááe: “náakaraq min-náqá máiyó?” téta ítama aónaraae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-naré kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-naré kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráiyé.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanaena aúkáa-makaariqa itana Îtuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráiyé.” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “kemô kétéraatunnama íma ketôpake íkeiye. paá timátíkái-nakonopake kéiyé. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá itáinana wemá kemô aráátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketááq maqmawa kéténo téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáúyánápíkén-áímmô ténama aanábógó wenáwîqa múte yauwínéna tíniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení wataama árain-aíne. aanibo wataama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáiyé. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakain-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráiyé. nôraq itaráq kemmá tókaminera tibáá kéoo?” téna Îtuma tiráiyé. ²⁰ aarawaamá yauwéqma tirááe: “epímmá kuti-ágómá wáiyé. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aíbôqnaaboq-aikon-aimma kéténo?” téta tirááe. ²¹ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “Tabaati-yúpáaráqá kemá móra anón-awaameqa únnayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoo. ²² maamináyaba Mótetima áumo karaí-ááímmá tímikaine. áraíne. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráiyé. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráiyé. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpáaráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aaimma íraqôniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpáaráqô iyápótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpáaráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakaraune. ááqibo nôraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaao? keráwáqá íma túrakakemma aónama yáinááro. máqte-qtataakon-aaimma arútárainayataaqtaba ítama yáinááro.” téna Îtuma tiráiyé.

yé tirááe: “maan-náqá Káríqtowabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-naráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétémakaae. áraíne. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo ínaqtaama móra-nakoma íma wemô kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Îtuma monoq-náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena timá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráiyé: “keráwáqá kemmá kétémoneraq kemô yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamáárîqa ke-túyánákáqá íkukaune. áraíne. timátíkái-nakon aúyánápíké timátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraíne. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá wetê máqe-uraune. ááqibo wetê máunana wé timátíkáitaqa kukáune.” téna tiráiyé. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráiyé. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáamma ánékukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáiya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínáyô?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá timáyikááwata Îtuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá timáyíkááwata Ítumma ánná aminéta urááe. ³³ Ítuma tiráiyee: “kemá keráwátê pááqya-kanaama mánunaboq kemá timátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyee. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayo-aayo kététa tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íanonunataabiyo? wemá Karíki-marupaq íyaq uráiyô? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Karíki-wayukama timá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kétébaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemô máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikáq anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itaí-áimmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyee: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá náino. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kétiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kétiye.” téna tiráiyee. ³⁹ maamin-áimma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kétiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aama mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-uraipoana mi táoqa Áánûqtuni aama íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áimmá kététa mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqíye.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáiyae” kétéwata ááqibo yaímma-yuma “ímiye” kétéwata “Metáiyaraatati wé miráuma Kááririmarupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béqtaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiyee.” téta tirááe. ⁴³ ááqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aaraukáqá mamá yáíkkaa urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kétémanibo ááqibo mórana-koma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yawéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq min-í-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yawéqamá tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Pérati-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéiyô? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábíké uyátárai-monoq-wayukabi Pérati-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá áa íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kéitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ ááqibo yeráwápíké móra-nakon-awíqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemô naayóbáqô nórabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyee. ⁵² yeráwáqá yawéqma tirááe: “egáráq Kááriribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautíq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Kááririmarupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8

aaraukáqá mamá kéyatáiyee.

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óríbêti-anuraq utáiyee.
² aabáyaanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq

yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kéyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itaí-wáyúkágáráq Pérati-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aaraukáqá mamá keyainaitataboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Îtuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaamorîqa kéena aaraukáqá mamá keyainaibo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?” téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Îtuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyé. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itya urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqa kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqa íma wárainanama áqnaáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikamíno.” téna tiráiyé. ⁸ ááqibo keqnaámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyé. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnaáabaqa kówata yinaaemma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Îtumma wenamá ayuwéta kóuraae. kówana wenamá min-íníkgáráq máqe-uraiye. wemá Îtun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Îtuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkô, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enôpaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyé. ¹¹ min-íníkmá tiráiyé: “anó-nako, móra íma máiyé.” téna tiráiyé. ááqibo Îtuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóao. kóure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Îtuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Îtuma maa-márábín-óné.

¹² anaaékaqa Îtuma keqnaámmá tiráiyé: “kemá maa-márábín-ómmúne. náawabi ketinaaémo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Pérati-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamáárîq timá waéqme uréire kéone. emô téna-yataaqa íma áraimiye.” téta tirááe. ¹⁴ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “kemá kenamáárîq ketáyaba tennamá áraine. káqo-nakomo máena ketáyaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá ikéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá paá maa-márábín-ááíqtábámá ítama keyainaabo kemá mórai q umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamá máune. timátíkáinakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemô móra-yataaqa keyainanama árain-aaimma keyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámô móra-aimmo tíyamma minná yenákámô nóinabi tíyamma árainaine. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamáárîq ketábá kétunama ketibomá timátíkáinakoma ketábágáráq kétiye.” téna Îtuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Îtuma yauwéqma tiráiyé: “minnámo kemmô kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmô kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Îtuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqa keyiraatena waaqókáq Áánûqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. weni kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemô kóunabaqa íma kanaarác uínoe.

²¹ miráitana keqnaámmá Îtuma timá yímikaiye: “kemá kégounaboqa keráwáqá kemmá tibáá inomanibo keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikárác uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamáárîq íma kanaarác uínoe.” téna Îtuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamáárîqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nôraq inábiyo wé tiráiyé ‘kemó kóuna-marupaqa keráwáqá íma kanaarác uínoe?’ ” téta tirááe. ²³ ááqibo Îtuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá

napakémíbo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minnâ maa-márábí-káyúkámóbo kemá maa-márábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauene. keráwáqá keráwáqítí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánûqtute mórabi máune. árainma keráwáqá keráwáqítí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápíkáráq puínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yé timá ámikaae: “áaqibo é náawabono?” téwana Ítuma timá yímikaiye: “minnâ áqnáabaqa kemá nóine térabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamáárîq timá keráwáqá yawáaq-umatikanaa únnae. áaqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútûqa timátíkái-nakoma wenôpake itáunama wemá aati-aatimá árainma kétéye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ aboáqtábá kétitata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: “anaaékaqa kemá Waayúkagon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE timónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamáárîq íkeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnama ketibomá kétiraatena timá tímín-aimma kétune. ²⁹ maaminámo timátíkái-nakoma wemá ketê máiyé. máqte-qtataariq únnyaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítiyuwaitaq kenamáa íureire kéune.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ wemá aamô kétitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráiyé: “kerawáqô ketáabimmo máeqa árainma keráwáqá ketí iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aaimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: “ketáamá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáamá íyaqtoewaone. ‘keráwáqá ánnábike ayútikaiyaqa kóinoe’ nôraq itaawáq kéteno?” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minnâ otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkáapimma íma máiyé. áaqibo paá áanikoma ábâqawaan aúkáapimma wemá aati-aatimá máiyé. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá áanikoma aati-aatimá ketibotê kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraíne móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. áaqibo kemô tímítimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkaminokanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miráino.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: “ketibotáá Áabaraama máiyé.” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayaíné oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánûqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!” téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: “aguyáán-iyapora íma máunatae. Áánûqtu wenamá ketibotáá máiyé.” téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: “Áánûqtuqtaba ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbêqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá tímíné oné. kemá íma ketúyánápkémmá kukáupo Áánûqtu tímítíkáitaq kukáune. ⁴³ nôraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoaqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máiyé. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenábike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áíkon aboámá máiyé. ⁴⁵ áaqibo kemá árainma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirummá kétime. ⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone

tíníyô? kemô árainmmo kétima-timunaqa nôraq itaráq ketáama íkéitaa? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kétaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoaga íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáamá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwîqa múte keyauyune. áánibo keráwáqá ketíwîqa múte yauwínôqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwîqa íma múte yauyónáa kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwîqa múte yauwínéna kéena wemá mamá keyainikaiye. árainmma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbêqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kétene ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nôraq inábiyo? ketibotáa Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwîqo múte yauyéqa minná ketíwîqa paátataaqiye. móra-nakomo ketíwîqo múte yauyéna minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqtí ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáa ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikáíye: “naayóbáq Áabaraamo íma máikaqa kemá kenókáa náawabi máqeurauunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikáíye. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

9

aúgaroq-nakoni watáama

¹ Ítuma uréire kéena mórama aúgaroq-naqa aónaraiye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraiye. ²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa uráí anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráíyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikáíye: “maamin-nákóní kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiye. wenantóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkáiibo mi-wágón áaimma miráuma íma wáíye. ímiye. maami-qtátáaqá Áánûqtuni maiyáíógómá abarokáq maan-nákókáq páaq íniye. ⁴ íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátíkái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye. ⁵ kemá maa-márábímô máunama kemá maa-márábín-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶ Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákátana wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráíye. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóní aúnaakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikáíye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráíye. maamin-áwíqá waéqma yarááe “timákáawana kóuraiye”. miráitana wemá uréna nommá kobékáíye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráíye.

⁸ ááqibo máqtemma wení márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tirááe: “nôraq

inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tirááe: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tirááe. áaqibo yaímma-wayukama tirááe: “ímiye. wemá paá miráuma mórai q urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráíye: “minná áraimma kemúne.” téna tiráíye. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaiyo?” tewana ¹¹ wé yawéqma timá yímikaiye: “min-náqá Ítue téta áwîqa kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátíkátuwena wé timá tímikena tiráíye ‘emá Tááérorá-nokaayupi nommá koberaa’ téna titaqá áaqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máíyo?” tewana maará téna wemá tiráíye: “kemá paá íaonaraune.” téna yawéqma tiráíye. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Pérati-wayukaraq awíqmeta urááe. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáq Pérati-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôniq uráíyo?” tewana wé timá yímikaiye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaarác káonaune.” téna timá yímikaiye. ¹⁶ miráipoana yaímma Pérati-wayukama tirááe: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.” téta tirááe. káqo-Perati-wayukama tirááe: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaarác iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkaa umá kaayaq-ánné urááe. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráíye: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yawéqma tiráíye.

¹⁸ áaqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaarác káonaitata anó-monoq-wayukama minnýaba yirummá íkámaboata anóboyuma yáayareta ítama yimónaraae: ¹⁹ “maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaarác káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yawéqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye. ²¹ áaqibo wé náaraq umá aúramma kanaarác káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabárirakaraiyo? kerátámá íaonaraue. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamáárîq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáabaq timá akoqnáá umákaa: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tinnanaqa monoq-náupáké watuwánúnatae.” ²³ minnýababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekác ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama áayareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awiqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe. ²⁵ minnýabo min-nákómá yawéqma tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárábi íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaarác káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ittaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabárirakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yawéqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq itarác keráwáqá keqnáámmá itánéra kéoo? áqa keráwákárarác kétikaitaraq wení iyápó-annama auránéra kéoo?” téna yawéqma tiráíye. ²⁸ yé wemmá aá awáágueta tirááe: “emáaq wení iyápó-annama mááne. áaqibo ké ketáá Mótetini iyápó-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnýaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráíyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yawéqma timá yímikaiye: “keráwáqá anókayukamanobo wé náakakena kéíyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamáárîq

ketúramma mamá kabáritikaraiye.” téna tiráiyé. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámô ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabárirakewaine. móra-nakoma íma kanaarác mirá-iniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaarác íiniye.” téna wé tiráiyé. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáara íbêqa ketáá kétiraa-tennataabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráiyé: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ³⁶ min-nákómá yauwéqma tiráiyé: “anóko, wemá náawabiyo? timá tíminaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráiyé. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minnâ íbêqa etê watáá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítunawíqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráiyé: “maa-márábí kemá árain-aiqtaba kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaarác aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itaí-áímmá tiráiyé. ⁴⁰ yaímma Pérati-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekáráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaarác káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itaí-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráiyé: “árainma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máiyé. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábérái-naqa wemá tipi-típi-kawaanare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwîq-yiwíqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnaabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnaabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé íkewaraae. káqo-wan áama íteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁶ waéqma itaí-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétiye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnaámmá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnaabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayáíwáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqoqeq-yataaqa mamá táíq inéna kéiyé. kemá yúnnama minnâ yeráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma óqiqma yiménáe téq írúne.” téna tiráiyé.

tipi-típigoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “kemá íráqô-tipi-tipi-kawaa-naqupo ketiyáánaubíqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-tipi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayáimá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena tipi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyammo ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá

móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kéumayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonanata kemmá kétémonaae. ¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétémonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetôpaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-tipi-tipima íma maami-tíqnóbákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqyikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnággon-aaiqtaba ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamáárîq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaa umá kaayaq-ánnáiq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aíbôqnaaboq kéiyé. nôraq itaráq wenáama kéitaa?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabáírakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítuma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáarebaqa ayú maqnaí-kánaámá páaq uráiyé. mi-kánaámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráamuq kémareta monoq-nákóni oqtamá ítaae. mi-kánaámá yaugi-kánaámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kítata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúnataabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “kemá timá tímîqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétéraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-típi-annama máepoaqa íma tirummá ketime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-típi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonanata ketinaaéma kéwarae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma aúyokinoe. móra-nakoma ketiyáápike yemmá íma yabí-tuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímîmma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáápike yemmá kanaaráq íyabituwaniye. ³⁰ ketibotê kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráiyé. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íráqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tíkaminera kéoo?” téna Ítuma tiráiyé. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íráqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamóná-taa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “‘tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe.’ miráuma agamatámmá keráwáqtí aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni wataama agamatá kátáámá aati-aatimá weni akoqnáama íma kanaaráq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukaq kétékena maa-marábí timátíkaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnama keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaímá ímo kémayaanaqa kanaaráqíbo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ áaqíbo ketiboní mayaímá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá ketimeq oweqa kemá mayaímá mayáunaraq káonera mimáyáígómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaqa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata móragaraq yáqtoqma ánná amínéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóóane nommá péqyikewaipaqa mibáq ko máqe-uráye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóóane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráye.” téta tirááe. ⁴² ááqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Aráátarati pukuráye.

¹ ááqibo móra-naqa karímá matáye. minákón-áwîqa Aráátaratie. wemá Béqtanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqtí márûpake kukáye. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítunaitaukaq pérakarena aqnótáunapo áyúnakarain-inikoma ayóbíyoma Aráátarati karímá matáye. ³ miráitata kaayaq-ánánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtábá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráye. ⁴ Ítuma min-áímmá ítátuwena tiráye: “wení karímá puí-karímá íma wáye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakonawíqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráye. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Aráátaratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye. ⁶ aanibo wemá Aráátarati karí máyáye-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqe-marupaq paá máqe-uráye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikáye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítíráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. ááqibo emá keqnáá-márúpáráq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaararîq kéitanaboana yauwéqma tiráye: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? ááqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-márábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma áitauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómma yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítuqa yuraránoe.” téna tiráye. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikáye: “ketáái aanábómá Aráátarati waguráye. ááqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráye. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Aráátarati pukáiqtaba kítitata ááqibo wení iyápó-annama paá waguráitana ketíyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Aráátarati pukuráye’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikáye: ¹⁵ “ááqibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mi táoqa íma wetê máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráye. ¹⁶ Tó mááti wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikáye: “mewíyataa wegáráq ko púyonataao!” Tó mááti téna tiráye.

¹⁷ ááqibo Ítuma uráye. wemá uréna ítaraiye Aráátarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muríanóbáqá (máátíq-máatinobaq) máqe-uráye. ¹⁸ Yérútáarebaqa waaqókáq Béqtanibaqa (3 km) wáye. miráuma íma ayáqtáákaqa wáye. paá awaarakáqye. ¹⁹ ááqibo Ítíráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáqá Máátaayaa Máriaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íraqôniq íneta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máriaa paá yaákarena naaúpaqa máqe-uráye. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikáye: “uyátáraana-nako, maakáqô máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánûqtukaqo íténa nama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráye. ²³ Ítuma timá ámikáye: “enayóbíma paá kanaarác itó-iniye.” téna tiráye. ²⁴ Máátaa timá ámikáye: “kemá ítaraune. ánatai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá kéito-iyana wemá itó-iniye.” téna Máátaa tiráye. ²⁵ Ítuma timá ámikáye: “pukáipike itói-aaimma paá máiauwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá

paá itó-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnýaba aúyánámmá kéitaano?" téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: "owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánûqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane." téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máriíaa ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: "yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye." téna timá ámikaiye. ²⁹ Máriíaa maamin-áímmô kéitenama páátákáá itó-uma Ítunopaqa uráiyé. ³⁰ Ítuma márûpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uráiyé. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriíagaraq naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íraqôniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánaaq umárena páátákáá máápaq yaúbag-itata yemá anaaé waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muríanóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máriíaa Ítu máipaqa irénama Ítumma káonena aítaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, emá maakáqô máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné." téna tiráiyé. ³³ Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá ôriq umágitana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyé.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?" téna titata yé timá ámikaae: "uyátáraana-nako, iré ya aónaao." téna tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiyé. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: "aónaaro. weqtábá ôriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye." téna tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: "wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaarác wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?" téna tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá ôriq kéitana min-náqá muríanóbáq móyukaapaq iráiyé. muríanôtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uráiyé. ³⁹ Ítuma tiráiyé: "keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro." titana Máátaa puki-nákóni ámanaakoma timá ámikaiye: "uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuráiyé. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyé." téna Máátaa tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: "emá arummá timéma Áánûqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?" téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwáawana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: "ketiboó, ketáama itáánayaba timuqá kémaraakane. ⁴² áraine. kemá aónaraune. aati-aatié emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaígáe téq kétune. yeráwáqá emá timátíkaraane téta mikáq emmá yirummá amínoe téq kétune." téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aiq timá ááyariye: "Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!" téna Ítuma ááyariye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenayáamma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórariq umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útûyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: "wemmá uwáqtu-erac ayuwáiyana kóino." téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁴⁵ minnýaba tañanimma Ítiráaeo-wayukama Máriíamma aónaineta ye-káyúkámá Ítuma nôrabi i-qtátáqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérati-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérati-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánítóre-wayukama ya áikuteta káánítóre áwîqa Táánítarani maará téta tirááe: "ketáámá náaraq ónúntaabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyé. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo uínatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama

mayáinoe.” téta tirááe. ⁴⁹ yepíké móra-nakon-awiqa Kááyapati wemá maa-kárítímáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaa? maannâ móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínemma minná kanaaráqiye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráíye. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-kárítímáátíráqá máqce-uraiye. miráínana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráíye. ⁵² áaqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáíye. ímiye. Áánûqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabí áíkuyikanena puíniye. ⁵³ aanibo miráitata mi táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire urááe. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráíye. wemá mi-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráíye. kaqmáápaq waaqókáq móra-marukon-awiqa Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqce-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqma tágaiyaqtaba utááe. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin urááe: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma urááe. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama páaq ínena uráíye. Ítuma Béqtanibaq uráíye. mi-márúqáq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikáq yeráwáqá kaawéqá amínéta urááe. Máátaa aáwaqa kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqce-uraiye. ³ Máriaa anón-oqtanawiqá yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnótáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpáqá ôriq uráíye. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáárioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáapimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráíye: ⁵ “nôraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma keyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. áaqibo meyámmá matáunarakaatati mi-meyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaráq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráíye. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá ítiraibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamáárîq moyámmá mayáinayaba tiráíye. wemá mónekaq yabíkéna wenamáárîq máyáinapoana wemá tiráíye. ⁷ miráitana Ítuma tiráíye: “wemmá min-íníkömmá ayuwáaro. minná maqtokéna kemmá uqta mátikaino-kanaaraqtaba kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayaímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ámikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráíye.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótamaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta itaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínena kéíye-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbékáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wáaqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, ótáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma

yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Îtuma móra naatéq-ótiráákákóni ámûraaq máena kéiyé. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéiyé. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááíoni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéiyé. naatéq-ótiráákákóni ámûraaq máena kéiyé.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnaabaq Îtuni iyápó-annama íma ítaraae. aanibo anaaékaqa Îtumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyánákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Îtute máqeo-kayukama Îtuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena úin-aimma timá abarokáq kéiteta nôrabi i-náikáráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá ítaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnýaba Pérati-wayukama yeiyáá téite urááe: “káonaa? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Pérati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Îtumma aónaneta abáá-uraae.

²⁰ yaímma Karíki-wayukama maréta Yérútáarebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maq-naapí utááe. ²¹ yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Kááiriri-marupaq iráiyé. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Îtumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. ²² miráitana Píripi maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Îtukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. ²³ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “mi-kánaámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. ²⁴ kemá áraimma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora páaqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. ²⁵ móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páatataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íakainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye. ²⁶ náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikáí-náqá mániye. ketí mayaímá matikáína-nakoma ketibomá wenáwîqa múte yauwíniye.” téna tiráiyé. Îtuma óq-aimma tiráiyé: ²⁷ “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. ááqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnýaba paá kukáune. ²⁸ ketiboó, tágama-yataaqa enáwîkaq akoqnáá umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwîqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Îtuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráiyé: “kemá tágama-yataaga ketíwîkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráiyé. ²⁹ waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétiye.” téta kétéwata yaímma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétiye.” téta mi-káyúká tirááe. ³⁰ Îtuma yauwéqma tiráiyé: “aagómá wíyôpake keqtábá ítraibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráiyé. ³¹ íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa ikámma waqtuwániye. ³² aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Îtuma tiráiyé. ³³ wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnýataba yiráá téna tiráiyé. ³⁴ ááqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nôraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máiyó?” téta ítama aónaraae. ³⁵ mirá téna Îtuma timá yímikaiye: “páaqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáká íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawááq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ínna-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaaráq íkáonaiye. ³⁶ ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq

keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráiyee. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

³⁷ Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrakaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. ³⁸ netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraíne téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráíne: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaaráq aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráiyee. ³⁹ maami-qtátáatábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráipoana Áítáíya tiráíne: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqti yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqtí yúrakakema íkáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráíne. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiyoana weqtábá wenáaimma tiráiyee.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pérati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá ámekayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqô tíyatama monoq-náúpáké paabaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamáárîq yeráwáqtabá yetíwîqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráiyee: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómmá kukáune. miráipoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kumayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama íkémayainama kemá kenamáárîq wemmá íma yawáaq-umakanune. aanibo maa-márábí yawáaq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yaináí-yátáaqá wemmá kéyainaiye. minnámo ánataiyupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawáaq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ketúyánápikén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamáárîq timá tímín-aimma kétunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní wataáama aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mamá paá kéiyee. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímín-aimma kétune.” téna Ítuma tiráiyee.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráiyee.

¹ kótámaki-kanaama waagókárîq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uínî-kanaama yimmá ítaraiye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikaiq umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráiyee.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutarurîq webó-náqá aúrákaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Ítuma ítaraiye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboq yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraiye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa naí-yáárérâq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorái-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táurima) maténa ámûrana uráiyee. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi atímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyíkarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráiyee.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaakaq yitana Pítaa tiráiyee: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítaa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “íbêqa emá íaonaraanaiq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráiyee.

⁸ Pítáa akoqnáá-aimma abarokáq tiráiyē: “emá íma ketítáuqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “ááqibo kemô enáítuqa ímo tete onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyē. ⁹ Pítáa timá ámikaiyē: “uyátáraana-nako, ketítáuqa wenamáa ítete é mûtûq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaa!” téna Pítáa timá ámikaiyē. ¹⁰ Ítuma mikáq tiráiyē: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nomma pétukenama íma óqa peránibo paá wenaítáuqa tete íno. mûtûq keráwáqtí túgogaraq tirunóbáqá íráqôniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiyē. ¹¹ móranaqa waéqma kutarurîq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyē: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yítáuqa tete umáyíkátuwena wení ámûraaq aqtoráiwáqtómá mamá aqména yauwéqma yaareráq umáena tiráiyē: “kemô umátikaunayataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títáuqo tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátárauna-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínôqtaba ketiyáánaubiqá aónamayaaro. wenaítáuq-wenaitáuqa tete íné oné. ¹⁵ íbêqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nôrabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémáiyē. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómmá íma uyátá-maqma anómma kémáiyē. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yiwíkeq Áánûqtuni agamatá-kátáámá áraine téq káyiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiyē. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa ketê nai-nákómá wenaítagegunapo múte yaáqma tímûraaq yániyē.’” téna Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiyē. Ítuma óqaimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááqá pááq íné kéitaq íbêqa aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá amínomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétiwiraiyē. náawabi kemmá tiwirénama timátikarai-nakokaraq káwiraiyē.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó ôriq umá ummaa yágitana wé tiráiyē: “áraimma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániyē.” téna Ítuma tiráiyē. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kétiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma ôriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aítqaraqa agebamá máqe-uraiyē. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítáa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kétiyaa wekáq itaa’ téna awaaméqá umá timá ámikaiyē. ²⁵ Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyē: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyē: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma aménama minnáqíyē.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkēna Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiyē. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-ááwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékitana Ítuma timá ámikaiyē: “nôrabi ínéma páátákáá mirá-uwo!” téna tiráiyē. ²⁸ máqtemma yaareráqá máekayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiyē. ²⁹ Yúqtaati móne-ketima matóráiqtaba kétiyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyanîq uwo kéti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétiyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí yáubaguraiyē.

aúgen-amaan-aimma

³¹ Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakēna Áánûqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiyē. ³² Waayúkagon-Araakoma Áánûqtuni tágama-yataaqa

abarokáq mamé ínana wení tágama-yataaqa Áánûqtu waéqma wenamáárîq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. ³³ ketí pááqyan-iyao! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráaeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárîq kemá kóúnabaqa íma kanaarâq uínoe. ³⁴ íbêq-kanaayaba kemá aúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tíkáiniq umá keráwáqá mórai q umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákárâq káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina tíkáiniq únai q umá máero. ³⁵ akaí-yátááqá keíyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiy e.

Ítuma tiráiy e Pítaama anaaéma umátikaniye.

³⁶ Tááimoni Pítaa tiráiy e: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiy e: “kemá kouna-marupaqa íbêqa emá íma kanaarâq tinaaéma waráínóne. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínóne.” téna Ítuma tiráiy e. ³⁷ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nôraq ínaraq enanaaéma íbêqa kanaarâq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana ³⁸ Ítuma yauwéqma tiráiy e: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnáá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa uí-ámmá Ítumiye.

¹ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaíno. miráinaq Áánûqtukaq tirummá kámera q ááqibo kekákárâq tirummá tíméro. ² ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiy e. ímo wárainaq kemá keráwáqtábá wágáabaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márûqa ko tarôq umá óqtaa umátíkátuweq kemá yauwéqma iréq kenamáárîq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákárâq mánnoe. ⁴ kemá ónááqo únna-maruqtaba aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ⁵ Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaarâq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. ⁶ Ítuma yauwéqma tiráiy e: “kemá kenamáárîq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááímúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awi íniye. ímiye. kemá kenamáamune. ⁷ kemmô kétimoneqa ketibokárâqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yauwéqma tiráiy e. ⁸ Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaarâq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. ⁹ Ítuma yauwéqma tiráiy e: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokárâqá káonaiye. nôraq itaawâq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiy e. minnýaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-ma qma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá ké-mayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áíkâqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiy e. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataari q únnaa aónaraabo minnýaba kekâq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama mórai q umá anón-awaameq-yataari q íniye. kemá keti-bonôpaq uyátá-ma qma anón-awaameq-yataari q íniye. ¹³ aanibo máqte-qtataqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáiy aqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataari q uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiy e.

Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Îtuma óq-aimma tiráiyie: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwâqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Aágoma wení árain-aikoni áaimma máiyie. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta íkéteta kéopoata wemmá íma kanaaráq awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamáárîq wemmá káonaae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamá anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yawéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹ páaqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq íti-monainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboaq keráwákárâq miráuma mayáinopoaq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰ mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegárâq ketí tikaí-yátááqá aménúnaboaq kemá kenamáárîq ketáaimma arááatenune.” téna Îtuma tiráiyie. ²² Îtuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikááriotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yirááatenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyie. ²³ Îtuma yawéqma tiráiyie: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-iniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegárâq wenôpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áímmá ketibó timátíkarai-nakonopake kéiyie.” téna Îtuma tiráiyie.

Îtuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánûqtuni Aokaq-Áámá tíwâqnaa í-náqá ketibomá ketíwîkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqa kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákâq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá iyokaa-qtataaqa kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa keyainaraq íma ikatîqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná ‘kemá koureqa yawéqma keráwáqtôpaq yenúne.’ keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiyie. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma páaq iné kéitaq paá aamá kétimune. mi-qtátááqá páaq ínaqa mikâq tirummá tímínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama watáá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo wení akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaaráq uyátá-maqma yokáiyie. wení akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá timónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kétékitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae.” téna Îtuma tiráiyie.

15

ánnágon-aboma Îtumiye.

¹ Îtuma wenamáárîq ánnágon áaimma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyaabotuwaiye. ááqibo arakarâq-ámámá ayááma tágatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaaékaq óq-aupaqa arammá iyáníqtaba mirá kéiyie. ³ ketáa timá tímikaunaboaq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárâq kekâq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. ááqibo kekáké yuwéq ókaqo maéqa keráwáqá móra-yataariqa kanaaráq íma

ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápí maínaqa keráwáqá kemmá kenamáárîq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá páaq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápó-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yauwíniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kékaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá wení akaí-yátáápí máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápí máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minnâ ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápí ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tíkáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikáq anómma akai-yátááqá íma wáiyé. minnâ móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akáí-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyé. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túnna-yataariq owéqa keráwáqá tíkái-kayukamoe. ¹⁵ mayái-nákómá wemá mayaímô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kékaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq ‘ketí mayai-wáyúkáé’ téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa ‘kemmá tíkái-kayukae’ kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tíkáimma íma tiwíkaabo kemá kenamáárîq keráwáqá máqte-kayukabike tíkáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáírâq keráwáqá timátíkaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá máí-aramma ko iyáiq-iyai q umá márai yana ketibomá keráwáqá nói-qtataaqtababi ketíwíkaq itáiyana wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátáárîqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márábí-káyúkámá Ítuma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábí-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá iyíkaitata anaaékaq keráwáqtábá íkékaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóní waayúkamo márai yatama yemá keráwáqtábá yikániye. áaqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tíkáimma tiwíkau- napoana íbêqa maa-márágóní waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kékaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tíkamma kéwaretama keráwákárâq tíkamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq kékaita mirá-ínoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátáárîq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaarâq aúpâq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyamma umátikaina-nakoma mórai q umá wemmá ketibokárâq áyamma kéu- makaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniq umá kenamá yirááti- raunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. áaqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárâq paá íyamma kéumatikaakarataae. ²⁵ áaqibo yeráwáqá agamatá- kánáábí árainma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyamma umátíkaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínîn-naqa árain-aain-Aagoma ketibonôpake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tínaq keráwáqá itánoe. ²⁷ ketê keráwáqá áqnábake mamé iráapoq keráwákárâq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

¹ Ítuma ókaraq íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyé: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq- náúpáké waqtuwánóe. áraíne. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tíkamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokárâq kekárâq ítimonaraapoata

mi-qtátáárîq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímítukaiq-taae téq mikáq túyánámmá ítama taákaq ínoe.” téna Ítuma tiráiyie.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyie: “áqnáabaqa keráwáqtê máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátikáitaq kukáuna-nakonopaqa koune. miráitana keráwápíkê móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí týakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama íraqôniq umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáánana keráwáqtôpaqa kumíniye. kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainái-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tíniye. minná áqnáabaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimepoata maami-kúmíq-yátáákóni táigon-aaiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kounaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaiipoana yainái-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únmananibo íbêqa maamin-áíko keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamáárîq wenááq-maqma ítiniibo paá ítáin-aimma tínana anaaékaq pááq ínî-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana ketí tágama-yataaqa wemá múte yawwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’” mirá téna Ítuma tiráiyie. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye íyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtáae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráiyie. ‘ketibonôpaq kounaboq kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aaiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráiyie: “árainma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánáárâq ketoqá máiyana miráiy-ata mimórâ táoqa maa-márâbi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomanibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéiyie. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení áiqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqtí týakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápíkê ímatuwaniye. ²³ mi táoqo pááq ínaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbákárâq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtátááqá taíganimma waéqma itái-áípi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itái-áípi timá-timenupo paá ketiboqtábámá

abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamáárîq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwîkaq itáíyaqa ketibokáq 'ítatikanune' téq kêtune. keráwáqá keqtábámá tikáitababoaq kemá ketibonôpake kukáunaq tirummá tímikaapoana minnáyaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégone." Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama timá ámikaae: "mi aónaa! íbêqa waéqma itaí-áímmá íkétepo paá abarokáq kêtene. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataaqtaba itareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnáyabataa 'Áánûqtunopake kukááne' téqtaa ekáq tirummá kámunatae." téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: "íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirummá kétimeyo? ³² itáaro! mi-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. áaqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máíye. ³³ kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá timá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomaniibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátamakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráíye: "ketiboó, íbêqa kanaamá pááq umáguráíye. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. ² miráipoaa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. áaqibo wemá yemmá tiména-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq yimíniye." téna Ítuma tiráíye. ³ matúq-matuq umá máí-auwaraimma miráuma wáíye. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káríqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. áaqibo Ítu Káríqtomma emá timákaanana kukáíye. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráíye: "mayáí mayaaó té tiména-mayaima mamá ánatatukaune. minnáyababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma pááq uráitaq kemá etê máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. áaqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwîkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéiteta mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma timénaq matokáunama enôpake iráíye. ⁸ irááti-yataaqa timá tímikaanama yeráwáqá timá yímitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá etê máqe-uraune. enôpake yúnaa enamáárîq timátíkaraanata minnáyaba áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétimayikáíye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétimayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kêtune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétimayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. mórai q umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tiména-wayukama yirummá tiména ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí mááe. mú mikáq aokaq-kétíboó, emá enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwîpi tímikaana-wayukama kawáá umá yabíqyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáae téq kêtune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwîkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákóqnááraké yemmá yabíqyíkaraune. kemá yabíqyíkaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma auyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá áraimma iráíye. ¹³ íbêqa enôpaq kéyunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtabá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatananiibo maa-márágóni waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóni waayúkama

yemá íyámma umáyikaraae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémma íma yiwíqma paábaq yuwaao’ téq íkéitaupo paá Tái-nakoqtaba kawáá umá ‘íraqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáíye. ¹⁸ kemá maa-márábímmô timátíkaráanaiq umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyikaraune. ¹⁹ keráwáqtábáé téq kenamáárîq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákárâq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaarâq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráíye.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráíye: “yenamáa yeráwáqtábá íma maaminúnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqtí yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakora umá kerátábí máigaae téq kétune. ²² kemá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakora umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá móraibí íraqôn-aiiqtaba ánatatuwenata máigaae téq kétune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá timátíkarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemá tímîqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kétune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétibóo, maa-márábí-káyúkámá emmá íma aónaraabo kemá emmá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é timátíkaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaeq onúne téq miráuma keqtábá tíkáí-qtataaqa yokáánaama yeráwápi máinaq kegárâq yeráwápi mánnune.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráíye.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkátí iyáapi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápo-annate mi-tómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáapimmo Ítumma ma ayuwaí-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati ááiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágárâq uyátáraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráíye. ááiq-yataakaraq maméta ókárâq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókâq uréna timá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáa inera kéoo?” téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-nakoqtabataa kábaa-unntae.” tewana Ítuma tiráíye: “kemúne.” téna tiráíye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáapi Ítumma mayuwáí-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uraiye. ⁶ Ítuma “kemúne” kétitata yemá abákaq-abakaq umááe kéweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáa inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “kemá timá tímítukaune. minná kemíye. ááqibo kenamáa kemmá kétibaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna timá yímikaiye. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráíye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyuwaunana pukuráíye.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéíye.

¹⁰ mikâq Tááímoni Pítáa yáákáa-qtátááqá yabitiréna mú mikâq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma aâq aqtómá káratakaiye. maami-máyái-nákón áwîqa Máarakatie. ¹¹ ááqibo Ítuma Pítamma timá ámikaiye: “mi-táákáa-qtátááqá yauwéqma

ánáanobaqa maraa. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayánúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma timá ámikaiye. ¹² minnýataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mi-kárítímáátíráqá máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráine: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimmá minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráiyé.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápó-annabike móra-waigote Ítumma anaaé waqméta urááye. yenákbíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimiye. yenákbíké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááye. ¹⁶ ááqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uraiye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yawéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-inikoma márúmma timá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-inikoma Pítaamma timá ámikaiye: “egáráq min-nákóní iyápó-annawabono?” téna titana Pítaa yawéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna tiráiyé. ¹⁸ yaugiq itata máqtemma mayai-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuraiye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yiráati-yataaqtatabi wení iyápó-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yawéqma maará téna timá ámikaiye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábi-káyúkámá timá yímikaune. aati-aatimá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya aíkuyo-marupimma timá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? timá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítararanoe.” téna Ítuma yawéqma timá ámikaiye. ²²⁻²³ mirá-tin-aiqtaba móra-i-nakoma óyuga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráiyé: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq timáminono?” téna titana Ítuma yawéqma timá ámikaiye: “otaammá kuí-áímmô tiráán-aama máqte-kayukama timá yíminata itáaro. ááqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyé. ²⁵ mimórá táoqa Tááímoni Pítaa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónaraae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítaa yawéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna wakákáiyé. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítaa aárammo káratukain-annabiken-nakoma Pítaamma ítama aónaraiye: “egáráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítaa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyé.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiye.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékaae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaaráq ínane. ²⁹ miráipoana Pááíratí kumá yaúbama yeráwáqtôpaq kukéna tiráiyé: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraa?” Pááíratí ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yawéqma ten-áíkmá maará-tiraae: “wemá íma otaammô kúi-nakaa íma enôpaqtaa awíqme má ayuwánáá únnatae.” téta tirááe. ³¹ ááqibo Pááíratí timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aiپی wemmá yaínáaro!” Pááíratí téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamíyábámá ketáái mayaimá íma wáiyé.” téta tirááe. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnô tiráina-aikoma áraimma páaq inéna kéiyé. ³³ Pááíratí

kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékema Ítumma ááyarena Ítaraiye: “emá Ítíráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikáána-naraq (kíni) máano?” téna Ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keqtábámá enamáárîraq enááq-maqma Ítama káonaa waayúka naayóbáráq timá ámikaan-ainaq Ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pááírati yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítíráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáara-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nôraq uráánatabiyo?” téna Pááírati Ítumma Ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyé. ketí márûqa maa-márágónnámô wáikakaa keti-naaemma wáráa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. ááqibo ketí márûqa maa-márágónnámá íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pááírati tiráiyé: “emá anómma yabikáána-narabono?” téna Ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábá anómma yabikáána-nare kéténe. ketinóma matíkáitaq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ minnýaba Pááírati yauwéqma tiráiyé: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááírati tiráiyé.

mirá-timatuwena Pááírati keqnáámmá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyé: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá ikáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoaq móra-naqa ayúwáanana kótámakikanaaraq wíniye. miráinaq ‘Ítíráaeo-wayukati anómma yabikái-naqa’ ayúqtikanuno?” téna Pááírati tiráiyé. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kékikaitaae.” téna áayaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákema moyámmá maténa i-náqiyé.

19

¹ miráitana Pááírati timá yíkáitata Ítumma tebûqa ámikaae. ² áaiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokô-kaqtoma matéta anómma yabikái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “Ítíráaeo-wayukati anómma yabikái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téna timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááírati kumá yaúbarena timá yímikaiye: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboaq wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtôpaq kumónúne.” téna Pááírati timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábiq-annagaraq tokô-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyabaitanama Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.” téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáara-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupakeni-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq áayaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraaol!” téna tewana Pááírati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamáárîq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáunama íma otaammá kutáiyé.” téna Pááírati titata ⁷ Ítíráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánûqtun áanikomune’ tiráipoana minnýaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéiyé.” téna timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááírati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

⁹ Pááírati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma Ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna Ítáitana Ítuma aamá Ítiraiye. ¹⁰ Pááírati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaarácq ayúkeq ketí akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaarácq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátamaqma wáiyé.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááírati Ítumma ayuwáínana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq áayaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamáárîq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webónáqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááírati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-nákóní abíqtárâq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááírati maraq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq márâaro. mi táoqa kótámakikanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámiye. miráuma abaúgómá aúkâa-makaaq itana (12:00) Pááírati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááírati tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama áayaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátâq ikámma aráâpa maraao!” téta tewana Pááírati akáyáámá timá wírâabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátâq ikámma aráâpa-makanuno?” téna titata uyátâraa-monoq-wayukama yawwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo miráitana Pááírati Ítumma yeqtiyáâpi maréna kaapaq-yátâq ikámma aráâpa-maraigae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátâq ikámma aráâpa-makaae.

miráitata Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamáárîq kaapaq-yámá aqména uráíye. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúrâq kóuraiye. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórâkótâ-anue. ¹⁸ mibâq Ítumma kaapaq-yátâq ikámma níri amá aráâpa-makaraae. kâqomma kaayaq-nâkârátamá téba-tebaq kaayaq-kâápâq-yátâq yíkamma níri amá aráâpaq-mayiketa Ítumma aúkâapi ikámma kaapaq-yátâq aráâpa-makaraae.

¹⁹ Pááírati móra-aubama agamá kaapaq-yátâq aráâpa-makaiye. min-áúbâgómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátârêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.” wemá mirá téna agatáíye. ²⁰ min-áúkâpâq Ítumma kaapaq-yátâq ikámma aráâpa-makaraae. waaqókâq anó-marukapoata taígani-kayukama min-áúbámá yoráútaae. Pááírati Ítiráaeo-wayukati yáabikaraq” Arómani-aipikaraq Karíki-aipikaraqa agatáíye. ²¹ miráitata uyátâraa-monoq-wayukama Pááíratimma timá ámikaae: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nâkómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkâuna-naqune tiráíye’ té agayaa!” téta tewana ²² Pááírati yawwéqma tiráíye: “kemá agamaráuna-aubama minnâ agamakáune.” téna tiráíye.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátâq ikámma níri amá aráâpa-makatuwetama wení unáákâqtôma mamá yakâqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátâá umátaae. wení aneke-kâqtókâráq matáamma íma aráâqtama-qtamma meyabaké kumátamakuraine. ²⁴ wení aneke-kâqtóyátâbámá ááiq-i-wayukama ye íyáá téite urááe: “maaminnâ íma yakaráíyaqtaao! minnâraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbâq Áánûqtuni agamatá-kánnâbí tiráíne. minnâ

“ketí unáákâqtôma mamá yátâá umáyeta ketí unáákâqtôraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”
téna tiráíniq ááiq-i-wayukama mirá-urâae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátâgóní waaqókâqâ wenanóagaraq wenanóani aúkogaraq wenáwîqa Máriaa Kárópatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-urâae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma timá ámikaiye: “aargô, enánima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaaba timátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma timá ámikaiye: “enanôma maamiye.” téna titana mikáké min-íyápó-ánnâbíké-nâkómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírâkaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyee: “kemmá nonáá kétikaiye.” téna tiráiyee. mirá kétimatuwenama máqtemma Áánûqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uraiye. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókák wáqe-uraiye. aináákáá-qtátááqnápó wááeni-nopi yamá atímma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyee: “maaminnâ ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyee.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa naí-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátaráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááeó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaa.” téta tirááe. ³² Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyikáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ ááqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokáráq naaegáráq aumé kukáiyee. ³⁵ minnáma kemmá timónainakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráiyee. kemmá timónainakoma wenamáárîq aónaraimma minná áraine. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráiyee: “íma móra wenayááqtáma akatínoe.” Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráiyee. ³⁷ káqomma Áánûqtuni agamatá-kátáágómá kétiye: “waayúkama agaibamaráa-naqa aónainoe.” min-áikómá mirá téna tiráiyee.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárîq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákeinayaba ítama aónaraiye. Yótêbi Ítun anaaé wárái-naqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpáq mirá-uraiye. Pááíratima kanaarác mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuraiye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáamma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqôn-akuq-yataaqa ko maména uráiyee. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráiyee. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáa-kayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta urááye. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóráké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnápógárác múqmúma útúyuweta ákûq-matawewekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááye. ⁴¹ Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uraiye. mi-qtópímmá móra aúgenoqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uraiye. min-óqtá-muríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápine. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq iné kéitataboata Ítumma min-óqtá-muríápímmá mó uqtamákaarae.

20

Ítumma uqtamákaraa-muriakare.

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq iráiyee. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yawewéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápó-ánnábíké Ítuma ôriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikaiye: “yeráwáqá uyátárai-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáá íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikaiye.

³ Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Îtuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. ⁴ yenákámá mórai-q-morai-q umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáane wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-muriakaq wenókáá iráíye. ⁵ awaútena kúreq umá aónaimma Îtumma útúyaka-qтатаaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuraiye. ⁶ anaaékaq Pítaa iréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuraiye. wemá útúyaka-qтатаaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana ⁷ aqnókáqô útúyaka-qтатаakoma íma tébakaqa útúyaka-qтатаakote wáqe-uraiibo aokaq wenamáárîq útúma wáqe-uraiye. ⁸ Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-iyápo-ánnábíké-nákómá mi-múriánóbáqá kumábékéna “Îtuma pukáipike itó-uma kóurayie” téna wemá arummá ámikaiye. ⁹ taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaraae. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-iniye” tiráíne. ¹⁰ miráitata yenákámá yauwéqma naaópaq kóuraaye.

¹¹ páaqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanôtaq itó-uma máena ibiqá yakáíye. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma ¹² kaayaqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mamarétarata Îtuni aúma wáqe-urikaq máqe-uraaye. aqnómmá wáqe-urikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma aítuqo wáqe-urikaq maraq maéta urááye. ¹³ Áánûqtunopake-nakabike móra-nako tiráíye: “aaragô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-íníkomá yauwéqma tiráíye: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikaiye.

¹⁴ mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Îtuma mikáq itó-uma máqe-uraiye. miráimanibo wemá íma Îtue téna aónaraiye. ¹⁵ Îtuma wemmá ítama aónaraiye: “aaragô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Îtuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó ketíyaa téna aúyanámmá íta-tuwena wemá Îtumma yauwéqma timá ámikaiye: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-íníko timá ámikaiye. ¹⁶ Îtuma wemmá timá ámikaiye: “Máriaao!” titana waéqma Îtumma káonena timá ámikaiye: “Aráábuni!” wenáaimma “tirááti-naqa tókáinare” téna timá ámikaiye. ¹⁷ Îtuma Máriaamma timá ámikaiye: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaq-toraa! áaqibo ketíbâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogáráq keráwáqá keqtibogáráq ketí Áánûqtuma keráwáqtí Áánûqtuma máipaq kéuyune.’” téna Îtuma timá ámikaiye. ¹⁸ Máriaa Máátarinima Îtuni iyápo-annama mó-tima-yimikaiye: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Îtuma timámin-aimma timá yimikaiye.

Îtumma wení iyápo-annama aónaraae.

¹⁹ mimórá-Tótáágóní áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Îtuni iyápo-annama anó-monoq-wayukayaba yáaqa ikatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Îtuma yúbáq ya itó-urena miráoo téna tiráíye; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna ²⁰ timátuwena wenayáákaraq arautakáráq yirááténa itata wení iyápo-annama yeqtí uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. ²¹ keqnáámmá Îtuma timá yimikaiye: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá kemmá maa-marábímô timátíkarainiq umá keráwáqá mórai-q umá maa-marábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma kéyimena tiráíye: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. áaqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Îtuma tiráíye.

²⁴ Îtuni iyápo-annabike móra-naqa Tó mááti wenáwíkón áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Îtuma mikáq iráíye. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyapo-annama

ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tóamáati maará téna yauwéqma timá yímikaiye: “ayáápimma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqá íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tóamáati timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáamá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tóamáati mikáq yetê máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwátê waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tóamáatimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqá arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwo. íbêkakemma arummá íámî-nakaan íyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tóamáatimma timá ámikaiye. ²⁸ Tóamáati yauwéqma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánûqtumone!” téna Tóamáati titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemma kétimoneboaa arummá kétimene. kemma ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápí mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yóáane agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúrikaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánûqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkake matúq-matuq umá máiuwaraimma kanaaráq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Tááíbiriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaáékaq Táíbiriati-nokayukaq Ítuma wenamaaríq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítaa Tóamáati wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Nataánio Kéinabaq Káárirí-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítaa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tirááe: “ketáágáráqtáá etê ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káarébí ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utáné kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtáa keráwáqá íyaq yáqtokaa?” téna titata yeráwáqá tirááe: “ímiye.” téta yauwéqma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqômma nopí-kááregómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabitínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítaa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítaamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítaa ítátuwena wení óq-waqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaqa yumáena Ítuma máipaq uráiyé. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káarébí iréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápoana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónaamma ira ámûraaqa noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraíyama mamá yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítaa nopí-káarébí uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá íyarakuráiyé.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónaraae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyánánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma iréna yammá mamá yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Îtuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárîq yiráátiraiye.

Îtuyaa Pítaama

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Îtuma Tááímoni Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Îtuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqa aáwaqa yimiyo.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáammá kaayapáq Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, kemmá emá ákáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítaa yauwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Îtuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típíraq yabíqma arutaao.” téna Îtuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Îtuma Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen áaniko, ketí aanábó máano? téna Îtuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítaamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá árainmma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítaa téna timá ámitana Îtuma yauwéqma tiráiyé: “miráínaama ketí tipi-típíma aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá árainmma kétima-amune. emá maabumô máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáamma áruqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá katuweta emá ‘íonaa’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Îtuma Pítaamma timá ámikaiye. ¹⁹ Îtuma min-áípí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyé. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraao.” téna Îtuma tiráiyé.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Îtuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Îtumma áiqtaabi agebaréna tiráiyé: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna ítama aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyé. ²¹ Pítaama aónatuwenama Îtumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Îtumma ítama aónaitana ²² Îtuma yauwéqma tiráiyé: “ááqibo paá máraining mi-kánáaráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraao.” téna Îtuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábíké-náqá “íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Îtuma íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyé: “paá máraining mi-kánáaráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyé.

aqtóráre.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraiipoana agatáiyé. wemô tiráimma árain-aain-aimma ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Îtuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mûtûq maa-marábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá íma kanaaraq íraqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba

Îtuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráiyé.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá maami-kánnáábímmá wataáama agatáunama minná Îtuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. ² naayóbáké áaimma átarena íbêq-kanaaraq Îtuma wenamáárîq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma kéyiraatiye. wemá mayaímá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Îtumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáiyé. ³ naayóbáqá Îtuma wenamáárîq aúaiqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáamá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká ái-ayaa-kanaama (40 kanaama) Îtuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Îtuma yeráwáqtê aáwaqa nai-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáá tiráine. naayóbáqá Îtuma maará-tiraine: “kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye.” téna Îtuma tiráine. ⁶ ániibo mi-kánáaraq iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Îtuma ítama aónaraae: “uyátáraana-nako, íbêqa emá káamááni yabíkáanna-yataaqaba yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?” téta yemá tiráae. ⁷ ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: “maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánáawábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápí kéitana wenamá mi-qtátááqtabámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqtê kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Îtuma aboání márûpaq utáiyé.

⁹ Îtuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání márûpaq Îtuma utáiyé.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáiyé. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Îtuma aboání márûpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ “keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Îtuma káonaawana Áánûqtuma wení márûpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumáinaq aónanoe.” téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye' tiráae.

¹² miráitata yemá Óríbêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire uráae. ¹³ ániibo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwîqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tómáátie. Paatááromiyue. Máátiyue.aniibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááímonima káamááni-ayubike karuwaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma áanikoe. mirá-uraiye. ¹⁴ maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq uráae. ániibo yaímma aaranaammá Máriaama

Îtuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. ¹⁵ mi-kánáaráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Îtun anaaé wáráa-kayukati yúrikaq móra-aimma tiráíye. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. ¹⁶ Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, ítáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráíne. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Îtumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokáq kéíye. ¹⁷ Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáíye.” téna Pítaama mirá-tiraiye. ¹⁸ maamin-nákómmá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárîq wení otaa-mónéqnápó maramá meyanîq uráíne. min-áúkápáqá wenamáárîq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbag-itana pukuráíne. ¹⁹ minnýyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqtabámá yeqtí yábikemma Aaketááma miráuma ‘naae-márábáré’ kéte. ²⁰ áníbo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. áníbo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayaímá mayaíno.’ téna kétiye. ²¹ miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Îtute uréire uráíya-kayukabike aónama awiránúnatae. ²² naayóbáqá Yóóanema áaimma átárena nommá waayúkama péqyikaraikake Îtuma mayaímá áaimma átama maténa aqtórâq itana Áánûqtuma yauwéqma wení márûpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Îtuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tíniye.” tená Pítaama tiráíye. ²³ Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yiwíkaae. móra-waigon-awiqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awiqa Patáábatie.morá-nakon áwîqa Máátáiyatie. ²⁴ miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaqa kanaaráq káonaane. maa-kááyáq-nákábíkémá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráátiyo. ²⁵ miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayáirâq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. áníbo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpâq kói-nakoni mayáirâq mayániye.” tétá nunamupí tirááe. ²⁶ mi máka-nakoratama kanaaráq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátama maqmá akátémma Áánûqtuma mitátámá mamá Máátáiyatinopaq makáíye. mikáké Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkáan-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Aánûqtunopake Aokaq-Áágómá kukáíye.

¹ Îtuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átárena kaayaq-wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwîqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áíkutaee. áníbo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ áníbo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáíye. ⁴ áníbo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógíqme uráíye. mi táoqa yeráwáqa áaimma átama óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánáaráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áíkutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ôpake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ áníbo yemá máqtemma iyánâq umá kánateta yúyánámmá ôriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááririri-marupake-kayukamoe. ⁸ náaraq iyô? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaq kéitaunataabiyo?” tétá tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama

Étia-wayukama ¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataaraamanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakonni áainabiyo?” téta tiráámanibo ¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráaiye.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráaiye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóni áaimma keráwáqá ítama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá túyánámmá itáama keqtaáyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokaraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine. ¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáríq kéinaqa ketí Aágoni akoqnáama yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtaánimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqti awaayatí-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánáaráqá ketí mayái-mákónábi mayái-íníkkómmá ketí Aágoni akoqnáama yíménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-marábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenune.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma páaq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

²¹ mi-kánáaráqá náayubi uyátárai-nakon áwíkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwiráinata yemá wenná mánoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine.” téna Pítaama tiráaiye. ²² Pítaama ókaraq tiráaiye: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timena kéune. ²³ wemá keráwáqti aúkáapi máitanama Áánûqtuma wepí taígani awaaméq-yátáákáráq amuné-áíkaráq tarôq itaq keráwáqá kenamááríq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááríq auyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápike maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáaiye.

²⁴ miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáipike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aiqa éna puí-yátáápike mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye. ²⁵ Tébitima min-nákóqtabá pukáipike itó-iniqtaba maará téna tiráine.

‘kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnýaba timuqá ôriq umá kémaraunana

²⁶ ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

²⁷ emá íma ketí tirun-iyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiráino.

²⁸ matúq-matuq umá máí-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.’

téna ketináábútáá Tébitima tiráine. ²⁹ ketíbâqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima púitata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáiyé. ³⁰ miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama ‘enánábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye’ téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. ³¹ naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráine. Ítu Káríqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráiyé. ímiye. ³² Ítuma pukáipike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqta ketáámá aónareqtaa kétunatae. ³³ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máiyé. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma téna ‘Aokaq-Áámá aménúne’ téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaa. ³⁴ Tébitima Áánûqtuni márûpaqá Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráine. ‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine. emá ketiyáánurapaq maraq mááo. ³⁵ ánibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení áitauq aménáápáq yikánúne.’

téna Tébitima tiráine. maamin-áimmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwáníqtaba amuné-áipí tiráiyé. ³⁶ miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrakaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taíbaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimmá itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúntaabiyo?” téta tiráae. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káríqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti iyápógaraq yaímma nékaq máiyakayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ánibo Pítaama aayáqtáákaq watáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama itáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá itáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqôniq umá timáyíkáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tiráae. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taíbaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq uráae.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq uráa-kayukagaraq mórabi máqe-uraae. ánibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqma yaíkáae. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkaraq máráawata meyáníq kéowata moneqa matáae. mimónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq uráae.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráamanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq móra-bike naráae.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraqa yemá Áánûqtun áwíqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta

‘íráqôniq kéoe’ tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yauwéqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítuqa táíq urái-naqa íráqôniq uráíye.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítuqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákárine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá ‘íráqôn-auramma aónaiye’ téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa moneqtaba waayúkarraq inaa-inaa tiráíye. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákárq yaímma-yataaqa timígáae téna ítama aónariye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráíye: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráíye. ⁵ ániibo “móra-yataaqa yenákámá timíyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáíye. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráíye: “kemá moneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnama kanaarq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwíkaq emá itó-uma aammá waao.” téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóni ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóni áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráíye. ⁸ ániibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaaé waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa múte yaútaiye. ⁹ ániibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútae. ¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq moneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaráe.

Pítaama anó-monoq-naupaq wataáama tiráíye.

¹¹ maami aítuqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tórómónini naamátûpare’ tenn-áukápáq uyaatéta yama áikutaee. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna wataáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtábámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá ítáama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááíkákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááitekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaaí Áánûqtuma wení mayái-íyápógón áwíqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaéma umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqôniq umá yainai-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnýaba wení wataáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááríq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kêtimitaka maami itai-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqá túraqaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéíye.

¹⁷ áraine. ketíbâtiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákaráq keráwáqá anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. ¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tirááne. keráwáqá mirá

kéowanaibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráinaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²⁰ miráianama Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkati yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátarainakoma keráwáqti tîbâqawaayupike mórana amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaáé waqmá kéiteraqa keráwáqtabá tîna-yataakoni anaáé wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáianama Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áímmá tiráamma Táámuyogaraq yaímma anaáeqa abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tiráane. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkati iyápó-annama mááe. keráwáqti tináábútáabi Áánûqtuma aamá timá yarúmakai-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-márábi-káyúkámá kemá yemmá íraqôniq umáyikanune.’ tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íraqôniq kéomatikena keráwáqti táí-aaipeke mamá waétikanena iráine.” téna Pítaama tiráiyé.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kéteyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náupáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe. ² ánibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyé. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákati Ítuqtaba téyanaimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrakaq aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámaán-aimma yiráati-wayukagaraq máqtemma Yérútáarebaq áikutaae. ⁶ ánibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékánara yeráwákaráq yeqti móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáarebaq áikutaae. ⁷ mi-kááyáq-íyápórátámá yemá yeqti yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwíkarabi akoqnááraq maami-qtátááqá tarôq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ ánibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táiq uráimanibo nôraq itanawáq aítaukoma íraqôniq uráiyó’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káonaiyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqti túbáq itó-uma máí-nakoma Ítu Káríqtoma Náátárêtibake-nakoni áwíkaq atóbama íraqôniq kéiyé. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana puítana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayái-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtabá táí-oqtane téq tiráamanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáa moyakaq makéta káqon-oqtamma min-ámúráq kémaraae. íbêqa maamin-óqtákómá

akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwîkarapi akoqnááraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóáanema yimónaamma yenákámá íma ikatîqa éta akoqnáá umá watáama tiráiyee. miráitata monoq-káánitóre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtamá uréire uréta yaákaq urááe. ¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aíttauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtamá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe. ¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeíyáá téite urááe: ¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininukaqa yemá aónama ánataapoata ketáámá minná kanaaráq íma mamá aúyoranunatae. ¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínîpoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwîqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwîkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyô? keráwáqá kenamáárîq yainai-wáyúkaráá umá máeqa timá tíméro. ²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka ítarauyatabama íma kanaaráq paátí máyubo abarokáq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóáanema tirááye. ²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áimma téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatîq urááe. ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínônaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwîqa múte yaútaae. ²² ániibo aíttauqa táíq uráimma mamá íráqôniq umákaraaya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqe-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye. ²⁴ ániibo yemá maamin-áimma káiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enam-áárîq wíyôkaraq maragáráq únókáráq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne. ²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái títaubikomma ení mayai-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye. ‘nôraq itatawáq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá káitatawaq nôraq itatawáq waayúkama aamá íma ítaraa-kayukaraa umá káitao? ²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.’ téna Aokaq-Áágómá Tébitini íbí tiráiyee.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. kínima Érôtigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yáimma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítiráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápíké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátáráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áimma kéte. ení watáama abarokáq ikatîq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáámma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamáárîq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwîkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátáárîq uwo.” téta

nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áíkuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwápímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatîqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama 'kennáe' téna tiráibo máqte-qtataaqa minná 'máqte-kayukati minnáe' téta yeráwáqá tirááe.

³³ ánibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe. miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íraqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ánibo yeráwápíkémhá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráiyé. miráitana máqtemma yeráwáqá marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyáníq urááe. minnárake moneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ánibo timáyíkarai-wayukama yemá moneqa matéta aqtórárîq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqeo-uraimma wenáwîqa Yótêbie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwikon áaimma umá yíqtaiq í-árááe'. ³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq márátata meyáníq urááe. minnárake moneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatíyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqeo-uraimma min-nákón áwîqa Áánánáiyatie. ánibo ánáakon áwîqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragárâq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké moneqa maténa yaímma wetábá aúpâq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápó-annati yítaupi má-makaiye. ³ ánibo Pítaama maará téna tiráiyé: "Áánánáiyatio, nôraq itaawâq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaqa ógiraitaa emá Aokaq-Áágómmá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamáárîq yaímma-moneqa aúpâq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqeo-uráiyô? anaékaqa maami-márámá meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqeo-uráimanibo moneqa maténa en-námíbo monekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawâq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánûqtuma kaaqaari timákáraane." téna Pítaama tiráiyé. ⁵ ánibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráiyé. miráitana min-áímmá itáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitana yaímma awaayatí-wáyúkámá wení aráaq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qtarabi abarokáq immá íma itarena min-náúpâqá utáiyé. ⁸ ánibo Pítaama maará téna: "Tapáírao, timá-timiyo. mararákémhá moneqa káginnawaq enawaikótêma matááyô?" téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiráiyé: "owé. kínnamiye." téna tiráiyé. ⁹ ánibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: "nôraq itakawâq kenákámá aamá timá móraraq marékawaq uyátárai-nakomi Áágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókâq oqtaráq máanapoata yemá ekárâq maméta mó-uqtanoe." téna tiráiyé. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitana awaayatí-wáyúkámá min-náúpâq utéta aónaamma Tapáírama pukuráitana yemá min-ínímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókâq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitana máqtemma yirummá ámê-kayukama káikuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá yáaq ôriq umá karáiyé.

ókon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráiyé.

¹² timáyíkarai-wayukama aarawaatí aúkápimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ókon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya áíkutaee. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaroqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaaimma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaroqtamá mórabi yorupamá yoráutaee. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá karí-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-karí-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútááre-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áíkutaee. mi-káyúkámá yemá karí-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápí mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-karí-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma iyápó-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukama yemá Táátûtiq-wayukaboata timáyíkarai-wayukama anómma íyamma umáyíkaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata timáyíkarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaroqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáamma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márûte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaee. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónáunataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíq-tuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóní oqtamá íma aónáunataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uraiye.” téta tirááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá páaq uráiyó?” téta tirááe. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikaiye: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yíkáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyé. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta iráamanibo íma yíkakaae. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tókaminoqtaae téta ikatîq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúrakaq aamá tíyábá íma ikatîqa urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáapi máma yikaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikaiye: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Ítun áwîqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí watáagoma Yérútááre-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae:

“ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márûpaqa wení waaqókáq múma akáitana wétê máíye. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnaabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aiipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtabá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá káyimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana íyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tiráae.

‘iyápó-annama kaayoné umáyikáaro’ téna Kaméirioma tiráíye.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uraiye. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámaán-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwîqa múte yaútaae. ánibo Kaméirio tiráíye: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna ³⁵ káánítôre-wayukama timá yímikaiye: “Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútaaro. ³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máráaro. wemá tiráíye. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana kúpuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípéban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwîqa agataí-kánááráqá káqo-nakoma Yúqtaati Kááiriri-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáa-manibo wemmá ikámôwana kúpuiqtaba wení waayúkama pípéban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq mááero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúkagon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaarác aúyaqyikanoe. aúqyikaneqo éq oeqa Áánûqtuni namuró aúráabo.” téna Kaméirioma tiráíye.

iyápó-annama Ítun áwîkaq otaammá kéguyikaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq ‘Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kaméirioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aiqa í-yátááqá Ítun áwîkake maétaaboata yemá íma yiruqtabá uráae. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwîkake yú-aiqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaqtaba yemá yimuqá makááe. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áikuyikareta Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoni átê-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráawata uráae.

¹ mi-túpáámá Ítun anaaé wáráa-kayukama netuqyaa abarokác uráae. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Karíki-wayukati keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tiráae. ² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaímá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. ³ miráinaq tíbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaarác yimínoe. keráwápíkémá aabapaké

kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúrikaqa yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq itaí-yátáákógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemá yetí mayaímá ketáámá yiménunatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamááríqtaa nunamummá kététaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ánibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itaíq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikainakagaraq Píripikaraq Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeo-naqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápó-annati yúbáq itó-umayikareta iyáama yínêkuyeta nunamummá timá yíkaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taíbaq-wayukama Yérútááre-aukapaqa iyápó-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átáma wakááe.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íraqô-qtataakaraq akoqnáágaraq ógikaitana máqte-kayukati yúrikaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráíye. ⁹ miráimanibo yaímwayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáánarabakekaraq Tirítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itaí-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráíye. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itaí-yátááqá kámitataboata wenáaraqa yemá kanaaráq íma uyátáraae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímwayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwíkararaq timá táwîq uráíye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ánibo yeráwáqá mirá téta aarawaagáráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá ataráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrikaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtabagaraq timá táíq kéíye. ¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. ‘Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umá-tuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawîq íniye.’ téna tiráíye.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikoraa uráíye.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrikaq watáama tiráíye.

¹ ánibo uyátá-maqma anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráíye. ² ánibo Tíbenima yauwéqma tiráíye: “ketíbâqawaayugaraq ketibóutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqa wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine. ³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragáráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátanaaq únnabaq wao’ téna Áánûqtuma tiráíye. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ánibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana iráine. ⁵ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemmá ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wemá aamá

timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba ‘anaaeékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánáaráqá Áábaraama wema iyápóma íma maqyíkaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. ⁶ Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘anaaeékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítimáátígóní (400) aúkáapi mamá táwîq umáyikanoe. ⁷ miráimanibo ení iyápó-annama anaaékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yimekayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.’ téna Áánûqtu tiráine. ⁸ ániibo Áánûqtuma aamá timá yarúmarena mórama áuma karai-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaaékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááítekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánáaráqá áuma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááítekima Yáakobomma aboaé. ániibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiboámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

⁹ miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiboámá yeqtíbâkoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma káyimeta meyámmá mataáae. miráitata Íqtîbibakekayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtîbibaba kóuraamanibo Ááûqtuma paá wetê máqe-uráie. ¹⁰ Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaayátáápíké mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtîbibaba kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtîbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. ¹¹ anaaékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtîbi-aikapakaraq Kéinani-aikapakaraq anómma yáayaba urááae. miráitata ketítubikotaama yeráwáqá aáwáqa kanaaráq íma naawánîq urááae. ¹² miráimanibo Yáakoboma Íqtîbi-marabaq aáwáqa wáie ten-áímmá ítatuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyaníq ínéta kukáane. ¹³ ániibo anaaékaqa yeráwáqá ókaraq yawwéqmeta Íqtîbi-marupaq kúmôwana Yótêbima wení awaáutááma timá yímikaiye. ‘kemá keqtíbâkoma Yótêbimune.’ téna kétima-yimitana Íqtîbi-marupake-kinima Péromma timá-amená ‘ketiwaáutááae’ téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye. ¹⁴ miráitana Yótêbimma aboámá Yáakobonopaq aamá yuwéna máqtemma awaáutááti aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtîbibaq kumígáae téna yááyaraiye. ¹⁵ miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtîbibaq kumáeta anaaékaqa mibáq pukuráane. ¹⁶ miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtîbibaq kumáeta yemá anaaékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí aráaq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyíkarane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyaníq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyíkaraae.

¹⁷ ániibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbêqa waaqókáq uráie. Ítiráaeo-wayukama Íqtîbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uraae. ¹⁸ ániibo Íqtîbi-marabaqa mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútááma makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-umma-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puígáae téna tiráie. ²⁰ mimórá-kánáaráqá Mótetimma anóama marákáraiye. miráitana min-iyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wíyókóní arupimmá yeqtí naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náamma ámikaiye. ²¹ ániibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme íréna awítaiye. ²² ániibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itái-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayairákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uráie.

²³ ánibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyé. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórana Íqtíbi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtíbi-marupake-naqa ikámma pukáiyé. ²⁵ Mótetima aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnáama amínana yawwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá itánóáa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá itaraae. ²⁶ móra-aabayaanaapimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. ‘ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nôraq itakawáq ááiqa kéoyo?’ téna Mótetima tiráiyé. ²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. ‘emá ketáái anómma mááe aamá itama yaináí-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo? ²⁸ énaimma emmá Íqtíbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tíkamma puíneq kéono?’ téna min-nákómá tiráiyé. ²⁹ miráitana Mótetima min-áimma kéitenama péqmarena káqonaukapaq Míria-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí maqyíkariye.

³⁰ ánibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánáaráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááínai-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáiyé. ³¹ miráitana Mótetima min-íráma káonena wemá netuq-áuyánámmá itátuwena wemá min-írágóní waaqókáq uréna aónanaae téna uráiyé. ánibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye. ³² ‘kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááítekigaraq Yáakobogaraq yeqtí uyátárai-naqune.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómá íma aónaraiye. ³³ ánibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. ‘emá aítuq-anaamma ayúqtuwao. mi-máraráqá emá aítuqa yáánaa kemá máunaboana aokaq maramíye. ³⁴ ketí-wayukama Íqtíbibaq kemá aónáunnama mamá táwîq kéumayikaawaq kemá yeráwáqtí íbíq-áimma kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaa. kemá Íqtíbi-marabaq emmá timákáanaa wínóne.’ téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye. ³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. ‘náawaq eqtábámá anómma mááe aamá itama yainaa téna timákaraiyo?’ téta tiráa-nakomma íbêqa Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yawwéqma yiwiráí-nákáá umá timákáitana uráiyé. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnáama ámikaiye. ³⁶ miráitana Mótetima Íqtíbibake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikaráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaraqa miráuma kaayaqte-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkáapimma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyé. ³⁷ ánibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrakanimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráiyé. ³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq áíkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike wataáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áimma aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. ³⁹ miráimanibo mi-kánáaráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtíbibaq wínóqtaba yúyánámmá itaraane. ⁴⁰ miráitata yemá Mótetimma ábákoma Éronikaq maará-tiraae. ‘Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturaa umá ketáái túbáq kéwinaq-taa ketáámá minnáraq itáíq-itaiq ónúntaa. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.’ téta tiráae. ⁴¹ ánibo mi-kánáaráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-

yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrúmákáákón áráaqa yeráwáqtí iyáápike tarôq umáraakaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tirááe. ⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaémma umayíkáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wái-qtataaqa aabaúráqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tirááe. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráíye. ‘keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaroqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyo? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáápaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqtúráá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwîqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaq Bébírônibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.’

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine. ⁴⁴ ánibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraine. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Mótetiqtaba maami-námmá ‘miráuma uwo’ téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráíne. ⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuata kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúrikaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-márámá yíkamma kéweta yeráwáqtí maramá matááne. mi-kanááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaarác iráíye. ⁴⁶ ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima ‘Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórama umákanune’ téna nunamupí ítama aónaraiye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma áanikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráíne. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umáraapi-namma íma kémáíye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ ‘uyátárai-nakoma maará-tiraiye.

ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtatae.

ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune.

keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaarác umátikano?

kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?’

téna Áánûqtu tiráíne. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáine. ⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnoarabi túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáe. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórai q umá keráwáqtí tináábútááraa kéoe. ⁵² áraimma naayóbáqá ketítáubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqtí tináábútááma íma mamá táíq umáyíkáráanabiyo? áraimma mórama ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáíye. ⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni áamáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaémma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtáaq-aimma tiráíye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáíye.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte

aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónaraiye. ⁵⁶ ániibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaq aónáunnama Waayúkagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máiyee.” téna Tíbenima tiráiyee. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ániibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítore-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórama awaayatí-nákóní amakaq makáamma min-nákón áwîqa Tóroe. ⁵⁹ ániibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráiyee: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taama mayaa.” téna tiráiyee. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaúmmá aténa anókaq ááyama maará tiráiyee: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakoni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráiyee.

8

Ítun áama itáa-kayukama Tóroma mamá táiq umáyikaraiye.

¹ Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyee. ániibo mi-kánáaráq-wayúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaaé wáráa-kayukama mamá táiq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Ítuni iyápó-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímwayukama Áánûqtun áaimma íraqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini aráaq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ániibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkáraiye. ⁴ miráitata Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mikáyúkábímmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae. ⁵ ániibo Píripima Támériawayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma timákarai-nakoma Ítuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaameq-yátááriq immá káoneta taíbaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama yítuqa táwîq urái-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnýaba wení waaqókáq ya áikuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááekayukabimma anómma yimuq-yatááqá páaq uráiyee. ⁹ mi Táméria-marukaqa móranaqa máqe-uraimma min-nákón áwîqa Tááimonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kítitata ¹⁰ akoqnáa umá kítiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anónaqiye. maamin-náqá Áánûqtu timákaitana akoqnáagaraq kukáiyee.” téna yemá tirááe. ¹¹ ániibo yemá akoqnáa umá ayáqtáa-kanaama wenáama kítiteta máqten awaameq-yátááqá tarôq kítitaboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima iréna átê-wataama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáa yauwéqma tiwiránînnakoni áwîqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánáaráqá aarawaamá min-áímmá itáiq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ániibo Tááimonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáraq maamin-áímmá kítitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pérakaraiye. miráitana Tááimonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anónawaameq-yataaqa tarôq kítitana wemá káonena iyánáaq uráiyee.

¹⁴ ániibo Ítuni timáyikarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá itáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íraqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóáanema timáyikaayata Támériawayukayopaq kóuraae. ¹⁵ miráitata yenákámá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téna yenákámá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Ítun áwîkaq monoq-nómmá

kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápímmá íma kukáiyé. ¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóáanema yenákámá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nunamummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóáanema yimónaimma yenákámá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuyoyata mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma móneqa maména yenákáyôpaq iréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánekuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma mayábute.” téna Tááímonima tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónekake meyaníq inanamá ení mónekogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrikaqa íma kárutaipoana ketáái mayaímá kanaarácq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa mirái-qtataakoma anaaemma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áuyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnoqaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétéyanawaq maamin-áímmá timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwîq íno.” téna Tááímoni tiráiyé.

²⁵ miráitana Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútáárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéuyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíopiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma iréna Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákácq uréaq Yérútáárebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápácq maréna uráiyé. ániibo min-ákácqá Ítíopiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayaíma matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónekaq kawáá uráiyé. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatáikannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáigóni waaqókácq waa.” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókácq uréna ítáimma maamin-nákómá Áánûqtuni watáama naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áímmá emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áikóni áaimma kemmá kanaarácq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaarácq ketê uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye: “yemá wemmá awíqme iréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta irááe.

maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráiyé.

³³ miráitana yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yaináiyábá íma ítama arútaraae.

wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tínioyo?”

téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráiyé. ³⁴ ániibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timíyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráiyô? wetábácq tirái káqo-nakoqtabaq tiráiyô?” téna tiráiyé. ³⁵ ániibo máqtemma

maamin-áikómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. ³⁶ ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aó-naao! nommá maa wáíye. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaarác monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráíye. ³⁷ ániibo Píripima tiráíye: “emá kanaarác enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaarác nommá peránóne.” téna tiráíye. miráitana min-nákómá yauwéqma tiráíye: “kemá tirummá amúnama Ítu Káríqtoma Áánûqtumma áanikoe.” téna tiráíye. ³⁸ ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikác máqe-uráíye. ániibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá pérakaraiye. ³⁹ nommá pérakatuweta nopíké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárainakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóuráíye. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápác maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóuráíye. ⁴⁰ ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwîqa Ááqtáátiq iráíye. min-aúkápác wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímikaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaráíye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaráíye.

¹ Tóroma akoqnáá-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkamma puínéna uráíye. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana ² aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uráíye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áímmá kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yiwíqmena Yérútááre-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráíye.

³ miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqókác kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráíye. ⁴ ániibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápíké móra aagómá maará téna tiráíye: “Tóro, Tóro, emá nôraq itaawác kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráíye. ⁵ ániibo Tóroma maará-tiráíye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráíye: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwîq kéone. ⁶ miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráíye. ⁷ miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ániibo watáama kítitata yeráwáqá ítaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. ⁸ ániibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitata yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. ⁹ ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáárác wemá aáwárábi nommá íma naráíye.

¹⁰ ániibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwîqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kéitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráíye: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyatima tiráíye: “uyátaráana-nako, kemá maa máune.” téna tiráíye. ¹¹ ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye: “emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápác waao. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nuna-mummá kítibo aónao. min-nákón áwîqa Tóroe. ¹² ániibo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónaitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáamma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íraqôniq itana káonaiye. min-nákóni áwîqa Áánánáiyatie.” téna uyátárainakoma tiráíye. ¹³ ániibo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráíye: “uyátaráana-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútááre-marupake kéyikamena mamá táwîq umáyíkaraiye. téta tirááe.

¹⁴ miráitata wemá anó-monoq-wayukarake náapaamma matáipoana áwîqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá wao. min-náqá ketí mayaí-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá ketí mayaímá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabíkáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamáárîq wemmá ketíwíkake aú-aiqa ummaa-yátáákárâq mayánîq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbâkoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqá wenamáárîq ekâq abarokâq i-nákómá kemmá timátikaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké wení aúrakoma tágagítana máqte-qtataaqa aónaraiye. miráitana wemá mikâq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wárâa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uraiye.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máa-kayukama Ítun áama timá yímikaiye.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yiména ‘maamin-náqá Ítuma Áánûqtuni áanikoe’ téna timá yímikaiye. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama itéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútááre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkamma ánatatuwewaine. miráumatuwéna íbêqa wemá maabâq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútáárebaq anó-monoq-wayukaraq wínimma wemá maamin-náqíye.” téna tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragárâq-áímmá téna ‘Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike kétéwírenataa-naqa wenamáa akoqnáá-naqa máiyé’ téna kétitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ ánibo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabi áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaqa kurugóni oqtaráqá wágááwabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíq-tuwe máqe-uraae. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mipí Tóromma awíratuwéna ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwéna kóuraiye.

Tóroma Yérútáárebaq máqe-uraiye.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wárâa-annate yagaroqtamá máiyaba ákáráimanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wárâa-annabikéne’ téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwîqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyíkarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yiména Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámitana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wárâa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqa íma éna Ítuma uyátárai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye. ²⁹ ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma ítarâa-kayukati yúyánámmá mamá iráqôniq inéna kétitata yemá wemmá ikamínónnaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitata yaímma Ítuqtaba wenábâqawaaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuwéna Tóromma awíqmeta Tétaríaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánááráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íráqôniq umá máqe-uraae. ááiq-yataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqôniq umá máeta Ítun aamá ítaraae. miráitata yemá uyátárai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq itó-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánûqtun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama keyimonena móra-taoqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yimónanena uráiyé. ³³ ániibo mi-márúkákáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Iníatie. wení aúgoma akoqnáama íma wáitana abapaké kaumo-kárítimáátimá aammá íma kanaarácq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráiyé. ³⁴ ániibo Pítaama min-nákóqtábá tiráiyé: “Iníatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá itó-urewaq ení atípáama mamá arutaa.” téna Pítaa tiráiyé. mirá titana min-nákómá páátákáá itó-uraiye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aó-naamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátárai-nakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá itó-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkákáq móra-inimma máqe-uraimma min-ínkóní áwîqa Táábitaae. ániibo káqon-awíqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwîqa yarááe. min-ínkómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa keyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráiyé. ³⁷ mi-kánááráqá min-ínkómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení aráácq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáa makááe. ³⁸ ániibo Yáapa-maruqa Aríra-marukoni waaqókákq wáitataboata yaímma Ítun áama itáiq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máiyé tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyíkáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta irááye. ³⁹ ániibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráiyé. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáa-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóínimma naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá keyareta Pítaamma aráátiraae. ⁴⁰ ániibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-ínkóní aráácq-auma káonena tiráiyé: “Táábitaao, emá itóaa.” téna tiraiye. ániibo min-ínkómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-ínimma áwáq-naa umá ayáátoqména keqtoq-nóínimma Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana min-áikómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taíbaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáiq-itaiq urááe. ⁴³ ániibo Pítaama taíbaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwîqa Tááímonini naáupaq watúq-watuq uráiyé. ániibo min-náqá Tááímonima purumakaakóní aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaíyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétaría-marupaq máqe-uraimma min-nákóní áwîqa Koníriatie. Koníri-atima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aiq-i-wayukati anómma máena yeráwákákq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nuna-mummá tíq-tiq uráiyé. ³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákákq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq

iréna tiráiyé: “Koníriatio.” téna tiráiyé. ⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyé: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyé. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýyaba Áánûqtu kéitaiyé. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakoni áwîqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtôma yokaa kéenakoni naaúpaq únókóni áwabaq máiyé.” téna tiráiyé. ⁷⁻⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiyé. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaímá kémayaaya-nakaratagaraq káqomma móra-naqa ááiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáíq-itaiq i-nákáráq mi-káúmómá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanaapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóni ámûraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kétitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá uráiyé. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yáitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiyé. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anó-tabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqté-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiyé. ¹² miráitana mi-tábáráábégóni arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá iraakabayaanábi numagáráqá mipímmá ógikaiyé. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiyé: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráiyé: “aaqáo ímiyé. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítíráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráiyé. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiyé; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá naí-yátáaré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráiyé. ¹⁶ ániibo maami-qtátáákómá kaumobáq abarokáq uréna yauwéqma aabayápáq kóuraiyé.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taíbaq-auyanamma ítaraiyé. miráitana maami-káyúkámá Koníriati timáyikáitata yekáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yirááte-wata yeráwáqá Tááímonini márûq-kurugoni oqtaráq ko máqe-uraae. ¹⁸ ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwîqa Tááímoni Pítaama keráwáqté máiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqté waao. emá íma netuq-áuyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikau-nata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. ²¹ ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiyé: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq itaráq keráwáqá ketôpaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráiyé. ²² ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéitata weqtabá Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyaupiken-aimma itánéna kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yíkáitata wetê watúwáawana aabayaa-aabayanaapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéokayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóuraae. ²⁴ ániibo aapaqá móra-nokaamma ko watuwéta óq-aabayanaapimma yeráwáqá Tétária-marukaq ko yarááe. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe. ²⁵ ániibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyé. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyé: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegáráqá emô ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráiyé. ²⁷ ániibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náúpáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá

áikuma mi-náúpqá máqe-uraawana aónariye. ²⁸ ániibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá ké-mayunataama keráwáqá Ítaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiyé. ²⁹ miráitaq kemá íma keráwáqti táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqti táama itéq keráwáqtpaq iráune. ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq itaráq kemmá táayaawaraq keráwáqtpaq iráúnô?” téna Pítaa tiráiyé.

³⁰ ániibo Koníriatima tiráiyé: “kekáq móra-yataaqa páaq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá keyawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánááráqá aabaúgómá karáákák kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kêtunana páátákáá móra-nakoma ketimakaq yama itó-uráiyé. ániibo min-nákóní unáákáqtôrakemma tágama wayá-tábárábéráá uráiyé. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnýaba Áánûqtuma kéitaiye. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyíkénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. ániibo min-nákómá káqo-Taaimonite purumakaakóní aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóní áwábaq máiyé.’ téna min-nákómá tiráiyé. ³³ miráitaq kemá páátákáá yaímma-wayukama timáyikaunata emmá koma awíráawaa íraqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áikuma Áánûqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama timámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae.” téna Koníriati tiráiyé.

Koníriatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráiyé.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráiyé: “árainma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráiq kéumayikaiye. ³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aaqa ikatéta wenaúrakaqa arupú-aaimma tarôq oyúmá yemmá Áánûqtu keyiwiraiye. ³⁶ Áánûqtuni átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtoma kêtítana keqtáámá kaayoné-yátááqá kêtimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áimmá áqa keráwáqá Ítaraane. ³⁷ Yóáanema áaimma átáma wení watáama kétena Kááriri-marupaq nommá péqyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráiyé. ³⁸ Ítuma Náátárêtibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikaiye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íraqôniq umáyíkaraiye. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá Ítaraae. ³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáárebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kêtima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáiyé. ⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaraiye. ⁴¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama timáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae. ⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna ‘maamin-áimmá máqte-kayukama maará téraq mó timá-yimero’ tiráiyé. ‘Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máiya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yaináí-náqá máiyé tero’ tiráiyé. ⁴³ miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uráiyé. ‘máqtemma náayuwabi wekáq itáiq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.’ téta agatáane.” téna Pítaama tiráiyé.

íma Ítiráaeo-wayukamibo káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítáa wemá maamin-áímmá máena kítitana Aánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá ítáa-kayukabi kukáiyé. ⁴⁵ miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake iráa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: “maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá káyimiye.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁶ miráitata yeráwáqá ítáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awíqa múte káyauyowana Pítáa wemá tiráiyé: ⁴⁷ “ketááráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peraíyábámá náawaq kanaarác yemmá aammá aúnikaniyo? ⁴⁸ keráwáqá yokaa kéeraq Ítun-awíkaq monoq-nómmá péráaro.” kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uráiyé.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútaárebaq Ítun áama ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyíkarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúríabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaaé wáráa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáa-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágárác yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane. ⁴ miráitana Pítáa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataaqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyé:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáúnana aabayámmá agaro kítitana mórama tabaráberaa-qtataakoma wení kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyé. ⁶ miráitaq kemá mi-tábaráábébi aónáunama taíbaq waí-wáámmá irakabayaakáá-kákógárác abááq-númágógárác mipí ógikaiye. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyé. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, aúmatan-aiqtaba íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune. ⁹ ániibo móragaraq aabayápáké móra watáagoma tiráiyé. ‘emá íma aaqáo táí-yataare ítiyo. maami-kámmá Áánuqtuma naí-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyé. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobác páác uréna maami-tábaráábégómá yauwéqma aabayápác utáiyé. ¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétaría-marupake Koníriatima timáyíkáitata ye-káyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókác ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyé. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba aúyánámmá íma ité paá yeráwáqtê waao.’ titaq kéunata yaímma tábâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá ketê yagaroqtamá yewaqtáa Koníriatini naaúpaq Tétaría-marabaq uráunatae. ¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyé naayóbáqá Áánûqtuni kaqtónakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiye. ‘yaímma-wayukama timáyíkénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítáa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-náqá Pítáa wemá iréna wení watáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniye.’ téna Áánûqtuni kaqtónakoma tiráiyé. Koníriatimma wemá timá ámikaiye. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-ááqa mikác Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekác kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtáárác kukáiniq uráiyé. ¹⁶ miráitaq kemá uyátarai-nakoma tiráin-aimma taákaq uráune. ‘Yóáanema wemá no-núrápí péqtikaraiipoana anaaékaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniye.’ téna wemá tiráiyé. ¹⁷ miráitaqtae naayóbáqá ketáámá Ítuma keqtáa yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnáama tímikainiqtae umá maamin-ákoqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiye. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá

Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráíye. ¹⁸ ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánuqtuma yimuqá kémaraketa maará-tiraae: “áraitima íbêqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaeáriq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áíkuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraqa yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta wataáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááíparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áiqma Áánûqtun áama timá yímikaae. ²⁰ ániibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba ítaraa-kayukama péqmareta Tááíparatikaraq Tairíniq uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánûqtuma wení akoqnáama kéyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaaimma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútáare-aukapaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráíye. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maami-káyúkámá Áánúqtuma íráqôniq umáyímikai-kayukama kéyimonena wemá amuqá kémarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama itáaro.” téna tiráíye. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánáaráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

²⁵ ániibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráíye. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ániibo yenákámá Ítumma wáraa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” téta yiwiqá yarááe. ²⁷ mi-kánáaráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwîqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráíye: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráíye. (ániibo móra-naqa áwîqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabíkái-kanaaraqa maamin-ááyáwáámá pááq uráíye.) ²⁹ miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqti yíbâqawaayuma yimíneta urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yímí-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi maráayata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq urááye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma kúpuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánáaráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáraa-kayukama móra-iyakaq yíkamtata pukááe. ² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye. ³ miráitana Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kémaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánáaráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánáaráqá yeráwáqti kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánáaráqá mirá urááe. ⁴ miráitana mi-kánáaráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaq ákátuwena kaayaqté-kaayaqte ááiq-i-wayukati iyáápi máráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama

yiwiqma-yiwiqma urááe. miráitana Êrôtima aúyánámma ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatainatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Êrôtima tiráiyé. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaq ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yeráwáqá akoqnáá umá nunamumma téta Áánûtuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbákaraiye.

⁶ Êrôtima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámma Pítaama kaayaq í-nákátí aúkáapi aúma watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqá akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-urrae. ⁷ páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kúmítana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágaraiye. anibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábûkaq ikámma awáuturena tiráiyé: “emá páátákáá itóaa.” téna kítitana Pítaani ayáápike kaayaq-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye. ⁸ anibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení aítauq-anaamma kégubere ení ámûrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraa.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Pítaama mi-námma yuwéna Áánûqtuni kaqtó-nakoni anaaé waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónaraiye. ¹⁰ anibo yenákámá maréta kaayaq-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátámaqtuweta uyátá-maqma akoqnáá-oqtaraq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagoma wenamáárîq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaq urááye. maré kéoyana mikáké Áánûqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “áramma íbêqa Áánûqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Êrôtini ayáápikekarraq Ítiráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápkémma kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² anibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámma ítama ánatauwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awiqa Mááki wení anóani naaúpaq uráiyé. anibo min-náupáqá taíbaq-wayukama áikuma máeta nunamumma kététa máqe-urrae. ¹³ anibo Pítaama oqtaráq pagé-page kítitana mórama mayaí-ínímma Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayaímá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyé. ¹⁴ anibo min-íníkmá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yawéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ anibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-íníkmá akoqnáá umá árain-aimma kítitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyé. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáq urááe. ¹⁷ anibo Pítaama wení ayáamma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááe. miráitana Pítaama wemá ánná-naupake uyátárainaq Áánûqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiráiyé: “keráwáqá maamin-áimma Yémitigaraq tébakaq kétébâqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraae: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááe. ¹⁹ miráitana Êrôtima yaímma-wayukama timáyíkátitana Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemá aónaraae. miráitana áái-q-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Êrôtima tiráiyé.

miráitana anaaékaqa Êrôtima wemá Tétaría-marabaq ko máqe-uraiye.

Êrôtima pukuráiyé.

²⁰ Êrôtima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwáágúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Êrôtimma aónaneta urááe. ánibo áqnáabaqa yeráwáqá kínima Êrôtini naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwîqa Paráátatae. wekác min-áímmá yemá timáméwana wemá Êrôtimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aáwaqa Êrôtimma yabíkáin-aukapake meyanîq kéetapoata mirá-uraae.

²¹ móra-kanaama maréna Êrôtima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááe: “maamin-náqá wemá waayúkagoraan-aimma íma kétébo Áánûqturaan-aimma kétéye.” téta yemá anókaq ááyama tirááe. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánûqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna Êrôtimma ikákaiye. miráitana Êrôtima pukáitana marikómá narááe.

²⁴ miraimanibo Áánûqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráíye.

²⁵ ánibo Páánabatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútááre-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awîqa Máákima awíqmeta yenákáqtê Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tóroma timáyikáawata Áánûtuqtaba waayúkaraq mó-tima-yimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama áíkutaae. yepímmá yaímma Áánûqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágárác máqe-uraamma yeráwáqti yíwîqa Páánabatie. Tímionie. wení káqon-awîqa Abuqtákóe. káqomma Arútiana Tairíni-marukakenakaraq Máánéoma Êrôtini ábârawaogaraq Tórogarare. ² mi-kánáárácqá Ítun-annawáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááe. ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráíye: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyikaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráíye. ³ yemá aáwaqa awéta-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáírác kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ánibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyikáitata Terútia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utéta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye. ⁵ ánibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpác Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ánibo mi-márúkácqá mórana Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteniq i-nákómá wenáwîqa Baa-Ítue. wení káqon-awîqa Karíki-aipimma Êrimatie. ⁷ miráitana Êrimatima wemá anó-kamaani-naqa áwîqa Téglá-Póruma wení aanábó-náqíye. ánibo min-ánó-káwáá-náqá Téglá-Póruma wemá aá ítarai-naqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma wení naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tîn-náqá Êrimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Êrimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwîq kéonana maami-kááyác-nákátí watáama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye. ⁹ ánibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Êrimatini aúrapi karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araaqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwîq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kéte uyátárai-nakoni aammá mamá táwîq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataaqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kétéitana páátákáá

konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íao-nena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágitana káonena uyátárai-nakoni akoqnáayaba iyánáaq umárena Ítuqtaba itáíq-itaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíria-marabaq mayaímá matááye.

¹³ ánibo Pórogaq yaímma wení aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópí-káárébí maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye. ¹⁴ miráitana yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ánibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítíraaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqtê yagaroqtamá maraq máqe-uráae. ¹⁵ ánibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábíké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma ítá-tuweta anaaékaqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páán-abatikaq kéyitana yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbâqawaayuo, keráwáqá yaímma íraqôniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyauyena tiráíye:

“keráwáqá Ítíraaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukama keráwáqá ítáaro. ¹⁷ wenamá Áánûqtukaq Ítíraaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítíraaeo-wayukama Íqtíbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe. ánibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbíbake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ánibo yeráwáqá kaaqmáapaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúka áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánûqtuma íraqôniq umá yíwáqnaa uráíye. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánûqtuma mamá táwîq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqtí maramá Áánûqtu mamá Ítíraaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ánibo mi-márábáqá Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uráae. anaaékaqa yaináí-wáyúkámá yíkáraawata yeqtí kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánûqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaarácq iráíye. ²¹ ánibo mi-kánáaráqá Ítíraaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqtí anó-kawaa-naqa (kínima) máikaae téta Áánûqtuma ítama aónaawana Áánûqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma áanikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáqá kaayaq-wáyúka áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. ²² ánibo Áánûqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwîqa Tébitima Yétimma áanikomma awíqma Ítíraaeo-wayukati yabí-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. ‘Tébitima Yétimma áanikomma káonaunana ketíyakoma íraqôniq kéíye. miráipoana wemá kanaarácq kemô tennamáyáímá mayániye.’ téna Áánûqtu tiráíye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánûqtuma timá akoqnáá uráíne. ‘anaaékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokácq uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítíraaeo-wayukama puí-yátáápíké mamá paá umáyíkaniye.’ tiráíne. min-náqá Ítumma Áánûqtuma mamá pááq umákana Ítíraaeo-wayukama yímikaiye. ²⁴ ánibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokácq Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítíraaeo-wayukama kétima-yimena ‘keráwáqtí tirummá waeréra monoq-nómmá péráaro.’ téna tiráíne. ²⁵ miráitana Yóáane wení mayaímá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárîq kéitana Ítíraaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóní awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo ítáaro. móra-naqa ketinae yínîn-nakomma kemá íraqô-naqa íma máunaboq kanaarácq wení áitauq-anaamma íma múte mayánúne.’ tiráíye.

²⁶ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûtukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtaáyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápíké atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráíye. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáárebaq máa-kayukagaraq yeráwáqtí anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma ítaraae. ímiye. yemá wemmá íma ítaraamanibo Ítumma ikámówana Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagoma áraimma abarokáq uráíye. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínôn-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe. ²⁹ miráitata mi-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni aráaq-auma kaapaq-yáraké mamá muriánóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ánibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááiriri-marupakemma Yérútáárebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ánibo mi-káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánûqtuma keqtáa yeqtí iyápó-annaraq abarokáq páaq uráíye. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráíne.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’

tiráíne. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabirarena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiráníqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.’

tiráíye. ³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráíye.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráíne. ³⁶ ánibo Áánûqtuma maa-márábí miráonae ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráíye. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráíye. ³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye. Mótetini ámaán-aikoma keráwáqtí kúmiqa íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá ámê-kayukama yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna tíniye. ⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tiráí-qtataama káubiq keráwákáq páaq íyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán aráaq-wayukao, keráwáqá iyánáaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqtí aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqqtábá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáíq-ítaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráíne.” téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ánibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náúpáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtáámá timá tímekao.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴³ miráitata yenákámá monoq-náúpáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí

yinaaeq waqmé urááe. miráitata yenákámá umá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqô-qtataapi paá máero tiráíye.

⁴⁴ ánibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaee. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónamma maami taíbaq-wayukama mórabi káikuyowata yemá ítama táwîq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: “áqnáabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áikómá mamá tinaaeq kényuwama minná keráwáqá kenamááríq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe. ánibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétimatikaune. ánibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráíye.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ánibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kíteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awîqa múte kényuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaarác uráíye. ⁵⁰ ánibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa ataráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átama mamá táwîq umáyiketa yeráwáqti márûpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ ánibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqti táí-aaipeke nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémaraawana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yeráwápímmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnáánîq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áímmá kíteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe. ² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwîq umáyiketa Káriqton-annati yíbâqawaayuma ítama táwîq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-aimma kétéyana Áánûqtuma Aokaq-Áágóni akoqnáámá kényimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake kényitata áraikoniq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ánibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkai-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ánibo Póroyaa Páánabatima maamin-áímmá kíteta yenákámá péq-mareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq kóuraaye. ánibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwîq urái-naqa máqe-uraiye. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwîq uráimma naayóbáqá anóama marákáraipoana wemá kanaarác aammá íma uréire uráiyé. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni wataáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáiq-itaiq-yataakoma káonena wení aúyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaarác itó-uma uréire íniye’ téna ítaraiye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráiyé: ¹⁰ “emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo.” téna kítitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráiyé. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kítiteta máqe-o-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqti yábikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái maníkómá wíyôpake waayúkaraa umá ketáárác kukááye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwîqa Tútie téta káyamameta ániibo wataáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwîqa yarááe. ¹³ yeráwáqti maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uraiye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwîqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmákáámá mi-márúkóní kurubín-óqtárác itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráiyé. ¹⁴ ániibo timáyíkarai-nakarata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákátí unáákáqtóma yarácma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ “maa-káyúkáô, nôraq itarác keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqte mórai q umá maa-márábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqa Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwîqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá maí-Aanuqtuma aabayákárác maragarác únókárác máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkarác nópíkarác tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqti yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa káyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kítimitana keráwáqti yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétima-yimitatamanibo yeráwáqá íma kítiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaqa agamá ákûq umáyikayaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúkati yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márûte yukááe. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyakaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yauwéqma utáiyé. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yauwéqma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáa kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáa umá tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá itáiq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataa-manibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama áikuyo-kayukati aúkáapikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyíkaraae. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kéteta Ítukaq itáiq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta

anaaékaqa Aatáaria-marabaq kukáaye. ²⁶ ániibo Aatáariabakemma yenákámá únópí-káárébi Áatioka-marabaq yauwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémhá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kêteta Áánûqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áatioki-marukaq iréta Îtun-aama kéitaa-kayukama mamá áikuyikaraaye. ániibo Áánûqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi uráiq-tataqtaba kêtima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Áánûqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Îtun-aama itáiq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taíbaq-kanaama máqeu-uraaye.

15

Yérútáarebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama áíkuma watáama tirááe.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Îtun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámaan-aimma íma waráiyata kerawáqtí túma káraráyanama kanaaráq Áánûqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. ² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kêteta yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbbâqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáarebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áatioki-marabaq Îtun-aama itéta áikuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Pinítiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áúkápáqá yemá Îtun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma yirummá mamá waéráiyete téta timá yímikaae. miráitata yemá Îtun-anna-wayukati íyaqa mamá íraqôniq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáarebaq yewata yaímma timáyíkarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá keyimoneta miráo-maarao timáyíkaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Áánûqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá watáama timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Pérati-wayukabike Îtun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwiráníqtaba yeqtí yúma kégaréq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáráaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikáiyete: “ketíbbâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemhá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kêteta Áánûqtukaq itáiq-itaiq ígáae téna tiwíkáiyete. minnáyaba keráwáqá ítaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqá káonenaboana yíyaqnoabaqá íraqôniq kéitana keqtáá kêtiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá keyimimma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá keyimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kêtiraatenata yeráwáqá aokarîq imá kéiyete. ímiye. yeqtí yúma íkegaréq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáiq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqa mamá paá kéumayikáiyete. ¹⁰ miráitaq yeqtí yúma kégaréqtaba keráwáqá nôraq ítaráq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéitaa-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákáráq ketáágáráq maamin-úmmáá yátááqá kanaaráq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Îtuqtaba itáiq-itaiq kéunanata wení íraqô-qtataaqa wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kéumatikenata tiwíkaipoana miraráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkáiyete.” téna Pítaama tiráiyete.

¹² Pítaa wemá mirá téna kêtítata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapi karákááyata Áánûqtuma

yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yêmiti wemá tirááye: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá ketáámá ítáaro. ¹⁴ Tááímoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqa Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqa yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mi-káyúkábíkémhá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaiq urááye. ¹⁵ minnáyaba naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Êmoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tirááine.

¹⁶ ‘uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tirááye.

anaaékaqá kemá yauwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá mááe.

miráipoaq kemá mi-námmá yawítíma aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôníq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamááríq maamin-áímmá auyánápi téna tirááye.”

¹⁹ miráitana Yêmiti wemá móragaraq maará téna tirááye: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménúnatae. ²⁰ minnáyaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí maníkáq awéqa timátuweta yeqtaaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma wái-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena íma naaro.’ téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tirááye: ²¹ “ániibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tirááye.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyíkaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápó-annagaraq yeráwáqtí aúkáapimma yeqtí anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awiqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrakaaqá íráqôn-ano-wayukae. ²³ maamin-áúbámá yetê mamé urááe:

“ketáámá keqtíbâqawaayutaama timáyíkarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketíbâqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kêtunatae.

²⁴ yaímma-wayukama keqtáábíkémhá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéoe-aimma ketáá ítáunataamanibo keqtáábíkémhá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóníq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtáábíkémhá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tíkái-nakama Páánabatiyaa Pórogaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. ²⁶ yenákámá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni mayáirákémhá puíyóyaqtabama íma ikatíqa kéoye.

²⁷ miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táérati yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamááríq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq ítánoe. ²⁸ ániibo keqtáábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kêtimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yátááqá keráwáqá íma mayánóe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae.

²⁹ ítáaro. maníkáq awéqa timátuweta yimíyan-aawaqa íma náinoe. wái-wáákóní naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma ibibamá ikámaraiya-kamma íma naaro.

miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá íraqôniq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áíkuma itáíq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yíqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtaákaq watáama téta Káríqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnáá umáyíkaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtaá-kanaama kémaeyata yetíbâqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtabá timá kaayoné umáyíkaraae. ³⁴ miráimanibo Táéрати wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uráiyé. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánaámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá yímikauya-kayukama yeráwáqá íraqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráiyé. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóáane Máákima awíqmena yenákátê wínéna uráiyé. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráiyé. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma mórai q uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaa q urááye. miráitana Páánabatima Yóáane Máákimma awíqmeta yenákámá únópi-káárébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tirítia bakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráiyé.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráiyé.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráiyé. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma min-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni áanikoe. min-íní kómá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yaímma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaq íraqôniq uráiyé. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana wení aúma kárataiyé. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtabae téna miráuraimanibo wení aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba íyamma iyá téta wení aúma kárataiyé. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupa q kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta ‘keráwáqá maamin-áímmá wáráaro’ téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááré.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkápimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupa q wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-marupa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataa q kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráiyé: “emá Maaterónia-marabaq iréwaq keqtáá tíwáqnaa uwo.” téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá

káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraq ketáámá yokaa uréta aammá ónúnna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí átê-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkaiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáatarati-marabaq uréna káqon-aabayanaapimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ánibo mikákémmá ketáá mi-márúqá yuwéta Píripaaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ánibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máapaqa móra-nokoni áwábaq nunamummá ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímmanoinimma yemá mórabí áikuma máawaqtaa yeráwáqtê ketáámá wataá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ánibo mi-nónípikémmá móra-inikoni áwîqa Aríriae. wemá Táiyátáera-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaráábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení aúyánámmá mamá íraqôniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ánibo min-ínikómá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-ínikómá maará-tiraiye: “kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaarác máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táeratima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpác kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ánibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyé. anaaékaq abarokác íni-qtataaqtaba kítitata min-ínáárúgóni kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. ¹⁷ min-ínáárúgómá Pórogoraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyé: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiránîqtaba wataama kétima-timetae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyé. ¹⁸ máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá itáimma ábôgaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyé: “Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakon áwîkaq emá min-ínáárúgóni arunóbáké ayuwé paábaq kóao.” téna kítitana páátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye. ¹⁹ ánibo min-ínáárúgóni kawáá-wayukama aónaamma yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táeratimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbác anó-kawaa-wayukaraq urááe. ²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainai-wáyúkárác uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márûqa mamá táwîq kéoye.” téta yemá tirááe. ²¹ miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáraaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraiyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe. ²² ánibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táeratini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebûqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyác-nákámá tebûqa yímikaae. ²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebûqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yíkareta ánná-wayukati kawáá-nákóqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe. ²⁴ ánibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákóqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yíkarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitata min-naúpác máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táeratima Áánûtuqaq nunamummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. ²⁶ mirá kítitana páátákáá anómma márûma yokéna ánná-wayukati naakóni ábo-tagoma karekóc uráiyé. páátákáá máqten-anna-wayukati

iyáápike ma akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye. ²⁷ miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiréna wenamáárîq wení ánúwaramma araráánéna uráiyé. ²⁸ mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráiyé: “emá enamáárîq enaúma íma mamá táwîq uwo. ketáá máqtemma kanaarâq máunatae.” téna Póroma tiráiyé. ²⁹ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma ikatîq kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. ³⁰ ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwíqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánûqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráiyé. ³¹ ániibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánûqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógaraq mórai q oro.” téta tirááye. ³² miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. ³³ mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebûqa yímîqmaraapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógárâq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. ³⁴ miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaqa yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegárâq máqtemma Áánûqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

³⁵ aaqá iraráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainái-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyíkénata kóotao’ téta máma timá ámikaae. ³⁶ miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainái-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóaka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. ³⁷ Arómani-wayukati ámáan-aimma téna “Arómani-wayukama tebûqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómaninakamuyamanibo yemá kekárátábíkémhá árain-aimma íma ítama yaíkaae. ímiye. aarawaatí yúraqaqa paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaqa tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúpárâq timátikanetaq kéoo? árainmma ímira-inoe. yenamáárîq iréta kekárátámá mamá máápaq márûte tiyuwánôkarataae.” téna Póroma tiráiyé. ³⁸ ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainái-wáyúkárâq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá ítáamma Arómani-nakaboata ôriq umá ikatîq urááe. ³⁹ miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁰ miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríríiaani naaúpaq urááye. mibâq yenákámá yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáíkaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

¹ Póroyaa Táératima yenákámá maréta Áápîpori-marabakemma Aaporónia-marukaq uréta mikákémhá maréta Tetarónáíkaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. ² miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáqá kaumo-Tábáátígóní aúkáapimma wemá yeráwáqtê yagaroqtamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. ³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtáái kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyé. ⁴ miráitana mi-káyúkábíkémhá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaae wakááe. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákárâq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwîq kéitata yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnoqaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kéteta Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrakaq yiwíqmeta yinéta urááe. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yíbâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tirááe: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkáq ketáábí ya mááe. ⁷ ánibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaupáqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tirááe: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kéte.” téta tirááe. ⁸ aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba urááe. ⁹ miráitata Yéitonigaraq wetê oq-wáyúkagáráq yeráwáqá máqtemma moneqa meyánîq umátúwáawata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyáq yetí moneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táéрати yenákámá Péríabaq mayáimá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokáámma Póroyaa Táératimma yíbâqawaaraa-kayukama yenákámá Péríabaq timáyikaayata mi-márúkáq uréta yenákámá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáq uyábékaaye. ¹¹ ánibo Ítiráaeo-wayukama Péríabaq máa-kayukama yeráwáqá íráqônîq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma urááe. ánibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Péríabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yúyánámmá mamá tawîq umáyikaraae. ¹⁴ mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Tímotima Péríabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ ánibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá móma Táératiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yímikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráíye.

¹⁶ ánibo Póroma Táératiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kéte-wana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwîq uráíye. ¹⁷ miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náupáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kéte-kayukagaraq yemmá akoqnáá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áíkutaawana yeráwáqti yúrakaq agarokáq watáama tiráíye. ¹⁸ ánibo yaímma yeqti yirááti-wayukama yetí tugarukón áwîqa Epikúriayaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tínénaq kéíyo?” téta kétewata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqaari maníkóní watáama kétiye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uraiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa ítáano. ²⁰ maamin-áímmá ténaqtaa

ketáá itáúnama aokaríq kéiyé. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtáá itáano.” téta tirááe. ²¹ Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqtí anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kékíteta téite urááe.

²² ániibo Póroma káánítôre-wayukati áíkuma máa-marupaq Éríáápagatiq wenáwîqa itó-urena wemá tiráiyé: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqti maníkókák akoqnáá umá nunamummá kétéwaq káonaune. ²³ miráitaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kéte-naupaq utéq aónaraunama keráwáqti maníkókák agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní watáama kékítima-timune. ²⁴ ániibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráiyé. miráitana Áánûqtuma wenamáa wîyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máiyé. miráitana wemá waayúkama iyáápike umáráan-naupaq íma kémaiye. ²⁵ ániibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtórárîq kéena móra-nakoni ayáákogaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. ímiye. wemá wenamáárîq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aáma kéyimiye. ²⁶ miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepíkémhá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yíkáraiye. miráitana wenamáárîq yeráwáqti máe-kanaama maréna yeráwáqti máa-maruqa kéyimena uráiyé. ²⁷ ániibo Áánûqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kékétama wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketáái nékaq íma máiyé.

²⁸ ‘miráitaqtaa ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqti aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. ²⁹ owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi auyánápíké tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae. ³⁰ naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraqa yeráwáqá nói-qtataarabi mikánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu wemá aamá minnýaba yainái-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqti táí-aaipe waéráaro.’ téna kékítye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákák yeráwáqti yáaiqtaba aamá ítama yainánîn-naqa awíkaiipoana weqtábá ketáá itáiq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráiyé.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kékítata yaímma-wayukama yeráwáqá kékíteta wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kékítinaqtaa anaaékaqa itáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítôre-wayukapikemma móra-naqa áwîqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwîqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáiq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáimá matáiyé.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiyé. ² ániibo mórama Ítiráaeo-naqa wenáwîqa Akíra wení márûqa Pááqqtatibaq naayóbáqá Akíra wegáráq wení ánáakoma áwîqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwîqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-annawayukama kóoro téna titata iráa-kayukayopaq uráiyé. ³ miráitana Póro wemá yenákátê

kémaena naayóbáqá kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéena tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ániibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí watáama tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégu-moyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nare.” téna timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abíkáké káitôma popoq umátuwena wemá tiráaiye: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqtí minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tiyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwîqa Títía Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kéitana wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókáq wáqe-uraiye. ⁸ miráitana mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kéiteta yeráwáqá Áánûqtuqtaba kéiteta Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íeaq maamin-áímmá íyuwaa. emá paá tíq-tíq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá etê yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwîq umákaniye. ániibo maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráaiye. ¹¹ ániibo Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwîqá Akááiya íbêqa káqon-awîqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánáaráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááiqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ániibo yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwîq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁴ ániibo Póro wemá watáama tínéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqtí tíwîkaraq yaímma keráwáqtí táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainá-nákómá tiráaiye. ¹⁶ mirá téna aamá itaí-nákómá wemá maami-káyúkámá yainá-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtábá wenáwîqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainá-márúkóní waaqókáq tebûqa ámikaae. aamá ítama yainá-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yauwéqma Áátioki-marabaq iráaiye.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íraqôniq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíria-marabaq uráaiye. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániibo áqnaábaqa Tékaribaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitata yeráwáqá maréta Ipítiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqtê ayáqtáá-kanaama kémaena

wíniye' téta tiráamanibo Póroma yeráwáqti yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráaiye: “Áánûqtu wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátikáinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yauwéqma kúmítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ipítiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ánibo únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútáare-baq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íraqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yauwéqma kaumbárîq umá aamma uréire uráaiye.

²³ ayáqtaa-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-káqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánammá mamá íraqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awiqa Aapóro wení márûqa Érékánaria mikáké maréna Ipítiani-marabaq uráaiye. ánibo min-nákómá wemá íraqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áimmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétéwiraiqtaba ítarena wení arukómá íraqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárainakoni aamma waráiqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikaraiye. Ítuma káqomma péqyikayaba íma ítaraiye. ²⁶ ánibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétimayimitata Patíragaraq Akíra yenákámá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aamma waráá éta timá íraqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitata yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkáq uréna waayúkama Ítuqtaba itáiq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení íraqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráaiye. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘árainma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáaiye.

19

Póroma Ipítianiq mayaímá matáaiye.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqe-uraimma mi-kánááráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráaiye. ánibo mi-márúkáqá yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ánibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá matááô?” téna kétéitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma timá tímewaqtaa ketáámá íma ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráaiye: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kétéitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápo pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ánibo Póro wemá tiráaiye: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápo kébeqyikena tiráaiye: “keráwáqti tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ánibo ketinaaémo yínîn-nakoqtaba itáiq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine. ⁵ maamin-áimmá kétéiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáamma arááparena nunamummá kétéitana yeráwápimmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáaiye. miráitata yeráwáqá káqo-káqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áimmá tirááe. ⁷ ánibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáre (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wíyókóni arupimmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁹ ánibo

yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kéiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwîq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yiwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwîqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro wemá kaayaq-kárítimáátimá máena miráráá kéteta yaímma Étia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaímma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraq yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama ítaraae.

Tíbaani iyápo-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokaríq umá anón-awaameqa tarôq uráiyé. ¹² miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábáráábémá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémaraawana yeráwáqti karígómá kánataitata yeráwápkémmá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóuraiye. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwîqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápo-ánnámá yeráwáqti mayáimá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-uraiye. miráitata yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáírâq uréire kéeta yaímma-wayukabikemma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwîkaq akoqnáá-aimma kétitaqtae ketáá kéitaunataama min-náqá Ítun-awikaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikaiye: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikaiye. ¹⁶ miráitata yaímma-wayukama yeráwápi táí-aagoma máí-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááíqa kéumayiketa yeráwáqti unáákáqtóma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáa ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ániibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáiyé yeráwáqá uyátárai-nakon áwîqa múte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúrikaq iréta naayóbáqá nóí-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitata yaímma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagáánîq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqti wannaamá máqte-kayukati yúrikaq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóní meyámmá mórabi komáé-yamae umá yoruparáamma móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráiyé. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóniq éna wéyáwé uráiyé.

Ipítiani-marupaq anón-aiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá ítaraiye: “kemá maréq Maateróni-akaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérútáarebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá ítaraiye. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayáimá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Étia-marabaq máqe-uraiye.

²³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwîq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáráaqtaba ááíqa urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwîqa Timítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqti maníq-íníkoní aman-náópáq téna makáiyé. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaímma wení mayáí-wáyúkámá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraraq yíkarena maará téna tiráiyé: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena Póroni watáama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamá íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái

tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.' téna kétiye." téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ániibo Póroni wataágoma ketáái moneqa mayaí-ámmá mamá táíq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá "tái-yataare." téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamummá kétemanibo Póroma maamin-íníkóní áwîqa mamá táíq kéiyé." téna Timítarima tiráiyé.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá ítáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: "ketáái Ipítiani-wayukama ketáái anómá Ááqtamima máiyé." téta yemá tirááe. ²⁹ miráitata máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kéteta kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwíqmeta iráan-nakama Káéatiyaa Ááritáákatima min-nákámá Póroqaraq yagaroqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúrikaq páátákáá yiwíqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúrikaq wínéna kéitata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae. ³¹ ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúrikaq wíno." téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táíq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétewata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétewata yaímma-wayukama yemá "nóin-aaíqtabawaq ya áíkutaunataabiyo?" téta paá aíbôqnaaboq urááe. ³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tíkáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ániibo aarawaamá aónaamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kétitataboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: "Ááqtamima ketáái uyátarai-maniqa máiyé." téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayaí-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráiyé: "keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá ítaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkómá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá keyabiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áiné ítinibo keráwáqá paátí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwíqme má yíkaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkómmá timá táíq íuraaye. ³⁸ ániibo Timítarigaraq yaímma wení mayaí-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéiyanaama anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá ítama yainánóe. ³⁹ ániibo keráwápímmá móra-wataama wárainaq keráwáqá máqte-kayukama áíkuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáái ááiqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataa keqtáái ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaarq aamá íma tenúnatae." téna tiráiyé. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayaí-nákómá wemá maamin-áímmá kétima-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráiyé.

¹ anaaékaqa maamin-áíkkómá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóuraiye. ² ániibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá wataama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna ³ mi-márúkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-uraiye. anaaékaqa Tíria-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráiyé. ⁴ ániibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráiyé. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáákatima Tekútue. ániibo

Káeatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Êtia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae. ⁵ mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta keqtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. ⁶ ániibo yammá irabí agamá naí-kánaámá yátamakitaqtaa kemá Arúkegaraq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráíye.

⁷ Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraq ketáama aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá wataama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráíye. ⁸ mi yanaa-náupáqá ketáa ákuma máeqtaa watáa-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. ⁹ miráitana mórama maabu-nákóni áwîqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motôqakaqa máena Póroma wataama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúma waguré máqena yanaa-nákóni motôqakake kuména marabí yutáku-raíye. miráitata yemá kukéta aónaamma wemá pukuráíye. ¹⁰ ániibo Póroma kukéna ámûraaq áyabaa uréna tiráíye: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máíye.” téna tiráíye. ¹¹ ániibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iráráitana Póroma iyuwéna kóuráíye. ¹² miráitata yemá mi-mábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráíye.

¹³ Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’ téna timá tímítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. ¹⁴ mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. ¹⁵ mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁶ ániibo Póro wemá maará téna aúyánámmá ítaraíye. wemá yaímma-kanaama Êtia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáarebaq ya-kánaámá (péqtakoti-omaqa) aónanena uráíye.

Póroma Ipítianiq monoq-náupáq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikáíye.

¹⁷ Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe. ¹⁸ ániibo yemá wenôpaq kéyewana wemá maará téna timá yímikáíye: “keráwáqá kenamááríq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Êtia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqe-uraune. ¹⁹ miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táíq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátáaqá kémayeq kemá anómma uyátárainakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráíye. ²⁰ miráitaq keráwáqá káonaae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. ²¹ miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikau-nae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáíq-itaiq oro.” téq timá yímikaune. ²² keráwáqá ítáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáarebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítaraune. ²³ ániibo kemá kímora-yataaqtataba ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikáíye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátáaq áátuqma kémaye ánnáma mayánóne.’ téna timá tímikáíye. ²⁴ miráimanibo kemá ketí túwaraiqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnáyaba kemá ketí mayaímá

uyátarai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minnâ Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

²⁵ miráinaq keráwáqá ítáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoqtaba timá-timikaune. miráimanibo kemá itáunama anaaékaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá timónanoe. ²⁶⁻²⁷ ánibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-timikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá auyokinimma minnâ íma kennámíye. ²⁸ ánibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma tipi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíero téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naenápó meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimááríq yabíqma akoqnáá oro. ²⁹ ánibo anaaékaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abáaq-íyákóráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáíq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táíq umátikanoe. ³⁰ ánibo yaímma keráwáqá kemmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. ³¹ minnáyaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá ítáaro. kaumo-kárítímáátígóní arupimmá wágáawabi nokáamma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnáyaba kemá tiqnumá kéyaitaq maamin-áímmá kétune. ³² íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáapi kéticaunaboana wení watáagoni kaayoné-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaraq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tirái-qtataaqa keráwáqá timíniye. ³³ ánibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune. ³⁴ miráitaq keráwáqá aónarae. kemá kenamááríq ketiyáápike mayaímá kémayaunana móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyáníq umá kéneq ketê yagaroqtaamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaq kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ánibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro.

'keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ánibo móra-nakoma wení mi-qtátááqá yiménama yímíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.'

Ítuma tiráine." téna Póroma tiráíye.

³⁶ ánibo wemá maamin-áímmá timátuvena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráíye. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqneta ibiqá ôriq umá yakáae. ³⁸ ánibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káarébi móma ayúwáawana kóuraiye.

21

Póroma únópi-káarébi maréna Yérútáarebaq uráíye.

¹ ketáámá timá íraqôniq umáyikeqtaa únópi-káarébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ánibo óq-aabayaanapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaqtaa mi-márúkákémmá mórama únópi-káaréqómá Piní-tiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ánibo ketáámá Táíparitabaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaqa uréqtaa únópi-káaréqómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae. ⁴ ánibo mi-márúkáqá ketáámá yaímma Káríqton-anna-wayukama kéyimoneqtaa yeráwáqtê yagaroqtaamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káríqton-annawayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáarebaqa íma wíno téta tiráae. ⁵ ánibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégonanataa máqte-kayukama yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta kéyewaqtaa máqtemma únón áwabaq ya áíkuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtaá timá íraqôniq

umátíkáawataa ketáámá únópí-káárébí kóúnatataa yeráwáqá maréta yeqtí naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaqa amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópí-káárébí maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tóram-eti koyamá uráunatae. miráitaqtaa ketáái tîbâqawaaraa-kayukama timá íraqôniq umáyikeqtaa yeráwáqte yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwîqa Píripi wemá mórama Yérútáárebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayairáq yíwáq-naa min-áúkápáq urááne. ⁹ miráitata min-nákóní kaayaqte-kaayaqte-noinaaruma weni ayáámûmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkáráá umá tirááe. ¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwîqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amûrannama maténa weni ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóní aboámmá Yérútáárebaqa Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiyé. ¹² ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. ¹³ ániibo Póro wemá maará téna tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq ketí tirummá mamá táwîqa kéoo? kemá íma ánnáma mayáiyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwîkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye. ¹⁴ ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaaráq uyátárai-nakoni aúyánákáq mi-qtátááq abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

¹⁵ anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. ¹⁶ miráitata yaímma Káríqton-anna-wayukama Tétaría-marabakemma yeráwáqá keqtáá tiwíqmetataa owaqtáá ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

¹⁷ ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma ketîbâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtáámá tiwíkáae. ¹⁸ ániibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káríqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtamá máqe-uraae. ¹⁹ ániibo Póro wemá íraqôn-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íraqô-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyé.

²⁰ yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “tağani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo ²¹ yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. ²² miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá itaraapoaqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ²³ ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqte-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáan-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. ²⁴ ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqa mi-káyúkágáráq mirá kéu-mayikewaqa yemmá meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yimínatawaqa yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “árimma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. ²⁵ ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aaama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá

yabíqma arutéta maníkóní amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa waí-wámma ánûwamma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yataéro.” téta agatáae. ²⁶ ánibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkена yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaq yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáamá yanáan-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta iyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáa yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táiq kéena ketáái anó-monoq-naupaq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tiráae. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ipítiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtamá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmena aokaq-mónóq-náúpáq táwî éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ánibo máqtemma Yérútáárebake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukáae. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa móma timá ámikaae. ³² ánibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena keyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá keyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae. ³³ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáq-tokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyoy?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóní áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq uráae. ³⁵ miráitana Póro wemá mórama naakóní oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tiráae.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórama watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyey. ánibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónô? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíbibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayukáma íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ánibo Póro wemá tiráiyey: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márûqa Táátiti minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétéwana Póro wemá min-nákóní oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténáaq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yaináné kéoe.” téna Póroma tiráiyey. ² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kétéwana yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae. ³ ánibo Póro wemá tiráiyey: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútáárebaq iréq anómma

káureq Kaméirioe. wemá yirááti-nakoma kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá waráaniq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaq kemá Îtun aammá itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkaraune. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama 'árainé' téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Îtun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápíké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁷ miráitaq kemá marabí yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápáké maará téna tiráiyé. 'Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono?' tiráiyé. ⁸ ániibo kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, emá náawabono?' téq kétunana wemá yauwéqma tiráiyé. 'kemá Îtuma Náátárêtibake-nakoma kemmá mamá táwîqa kéone.' tiráiyé. ⁹ miráitata yaímma ketê yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo wataámo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúndô?' kétunana uyátaráinaqa Îtuma tiráiyé. 'emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayaímá aménúnna-yataaqtaba wataáma timá áminiye.' téna wemá tiráiyé. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma ketê yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqé-uraimma áwîqa Áánánáiyatie. wemá Íráqôniq umá ketáái amáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítíráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá 'íráqô-nare' téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq íréna maará-tiráiyé. 'Tóro, ketíbâko, emá kanaaráq aúramma kararánóne.' téna kétitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráiyé. 'ketáágáráq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkена wení áaimma aónaikaе. téna wenamáárîq wení óyaupike wataáma emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Îtun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwîqa kéyenanawaqa ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.' téna wemá tiráiyé.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaaékaqa kemá yauwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nuna-mummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátaráinaqa Îtumma aónáunana wemá timá tímikaiye. 'páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóaaо. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.' téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá kenamáárîq máqtemma monoq-náúpáq uréire kéeq enáama kéita-kayukama kéyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá tímónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tiráinaqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánááráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.' téq kétunana wemá tiráiyé. ²¹ emá paá kéwinaq kemá emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waaо.' téna Îtuma timá tímikaiye." téna Póroma tiráiyé. ²² ániibo Ítíráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aíqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: "wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáqá íma mániye." téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákáma yukááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá

timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebûqa kámeta ‘nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?’ téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebûqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “keráwáqti ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebûqa yíméro ténawaq keráwáqti ámáan-aimma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ²⁶ ánibo kawáá-nákómmá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: “emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa qéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye.” téna timá ámikaiye. ²⁷ ánibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna “emá Arómani-naraq máano?” téna kítitana Póro wemá “owé” téna tiráiyé. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “kemá anó-moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-naqa máune.” téna titana Póroma tiráiyé: “kemmá ketinóma maqtíkáitaq kemá Arómani-naqa máqeurauane.” téna tiráiyé. ²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebûqa ikamítáae téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá “Arómani-naqune” téna kítitana kawáá-nákómmá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrikaq uráiyé.

³⁰ ánibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-nákóqtábámá maamin-áímmá kéteo?” téna wemá ítama arútanena móra-
taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-
wayukagaraq áikutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrikaq uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: “ketíbâqawaayuo, keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni aúrikaqa íraqôniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá ikémayaune.” téna tiráiyé. ² ánibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayamá péqmaraanikaa kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákáá kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ánibo emá enamáárîq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáan-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyuraraae.” téna tiráiyé. ⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: “emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táiq kéumakaane.” téta yemá tirááe. ⁵ ánibo Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kétiye. ‘emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táiq umákaao.’ tiráimma minná kemá ítaraune.” téna tiráiyé.

⁶ ánibo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaímma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiyé. “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni áanikomune. miráitaq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáiq-itaiq kéune.” téna tiráiyé. ⁷ Póro wemá mirá téna kítitata yaímma Pérati-wayukagaraq Tááqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqa tirááe. ⁸ miráitata Tááqtuti-wayukama yeráwáqá kéte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kétéwatamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtábá itáiq-itaiq kéoe. ⁹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kétéwana yaímma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááqá íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wepí watáama titana áraimma íyaq kétiyo?” téta yemá tirááe.

¹⁰ ániibo yeráwáqá anókariq umá unítíqá kêteta Póromma máka-ayaacaq yabitimá uréire kéeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaímma i-wáyúkámá timáyíkáitata yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naaupaq kóuraae. ¹¹ ániibo nokáamma uyátarai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma iráqôniq kéina emá akoqnáá umá Yérútáarebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

¹² óq-aabayaanaapimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áikuteta mórana yanaan-áímmá timá aúwáayacaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitata yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. ¹³ Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. ¹⁴ miráitata yemá uyátarai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórana aáwaqa ínétta awetá umá máeta Póroma ikátuweqta mikáq aáwaqa nanúnatae téqta timá aúwáayacaq maráúnatae.” téta tirááe. ¹⁵ miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágáráq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqta kéune tíyana wemá timákainana kéyinaqta ketáámá aapaq yabíkétta ikámóno.” téta tirááe.

¹⁶ ániibo Póromma ámanaakoni áanikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaupaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. ¹⁷ miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráiyee: “emá maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiyee. ¹⁸ ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-íyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyee: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-íyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyee. ¹⁹ ániibo anó-kawaa-nakoma min-íyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyee: “emá nói-kataawaq timá-timinono?” téna min-íyápómmá ítama aónaraiye. ²⁰ miráitana min-íyápógómá tiráiyee: “Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá yanaan-áímmá timá aúwáayacaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq kumínaqta ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunatae.” ²¹ tiráamanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.” téna tiráiyee. ²² ániibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráiyee: “maamin-áímmá emá timá-timennaaimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráiyee.

²³ ániibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ániibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámûraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáamma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétaría-marabaq oro. ²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amíyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáiyee:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kêtune. ²⁷ Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáunnama wemá Arómani-naqune’ téna kėtiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae.

²⁸ miráitaq kemá nóin-aiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kéteo téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq uráune. ²⁹ ánibo wemmá ikámma puyéta ánnáma amí-yátáaqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqtí ámáan-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uráae. ³⁰ miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáa-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákaunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaurakaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáiyé.

³¹ miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátípáraáti-marukaq ko watéta ³² ánibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yauwéqmeta yeqtí-naopaq keyewata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétaría-marabaq urááe. ³³ mirátata yaímma oóti ámûraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma káméta Póromma awíqmeta wení aúrikaq urááe. ³⁴ ánibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kítitana Póro wemá tiráiyé: “kemá Tirítia-marabakena” téna kítitana ³⁵ ánibo anó-kawaa-nakoma tiráiyé: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Érótni kámááni-naupaqa móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaráae.

¹ anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránîn-naqa áwîqa Tetúrti yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anó-kamaani-naqa Pírikikaq tirááe. ² ánibo anó-kamaani-nakoma Póromma ááyaitana keyitana Tetúrti wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráiyé:

“anó-nako, emá keqtáá íráqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááiqá íma kéeqtaa ení auyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéiyé. ³ miráitaqtaa ketáámá minnáyaba emmá ítama íráqôniq kéeqtaa timuqá kémaraunatae. ⁴ miráimanibo emmá watáama timá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. ⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááiqá kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkápimma wemá táí-aimma tarôq kéena wemá áqnaabariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwî kéumayikaiye. ⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéitaqtaa ketáámá wemmá yáqtoKaunatae. ⁷ miráimanibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítati wemá íréna maamin-náqá akoqnáa umá awíqmena kóuraiye. ⁸ miráitana Arítati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakánéqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá timá tíkaraaiqtaae. miráipoaq emá maamin-náqá enamáárîq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘árainé’ tíya emá aónanone.” téna Tetúrti wemá tiráiyé. ⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “árainé” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikikaq watáama tiráiyé.

¹⁰ ánibo anó-kamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráiyé:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anó-kawaa-naqa mááe. aamá ítama keyainanaq kemá akoqnáa umá yauwéqma tenúne. ¹¹ ánibo emá enamáárîq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáaq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá keyataiyé. ¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kítimonawaq kemá móra-naqa unítîq-aimma ítimayikeq ánibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yirááti-naupakaraq íma anó-maruqa mamá táwîqa íma uráune. ímiye. ¹³ ánibo íbêqa maami-káyúkámá

máqten-aimma kétémanibo íma kanaarácq abarokácq yiráátin-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráiyé: ¹⁴ “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá timá-amenunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi máróa-kayukama min-áqtabá ‘kaaqaari-áiné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbácqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaaé kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwáreq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáiq-itaiq kéune. ¹⁵ miráitata yeráwácqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegárácq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáiq-itaiq kéune.

¹⁶ ániibo ketirukómá íraqôniq kéena arupú kéitaq kemá Áánûqtugaraq aarawaati yúrikaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániibo kemá Yérútáarebaq yuwéq káqo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraune. mibákémmá kemá yawwéqma ketí márúkaq iráunnama kemá Áánûqtukaq amíyátáácqá maméq iréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune.

¹⁸ ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataaqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taibaq-wayukama ketê íma áikuteta unítíq-aimma íma wáqe-uraiye. ¹⁹ miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwácqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakácq enaúrakaq irétawaq ókaraq yeqtí watáama itáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrikaqa itó-uraunata otaa-qtátááríq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánûqtu wemá pukáa-kayukama yawwéqma mamá itó-umayikaniq kemá minnáyaba itáiq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’” téna Póroma tiráiyé.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píríki wemá uyátárai-nakon aammá itáiq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítíati wemá maakácq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téna anó-kamaani-naqa Píríki wemá tiráiyé. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyíkáitata yeráwácqá Póromma awîqma ánná-naupaq móma ákáreraq akoqnáa-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téna tiráiyé.

Píríki Póromma kaayaq-kárítímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píríki wegárácq wení ánáakoni áwîqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píríki yaímma-taoqa wemá Póromma áyáitana Póro wemá iréna Ítuma keqtáa yawwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye.

²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téna ketáái túma yabi-iyábágárácq Áánûqtuma ketáámá mamá yainánîq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píríki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaékaqa aamá tí-kánáárácqá emmá áayaanaa aamá máma tínópo emá kóaa.” téna timákaraiye. ²⁶ miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téna wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-kárítímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Píríkinimaruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píríki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téna Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uraiye.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yawwéqma Yérútáarebaq uráiyé. ² miráitata uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáa-wáyúkágárácq yeráwácqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq maméta uráae. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tiráae:

“emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáárebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. ⁴ ánibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráíye: “Póro wemá Tétária-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yauwécma ónúne.” téna wemá tiráíye. ⁵ miráinata keráwáqti anó-kayukama yemá ketê yagaroqtamá mibáq uréta min-nákóni otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téna anó-kamaani-nakoma tiráíye.

⁶ ánibo Péqtati wemá Yérútáárebaq tiyááka-kanaama yeráwáqtê maéna wemá Tétária-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yaináí-náúpáq máena wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ⁷ ánibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ánibo Póro wemá tiráíye: “kemá mórama otaa-qtátááqá íma tarôq éq ánibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwîqa kéeq yeráwáqti monoq-námmá íma mamá táíq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráíye. ⁹ ánibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráíye. ¹⁰ ánibo Póro wemá tiráíye: “Íbêqa kemá maami-náúpáq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íraqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ánibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórama otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórama kemmá tíkamma puí-yátáárîq uráanatama minná kanaaráq tíkaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqti yiyáápi yimínîqtabama móra-nakoni náápaamma íma wáíye. minnýaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúrikaq ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráíye. ¹² ánibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnabo emá kanaaráq wekáq wínóne.” téna tiráíye.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrikaq uráíye.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípaa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaq ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráíye: “naayóbáqá Píriki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákáraimma wemá íbêqa paá máíye. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátarai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puíno.’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiraráa kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aqtaba wemá kanaaráq tíniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakáq keyewaqa kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yaináí-náúpáq káqon-aabayaapimma kemá yaímma-wayukama timáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama itó-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqti monoq-nááqtbáa kététa mórama pukurái-naqa wenáwîqa Ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máíye’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáunnama ummaa keyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máíye.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ánibo anómma yabíkái-naqa Aagarípaa wemá tiráíye: “kemá kenamáárîq maamin-nákón áama

itánáaq kéune.” téna kítitana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyé.

²³ káqon-aabayaanapimma kínima Aagarípaá wegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániibo Péqtati wemá tiráiyé: “kínima Aagarípaá, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáarebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúrakaq ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnnama wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puínî-qtataaqa íma wáitana wemá wenamáárîq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kítitaq kemá ‘wekáq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq wínîn-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaá, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyun-aboaq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaaékaq kemá wení otaa-qtátááqtabá kanaarâq agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timákaanana kéwinaq wemmá aamá mayákáan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániibo Aagarípa wemá tiráiyé: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kítitana Póro wemá ayáamma múte yaútena wenaúbi márâan-aiqtaba tínéna itata waayúkama yaákama máqe-urâe. Póro mirá téna: ² “anó-kawaa-naqa Aagarípaá, emá ketáái áaiqtaba kéitanaboq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íráqônîq éwaq emá íma ábôkariq uwo.

⁴ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma ketí-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáarebaqa uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaarâq ketáaimma timá-aminetama minná kanaarâq íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóní áaimma uyátaraiye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áíkoní áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái tí-taubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáíq-itaiq kéune. ⁷ ániibo ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániibo anómma yabikáana-nako, kemá itáíq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkarâe. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itarâq íma tînô?

⁹ naayóbáqá kemá kenamáárîqa Ítuma Náátárêtibake-nakon áwîqa mamá táíq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáarebaq uyátarai-monoq-wayukabikemma akoqnáama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáarebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-wayukama yíkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náúpâq uréq ánnáma kéyimeq Ítuni anaaémo wárâan-aaaimma yuwaígáae téq uráune. minnáyaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táíq umáyikaraune.

Póro wemá Káríqton-annama aúkain-aimma tiráiyē.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátíkáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna ketê yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyē. ¹⁴ ánibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyē. ‘Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwîqa kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanaboa emá enamáárfiq aú-aiqa mayánóne.’ téna min-áílómmá tiráiyē. ¹⁵ ánibo Póro kemá tiráune. ‘uyátáráana-nako, emá náawabono?’ tiráune. ánibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyē. ‘kemá Ítue, emá kemmá mamá táwîqa kéone.’ téna tiráiyē. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enôpaq íráunapoq kemá emmá awírána emá ketí mayái-náqá mááe, emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétémayiminaq ánibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenune. ¹⁷ miráinaq emmá timákána Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnýaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápkémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápkemma yuwéta kekáq itáíq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqa mamá paá umáyíkánata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.’ téna Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyē.

Póroma wení mayáigón áaimma tiráiyē.

¹⁹ ánibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétima-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnýaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tikamineta urááe. ²² ánibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyē. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe. ²³ Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.’ téta yeráwáqá tirááe.” téna Póroma tiráiyē.

²⁴ Póro wemá mirá téna kétéitana Péqtati wemá tiráiyē: “Póro! emá aíbôqnaaboa kéone! emá ení taíbaq itái-yátáákómá emmá mamá aíbôqnaaboa kéiyē.” téna Péqtati tiráiyē. ²⁵ ánibo Póro wemá tiráiyē: “anó-nako, kemá íma aíbôqnaaboa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kéténe. ²⁶ Aagarípaa, ketáama itaao. emá maami-qtátááqtabámá káone kéite uráánaq minnýabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétéunama maami-qtátááqá íma aúpáq abarokáq uráiyē. ²⁷ anómma yabíkána-naqa Aagarípaa, emá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá itáunama emá yetáama itáíq-itaiq kéone.” téna Póroma tiráiyē. ²⁸ ánibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiye: “emá maamin-áwááráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?” téna tiráiyē. ²⁹ ánibo Póro wemá tiráiyē: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtaáq-yupaama minná kanaarácq íye. miráimanibo kemá Áánûqtukaq maará téq nunamummá kéténe. egárácq yaímma-wayukama keráwáqá maamin-áímmá kéténa itáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaé waqmá ketê mórai q umá kétéikaiye. miráiyana maamin-ánnábí keráwápímmá íma wániye.

³⁰ Póro wemá mirá téna kítitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóuraae. ³¹ miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tiráae: “maamin-náqá wemá mórana ikámma puyéta ánnáma améeta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráíye.” téta tiráae. ³² ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiye: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániye’ téna íma tinnarakaa wemmá timákáanana paá yawéqma kóine iné.” téna Aagarípaa kínima wé tiráíye.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráíye.

¹ ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáa timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Pórogaraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwîqa Yúriati wení ayáápi yíkaraae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-náré. ² ániibo kemá Arúkegaraq ketáámá mórana Áátaráámítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwîqa Ááritáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtaamá ketáátê iráíye. ³ ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá íraqóniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónaraiye. ⁴ ániibo ketáámá Tááíranapakemmma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáa mamá táwîq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. ⁵ miráitaqta ketáámá únókóní aúkáapi maréqtaa Tirítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíriya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááiraqa Arítia-marabaq uráunatae. ⁶ ániibo mi-márúkákémmá mórana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq wíne kítitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

⁷ miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébi máa yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-marupa Nááítatiq kéyúnanata mikákémmá anón-uwaagoma keqtáa mamá táíq kéiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Táárámóniq uráunatae. ⁸ ániibo mikákémmá maréqtaa únókóní áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-káárémá marái-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ániibo netuqyaa-túpáámá kéyataitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánaámá yátamakitata mimórá-kánaámá uwáágoma ôriq umá kéyorena únókómá yeráwáqá mamá táíq uráíye. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye: ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-káárégáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráíye. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-káárémá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaraiye. ¹² ániibo min-áúkápáqá únópi-káárémá marái-márúqá uwáágo ôriq kéena íma íraqóniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítibaqa únópi-káárémá marái-márúqá uwáá kéyorai-kanaama íraqóniq uráitata yeráwáqá mibáq wínéta uráae.

únópi máa anón-uwaama yokáíye.

¹³ anaaékaqa uwáágoma mamá páaqyaniq kítitana yeráwáqá yúyanámmá ítáaniq umá únópi-káárémá maméta Karíti-aukapaq maréta uráae. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópi-káárébi maréta páaqya-kanaama kéowana Karíti-marukake uwáama áwîqa anón-uwaama yokáíye. ¹⁵ miráitana min-úwáágómá únópi-káárémá mamá táíq kítitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa páaqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái páaqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq

múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópi-káárébi mayaíma kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-káárémá yáqtorai-yataaqa yabítiréta ánnáma atáá umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-káárégómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-káárégómá únókóni ámúraaqa mayaqména uréire uráíye. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógáráqá keqtáámá tiwéqtamena uréire kéitata yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe. ¹⁹ ánibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápiemma únópi-káárémá mamá íráqôniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma káonaunataama ‘náakaqtaa máuno?’ téqtaa anón-uwaama kéyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaraunataamibo “táiq ónúntae” téqtaa tiráunatae.

²¹ ánibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aúkáapi itó-urena tiráíye: “keráwáqá maami-káyúkámá itáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma itáaro. keráwápikémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-káárémá wenamáa aúyoraniye. ²³ ánibo kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráíye. ²⁴ ‘Póro, emá íma ikatîqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrikaq koma itóaa. ánibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárébi máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.’ téna tiráíye. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatîqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáiq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tinná-yataaqa kanaarác tarôq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae.” téna Póroma tiráíye.

²⁷ ánibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyatatata uwáá kéyorena ánibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayaíma mayáa-kayukama yúyánámmá itáama maami-káárégómá “móra-marukaq kéwiye” téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraee. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtaáq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmîmma waaqókárîq uráíye. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmîmma waaqókárîq éna kegébaraq kukáíye. ²⁹ ánibo únópi-káárébi mayaíma kémayaa-kayukama yeráwáqá ótakaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatîqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-mareta máiyana aabaúma utáikáae téta yeráwáqá nunamummá tirááe. ³⁰ miráitata únópi-káárébi mayaíma kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémmá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákárác yaímma i-wáyúkágárác timá yímikáíye: “maamin-únópi-káárébi máa mayaíma kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyaqa minná máqtemma keráwáqá táwîq ínoe.” téna Póroma tiráíye. ³² ánibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráíye.

³³ aabaúma utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna watáama tiráíye: “máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtaá-kanaama ketáá ikatîq umá aúyoqtaqa aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaímma paá-aawaqa mamá ké-naiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá itáaro. keráwáqti túma íma ayáá atikaniye.” ³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqti yúrakaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráíye. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqti íyakoma íráqôniq kéitata aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtaa ketáámá taígani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqte-uraunatae. ³⁸ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá

nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébkémmá aáwaq-unamma mamá únópítáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táiq uráiyé.

³⁹ aabaúamá utamá kégaitata únópi-káárébi mayaimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márûqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqôniq umá únópi-káárégóni márûqa wáitana íraqôniq umá kegebama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóni ámuúraq wáqe-uraiye. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátaráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégareta ániibo taabarábema múte abikumaraawana uwáágoma yiwíqmena únókóni kegebabaq uráiyé. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegebanobaqa aipaké koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráiyé. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-káárégóni ayáremma mamá táwîq uráiyé.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yíkamineta urááe. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa yubáméta únókóni kegebabaq urááe. ⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópi-káárégóni yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegebábaq urááe. miráitaqtaa máqte-kayukama íraqôniq umá máqe-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqe-uraiye.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegebabaq iréqtaa ketáá itáunama mi-márúkóni áwîqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá mamá íraqôniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugiqá kéitata yeráwáqá iramá agamakéta min-íraráqá keqtáá tiwíqma tikawaqtaa máqe-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-ír-átáábí máqena kokoqá kéiqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáakaqa ya útúraiye. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáakaqa ya útúrena upúkáiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááe: “árimma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópi yíkamineta pukáawana ketáái maníkómá íraqôn-aaimma tarôq í-nákómá wemá maamin-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá tarôq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtáma kéyuwena paá máqe-uraiye. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtoráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarokáq kéiqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóe.” téta yúyánammá ítaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqe-uraitana mi-máraráqá yabíkái-naqa áwîqa Púbiria wemá keqtáámá mamá íraqôniq umátíkáitaqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqe-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáamma aráápare nunamummá kítitana min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtáámá íraqôniq umá tíwáqnaa kéetata ániibo yaímma-yataaqa keqtáá kétimetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárébi tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá iráiyé.

¹¹ ániibo mi-márúkáké ketáámá kaumo-wíyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-káárémá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáké ya máqe urái-kaarebiqtaa uyáqtama uráunatae. miráitana únópi-káárégóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti maníkóni ábárawaao-aanikoratati yimammá

tarôq umákáawana wáqe-uráiye. ¹² ániibo ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá iréqtaa mi-márúkákáq kaumo-yúpáámá máqe-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárébi maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútûma yayamá iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkákáq yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimonaunata yemá keqtáá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqtê maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketíbâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtááyábámá kéye téta kétewata yemá máqtemma maréta mi-márúkákáq áwîqa kaumo-áúwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwîqa Áápiatibaq iréta keqtáámá aapaq ya kétimonaawaqtaa Póro wemá yemmá keyimonena wemá Áánûqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyé.

Póroma Arómuq Áánûqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo ketáama Arómuq yayamá keyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamáa móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekákáq yabíkáiye.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá keyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáarebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tíkaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqa tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta uráae. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aimma íma wáqe-uráiye. miráitaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyaanata yeráwáqá ketáama ítama yaínánóe. téq kemá tiráunamanibo ketí-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáíq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáa kéiyé.” téna Póroma tiráiyé. ²¹ ániibo yemá tiráae: “Ítiráaeo-wayukabikemma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ániibo móra ketíbâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá táwîq uráae. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágáráq yatáqma-yataapi máae.” téna tiráae.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márûpaq iráae. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átarena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá kétadena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyé. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áíkmá yeqtí yúyánámmá mamá íráqôniq kéitata yeráwáqá Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaawata yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráae. ²⁵ miráitata yeráwáqá yenamáárîq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánûqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánûqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááitáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáa umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbô-gaitata yemá yúramma karoparáae.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkéitai-tataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaao téta íkéye.'

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-aiiqtaba maami íraqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma tiwiránî-kataama minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ániibo ketáámá maamin-áímmá timá-yimenatataa yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kítitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamáárîq aamá téite urááe.

³⁰ ániibo Póroma mi-márúkákq máena kaayaq-kárítímáátígóní arupimma móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama wení-naupaq kéyewanama wemá mamá íraqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá akoqnáá umá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá waayúkama abarokákq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá íma aúnakaraiye.

Arómani Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáie.

Póroni mayaígón áaimma

¹ kemá Póro mayai-nákómá Îtu Káríqtoni mayairá Áánûqtuma aúyatikarena táa-yaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí wení aúba-wannaabi naayóbáqá mimórâ-íráqô-katáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráie. ³ maamin-íráqô-katáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráie. maa-márâbi-káyúkâúrâmmá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógárâq Áánûqtun áanikoma máqe-uráie. ⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugárâqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaráie. ⁵ kemá Póroma Îtumma tirummá kámunana Áánûqtu wení mayáimá kêtimitaq Îtumma wekâq kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma yirummá kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu táayaraimma Îtu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá táayaraitaq Áánûqtun-aama wárâa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákâi-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátârai-naqa Îtu Káríqtoqaraq yenamâa yenákâti íráqô-qtataakaraq yeqti kaayoné-yatâákâráq keráwâkâq paá waíno.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráie.

⁸ áqnâabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwîkaq timuqá kémarakaune. maragárâq-maragaraq-wayukama keráwáqti itái-yatâáqtábámá ítama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamáárîq ítaraimma árain-aíne. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékâráq kêtimaimeq weqtábá kéune. wení íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáie. Áánûqtuma ítaráie máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kêtune. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítánana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtâáq-kanaama yénâae téq uráune.

¹¹ miráitaq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kêtikaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénâá kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtê keqtirupi wamá akoqnáá íkáae téq kéyune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáiq-itaiq í-yatâáqá keráwáqá tíwâqnaa kénana keráwáqti itái-yatâákómá kemmá tíwâqnaa kénama itáiq-itaiq í-yatâáqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyâpiqtaa akoqnáá íkáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútâaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwîqme yénâae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watâama Îtuqtaba ketí aqtábâáma wáie. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbâq-wáyúkâgâráq aamá ítarâa-kayukagaraq íma ítarâa-kayukagaraq mi-katáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánâaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaq íráqô-kataama timá-timenaae téq kéune.

íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnáae.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. íráqô-kataayaba nôraq inâbiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnáama wáipoana máqte-kayukama kanaarâq mamá atóbamayikaniye. áqnâabaqa Ítiráaeo-wayukama anaaékaq

Yéqtaeao-wayukama maamin-íráqó-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinana Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq pááq kéiyee. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaéma kéumamepoana Áánûqtuni áyámma wení márûpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtaboana Áánûqtuni árain-aimma yayamá pááq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyee. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá pááq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráinata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonaraunatae” ítinoe. ²¹ Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwîkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiye” ítiraee. ²² “itái-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá máí-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waíwaakon-amakaraq áwáábíqwakoni-amakaraq yekáq iraa-yutáúmá mamá téta uyátá-maqma “íráqô-qtataare” téta yúyánápi tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama pááq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamáárîq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqti yikái-yátáákó yabititata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááqá urááe. ²⁵ yaímma-wayukama miráitata Áánûqtuni árain-aimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwîqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwîqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwîqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. árainma waíno.

²⁶ otaa-qtátáárîq oqtábábóana Áánûqtu iyuwáitata yenamáárîq kéweta yetúnapo yigae-yátááqá mamá pááq urááe. miráitataa aaragógárâq aaraukâq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimórâq umá waamá aaraukâq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo kâqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbâqá iraráá karáiyee. yigae-yátááqá kâqowa-kâqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa pááq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtórâawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápké waqmá kéitaae. kebó-yátáárîqo kéomma kéqoke-kâqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátâ-aaimma arááqayan-aaimma táí-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqá í-ááímmá komarummá í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá ³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba íyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate. ³¹ áá íma itái-wáyúkâá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá íyimikaae. ³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákâq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápêqa waíyee.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta warái-yátááqtabá kéyikaiye.

2

Áánûqtuni yainái-yátááqá kanaa kéiyee.

¹ ketí aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá mórai q kée

miráuma enamáárrîq yawááq kéone. ² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátáárrîq o-káyúkamá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéiyé. ³ ááqibo ketí aanábô, óq-wayukama yaináánaiq umá mórai q umá emá enamáárrîq kéyainaane. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánápímmá kéteno? ⁴ aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwaí-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápímmá pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaarâq úniye. ⁵ enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágitaa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yaináí-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákárâq yaináí-í-yátáákárâq pááq ínaama ení yaináí-yátááqá íbêqa anókariq kéone. ⁶ máqte-kayukama aókâq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápêqa yimíniye. ⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwîqa uí-yátáákárâq paá matúq-matuq umá máí-yataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá máí-yataaqa Áánûqtu yimíniye. ⁸ yaímma-wayukama yenamáárrîq yetábá yúyánámmá itéta kateko-ámmá íbâq kéyuwaapoata yemmá Áánûqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. ⁹ máqte-kayukama waátâ-yataariq uráiyanaama áqnaábaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yíkarâq mayánoe. ¹⁰ ááqibo máqtemma arupú-amma waráiyanaama áqnaábaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwîqa anómma uí-yátáákárâq kaayoné-yátáákárâq Áánûqtu yimíniye. ¹¹ máqte-kayukama Áánûqtu mimoráiq umá yainániye.

¹² Mótetini áamáama Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. áamáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini áamáama Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuiyanaama áamáan-ainapo yainániye. ¹³ áamáan-aimma paá kíteta Áánûqtuma “íráqô-kayukae” téna íkétimanibo áamáan-aimma waráiyanaama Áánûqtun-aurakaq íráqô-kayukama mamá aúqyikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama áamáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo yeqtí yúyánápíké téta yaímma-taoqa Ítíráaeo-wayukati áamáan-aimma wakááe. miráitata yenamáárrîq yeqtí áamáan-aikaq mááe. ¹⁵ Ítíráaeo-wayukati áamáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi aúba-wannaaraa agamá kémaraiye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémaraitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaarâq kéumayikaiye. ¹⁶ Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokâq kêtunama miráuma maami-túpáámá Áánûqtu Ítu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpâq-yááímmá mamá yainániye.

Ítíráaeo-wayukaraq áamáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítíráaeo-naqune té kétima-timene. Ítíráaeo-wayukati áamáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítíráaeo-nakoma máiyé. emá Áánûqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokâq kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá ítaraane. áamáan-aimma yoráuma ítaraanaboa arupú-amma ítaraane. ¹⁹ yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbâq máa-kayukati ókáán umá máema ²⁰ áá íma ítaraa-kayukagaraq iyápógaraq yeqtí yirááti-naqa máema áamáan-aipi mútûq itaí-yátáákárâq árain-aikaraq ítama arútarema ²¹ waayúkama kéyiraatenamanibo nóraq itááq irááténnaiq umá enamáárrîqa ímira-keono? emá “moyámmá ímáýáaro” abarokâq kétémanibo emá moyámmá kémaiyaane. ²² emá “aaraukáqá íyataaero” abarokâq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ áamáan-aiqtaba enaúma mamá kéuyonamanibo Áánûqtuni áamáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítíráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigo-qtataaqa kéopoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánûqtuni áwîqa yamá akáyáámmá kétée.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma kará ínomanibo ámáan-aimma yúma íkáratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo ámáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu káyimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawáaq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini ámáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwaraae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáan-áímmá kéwaraae. ²⁸ náawaq árainmma Ítiráaeo-naquramma máiyô? náawaq aúma káratai-naqa árainmma máiyô? Ítiráaeo-naqa paá amegaarác-áúmá íma máiyê. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánuqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo ámáan-aikake íma páaq kéiyê. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwîqa maa-márábí-káyúkátí yúrakaq anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwîqa anómma wáiyê.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaímma íma yawáaq-íniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátáaqá kanaarárábíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaarác wáiyê. Áánûqtuma wení watáama Ítiráaeo-wayukama áqnáabaq iyáápi yímikaitata abarokác Áánûqtun-aaímma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimóráíq umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma itáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá

kateko umá yiráátiniye.

emmá yaináíyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátáaqô abarokác kéinana Áánûqtuni kateko-yátáaqá tiráa tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááríq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma timíníqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáa kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaarác yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokác íniye. abarokác ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tínô? yaímma-wayukama yúyánápí mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátááríq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa páaq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawáaq umá wániye.

árainmma móra-nakoma kateko-náqá íma máiyê.

⁹ ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni ako-qnáábi máqtemma móraiq umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye: “árainmma móra-nakoma katekó-náqá íma máiyê.

¹¹ kímora áá ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtuba abáa-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátáaqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéiyê.

árainmma kímora-naqa íma máiyê.

¹³ yeráwáqtí yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máíkáa kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-áímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá iraaabayaakóní waátâikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma ikaa-áímmá ógiqma wáiyê.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtábá oyaaq kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-ámmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqibo ketáa kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáapáqá máqe-uraae. miraráa umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yaináí-yátáapí máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq imanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáaí kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakítana Áánûqtuni kateko-yátáaqá abarokáq uráiyé. maami-kátékó-yátáaqá miráuma wáiyé. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáaré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátáaqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tiráae. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráapoata mimórá-yáináí-wátáámá tiráae. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráapoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtórárîq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káríqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánûqtuni íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ániibo Ítuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkarq katekoîq ínôqtabama Áánûqtu yiráatiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táígoma íyimikaimibo ²⁶ íbêqa waayúkarq katekoîq ínôqtabama kényiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátáaqá paá íniye. arummá amí-nayaba kateko-yátáaqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánnoe. ²⁹ Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máiyó? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máiyó? owé. máiyé. ³⁰ Áánûqtu wenamáa mimóráe. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoîq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoîq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétiyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboaqta ámáan-aimma ketáaí kúmiq-yataaqa kényiraateqta waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-naré” tiráiyé.

¹ miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátáaqtabá kateko-náqá íma aúrákaraiipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména aúyánapí itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráiyé.” téna kétiye. ⁴ móra-nakoma wení mayáíráqtabá ápêqa matáibo íma paá amikaiye. ⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayáírákéqtabámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáaqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaraiye. mirá kéumayikaiye. ⁶ minnáyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráine. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayáíyábámá íbáqyuwena ôriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráine: ⁷ “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátáaqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtukaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawíkágutaitata yimuqá ôriq umá kémaraae.

⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq umá kémaraiye!”

Tébiti mirá téna ibí tiráine. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káaraa-kayukabimma yenamáa yeráwápínáq wáiyó? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye tiráunaiq umá-taa ketáá kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maami-kátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana matáiyé. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráa-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkéta kateko-yátááqá kanaaraq mayánéta wenáráaqa aúkáae. ¹² mimóráíq umá yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karáí-ááímmá wáqe-uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá mórai q umá yabíkáiipoata yeqtibó máiyé.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqábábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaraq mayétama ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq páaq ínana ketáái yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyamma mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama ima kanaaraq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáiyé. miráipoana Áabaraan-araabitiraq mi yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni íraqô-qtataapike kanaaraq paá yímiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtuqtaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq taígani-kayukati yiboámá káurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqábábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máiyé. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq urái-qtataaqtaba tiráimma páaq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni íraqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma páaq owáníq kéiyé. min-íraqó-qtátááqábá awé únnataama arummá aména anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá páaq uráiyé. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani páaq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáínakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq mórai q uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auráníqtaba yáqto-qma akoqnáá uráiyé. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráiyé. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógiqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiye” tiráiyé. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá akoqnáá uráimma kanaaraq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqnápó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-kátáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamá weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukaípíke itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keqtááyábágáráqábá itáiyé.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítumma ikámôwana pukáiyie. ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma ítáiq-itaiq umá yabíqma kateko umá máunanataa kaayoné-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoq tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráiyie. mipí ketáái ítáiq-itaiq umá yabi-i-yátáákáráq máeqtaa timuqá kémaraunatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaraunatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akaí-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táiq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akaí-yátááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáiyie. ⁶ mi kenamááríq tíwáqnaa í-yátááqtabátáá kanaarácq íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukáitupaama pááq uráiyie. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa ôriq umá kéyáiyie. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínena puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínena keqtááyátábá pukáiyie. keqtááyábá Áánûqtuni akaí-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoîq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwaínaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá mánunatae. katekoîq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáá tiwirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqto íníqtababoana oyaaq-yátáápí kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtíkaraiqtae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-márábi mamé uráitana maami-kúmiq-yátáápké puí-yátááqá mamá pááq uráiyie. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráiyie. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráipoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqeuraiye. ááqibo mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqeuraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáíkaiye. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké Móteti kanaarácq ítáimma máqte-kayukama puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-urae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraakayukagaraq máqtemma puí-yátáákóni akoqnáábi máqe-urae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyie.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqe-uraiye. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa tímítaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraíne. Áátaani kúmiq-yataaqtababoata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqto wemamáakoni íráqô-qtataanapo uyátá-maqma mirá-uraiye. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímîqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yainái-kánááráqá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yímî-qtataaqa taígani-kúmiq-yataakon anaaéma yainái-kánááráqá yawááq-i-yataaqa íma wániye. ¹⁷ áraíne. móra-nakoma

kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiyee. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá timínaqtaa kateko-yátáákáráq timínaqtaa mayéq-taama mi-káyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátíkaraiqtaboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá mái-yataaqa keyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. móraiq umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyee. ²¹ mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé iráimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé iráitana matúq-matuq umá mái-yataaqaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kėtiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtoqaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtaba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoni akoqnáábinaq tikáíniq umátaa ketáá mánuno? ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitaunatae. ketáá nommá pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nommá peránátae. ⁴ miráuma nommá peréqtaa waayúka utái-máiqnóbáq maranóbáq peréqtaa wení puí-yátááqá miráráá onanataá miráuma tirupí yaímma móraibi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukaípíke wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa móraiq umá aúgemma máiyataaqa ketáá mayánátae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá móraiq éqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae. ⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááímmá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááímmá yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma máunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábíke paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káríqtogaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa ⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáípíke itó-uraimma ókaraq ípuiniye. puí-yátáákóní akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáiyee. ¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá mái-yataaqa Áánûqtukaq kúmiq-yataapíke nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataaqaq pukáíniq umá kúmiq-yataapíke nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóní akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátáákóqtábámá keráwáqí tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáípíke itó-onikaa umá nôrabi íya-qtataaqa Áánûqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááríq oí-yátááqtabá keráwáqá máqtemma kenamááríq Áánûqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánûqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánûqtu wenamáakoni íráqô-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóní akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abô Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. ¹⁶ árainma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq “wenanaae kéwaraunatae” téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáakó kėtiwiraiye. aammá itai-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kėtiwiraiye. ¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma itareta yirummá amîqtuketa kéwaraae. minnýyaba Áánûqtukaq kemá “tíkáiye” kétune. ¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáyikaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayaráae. ¹⁹ waayúkati yúyánammá kéwareq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoîq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtabá ítaraae. ²¹ aanibo mi-qtátáarîq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiye. íráqô-qtataaqa mipíké matáánô? mi-qtátáákómá aqtórarîq ínata puínoe. ²² áaqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánûqtuni kaqtó-wayukama máae. minnágón anónnáma keráwáqtí máiyataaqa Áánûqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá máiyataaqa wániye. ²³ kúmiq-yataakoni anónnáma timínîmma puí-yátáaré. áaqibo Áánûqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá máiyataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáiyé.

7

aaraukátí watáae.

¹ ketúnabaro, ámáan-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténáaq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámáan-aimma waráinoe. ² ámáan-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. áaqibo puínanama aaragómá ámáan-aikake awaikóni anaae waráiyábá téna paá umákaniye. ³ mirá-uraiye. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-ínnímí mániye. áaqibo awaikómá puínanama ámáan-aiko paá umákaniye kėtiye. puínanama káqon-naqa kanaarâq mayániye. ⁴ ketúnabaro, keráwáqtabámá miráumaraa wáiyé. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámáan-aimma keráwáqtabá pukuráiyé. íbêqa keráwáqá ámáan-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaarâq mayáyanama minnáqá pukáipike itó-uraimma wennámá máae.

wennámá ketáá máunaboaqtaa Áánûqtukaq kátobaunatae. ⁵ ketúgoni akaí-yátáaqá waréqtaama ámáan-aiqtababoana ketáái kebó-yátáákómá páaq uráiyé. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátáaqá mamá páaq uráiyé. ⁶ áaqibo áqnáabaqa ámáan-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbêqa ketáámá ámáan-aipike ayúqtíkaraiqtae. naayón-ámáan-áimmá agamatán-ámáan-áikáqá íma kaqtó kéunataa-manibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnýyaba nóinae tenúnataabiyo? ámáan-aimma táiyataaqa wáiyó? aaqáo. áaqibo ámáan-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íanonune. ámáan-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá ega-áiyábá íma itánúne. ⁸ áaqibo maami-kátáámá kéitaunanama ega-í-yátáaqá túyánánóbáq yabékaiye. ámáan-aimmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma páaq kéiye. ⁹ ámáan-aimma íma ítarau-naraq kemá paá máune. áaqibo ámáa-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq páaq éna tiráátiraitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámáan-aipike máiyataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóni aammá mamá páaq uráiyé. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámáan-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matíkaraiye.

¹² ámáan-aimma mi-kátáámá ámáan-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tíkamitarraq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakoni áaikoma tíkamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakon áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwî-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámáan-aipike mamá puí-yátááqá páaq ínéna kéiyé. miráitana kúmiq-yataakon áaimma abarokáq kétiraatimma anómma táwî-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááimma wáiyé.

¹⁴ ítáaro. ámáan-aimma Áánûqtunopake aágotabae. áaqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakon áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tíkáina-yataariq ónááqá íma mirá kéunamanibo ímo tíkái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátáárîq únna-waigon áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtaba kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. ¹⁷ miráimanibo maami ítíkái-qtataaqá kenamáa ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyé. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqá kepí íma wáiyé. íráqô-qtataariq íyábá kétékaimanibo íma kanaarác mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqá tíkáiniq ónáae túnna-yataaqá ímira-keunamanibo táigo-qtataaqá ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqá paá mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqá ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqá paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmí wáina mirá kéiyé.

²¹ miraráa umá wáiyé. íráqô-qtataakoma tíkáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekác wáiyé. ²² ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kétékaiye. ²³⁻²⁴ Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápí wáitana kétékaimanibo ketúgoni kágon-aaimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiqa kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtó-naqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíóq kéiyé. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápí tiwíqme kéuwimanibo náawa maamin-áái-q-yátáápiké tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánûqtukaq “tíkáiyé” kétune Ítu Káríqtoma ketáái uyátarai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyé. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaarác miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timínîqtaae.

¹ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawáaq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápí tiwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyíkaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyíkaraiye. ³ kúmiq-yataaqá ketáái túnobaqa Áánûqtu yawáaq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtááráá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna timákaraiye. naayón-ámáan-áikó kanaarác ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyé. waayúkati áaimma aqnúnîq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtaa wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráa umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akái-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. áaqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ tógoma ákáinaiq umá túyanámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá páaq íniye. áaqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógárác páaq íyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyanámmá kéwaraitana

Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máíye. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápí paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képuitana Aágoma keráwápí paá máí-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápí mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá máí-yataaqa timíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma waráí-yátááqá íma wáíye. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuyomanibo Áánapo ketúgon áaimma waráí-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miraráá umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máíye. Áánûqtun Aágogaraqa wenáanimaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaqa káutikaitaqtae ááyeqtae: “apáo, ketiboó!” téqtae kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenaráabititaa máunaboanatae wemá waaroqá timátikainaqtae wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtae mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabí Ítuni aú-aiqa uráí-qtataaqa yaímma mayéqtae Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tiqtabaqtae íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa ke-qtáábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa páaq ínipoana ketáái tú-tíqa mikáq páaqya-qtataakaa umáginiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigae íkéetamanibo Áánûqtu yawáaq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumínîqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa páaq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáá kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagikaráq yumá aaragómá iyápó akánéna inikáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnábaq-yataaqa tímikaitaqtae karagiqyá kéyeqtae awé kéunatae. Áánûqtu wenaráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqtae ketáaráq mútûq páaq umá ánataniye. ²⁴ kuminîqtatabatae kéiteqtae íráqô-qtataaqtaba awétáá uráunaboaqtae ketáámá atóbaraunatae. awé únnaí-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé uráí-qtataaqa yayamá itanawáq kanaaráq aónaniyo? máqte-kayukama kanaaráq íanonoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabatae awé kéonanatae kumínîqtaba kéiteqtae paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúnîq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtae. nunamummá-tí-yátááqá kanaaráq íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabatae nunamupí ítama káonatikaitaqtae. áyaqa kétémenatae keqtááyábá ayaqtáá-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni aúyánámmá kéitaiye. Áánûqtuni aúyánákáq máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbáq

máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq itana yíwíkainabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnaábaq yiwaaómá mániye. ³⁰ miráitana mikáyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yiwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúqyíkена wení tágama-yataaqa yeréwáqtê yáíkaa uráiyе.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Ítu Káríqtopi wáiyе.

³¹ mi-qtátááqtábá kéiteta ókaraq nóine kanaarác tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápác Áánûqtu máena tíwâqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaarác máno? ³² wenamááríq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo ke-qtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímínîqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yiwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamááríq tiráiyе: “yigae-yátááqá íma wáiyе.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móranakoma yemmá kanaarác yawáaq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataaqa atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máiyе. mibác wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaarác yáíkaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqa tí-yátááqá ááiqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaarác íma yáíkaaq umátikaniqtae. ³⁶ miráuma agamatán-áipi téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá

ketáái puí-yátááqá waaqókác kéiyе.

tipi-típi ikámónikaa umá

ketáá mórai qéumatikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike máqtemma ketáámá íma kanaarác maqtuwániye. puí-yátáárábi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábiké anónarabi íbêqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapác-yátáárábi aménáápác-yátáárábi tarôq uráiq-qtataarabi Áánûqtuni akaí-yátáákarác ketáágárác yenákátí aúkáapimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaarác yainániye. maami akaí-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqac tímikaiqtae.

9

Póro Ítiráaeo-wayukama áyámma umáyíkaraiye.

¹ watáama túnnama áraíne. kemá Ítu Káríqtonaboaq yaqaroqtamá kaaqaarí-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaitaq kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáiyе. anómma tú-tíqa kéiyе. ketí Ítiráaeo-wayukayaba túyánákómá netuq kéiyе. ³ aammá wáinaqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waéqma miráinaqa ketí tîbâqawaama yíwâqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe. ⁴ yemmá Áánûqtu yiwíkai-kayukama wenáanimaqa aúqyíkена wení táqama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqtê téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekác nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie. Ítu Káríqto mimórá-ánnábiké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máiyе. matúq-matuq umá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. miráuma paá waíno!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ mórai q umá Áabaran-annabike máqtemma

Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwîkaraq mánoe.” téna timá ámikaiye. ⁸ paá marákárainaiyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arainaiyaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima áanikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma timá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáraq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraimi áanikoma máqe-uraiye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyáq-iyápóbíké wetábá ákáiimma móra awíkaiye. mayáiyábá íawikaibo paá wetábá ákáiimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáekoma anaaékoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaaékaq min-iyápórátámá máqyíkaraiye. yenákamá táí-yataarabi íraqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá ááyariye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áípi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnataabiyo? Áánûqtu wení yaináí-yátááqá kae káaeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráiyé. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqtabá íma wáimanibo Áánûqtuni akai-yátááqtabáe. ¹⁷ agamatán-áípi Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwîqa máqte-marabaq itaígáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataagaraq áyaqa tímikaiqtaae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtábámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akai-yátááqtabá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ áaqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaarác waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umarái-waigoma mirá téna íkétiyé: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétiyé. ²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íraqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma móraiq umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráiyé. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéiyé. miráinata máqte-kayukama wení akoqnáama aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé kéiyé. nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaipoana awé kéiyé. keqtááyábá wení áyaqa tiráátiraitana íraqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááraq atítaiye. áyaqa yiráátikayukama wení tágama-yataaqa matáá-yuma yokaa umáyíkaraiye. ²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraiibo Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye:

“móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne.

²⁶ mi-márúpác timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibác íbêqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yerawáqtábámá mirá tínóe.”

téna Otía-aubabi kétiye. ²⁷ Áítáíya naayóbáqá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráiyé: “Ítiráaeo-wayukama paá taíganimma miráuma nópíké-gébáráá uráamanibo yerawápíkémá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma

paátákaáá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáíya tiráíye. ²⁹ minnáyataba naayóbáqá Áítáíya mirá téna tiráíne: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana máí-yataama Tótômabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá páaq ónúntae.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráíne.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónaraae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámáan-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámáan-aimma íma kanaarác kateko-ámmá íaonaraae. ³² nôraq itatác yauwékáao? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákácq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-ianama kateko-ákácq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítuqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áípi aukákáan-oqtaba kétiye: “aónaaro! Tááíoni-marupaq aukaí-óqtámá makáune. maamin-ótákácq yítuqa yurákáa-manibo wemmá itáíq-itaiq inná-nakoma ítama táíq íniye.” mirá téna agamatán-áípi kétiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákácq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama ôriq umá kétékitaq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune. ² kemá yeráwáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yeráwáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyíkaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááríq awíqma waranáta uráae. miráitata yeráwáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápáqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq íréna ámáan-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááríq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Mótetí agatáíye: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá máí-yataaqá mipíké kémaiyaie.” mirá téna agatáíye. ⁶ ááqibo itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqnapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo ‘Ítu Káríqtoma Áánûqtuni márû-pake náawaq kanaarácq umawíqme kumíníyô? ⁷ aménáápácq puí-márúpácq náawaq kanaarácq kuména Ítu Káríqtoma múte yawíníyô?’ ” mirá té maami-négí-náágí-wátáámá túyánápi íma waíno. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqókácq máena enóyaukakaraq enarupi wáíye.” mikátáámá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokácq kétunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káríqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá amínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaniye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaitaetae. ketáái itáíq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye: “náawabi wekácq arummá amína-waigoma mamá táíq umáketa agaerácq íma mayakánoe.” téna kétiye. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáíye. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama mórai q kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórá uyátárai-nakoma máena máqtemma wekácq nunamupí wanáwíqa yáíyanama wení íráqô-qtataakoma yimíniye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwíqa

áayaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áípi kétiye.

¹⁴ áaqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaaraq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokáq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokáq timá-yimino? agamatán-áípi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé keyewanaboana yítaiuq-aagoma abô íraqôniq kéiyel!” téna agamatán-áípi mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbáqá mirá téna: “uyátaráana-nako, nôraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokáq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine. ¹⁷ miráuma mi-kátáábíké kéiteta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyel. Ítu Káríqtoqtaba abarokáq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyel.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwáqá íma ítaraao? ítaraae. áraine. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áíko kétiye: “yeráwáqti yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwáqti watáagoma kótámaqma maragóni aqtóráq uráiyel.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamáárîq áqnaabariq umá yauwéqma tiráine: “óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmma ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tíyámma ínoe.”

téna Móteti min-áíkaq tiráine. ²⁰ Áítáíya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine: “kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamáárîq yiráátiraune.”

téna Áítáíya tiráine. ²¹ áaqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtaaq-yupaa yetôpaq tiyáámma arúqtukaune.” téna Áítáíya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa keyimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyô? aaqáo ímiye. kemá kenamáárîq Ítiráaeo-wayukabike Béqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. ² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine: ³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tíkamineta kéoe.” Iráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwaúnata paá mááe. kaaqaari-máníókákáq wénáwîqa Béoma wekákáq yiraayutáúmá íma atéta nunamummá ítaraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa mimóráiq kéiyel. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq ínáyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yáayaiqtaba aíbôriq urááe. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“yirukáráq yúyánákáráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye.

paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaaráq ítama kárutaae.”

téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye: “anón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero.

kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro.

yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.”

téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyana paaqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama íyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááímmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake iráiyé. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama paaqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yímikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyana Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkararaq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémaraune.

¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miraráá umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnáabaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóní ánûqo Áánûqtukaq améq oweqa mútûq-yagoma amagaráq wennámiye. ¹⁷ ítáaro. uqmatán-óríbétí-yágóní amamá ayáátuweta káqomma abáaq-óríbétí-yágóní amamá ayáama arúbamakaae. awaaméq-áímmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abáaqá óríbêti-yaraa umá mááe. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamô ayáátuwaa-kayukama paaqyan-awiqa íyíméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánûkoma íyaqtokaibo ánûkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ áaqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtáá tiwiránîqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma ítáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítiráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyé. túyánámmá ítamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? ²² mikáq Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéena immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá ámê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. áaqibo yirummá íma ámê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyé. áaqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma ámê-kayukama paá kéiyana keráwáqtábágaráq wemá áwáábíqa kániye. ²³ áaqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá ámê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáammá wení kaayoné-yátáaqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéena keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yauwéqména áaikaqa oyaaq umá Áánûqtuma kanaaráq aráapaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yímikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpáq-aráin-áímmá timá-timenune. minnâ Ítiráaeo-wayukama yaímma Áánûqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánœ. mi-kánaámá mamé kéowana Yéqtaaeo-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítiráaeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáa itái-yátááqá ítaraunatae” téq tíyábámá ókaraq mirá ítigaae. ²⁶ máqtemma Ítiráaeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táigoniq uráiya-qtataaqa Ítiráaeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”

téna agamatán-áípi kétiye. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama tíwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae.

miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnaabaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-

kayukama wení íraqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráaeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matáae.

³¹ mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráaeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe.

³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámán-aimma arátaa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq wemá móraiq umá yawáaq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íraqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itái-yátááqá mórama aráati-nakoma ítima-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itái-yátááqá yiráati-nakoma waqmá ítaraaimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áípi kétiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaraq ítaraao? náayuwaq kanaaraq aráatino?

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráiyó?”

téna kétiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáanapo tarôq uráiyie. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá máae. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáa ketúma Áánûqtukaq aménatae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqtí túma aiqta-táuráa umá wekák améro. keráwáqtí túma Áánûqtukaq aiqta-táuráa umá amíyábá wáiyie. karáwáqtí túyánámmá túgoni akai-yátááqá paá améro. keráwáqá weqtábá kanamááriq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekák paá améro. ánibo wemá keráwáqá miráumatikena wemá keráwáqtábá mirá téna tíniye: “minnâ íraqône.” téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtaa wekák mirá-onatae. minnáma keráwáqtí arai-monoq-yataare. ² káqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa íinomanibo Áánûqtu keráwáqtí túyánámmá waeráino. keráwáqtí táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aúráaro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaaraq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íraqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémarai-qtataaqtabagaraq mútûq páaq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi

itaí-yátááqtábámá kímora-amma wenamáa wáimma minnâ Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwáqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwáqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwáqti yáqtorai-yataaqa móra-mora tímímma minnýaba ítama arútáaro. ⁴ ítáaro. mimórá-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáíye. ⁵ mimóráíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegáráq-kegaraqtaa Ítu Káríqtogaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkátí yúrakaq Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ániibo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinana minnýaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátíno. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. káqomma anó-nakoma náapaakaraq máena wemá akoqnáa umá mayaímá mayaíno. óq-nakoma waayúkarag kaayoné-yátááqá yímikenama minnýaba amuqá maraíno.

⁹ ítáaro. keráwáqti tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátâyataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáa oro. ¹⁰ tirukaké káqowa-kaqowaqtabataa keráwáqá tikaíno. Ítu Káríqto uráiniq umá keráwáqá tirummá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwáqti káqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. ke-qtíbbâqawaayuyabama uyátá-maqma anóniq umá túyánámmá itéraq timuqá maqyíkáaro. ¹¹ keráwáqti mayaiyábámá akoqnáa umá maiyéraq piruq nááruq íma oro. akaí-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá améro. ¹² keráwáqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá máráaro. awéké kuí-yátááqtábámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwáqá abáa íyaqa keráwáqti oótamma yeráwáqtê yainéra namuq-wáyúkámá keráwáqti oqtamá íyikaaro! ¹⁴ náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawáaq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqôniq umáyikaa.” téraq tero. ¹⁵ yimuqá maraíya-yutema yagaroqtamá timuqá máráaro. ibiqá yaráiya-yutema yagaroqtamá ibiqá yaráaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórá-ááímmá yíméro. kaayoné umá yíméro. keráwáqti túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táíq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqôniq í-yátááqtábá túyánákáq máráaro. ¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayoné-yátáápí wenáú-kenaun umá maqma aónaaro. ¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáígóní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“anónnáma yawéqma yiménúne uyátárai-nakoma kétiye.”

téna agamatá-kánnáábí kétiye. ²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tinnaiq oro. minnâ

“ení namuro-nákómá áama kéyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókáq iráama káíq-kaiq inikáa umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataaqnapo táí-aaikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yíkáitata máae. ² náayubi kámáániti

yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamáárrîq yaináí-yátááqá mamá abarokáq ínoe. ³ otaa-qtátáárrîq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq kéyana yemá karáwáqá tikaq káruinoe. ⁴ yemmá Áánûqtuni mayáí-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátáárrîq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáá rake táí-yataariq kanaaráq umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayáí-wáyúkábóata Áánûqtuni áyámma otaa-qtátáárrîq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyámma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aaimma táákitima meyaníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqtí kanaaráq o-máiyáama Áánûqtuni mayáimá kémaiyaee. ⁷ keráwáqtí aqtábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyaníq oro. waabáq-táákítígáraq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káruyoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaaé kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábáama éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraee. ⁹ ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukáqá íma mamá yataiyo. awekémá íkuyuwu. moyámma íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áimmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáíye. minná: “enamáárrîq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáíye. ¹⁰ náayubi arummá ámî-nakoma otaammá móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áíkáráq ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

¹¹ nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókáq kéíye. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáq awaararíq kéíye. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiránî-kanaagoma aaqá íraqma tágainikaa umá waaqókáríq kéíye. kumayuq-yátáápíké-qtátáárrîq únna-yataaqa yuwánátae. ánibo akoqnáá umá tirukákéqtáá íraqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naiyábá kumari-yátááqtábámá námô-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátarai-nakoma Ítu Káríqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáae tíya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áíkutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénaae. miráimanibo káqo-kayukama itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqá íkénaae. ³ kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqá ínai-nakoma páaqyan-awiqa íamamiyo. weqtábá kúmiq-yataariq kéíye ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táíq kéumakaiyo? wení mayáimá akoqnáá umá mayáinanabi kumówínanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamá tíniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáíye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráíq kéíye”

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike wataáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtôpaq kágaye q kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiynana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtôpaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awiqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóní aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaarácq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpác-áímmá timá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máinaakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpácq makáine. ²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkátí yóyaukaq mamá abarokácq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpácq-watáámá máqte-kayukabi túnatataa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtoma wenáainapo Áánûqtukaq wenamá áá ítarai-manikoma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni timáyíkarain-naqa watáa kítitana Tóqtani agatáiyé.

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokarîq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auráiyábá kákai-tana tááyaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nuna-mummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekâq “tíkáiye” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákâq mirá-uraiye. Îtu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoq óq-wayukama kanaarâq minnýaba timá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákâq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokâq uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokâq ínîqtaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáiq-itaiq ínoe. mí-kánááráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqôn-annabi máapoana keráwáqtí túbi íma makáiyé. ⁹ minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aâkaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna tááyaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma kâqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórâ aúqma máero. ¹¹ maarâ téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq áaiq-aimma keráwáqtí aúkáapimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganinaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórâ wáiyé. Póroma kaapaq-yátâq keráwáqtábáwâq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnýaba timuqá kémaraune. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káéatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaarâq tîniye. íbêqa kâqomma taâkaq immá Tépanati wení aara iyápógaraq nommá péqyikaraune. kâqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taâkaq kéune. ¹⁷ miráimanibo Ítuma kemmá íma timátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiraiye. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátíkaraiye. kemá mibâq keráwáqtê máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátâq Ítuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma timá tímikaune. ¹⁸ mí-kátáámá kaapaq-yátâqtábá neginaagí-aimma yaímma kéte. mí-káyúkámá min-áimmá kéte-yuma yemá yawítíkinon-apaq uráin-amma kéwarae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtae mí-kátááyábá kêtunatae. minná “mí-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kêtunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnááyábá maarâ kétéiyé:

“kemá itái-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune.

minnámo itai-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-ítái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq ító-uma máeta téta “íbêq-kanaama itai-wáyúkámá maa-márábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itai-yátáaqá káonaunanataama waayúkati itai-yátáákómá paátataakaa kéíye. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itai-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaaráq mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itai-yátáákáké keqtáa atóbamatikarenataa amuqâ kémaraíye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáiq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-watáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnatataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagí-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itai-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítiráaeo-wayukama awaaméq-yátáaqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáíye.”

téqtaa kétunatae. min-áíkómá káqomma íma Ítiráaeo-wayukabimma neginaagí-aikaa kéitana Ítiráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yáayaraimma yemá Ítiráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káríqtoma Áánûqtuni akoqnáagaraq itai-yátáákóní awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagí-aine” téta kétémanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraíye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánáaráqá keráwáqá nôi-mayaiyaq mayáinô? paá arekáq umá-yuma keráwápkémmá waayúkati yúrakaaq itai-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekáq umá-yuma keráwápkémmá keráwáqtí keqti-boní akoqnáama matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábíkémmá mamá paá-wayukama matáíye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itai-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátáaqá yímikaiye. mi-káyúkámá yeqtí akoqnáama íma wái-yuma Áánûqtuma mamá kéyimena mi-káyúkámá náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáa-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkáapikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráíye. minná Áánûqtun-aurakaq waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itai-yátáaqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááímmá tínoe. ³⁰ aúgetuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwaráímmá Áánûqtuma keqtáa tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáa Ítuma tímikaiqtaae. túyánákáráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqðniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtuqtaba aokarîq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minnáyababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“waayúkma yemá akoqnáa-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáa umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.”
téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq iráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátikaraiqtabataa arupú umá timá tímikaune. watáama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánáaráqá kemá

keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaíyábá ítíkaraimanibo paá Ìtu Káríqtoma keqtááyábá pukáíqtaba ítaraune. paá minnýyaba wenamá kemá túyánámmá itaíyábá tíkaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama tágaa-wataanapo keráwáqá yabiténáaq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráátimma minná arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáiq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáiq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.

⁶ itaí-yátáákómmá itáiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itaí-yátááqtábá téite oníkáá umá íma móraiq kéiyee. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itaí-yátáákóráá umá móraiq íkeiyee. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itaí-yátááqtábátáá túnna minná Áánûqtunopakene. itaí-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-márámá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáíkaa íyábá tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama ááiq-i-wayukama Ìtuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tirááe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wááe.

waayúkati yúyánápímmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáiyee.

maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáanapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wái-qtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ ítáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamá wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtaaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaarác itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtaaa óq-wayukama keyiraatunatae. Aokaq-Áágóní watáabi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokác kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagí-yataakaa kéiyee. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaarác ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáanapo ketáámá kanaarác ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaarác yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaarác yainánoe. ¹⁶ minnýyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kanaarác uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ìtu Káríqtoma wenamáárîq wenaúyánámmá ketáámá káonau-nataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaarác káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá watáama iyápóraa umá timá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ìtu Káríq-

toqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq timá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyaporaá uráamma²⁻³ keráwáqtí aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamáama naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápikémmá íbêkaraq waayúkaariqti wataama keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráá umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq “kamáama naawai-kánáámá íaukaae” téq kétune. keráwáqá keiyáá unítíq ááiq-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmna kéumayikeq kéowana keráwáqtí tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqtí táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráá kéoe.⁴ keráwápikémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá álkuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máíyo? náawaq Póroma máíyo? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái wataánaipo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq íyábá keráwáqá tíwáqnaa kéíye. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómna káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómna káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémná móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá ké-mayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-márámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemmá íráqôniq umátíkaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráune. mikákémmá káqo-wama mitáyama kéíye. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáa-uraiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama íétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarôq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaímma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaímma-yuma iyáátámna ayúqma urááe. yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqô-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaímma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yauwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqô-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginíye. wemá wenamááríq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubanimanibo íráqô-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq ítaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokaríq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaímma keráwápikémmá túyánápímmá téq “kemá maa-márágóní áaimma áá ítarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitao? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá

Áánûqtukaq kémarreraq wenôpake itai-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-márábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagí-wayukae” téta timá tíkáaro. ¹⁹ áraimma maa-márábí-káyúkátí itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagí-yataare. wení wataáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-ítái-yátáákómá maa-márábí-káyúkábíké kényimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátárai-nakoma aónaimma maa-márábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”

téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtaba ommá áqa kétémiye. ²² kemá Póroma Aapórogaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa iyábámá Áánûqtuma keqtaámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa iyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq keráwáqtí minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqtí minnáe. ²³ ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapórogaraq kegáráqtábá túyánámmá ítátimékaratama min-náyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráin-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá timátíkaraikarataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi timámîniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqtí túyánápímmá óq-wayukati yúyánápíkaráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágôniq kéiyó? kemá kenámááríq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemmá kényainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa íyainaaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikaí-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama timá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtábá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtôpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awíqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ itáaro. keráwáqtí máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nôraq itaráq keráwáqtí túma mamé kéuyo?

⁸ keráwáqá tirun-íyápóyábá aáwaqa mataápoaq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaqa mataúnatae” téraq kéteo? keráwáqtí táaikoma Aapórote kerátátí táaikoraa íkeibo keráwáqtí táaikoma taíbaq oótakaq yabíkáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo áraimma mi-kánáaráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágáráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa keqtaámá náayubi Áánûqtuni timátíkarai-kayukataama yeqtí yinaaépaq aqtóráqtáá kényunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yiwíqmeta uréire uwáeta páaqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miráráá umá máunatae. miráráá umá waabá-káyúkátí yúrikaq keqtaá tíkamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqtí túma mamé uí-áímmá kétéwatama keqtaáyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagí-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo

ketáámá aqnúnîq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitaa? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábáuráqá ketáái aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márûqa íwáitataboata waayúkama keqtáámá iyákáá umá yítaiuqyama tíkama wáráawaqtaa naaóq-naaoq uréire kéunatae. ¹² miráuma ketáámá mayaímá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírákémhá ketáámá aáwaqa meyanîq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtáá timá táiq kéumatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íráqôniq kéumayikaunatae. yemá keqtáámá tú-tiqa kétémeawaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtááyábá táí-aimma kétéma-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áinápó yemmá yauwéqma kétéma-yikaunatae. yeqtí yáaikoma ketááráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámûraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketááráqá mirán-ááímmá tarôq kéumatikaawaqtae.

¹⁴ ketí tíkáin-iyapo-annao, maamin-ábámá kemá kágayaunama keráwáqá tigaaeraq matikáikónîq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tíwáqnaa ígónîq umá kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqtí tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítu Káríqtoqaq itáiq-itaiq iyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tiyábá timá tíkaraipoaq keráwáqtí keqtiboráá-náqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétéma-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqá máyáaro.” téq kétéma-tikaune.

¹⁷ keráwáqtôpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikaae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkáapike-nare. ániibo wemá Ítukaq itáiq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tíkáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtôpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ watáama kemá itáunama minná yaímma keráwápíkémhá téq “kemá anó-naqune” téq keqtí túyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtábámá “yauwéqma íyaq wíniye” téraq túyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqmá yimónanune. áraimma yemá Áánûqtuni akoqnááma matáá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánûqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtôpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqtí táí-aaipeke waeréraq kaayonéwaq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímêmma keráwáqtí aúkáapimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tirááe. mi-kúmíq-yátáákómá itáiq-itaiq íkéo-kayukati kúmikoma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uraiye. keráwápíkémhá móra-nakoma wen-aboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqtí aúkáapimma pááq kéitaa náaraq umá keráwáqá itái-yátááqtábámá túma mamé uí-áimma tínô? keráwáqtí tirummá innayaba tigaaeyábá awáutuweraq máero. keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmíq-náqá waqmá paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtikaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áíkuyoro. ániibo kemá túyánánápógáráq nunamunápógáráq keráwáqté yagaroqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáabi áíkuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráaro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puínanama anaaékaqa Ítuma wení kumínî-kanaaraqa min-nákóni

arun-íyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraíkáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkена táí-meyamma amíniye.

⁶ ímiye. keráwáqtí túma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwîqa yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táí-goma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táíqómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraíyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqma agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íraqóniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóní áaimma maará kéíye. ketáámá naayón-ááímmá táíqokaraq áyamma í-yátáákáráq paabaq yuwánúnatae. ánibo ketáámá Áánûqtuma aammá íraqòkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá tarôq o-káyúkáyôpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúma nékaq íma máaro. kebó-yátááqá tarôq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá um-maatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íkémaraabo káqo-qtataakaq uyátá-maqma yíkái-qtataakaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miraráá-káyúkámá mirán-ááíkáráq taígani íma mááe. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéíye. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma tarôq kéobo yeqtôpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá tarôq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataakaq yúyánámmá maréta taígani wááeni-nomma kéneta aíbôqnaaboq kéetabi óq-wayukaraq táí-aimma yimínéta miráiya-kayukatema aáwaqa paá inaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áikutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéíyaqtaama ketáámá yemmá yímáamma yiméqtaa akoqnáa umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-tái-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paabaq matuwéraq keráwáqtôpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ánibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikaínaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéíya-kayukayopaq yúbimma íma maráaro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraqa Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyíkareta yainánoe. minnáyabama íyaq itaraao? miráinaq mi pááqyan-otaaqtabama kenamáárîq maqma aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yín-nama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márábi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq itaraao? miráinaq keráwáqá íbèqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nôraq itaráq keráwáqá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainá-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaarâq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkáapikemma kímora mirá-nákómá itái-yátáákáráq íyaq máíyo? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainá-nákókáq awíqme kéomanibo yainá-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tîbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá

enábâqawaama kuyakáinama kanaarâq kémayewa q minnýaba aamá íyaq tinónô? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnýabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tîbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mi-káyúkámá keráwápkémmá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnýaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáiya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yú-goma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgarâq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma timá yíkâa-yugaraq moyá-káyúkágárâq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápkémmá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútíkaraiye. ániibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtogaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútíkaraiipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaarâq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáq-tokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtáárîqa kanaarâq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátíkaraiq-taae. áraíne. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápo íma kéyaqtoraaanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tíyakoqtaba wáitana tíyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tínna-kanaaraqa aáwakogaraq tíyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakáqá maa-márábítáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ániibo ketáái tógoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ániibo wemá keqtirunóbáqtáá kémáíye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena aúgen-auwaraimma ámikaiye. wení akoqnáánapo ketáágárâq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timínîqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóínítí yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-íníkóní aúgote yagaroqtaimma wemá min-íníkótê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa ítaraao? minnýabama Áánûqtuni wannaabi agamatán-áíkómá kétiye: “kaayaq-wáígórátámá mamá mimóráamá auráyóye.” téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtai-wáígómá wení aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááíqóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiyaqataaqa kenamáárîq keráwáqtí túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátáárîq í-ááíkomá keráwáqtí túgoqtaba wáíye. ¹⁹ Áánûqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtáá makáiqtaqtaa ketáámá Aokaq-Áágóní anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqtí túma íma keráwáqtí minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyanîq uráíye. mónekakemma íma meyanîq uráimanibo uyátá-maqma anó-qtataaqnapo meyanîq uráíye. keráwáqá wení naaenápo meyanîq uráíye. miráipoaq keráwáqtí túnapo Áánûqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá itaapoq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánîmma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare kêtune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ániibo aaragógaraq waamô mayánîmma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááímmá amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááímmá amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. móraiq umá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínîmanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógáráqá ánáakogaraq kenákátí túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekaao. miráimanibo kenákámá téka páaqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárai-nakokaq nunaummá téyaae tékama íráqône. mikáké páaqya-kanaabimma nunamummá timá-tuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakao. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákátí túraqa náapaamma mamá yabiyéka aqnúniq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áímmá túnnama kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômanibo Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtáá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aarukárîq íuraa-yugaraq ketoq-nóiniqtábágáráqá maará kêtune. minná aarukárîq íma ínômma íráqômanibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaaq aarukárîq oro. aarukárîqo ínômma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aarukárîq uráa-yuyabama maará kêtune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ áaqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taoqa yeqtiwaikókáq yauwéqmeta kéoe. móraiq umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aarukárîq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápíkén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni watáama ímibo ketí watáae. minná waagómá wemá Ítukaqa itáiq-itaiq i-nákóna ánáakoma Ítukaqa íma itáiq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá wetê mánena kéinanama wemá min-ínímmá maráino. ¹³ móraiq umá aaragómá Ítukaq itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáiq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá wetê mánena kéinanama wemá min-náqá maráino. ¹⁴ miráuma íma itáiq-itaiq i-nákóni ánáakoma itáiq-itaiq in-ínípóana awaikómá Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. móraiq umá aaragó íma itáiq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáiq-itaiq i-nápóana ánáakomma Áánûqtuqtaba aokarîq umá aúkáiye. móraibi yagaroqtamá máiyana keráwáqti iyápógaraq kanaarâq kéiteta Áánûqtuqtaba yemá aokarîq umá kanaarâq auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánûqtuqtaba aokarîq umá íma mánômanibo áraimma mirá kéiyé. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáiq-itaiq íma ínna-waigoma kóinena inaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánûqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáapí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtoq itáiq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtoq itáiq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaraunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae. mi táoqa Áánûqtuma emmá ááyaraimma aokarîq uráánanabiyo? mi táoqa Áánûqtuma emmá aúyaqmakaimma aarukárîq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aama itánéta áikuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo

Îtuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Îtuma wemmá ááyainanama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ¹⁹ yúmo karai-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánûqtun-aama warai-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátarai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnýaba taíbaq-auyanamma íma itaao. ááqibo mórawaigoma emmá paá umákainaama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátarai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráá umá paá umáginiiye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnágoni aménáápáqá íma máiiye. uyátarai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Îtu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaimá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátarai-nakoma keráwáqá meyánîq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ ketíbâqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánûqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máiiyanawaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aarukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátarai-nakonopakemma íma matáune. paá túyánápike tenúnamanibo uyátarai-nakoma wení kaayoné-yátáápike itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitau-nama árain-aine. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtaba-garapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbâqawaaraa-nako, enánáakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániibo enánáakoma ímáinaama mórayabama íma abáá-uwo. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aarukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéiiye. móraiq umá inaarúgómá aarukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiiye. miráimanibo itáaro. aarukárîq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaiyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máraro. ketáá mánuna-kanaama íma ayáqtáá-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tínaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátarai-nakoni aúyánákóni aménáápáq máraro. ³⁰ Áánûqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárabi timuq-yátáárabi keráwáqtí oótamma ³¹ meyánîq kéeq oótamma mayaiyábá íma yaqtóraro. abo maa-marámá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aarukárîq íma urái-waigoma wemá uyátarai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aarukárîq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenánáakokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aarukárîq íma urái-waigoma wemá uyátarai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókaráq wení aágogaraq uyátarai-nakoqtabama aokarîq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aarukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenawaikókaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétune. keráwáqtábá maaráigaae téq kétune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátarai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaínaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápikémmá wenaúyánápiímmá téna “ketáaikoma tíkáin-inaarugokaqa iráqônîq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápiímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáarúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayáino. wemô min-ínáarúmmá

mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ óq-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákáiin-inaarugomma íma mayénama wegárác íráqôniq kéiyé. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákáiin-inaaruma ímayakaimma minnýaba túyánápí kêtune: “mirán-ááikómá itaí-yátáákómá uyátá-maqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikótê yarúma máitana wení puínî-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginíye. ánibo wemá óq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq tuyánámmá kéitaune. min-íníkkómá aaraukárîqa ókaraq íma énama wemá amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápímmá kêtune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

8

¹ íbêqa kemá aáwaqa yaaráa-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amíyábá yauwéqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáiyé.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákkómá aáwaqa keyimenata yúyánápímmá téta: “íbêqa maami-qtátáákkómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnýabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnýaba máqtepaq ítaraiipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauana-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtabá itáiyana min-ítaí-yátáákkómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye. ² itáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. ³ paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq árainma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma keyimonena íráqôniq kéumayikaiye.

⁴ minnýaba nóine téqtaa tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaaráq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaaráq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánûqtue. ⁵ yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáa íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákkáq nunamummá kétémanibo ⁶ ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaqa wetábá tarôq uráiyé. ánibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káríqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaqa abarokáq uráiyé. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. ⁷ maami-qtátááqtabá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáa-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábíkémá ayáqtáa-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yímikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákkómá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetama yemmá yigae kétata netuq-yúyánámmá kéitaae.

⁸ miráimanibo keráwákárác ketêgaraqtaa kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákkómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekáq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íráqônirabi táigoniq íumatikaniqtaae. ⁹ maaminýaba atéráaro. Ítu Káríqtotababoaq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-naqa makatínô? ¹⁰ keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáiq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmá agae kéinana netuq-áúyánámmá kéitena tíniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanác kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tíniye. ¹¹ maamirá-qtátááqá abarokáq ínama keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itaí-yátáákkómá wení aúyánámmá yabitimá keyawaaq

owana mamá wemmá agae kéiyé. ¹² Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqti tîbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaaráq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátíkarai-naqa máeq ketúrapiemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketí mayaímá weqtábá matáunayababoana keráwáqti túwaraikoni áaimma waékáiyé. ² kemmá Áánûqtu timátíkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnýaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátíkarai-naqa keqtábá awaaméqá máae. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egaráq Páánabatigaraqa nôraq itanawáq kenákátí táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyíkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyo?” téta kétéwaqa kemá maará téq yauwéqma kétima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwáqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtababi noqtábá ítama aónayuyanaapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq itáiq-itaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyíkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pítaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaímá kémayeka kerátátí mayaírákémhá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirámáyáimá yuwáyúye.” mirá téq yauwéqma yemmá kétima-yimune. ⁷ ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipi-típi-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápikén-áímmá kétune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaímá kémayainaama aáwaqa amiyo.”

téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqôn-anayumma umaráanikaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqti aúkapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtababi naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaímá máyáa-yuma aáwaqa mipíké kémayaae. ániibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wáí-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárainakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamáárîq maannâ wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-náápáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-náápáámmá keráwáqtábá uyátá-maagma anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama wáí-náqtábámá kéqokeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqônîq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá mamá íráqônîq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaémma waraíbikémhá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnýaba ítáae. minnýababoaq kemá aati-aatimá keráwáqtôpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraq keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonauye. áraimma kemá

keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba timá-timenunama anó-qtataapoq kemá ítima-timenama puíyábá kétékaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-watáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánûqtuma kemmá wakútkaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánûqtuma wakútkarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma timíniye. ¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétéma-timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiyé. ápêqa keráwápíké íma mayéq paá kétéma-timune. kemá keráwápíké meyámmá mayánúnayaba Áánûqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamáárîq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auráiyábá kétékaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítíráaeo-wayukama Ítukaq yabítíyábá kétékaitaq kemá Ítíráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabítíyábá kétékaitapoq kemá móragaraq min-ámáan-áikóní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáan-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáan-áikóní aménáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabítíyábá kétékaitapoq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánûqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúnîq o-káyúkámá wekâq yabítíyábá kétékaitapoq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqte-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániibo yaímma-wayukama áaimma átáma Ítukaq itáiq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.

²⁴ itáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyáténa amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akaí-yátááqá íkéweraimanibo wenaúgomma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánîmanibo itáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataaqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaíyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá íkémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgomma mamá akoqnáá kéeq ketúgomma mamá ketúyánámmá waránîniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq timá-yimeqa kemá kenamáárîq min-ámúq-yátááqá íma arábaano.

10

¹ tîbâqawaayuo, kemá Ítíráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq umá arábaiyaba íkétékaiye, Áánûqtuma yemmá taíbaq awaaméq-yátááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtabataama taákaq kéó? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mikkónnákóní aménáápáq kéweta urááe. ániibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaae kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ániibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ániibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápíké nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yeté iráiyé. min-óqtákóní áaimma minná Ítu Káríqtoe. ⁵ miráimanibo taíganimma mikáyúkábíkémá yeqtábá Áánûqtuma amuqá íma maqyíkaraiye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqtí aráaq-yugoma mi-máráráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áimmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq

nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáraq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kétéye:

“waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyááníq éta yimuqá makááe.”

téna kétéye. ⁸ yeqtí kebó-yátááqtábábóata nóinaq páaq uráiyó? taígani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá íma mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtábá yemá makákma aónaawana yeráwákákáq nóinaq páaq uráiyó? irakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárun-narun-aimma tewanamá yekákáq nóinawaq páaq uráiyó? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma timákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áímmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtábá keqtáá tiráátinoqtaba agatááne. kékén-áímmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápkémmá ketúyánápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá íma kéune.” téq kéteqa maan-náyaba taákaq máráaro. egaráq kúmiq-yataariq kanaaráq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátíniq umá íma makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááríq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama íma ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnýababoaq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemma aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókákáq “írâqôniqtaa umátikaa” téraq ítero. ¹⁵ yaáqa ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áímmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkaiqtaba wekák “tíkáiye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naeogógaráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémmá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-áúmá mamá kéyagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnýabama kétagaao? abo Ítíráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááréráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kététa miráuma yemá Áánûqtute mórabi kéyagaroqtae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íké-tune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakák amên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákákáq nunamummá mimóráiq umá kétunatae. ímiye. minnámô túnna-waigon áaimma íwáiyé. maamin-ámámmá yemá paátataapoana móraiq umá amaqa yekák yímêmma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakák nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kuti-wákókákáq kéyime. ánibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaroqtaiyábá íkétikaiye. miráipoaq-taa ketáámá kaayaq-káápúbíké íma nánatae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátárai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráqá íma nánatae. ²² uyátárai-nakoma keqtáámá áyamma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétékaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraine. minná ketáámá naayón-ááikóni aménáápákémmá yubíqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqôniq íkéiyé. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataariq kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá aúyikaiyaba kétékaiyoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naíyanabi máqte-qtataariq íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtabá íráqôniq umátikaina-yataaqtaba yenamá íma mirá ínômanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqôniq umáyíkái-qtataaqtaba

mirá-oro. ²⁵ amaqá aáwaqa meyanîq í-márúkákq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyanámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraqa maa-márábí wáimma uyátárai-nakonae.” mirá téna Tébitima ibí naayóbáqá tiráine. ²⁷ miráuma íma itáíq-itaiq kéo-kayukama eqtábá téta: “emá ketê aáwaqa koma nánóne.” téta mirá tíyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áúyanámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókákq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá timámî-waigoqtaba kemá maará kétune. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áúyanámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágupepoaq nôraq itaráq óq-nakoni aúyanákóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yawwéqma timá-amenune. kemá “tíkáiye” téq Áánúqtukaq amaqá naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnô? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itaiq í-yátáaqá aqnúnîq ínna-waigoma aúyanápi téna “minnáma táígoniq kéiyé” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáraaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaq kéneq máqte-qtataariq kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánúqtuni tágama-yataaq aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátáárîq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataariq umákáama mi-qtátáárîq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itaiq ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataariq umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamáárîq ketábá íráqônîq íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqônîq kéu-mayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíráanata Ítukaq itáíq-itaiq kéiyana atóba-mayikaniqtaba kétikaitaq mirá kéune.

11

¹ kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. ² kemá tiráátirauna-yataaq taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémaraune. ³ maannáyaba taákeq umáe úyóro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máítaq keráwáqá keqtínáaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánúqtuni aménáápáqá máiyé. min-nágoni áaimma maará-uraiye. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtínáaqmaqa keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

⁴ ketáái áaimma maará-uraiye. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. min-ááíkoní áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. ⁵ miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánúqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawáaq umáramma wení aqnóqtábá agaemá kéiyé. minná Ítiráaeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóní náápaakon aménáápáq kémaiye téna kétiraatiqtaae. aaragómá wení aqnómmá íma yawáaq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno. ⁶ miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawáaq íyábá íma akáinana waagóní náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waatí yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóínkáá umá karaíyábámá agaemá ínanama wení aqnómmá tabaráábenapo yawáaq íno. ⁷ Áánúqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánúqtuni tágama-yataakoni amammá máiyé. aaragómá waagóní tágama-yataakoni amammá máiyé.

⁸ Áánúqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiyé. ímibo Áánúqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiyé. ⁹ ániibo Áánúqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánúqtu aaragómá waagómmá áwáqnaa íyábá tarôq umákaraiye. miráuma wenawaikóní tágama-yataakon amammá máiyé. ¹⁰ miráuma aaragómá wení aqnómmá yawáaq immá minná aaragómá waagóní náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánúqtunopaq kanaarác aónanoe. ¹¹ ááqibo

maannáyaba kéitaune. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiyé. ¹² maamin-áímmá áraíne. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéye.

¹³ minnáyaba keráwáqtí aúkápimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íráqô-qtataarabiyo? ¹⁴ waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íráqô-qtataarabiyo? ¹⁵ miráimanibo aaragóní ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyó? maannáyaba Áánûqtuma wemmá ayáqtááq-aqnotauma ámikaiye. minná minnánapo wení aqnómmá kanaaráq yawááq íniye. ¹⁶ móra-waigoma kemá itáuna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááíqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áíkuma itáuna-yutaama kéwarau-natae.” téq wemmá kétima-amune.

¹⁷ íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma írágôniq kéomanibo uyátá-maqma táígoniq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tirááe. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aíne. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora uráapoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaaráq abarokáq yimónano. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaaté páátákáa aáwaqa ketábá ké-mayaae tirááe. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaaráq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tirááe. min-áímmá árain-aimmo ínanama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáiyé. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuyaba táígoniq kéiyé. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnô? ímiye.

²³ aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikaiqtaba wenamáárîq kemmá timá tímikaiye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. mi-nókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáiyé. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáiyé” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikaiye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naaenápó timá yarúmaqtaqoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikaiye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaba kétima-yimiyanawaq wemá yauwéqma kumínî-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeyábágáráq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéiyé. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákáráq maami-káápúbíkékáráq nánétama áqnáabaq yemá yenamáárîq arútaraiyaqtaba maqmá aónatuwetaao. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéiyé. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwápíké aqnúnîq kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamáárîqtaa arútaranaanayabataa maqmá aónaananataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínnama keqtáa mamá arupú íníqtaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkanaanataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-marábí-káyúkágáráq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabi áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá keyainana íma kanaaráq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabi áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawáaq íniye.

kemá kerawáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaba ámáan-aimma mó-tima-timenune.

12

¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kéqokeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. ² keráwáqá kéitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-kánáamá íma páaq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataaqa Tááqtaama yabititaq nunamummá tirááe. maami-qtátáákómá keráwáqá yabitimá yeqtôpaq ³ yukáipoaq maamináyaba keráwáqá ítama arutaígáae téq kétune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áraimma wáiyô? ítáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akááyáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiyé.

⁴ móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kéqokeq-akoqnaama keyimimanibo maami-máqté-qtátááqá yemmá yímîmma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiyé. ⁵ uyátárai-nakoqtaba waayúkama kéqokeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráe. ⁶ miráuma Áánûqtuma kéqokeq-wayukaraq ókon-okomayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánúqtúmá mirá kéiyé. ⁷ móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íraqôniq kéumayikena mirá kéiyé. ⁸ yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá keyimena óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itai-yátááqá keyimiye. ⁹ Aokaq-Áágómá anómma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq keyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama keyimiye. ¹⁰ ániibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnaáma yímîmata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnaáma yímîmata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnaáma yímîmata táí-aagoma mayaímá kémayaitanama yemá kéitaae. óq-wayukaraq akoqnaáma yímîmata yemá óqain-oqaipeke watáama kanaaráq kéte. ániibo óq-wayukaraq akoqnaáma yímîmata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. ¹¹ maami-máqtén-ákóqnaámá mimórá-Áókáq-Áágómá keyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáae ténama akoqnaáma ámikaiye.

¹² maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqániibo weqtábámá taíganin-aayapaq wáiyé. Ítu Káriqtoni aúgaraq ketáágáráqá mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. ¹³ ániibo ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-túráá aúkáunatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayái kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umáqureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

¹⁴ maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taíganin-aayapaq wáiyé. ¹⁵ aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. ¹⁶ aáarakoma wetáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáiyé. ¹⁷ ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá itáníyô? ániibo máqten-augoma aáaranatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama waínaraq wáikaae téna makáiyé. ¹⁹ kímora-aayapaq

wáinanama minnâ íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórâ-áúmíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kétunatae: “aqnúniq in-áúkápáré.” téqtaa kétunataamanibo mi pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íraqôniq kéimanibo min-ááyápáq íraqôniq umá kawáá kúnatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtôrakemma íma yawáá kéeqtaa miráráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íraqône.” téna tiráimanibo mimórâ-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kétunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaqa yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgoni móra-mora-aayapakemma yemá ááiqa íkéomanibo yemá paá wenikawaa-wenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aiqa kéiyé. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íraqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa ítáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá wení waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa timáyíkarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgaráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtábá álkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmama kawáá-wáyúkágáráq óqain-oqaipe wataáma te-yúwé. ²⁹ máqtemma timáyíkarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipe wataáma te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípíké aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minnâ íraqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá timá-timenune. minnâ arummá amí-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kétunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéiteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yímênnama minnâ kemá paátataakaa-nare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáiq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yímênnama minnâ kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yiménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnama kemmá íraqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwáanata kemmá tíkamma ketúma irabí agamá kautínômanibo káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaaráq awé íniye. kaayoné-náqá máena íma koyukaayún-naqa máiyé. kárún-aimma íma kétiye. wenamááríq wenaúma íma múte kéyauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kéyimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégau-tiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaammá kuyákáaqtabama íma

aákaq kémaraiye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kéyimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá ikémaraimanibo yemá arupú kéowanama amuqá kémaraiye. ⁷ náawabi árainma arummá yímî-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaayátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kéyimiye. maami-qtátááqtabámá aati-aatimá yaákarena awé kéiyé. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáíq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aimma aónaiyaba yokaa kéiyé. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama paá awé kéiyé. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipeke wataáama tí-ákóqnáágáráq tímikaiqtaama ánataginiye. itai-yátáákógáráq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtatabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áíkaráq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itai-yátááqá mútûq keqtáábímmá abarokáq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginie. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti wataáama tiréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá ítáaniq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaaráq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táíq urái-kaapopikaa umá íma abarokáq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokáq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtataba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq máráaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtatabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtabá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápíkémá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtabá wáiyé.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaíyábá tikaíno. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá timínîqtaba tikáinaqa Áánûqtuni wataáama waabá-káyúkáráqá tí-ákóqnááyábá tikaíno. ² abo mi-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónôpake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yágoma keqtáámá íma tíwáqnaa kéiyé. min-áúpáq-áímmá keqtáámá íma kanaaráq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni wataáama timá táгаа-yuma mi-kátáánápó kanaaráq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mi-kátáánápó yemmá kanaaráq umá yíqtaaiq éta yimakakí kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke wataáama timmá wemá paá wenamáárîq wetábá mamá akoqnáá kéiyé. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni wataáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyo-kayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipeke wataáama tíyábá kétékaimanibo minnágoma uyátamaqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq tíyábá kétékaiye. timá tágainma uyátamaqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike wataáama kéténana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketíbâqawaayuo, keráwáqtoqpaq iréq kemá óqaipeke wataáama timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. paá yaímma itai-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni wataáama waabá-káyúkáráq keráwáqti táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyé.

⁷ ítáaro. kaapáumma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáumma tínô? ⁸ mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutétama yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipekemmo wataáamo temmá miráráá kéiyé. keqtáagoma áaimma íma wáiyé. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkmá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma

wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétima-timune. Aokaq-Áágómá akoqnáama tímíyábá ôriq umá kétikainaqa Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáa umáyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápíkémá óq-aipike watáama kétinaqa min-áímmá waeraí-ákóqnááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-íyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétimanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyé.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minnâ nunamummá ténááqa ketí tirun-íyápógáráq ketí túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyónááqa tirun-íyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama táganoé. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-íyápógáráq waayúkama íma itáiyana-aipike kéteq Áánûqtun-awiqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqtí táayabama “miráuma waíno” tínô? ¹⁷ keráwáqá íráqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemá óq-wayukama umá yíqtaaiq íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamáárîq óqain-oqaipe watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiye” kettunnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kétune. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-wátáámá ketáabiqta wái-waigoma taíbaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íráqônîq kéiyé. ²⁰ ketíbâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táiyataaqtabama miráuma iyápógoma íma itáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábíkémá kétéye:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkátí yóyauqnapo ketí waayúkama tímá-timenune. miráimanibo íbêkaraq ketí waayúkama ketáama íma itánoé.”

téna uyátárai-nakoma kétéye. téna yainánîqtaba kétéye.

²² óqain-oqaimma minnâ ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanataámá ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéiyé. ²³ áqnaabaqa kékén-áímmá tímá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipe áíkuma watáama kétéyanama maará-qtátááqá kanaaráq páaq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tíniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni watáama abarokáq tíyanama wemá ítama kétagená wení kúmiqtaba wenamáárîq wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpáq-áúyánáqtábá kétéyanama wemá kéitenama awáutena óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tíniye. keráwáqtábámá téna “árimma Áánûqtuma yetê máiyé” tíniye.

²⁶ ketíbâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aíne. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí múte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámîqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqowama min-áímmá waeráinama mi-máqte-qtátáárîq íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáa umáyíkáaro. miráráa oro.

²⁷ keráwápíkémá yaímma-yuma óqain-oqaipe watáama ténéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno. móra-mora-yuma áqnaabaqo tína-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸ miráinana mórana min-áíkkóní áaimmo kanaaráq waeránînaqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápíkémá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tíno.

tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá ítáaro. ³⁰ minnámo itáiya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtábá aúge-qtataaqa aráátínanama wataámo tinnanakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tíno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá wataáma tînô-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni wataáma waabá-káyúkágáráq tiyábá akoqnááma matétama yemá yeqtí yúgoni akaí-yátáqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karáníbo wenáaimma wepáq-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéiyé. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati amáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókák ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnaabaqa Áánûqtuni wataágoma Koríntiani-marupake íma iráiyé. keráwáqá kenamá Áánûqtuni wataáma íma ítareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí amáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógirainawabi mórama akoqnááma maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátárai-nakoni amáan-aimma kágyaune. ³⁸ wemá maamin-ááímmá íma waráinaqa wenáama íma ítáaro.

³⁹ ketíbâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni wataáma waabá-káyúkátí yúbáqá tiyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke wataáma tínéna kéiyaqa íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketíbâqawaayuo, min-áté-watáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáiq-itaiq kéiyanama Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéiyé. káqon-aikoma keráwáqá mamá iráqðniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnaabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kukéna ketáái kúmiqtaba puíniye” kétitana wemá mirá-uraiye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-katáámá weqtábá Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáágómá kétémma miráuma abarokák páaq uráiyé. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimmá íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukuráae.

⁷ anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma timáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma timáyíkarai-kayukabikemma kemá márú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabi áíkutaa-kayukamma kemá yawítíyikanaaq maqma aónaraunaboq kemá timáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaarác íráqð-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqð-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoaq kemá timátíkarai-naqune. min-íráqð-qtatáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq timáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaímá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqð-qtataakoma kepíké mirá-uraiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma wataáma tin-náqá ímáiyé. máqtemma timáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kétéunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéiyé. keráwáqá mi-katáámá itáiq-itaiq uráae.

¹² ketáámá téqtaa “Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kětunatae. miráitaq keráwápike yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéiyana Áánûqtuma miráuma Îtu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ánibo Îtu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaq wáitana keráwáqtí itáíq-ítaiq í-yátáákaráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Îtu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áináq kětunataabiyo? maaminnáyaba túyánammá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáipike íma itó-urayanama Áánûqtuma Îtu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáipike íma itó kéiyana Îtu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqtí itáíq-ítaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye. ¹⁸ Îtu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-ítaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítiguraae. ¹⁹ ketáámá Îtu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-márábín-áúwáráíqtábá káqo-kayukama keqtááyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo áraimma Îtu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matúq umá máiauwaraimma matáíye. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqta ketáámá képuynataamanibo óq-naqa Îtu Káríqtoma wení akoqnaágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáiqtababoaqta ketáámá pukáanabikeqta kanaaraq itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqta ketáámá képuynataamanibo Îtu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Îtu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ánibo wení yawéqma kumínî-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáipike itó-inoe. ²⁴ Îtu Káríqtoma aamá tína maqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánáaráqá maa-márágóní aqtó-kánáámá páaq íniye. Îtu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánûqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánûqtuma wenáítauq aménáápáqá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaqa minnâ puíyé. ánibo puí-yátááqá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánûqtuni wátáama agamatá-kánnáábímmá kétéye:

“Áánûqtuma máqte-qtataaqa Îtu Káríqton aítauq aménáápáqá makáíye.”

téna kétéye. Áánûqtu wenamá Îtu Káríqtoni náapaakon aménáápáqá íma mániye. abo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa Ítuni náapaakon aménáápáqá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaqa ánikomma ámikain-naqa Áánûqtuma máqte-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Ítuni náapaakon aménáápáqá wáinana ánikoma wenamá aboámá Áánûqtuni náapaakon aménáápáqá mániye. mi-kánáámá páaq ínanama Áánûqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaqa mániye.

²⁹ timá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraao? ³⁰ owé. nôraq itatawáq waayúkama yemá keqtábámá íyamma kéumatikaa? ³¹ ketíbâqawaayuo, Îtu Káríqtoma ketáái uyátárainakoma keráwákáq nôrawabi umátíkáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamá kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. ³² ítáaro. Ípítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyama puyónúnaboaqta omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóiq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqôn-aaímma mamá táíq ínoe.

³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigaemá kéitapoaq keráwáqá kétima-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónano: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq ínáyô?” téta ítama aónano. ³⁶ aíbôq-wayukama mirá téta ítama káonae. ítáaro. keráwáqá ányumma uqmáráawanama áqnaabaqa ányukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnýaba keráwáqá káon-aae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ányumma keráwáqá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánúqtuma min-ánáyúkómmá matoraíkáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráiq kéiye. waayúkati yúma wáitana wáíwaakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáíye. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáíye. yanaammô wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáíye. ⁴¹ aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wíyôkoni óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáíye.

⁴² mórariq umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma ôriq íniye. naayón-áúgómá ányukaa kéiye. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-úráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ aráaq-auma marabí máráawana kégabiraimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. aráaq-auma marabí máráamma akoqnáama iwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áumá marabí uqtamaráa-waigoma amakóráa kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéiye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánúqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyéna áápariq íkéiye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnýaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnaágómá kėtiye: “áqnáae-Aataama kémai-nakoma kauraiye.”

téna Áataani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánúqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káriqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máiauwaraiqtaba páaq uráíye. ⁴⁶ min-áuwáráímmá maa-máráyábá áqnaabaqa iráíye. min-áuwáráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráíye. ⁴⁷ áqnaabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánúqtuni márûpake iráíye. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnamá máa-yuma áqnaae-nakoraa umá mááe. ániibo wemamá mararáké Áánúqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánúqtuni márûkonnama máa-yuma min-náqá Áánúqtuni márûpake wekáa umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáamá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáamá min-náqá Áánúqtuni márûpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógárâq naegárâq Áánúqtuni márûpaqa íma kanaaráq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máiauwaraimma íma kanaaráq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpâq-yátáaqá timá-timenune. ketáamá máqtemma ketáái tógoma íma puínimanibo ketáamá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aúrakoma aúnaáqtakaa yiniq ínana kaqtó-nakoma Áánúqtunopake aqtó-kánáaráqá werôqa yínaqtaa ketáamá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnaabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaaráq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaaráq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áuwáráíkmá waéqma ípui-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaaráq pukéna waéqma aati-aatímá ípuiniye. mi-kánáaráqá Áánúqtuni watáama agamatá-kánnaábí wáin-aikoma abarokâq páaq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákómmá uyátaraiye.

miráuma puí-yátáákómá keqtáamá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáagoma keqtáamá íma kanaaráq túpuiniye.”

téna kėtiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákómá keqtáa túpuinin-akoqnaama matokáíye. ániibo ámáan-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokâq awíqme kéin-aikoma

keqtaámá keyainaiye. ⁵⁷ áaqibo miráipoaqttaa Áánûqtukaq “tikáiyē” kéteqtaa wenáwîqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ìtu Káríqtomma tímákaraitaqttaa íbêqa ketáamá puí-ákóqnaágoní aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketíbâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiy-atawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayaímá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqti mayairákémhá íraqôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa moneqa yorupamá Áánûqtuni waayúkama yimíyá bá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ìtuqtaba mórabi áíkuma máa-yuma tímá-yikaunata náaraq umáwabi yorupáiyá bá yiráátunnata keyorupaae. keráwákáráq mórariq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnaábaq-yupaama keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti meyápíkē yaímma akáma paábaq kémariyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikákē yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôqtaba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqtábámá keráwáqti náápaamma matááe téraq tímáyikayatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq tímáyikáanata oro. ⁴ keráwáqá keqtabá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíqme Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnaábaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqtuweq mibákémhá keráwáqtôpaq kuma tímónanune. ⁶ kemá keráwáqtéma mibáqá yaugiq-kánaábínáq mútûq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqtē yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémhá tímátikaiyaq ónaae tenna-márúpáq koonune. ⁷ kemá yénúnnaama keráwáqtē paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqtē yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqtē-kaayaqte-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayaíyábámá maakáqá taíganimma Áánûqtun-aama itaíyá bá keyikaimanibo miráuma taíganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáé.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraqôniq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayaímá kémayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápí tímákáiyana ketôpaq yíno. ketíbâqawaaraa-kayukate yagaroqtamá yíníqtaba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraanaqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqtamá keráwáqá ko tímónaikkae téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqtuma íbêqa íkákaiye tiráiyē. miráipoana wemá kanaaráq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqti itaíq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu keyeraq ikatíqa íoro. ¹⁴ nôrawabi kéeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketíbâqawaayuo, Tépanatiqtabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápógaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnaábaqa yemá Ìtu Káríqtokaq itaíq-itaiq urááe. yemá Áánûqtuni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayaímhá mamá mirá-uraae. ¹⁶ ánibo kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. minná mirá-káyúkágáráq yetē kaqtó-mayaima kémayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoqtaba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemhá Ipítiani-wayukati-marupaq iréta tímónaraaqtabama timuqá kémaraune. kemá keráwáqá tímónanaaq uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá yemmá keyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemhá tiwíketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátíkaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yíkáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aikapakemma mórabi áíkutaayuma keráwáqtábá miráo-maaroo-aimma kétimatikkae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq

Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kéte. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánaipo aqtó-wátáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma amínama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ ketí kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kéyuwaune. miráuma waíno. ²⁴ missing? kemá Póroe.
Tóqtanima agatáíye.

Îtuni anaaé kéwareta mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kétitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tîbâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaq máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Îtu Káríqtoni timátíkarai-naqa máunana minnýaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwîkaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma wenáwîkaraq múte yaúyóro. ketibotáámá Áánûqtuma weni paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaqaaboaqtaae ketáámá mórariq umá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Îtuni tú-tiqa mórariq umá kémayaunataamanibo wegáráq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa iyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórariq umá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtááráá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaaráq itáiq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaaráq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá iráqô-qtataaqa abarokáq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtae paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtááráá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tîbâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtae kéune. mi-tútiqtábámá ketáái akoqnááma kanaaráq íureqtaaboaqtae túyánápímmá “puyónúnatae” téqtae tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtae “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtae tiráunataamanibo maará téqtae ketáámá itaraunatae. ketáámá kenamáárîq ketáái akoqnáárake miráiyaba íma maqma aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraimma kéyimi-naqiye. ¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá pui-yátáápíké mamá paá kéumatikaiqtaae. ánibo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá katáámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa iyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátíkáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa iyábá Áánûqtukaq itáiyana netuq-wáyúkágáráq “tíkáiyé” wekq anaaékaq tínoe.

¹² ketúyánápíqtaámá kéitaunatae. keráwáqtábágáráq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnýaba ketirunóbáqtaá iráqôniq kéiyé. min-árúpú-yátáákáráq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpáq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kétunaboaqtae keráwáqá ítama kanaaráq táganoe. ¹⁴ yaímmama áqa ítama kétagaee. uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ánibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraígáae téq kétune.

¹⁵ keráwáqá kétéaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yunnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapq ko timónaiyaba ôriq umá kétékaiye. ánibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaígáae téq kétune. ¹⁶ kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq

mibákémma yauwéqma kéyeqa yá-timonateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

¹⁷ kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýabama kemá kaayaq-túyánánáq itarauno? ímiye. kemá miráuma maa-márábí-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímma “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miráráa-náqá ímáune. ¹⁸ Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámma íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnaa aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. ¹⁹ Táeratiyaa Tímotigaraq ketáamá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni áanikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímma anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. ²⁰ Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mi-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma áraimma abarokáq pááq kéiye. miráitabaoaqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma waíno.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyauyunatae.

²¹ taákaq máráaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena ²² wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóé. miráuraiqtaba ketáámá wennátáá máunatae.

²³ Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnýaba kemá timá arútátimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minná árain-aíne. ²⁴ keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtaae. ímibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránômma keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

¹ miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétékaiq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. ² keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboaq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

³ keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnýaba naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá itáunnama kemá timuqá ímaránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. ⁴ kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayauanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyee. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétékaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kétékaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

⁵ keráwáqtí aúkaapikemma mi-kúmíq-nákómá kekáráq yaímma keráwápíkékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káutikaiqtaae. ⁶ keráwáqá kétima-timunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá taí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáiyee. ⁷ íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aíttaaiq oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáiyana wení agaeyábámá wemá puíníyô? ⁸ miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ókaraq wemmá kaayoné umákáaro.

⁹ min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánaaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ániibo keráwáqá miráuraae. ¹⁰ miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá ítáimma kemá wení kúmiqtabama kétéwikaune. ¹¹ abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

¹² kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátárai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. ¹³ miráimanibo Tááítati íma máqeuraitapoaq kemá netuq-túyánámmá kéiteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máiyoy? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégoune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

¹⁴ Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaaq kéunatae. ketáái tóyáunapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéiyé. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi itáiq-itaiq kéowana Áánûqtu yemmá yawéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáa-yuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. ¹⁶ itáiq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwaraiqtaba kéunataamanibo íma itáiq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayaiye. ketáámá maami-máiyáiyábá áraimma kanaarác íma uráunatae. miráimanibo ¹⁷ yaímma óq-wayukama maamin-áimma tíyábámá moneqa mayaíyábá kéyikaiye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtaae. ketáá wenaúrakaq kémaunatae. Ítu Káríqtoma ketirunóbáqtaá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aaikaraq kétunatae.

3

¹ ketáámá kenamááríqtaa ketáái tíwíqá múte kéyayunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íráqôn-aiiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtáá íkeunatae. ² keráwáqá kenamááríq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorautoe. ³ keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúbayatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máinaqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtoqtababoaqtaa maaminnýaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únnaataama íma paá kenamááríqtaa mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáa wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtáámá mamá yokaa kéumatikaitaetae. ⁶ wemá wenamáa akoqnááma kétimitaqtaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kétima-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiyé. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyé. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá aúwaraimma kétimiqtatae.

⁷ ókárác Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtakaq kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkararaq mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárara kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óípimma íma kanaarác aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitatagaraqa yemá Mótetini óípimma íma kanaarác aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóní mayaimá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ itáaro. anómma tágama-yataakaraq ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-áimma Áánûqtun-aurakaq kateko-íyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakaraq yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárara kaitana naayón-ámáan-áikóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq páaqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaaboqtaa ááyama-aimma tíyábámá íma ikatîqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráíye. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítíráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miraráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítíráaeo-wayukama yaáqa íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ Íbêkaraqa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéíye. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoma wenamá mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mi-tábáraábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtáá máíye. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtáá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áípíké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóípikemma tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma keyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtáámá miráuma waéqtikenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtáá kémaeyamma mimórá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqôniq kéumatikaitaqtaaboqtaa ketáámá maa-máyáímá wemá tímikaitaqtaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. ² mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni watáama íkéwaeraunataamibo paá árain-aimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayáiyábágáráq Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigeayábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-wátáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óípi yawááq uráinikaa umá yawááq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéíye. miráuma yemá min-ókómá min-áípíké yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ániibo Tááqtaama maa-marábí uyátárai-nakoma wemá árain-aimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ániibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóráé. ⁵ waabá-káyúkátí yúraq Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá íkétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaímá kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráíye: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aúkáimma Áánûqtuni ókómá kétagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óíkaq ketáámá mamá karátíkaitaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáranikaa kéíye. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúniq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtááyábá keqtááyôpakemma íkéíye.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtáámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónarauna-yataaqtatabaa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtáámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtááyôpakemma Áánûqtuma íma keqtáá tiyúkaiqtae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétimatiimiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni máí-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúnawaaqokaq keyunaboqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé.

ketáámá Áánûqtuni wataágoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáiq-itaiq iyábámá móraiq kéiyе. maará kétiye:

“kemá itáiq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáiq-itaiq kéeq-taaboqtaae kêtunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káriqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtaágáráq pukáanabikeqtaae mamá itó-umatikanoqtaae. keqtaágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáa túyánámma kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímî-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tínoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáa kéiyе. ¹⁷ árainma ketáái ummaa-yátáákómá maa-márábímmá pááqyamma wáena ayáqtáa-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yátááqá maa-márábíqtábámá watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaae ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kêtunatae. ¹⁸ miráitaqtaae waayúkama kanaaraq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámma íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaraq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái tógoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiyе. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúgé-námma waayúka imá tarôq ínômanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túráqtáa máeqtaama taáma kémareqtaae aúge-tuyabataa tikaíkáae téqtaae kêtunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyônanataama ketáái tirun-íyápógómá óq-tuwaratitaa mayánîmanibo ⁴ íbêqa maa-túráq máeqtaae ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqtaae anómma taáma kémaraunatae. íbêq-tugotaama puínana anaaékaqa ketáái tirun-íyápógóqtábátáa íráqômma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kêtikaiqtaae. ketáái puítúgóttáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraunatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaiqtaae mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáa umá kanaaraq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainе” téqtaae kéitaunatae. ⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaae uyátárai-nakote ko yagaroqtaanatáámá keqtaámá uyátá-maqma íráqôniq umátikaniqtaae. ⁹ miráimanibo ketáama maa-marábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekáq mamá timuqá marakánáqtaae kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káriqtoni yainá-ábíqtátágóní aúbáq itó-onunatae. mi-kánááráqá ketáámá móra-mora-yuma meyámma mayánúnatae. íráqôn-aaqtaba maa-túráqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aaqtaba maa-túráqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákóqnáa-yáiná-í-kánáámá yínîpoaqtaae ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaae káqo-yuma timá-yimiyaba maqmá káonaananataae Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemmá yiwirániye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákáráq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyayunataabiyo? ímibo

keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígáae téqtaa kêtunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yauwéqma timá-yimigaae téqtaa kêtune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakaq íraqôniq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íraqôniq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémômô yin-ááímmá aónama arútáaro. ¹³ yaímma keráwápíkémhá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagí-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtabátáa túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqtaa mirá kúnatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képuitana ánataguraiye. miráuma máqte-kayukama paá yenamáárîq yetábá mamá íraqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemhá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtabámá wemá púítana Áánûqtuma wemhá pukáipike mamá itó-umakaraiye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaraqtaama maa-márábí-káyúkáráá umá wemhá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtaráá umá waayúkama íma máqe-uraiye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá waayúkati táí-aainabi íraqôn-aaiqtabama ítiraunatae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríq-tokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá aúgeniq kúmakaíye. wení naayón-ááíkkómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaiye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqe-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááqá mirá-uraiye. minná wemá waayúkama wekác yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákáráíye. mikáké wemá káqo-yuma wekác yauwéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaiye. miráitana ketáái táagoma maará-uraiye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáíye. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqtí kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaaráq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtaae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemhá Ítu Káríqtoma timátikaraitaq maamin-áímmá kêtune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaiye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétima-yimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétima-yimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemhá ámikaiye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaráq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákác inaa kêtunatae: “maamin-íraqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá maará kétiye:

“íraqô-kanaaraqa keráwáqtí táama ítaraune. mi-kánáárác kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiráiyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení watáama agamatá-kánáábímmá kétiye. itáaro. íbêq-kanaaraqa Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéíye. owé. íbêq-yupaama keráwáqtí kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéíye.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáínáimma mirá-qtátáárîq íma kúnatae. mirámô onayábátáámá waayúkama ketáái mayáiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaaráq tínoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nôrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kêtunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákárác matáunatae. ⁵ yemá keqtáámá tebûqa kêtumetataa ánná-naupaqa tiwíqma tikaraaqtaae.

taígani-kayukama áikuteta keqtaámá iyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa kéeqtae taígani-nokaamma túmá íma waéqtae taíbaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtae waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune. Áánûqtuma keqtaá íráqôniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itaí-yátáákáráq akoqnáágaraq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráá uráitaqtae namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááikaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtaáyábá íráqôn-aimma kététa yaímma-taoqa táí-aimma tirááe. yaímma-taoqa ketáái tíwîqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa timá tigaeráq tíkaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kétéunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makatí-áíné” téta tirááe. ⁹ waayúkama yemá tíwîqa ítaretamanibo keqtaáyábámá téta “yeqti yíwîqa íma wáíye” téta tirááe. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráámanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atíkaraqtaamanibo ketáámá íma tíkamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáá uráunamanibo mimórá táoqa uyátárai-nakoqtaba timuqá kémaráunatae. moneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wáiyataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyíkaraunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Káríqtoqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketíbâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtôpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtaá kéwiye. ¹² ketáái túbâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtae umá maamin-áímmá kétéma-timunatae: “keráwáqti tiyáámma keqtaáyôpaq áruqtuweraq ketáámá keráwáqtábá tirummá timúnaiqtae umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtae kétéunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétéma-timunatae. minná itáíq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayáimá mayáiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqô-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarq yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákáráqá mimóráíq íma íyóye. ¹⁵ mórai q umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákáq maráiyóyô? móra-waigoma Ítukaq arummá ámî-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámîn-nakotema yagaroqtáníyô? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarôq uráa-qtataakotetaa kenaarq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamáárîq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tíráine:

“kemá yeqti yirunóbáq maéq yeráwáqtê uréire ónúne. kemá yeqti Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tíráine:

yeqti aúkáapikemma yuwéraq yetôpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátárai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tiwiránúne.

¹⁸ kemá keqtibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqa auránoe.”

téna Áánûqtuma tíráine.

7

¹ ketí tíkáí-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keqtaáráq anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtae ketáámá ketáái túgonabi tirun-íyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónôpakemma waeránátae. Áánûqtuma wetábá ikatíq-taa únna-naqa máimma weqtábá aokarîq umá máiyabaae téqtae ketáámá mánatae.

² móragaraq kétéma-timunatae. keráwáqti tiyáámma keqtaáyôpaq yaíkáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtae tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. ³ mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaeráq mamá kétékaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq

kétimeq maamin-áímmá naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáráq keráwákáráqá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq áíkuma mánatae. ⁴ kemá keráwáqtábá kamuqá kéiteq keráwáqtí túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéo-kayukae. keráwáqtábábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémaraune.

⁵ Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá mataúnatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaaráq aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokáq kéitana tirunóbátáámá ikatíqa í-yátááqá mirá-uraimanibo ⁶ Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéie. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráie. ⁷ wemá íma paá yi-wáigómá mirá-uráibo wení watáagoma keráwáqtábá ti-wáigómá kemmá umá tíqtaaiq uráie. wemá keqtáá timá tímímma wemá keráwáqtê máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq keqtábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikáie. mi-kúmíq-yátááqá abarokáq páaq uráiqtabama keráwáqá tiruqtábá urááe téna timá tímikáiqtae. keráwáqá keqtábá tiruqtábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. ⁸ ketí aúbama mi-kúmíqtábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruqtábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráqône. páaqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwaíyábámá tiruqtábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqtí tirumma í-yátáákómá íma ayáqtáa-kanaaraqa wáqe-uráie. ⁹ íbêqa kemá timuqá kémaraune. nôraq itarâq timuqá kémarauno? keráwáqá íma timuqá márâaqtababiyabo keráwáqá waerêq aúgen-amma mataataboq kemá timuqá makáune. keráwáqtí tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq keráwáqá tiruqtábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá íma mamá táiq uráunatae. ¹⁰ arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokáq i-wáigómá waayúkama keqtáámá tirumma mamá kéwaeráie. miráiwagoma Áánûqtuma keqtáámá kanaaráq tíwáqnaa íniye. minnáyabama ketáámá timuqá kémaraunatae. miráimanibo ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá tiruqtábátáá onnamá minnâgoma keqtáámá tíkamma puíníqtae. ¹¹ keráwáqtí tú-tiqtaboana íráqô-qtataariqa keráwáqtábá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nóiqtataarabi abarokáq iqtábámá túyánámmá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqtí otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánâaq kéeq náayuwabi otaammá kutáa-yuyabama tíyamma umá yíkaráae. keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaammá kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yímikáae. miráuma minnâgoma keráwáqtí íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqtí tigaae-yátááqá íkewáie.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaammá kutáiwaiqoqtaaba agatáupo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma itáamma keráwáqá keqtáá tirumma tímikaaqtae. ¹³ minnáyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá táaugaa kétenama amuqá kémaraitaqtaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áuyánámmá íkéitáie. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqtí tumá mamé uyúnnayabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokáq uráie. ¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétimiye. keráwáqá wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaq urêq tikaq múte ákaráae téna kétiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

¹ ketáái tîbâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma wení waayúkama maakáq Maateróniabaq áíkuyo-yuraq miráiqtaba timá-timenaqtaa kéunatae. ² mi-káyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taíganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá

áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráíye. ³ yeqtí oótapikemma taíbaq kényime. mirá kéeta ketáá yemmá yimónáunataama yemá aqtórárîq o-qtátáákárâq kényime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígónîq umá kényime. ⁴ áraimma yemá yeqtí mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtáárâq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ ááqibo yemá taíbaqo yímêmma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamáárîq yetábá uyátárai-nakomma ámîqtuweta mikákémmá yenamáárîq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétimone-nama keráwápíkémá keráwáqtí amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma áíkaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá mamá ánataikaae téqtaa timá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqtí amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqtí amí-yátáákómá keráwáqtí tirukaráq kényime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqtí íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kétéwana keráwáqtí itái-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímêqtababoq arútái-qtataariq ínêq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqtí paru-yátáápíkê uyátá-maqma yimígáae téqtaa kêtunatae.

⁸ minnýaba kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kényimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétimonaune. ⁹ Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá tímîmma káonaae. wemá máqte-qtataaqa makáimanibo keráwáqá mamá íráqônîq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkaiye.

¹⁰ írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínêq túyánámmá ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráíye. miráitaq íbêqa maará kêtune. ¹¹ nóinawabi áaimma átáreq mamá ánataraaqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaarâq keráwáqá yimínô? mûtûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mûtûq yímêmma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kêtune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mûtûq yimínêtama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamáárîq aáwaqtababi móneqtaba kéoe. anaaékaqa yemá taíbaq mayaíyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kėtiye:

“min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórana áábátákárîq íkétana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá kémaiyaiye.

téna mirá kėtiye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrâkaraiye. minnýaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune. ¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkáae téqtaa kêtunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tîbâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibâq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtitataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóikaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupáiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínéta aónéta Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórátá yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbaq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únntae” téta kanaaráq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónáqtaa kéunatae. miráitaaqta maami-kááyáq-nákátê yagaroqtamá wínîmma káqomma móra-naqa ketáámá kêtímakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ánibo káqomma maa-kááyáqá tíbâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama ákuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígónîq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnntaama minná “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa ínéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tíbâqawaayuma Karíki-marabaq Koríntiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karítimaatiraqa yíwáqnaa ínéta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa ínéq yokaa uráataboana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánœ téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyanaama keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tíbâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íráqône. mí-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tíwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyanaama Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánîmanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoráino. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtatabi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáígómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatimá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana wení kaayoné-yátáákómá watúq-watúq kéiyé.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itái-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemmá ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aawaqa mamá kénaiye. miraráa umá Áánûqtuma keráwákaráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayoné-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayoné-yátáákómá taiganin-aramma páaq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatimá káqo-yuma yimîqma kanaaráq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemmá keráwáqá yíwáqnaa o-yúma Áánûqtukaq “tíkáiye” téta keráwáqtí amí-yátááqá yemmá yiménatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimíyábámá

mirá-uráiyē. keráwáqtí amí-yátááqnapó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí amí-yátááqtabámá yeqtí yimuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-iyáqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tí-noe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemmá yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemmá káyimiyatama káqo-yugaraq Áánûqtukaq “tíkáiye” tínoe. keráwáqtabá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganimma keráwáqá yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yawúinoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makái-tataboata yemá máqtemma keráwáqtoqpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétimeta keráwáqtabá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqtabámá wekák “tíkáiye” ténatae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákáráq kétima-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétima-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétima-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétune. keráwáqtoqpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaarác kéitaune. ániibo yaímma keráwápíkémma téta keqtááyábámá “maa-márábín-áímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraine. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááiqa kéowaqtaama ketáámá ááiqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráiyē. táigo-qtataakoni tí-kúrúma yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéiyē. ketáámá unítq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áikáráq káyawarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyaráimma ketáámá káyawarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma téta “ketáámá Ítu Káríqton anaaé kéwaraunatae” kététemanibo wemá tiníq íma o-yúmá ketáámá yemmá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nói-qtataarabi abarokác uráiqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maráino. ketáágáráqá Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemmá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôriq umá túnnama paá taákaq máráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétune. aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétune. ániibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá ikatíq umátikanena kéiyē” tinnama minná íma árain-aimma kétiye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétimanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéiyē” téta keqtábá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemmá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaq yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatááníq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááríq yeqtí amáan-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tiq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni amáan-ainapo ketábátáá kenamááríq maqmá káonaunanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtae. ¹⁴ aati-aatimá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni amûraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaq keráwáqtoqpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápáqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtae ketáámá yaímma-yuma keráwápí mayaímá máyáaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí

itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. ánibo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtááyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé iyábátáá keqtáámá kétékaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaaráq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbáq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. ánibo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awiqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ ánibo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “min-áímmá neginaagí-aíne” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma timákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtabámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kétékaiqtaq kemá kárún-aimma kétéma-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenná maíyaba kétékaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagaroqtaréna awaikókáq áqnaabaq winikáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá irakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórátáiyátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqti túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paábaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ min-nákómá Koríntiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaiqtae íma tiráibo wemá óq-aimma kétéye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtae kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqti taákoma agaro kéiyee. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtáá timátíkaraiqtaae” téta kétémanibo yeqtí yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáiq-itaiq kéune. ⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbáq íma kétéunamanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtae keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétégaee. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkáráq kétéma-timeqa móneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoaq minnáyaba keráwáqá pááqya-tiwiqa kéyamatimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqti túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanáq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtoqpaq kéyunatama yemá kemmá móneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqte máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákáq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake túbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá timéq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútûq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétéma-timune. Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áíkon áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itaráq maamirán-áímmá kétéuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétémino? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétémino. ¹² miráimanibo kemá keráwáqto-pakemma móneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá áraimma íma kanaaráq mirá tínoe. minná “ketáái mayaígómá yeqtí mayaígótê mórariq kéiyee” téta árain-uramma íma kanaaráq mirá tínoe. ¹³ yemá kaaqaari-tímáyíkarái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káríqtoni tímáyíkarai-kayukaraa kéoe. ¹⁴ minnáyabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrikaqa mórama Áánûqtunopake kaqto-nakaa kanaaráq aurániye. ¹⁵ miráinata Tááqtaani mayaí-wáyúkámá yemá waayúkati yúrikaqa tímáyíkarai-kayukaraa kanaaráq auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

¹⁶ naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aine tiráamanibo keráwáqti túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. ¹⁷ maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náápaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Koríntiani-marupaq keráwáqti aúkáapikemma mi-négináágí-nákómá wetábá taíbaq-aimma ôriq umá kétéye miráráá umá kemá tenúne. ¹⁸ óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátáárîqo í-yatabama yeqti yúmo mamé uíyaqa kegáráq ketúma mamé uyónúne. ¹⁹ keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaaráq kéitaapoaq ketáa-garaq itáaro. ²⁰ káqo-nakoma keráwáqtabá wení ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqti túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqti tóíqa yuraapániye. ²¹ kemá aqnún-náqá máepoaq keráwákáqá miráíyaq kéumatikauno? miráímanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqti yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegáráq neginaagí-nakora umá túma maméq uyónúne. ²² mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maméta úyômma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegáráq Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegáráq Ítiráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegáráq Áábaraan-annabike-naqune. ²³ yemá Ítu Káríq-toni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íraqôniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnýyaba ánná-naupaqa máqte-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yá-tarakekaraq tebûqa yimí-ánnárákékáráq tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboaq kemá kanaaráq minnýyabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebûqa tímikaaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnýyaba túma mamé uí-áíkmá neginaagí kéímanibo ²⁴ káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebûqnapo taí-ganimma (39) túma yurákáae. ²⁵⁻²⁶ káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtanapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébímmá máunana yokíkáiye. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmáapaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágáráq ikatíq kéunata kaaqaari-tíbáqáwááráá-káyúkágáráq yemá kemmá mamá ikatíq umátíkaraae. ²⁷ kemá ketí mayaímá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá túmá íma waéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa áraimma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma wáqe-uraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-okoyukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma itaraune. ²⁹ yeráwápké yaímma-yuma aqnúnîq kéowaqa yeráwáqtabábóaq kegáráq aqnúnîq kéune. ániibo yaímma-yuma yemmá yíwíqma kúmiq-yataapi mamá kéyikaawanama minnýyabama kemmá tíyamma kéíye. ³⁰⁻³³ Tamáátikati-marupaaq anómma yabíkái-naqa (kíni) Arétatima wení kawáá-wáyúkámá timáyíkáitata máqten-aukapaq yabíkéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráímanibo ketí aanábó-wáyúkámá kamáágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumé-paq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá kétaimma maami-qtátááqtabá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwîqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

¹ ketí náápaaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagí-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa ketí kaikáá qtátááqtabágáráq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtabágáráq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaáe kéwarai-naqa aónaunana wemá

páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkáq yaúmena utáiyē. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-íyápóáq utáiyō? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo pááq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgaraq máqe uráraní íyaq wenaúgaraq máqe uráraníyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itaúnama áraimma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiyē. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaaráq íma tewánîq uráiyē. maami-qtátááqtábámá maa-márábí-káyúkámá yeqtí yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamáárîq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagí-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá ketí árain-aaimma káyiraatiye. kemá ketí árain-aaiqoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq ketí túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqtí yúyánápímmá tétama “wení árain-aaiqoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiyē” téta tínomanibo min-áímmá íma áraíne.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama ketí túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areriyagoni áwáyaakoraa kéiyē. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebûqa tímínikaa kéiyē. kemmá mamá aménáápáq tíkáitaq máunaboq ketí túma kanaaráq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárai-nakomma maami-qtátááqá matuwaíkáae téq kaumobáq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawwéqma tímá tímíkaiye: “wenamáa ketí íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráítaa emá aqnúnîq kéonanama ketí akoqnáágoma emmá íráqôniq umákaitana akoqnáá pááq kéiyē.” téna yawwéqma tímá tímíkaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnyabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútûma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá yikárárán-áímmá kémaye q tú-tíqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táiq kéumatikaae. taíbaq áwáábíq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríqtotababoq itó-uma akoqnáá kéune. mirái-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únna mikákémmá mi-kánááráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagí-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-tímáyíkarái-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma tímáyíkarai-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. ánibo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaamanibo kemá paá miráuqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátíkarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímónaraunapoq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéiyō? kemá keráwáqá íráqôniq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tí-wikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáráq umá keráwáqá ko tímónanaaq yokaa kéune. ánibo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa tíméq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí moneqtabama kemmá íma kétékaiye. ímiye. Ítukaq itáiq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétékaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaqa yímero” téqtaa íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaqa yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá máae. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa

íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémarauene. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaaráq timínô?

¹⁶ yaímma keráwápíké maará téta tínoe: “árainé. Póroma keqtáá yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. ááqibo wemá aúyánákáráq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma árain-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aúbagaraq keráwáqtôpaq timáyikaunata maméta o-yúma yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. ániibo kemá óqa tîbâqawaaraa-naqa timákaunana wetê yagaroqtamá uráíye. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáíyo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókák-Áágóní anaaé kéwarauyana kerátái táaikoma mimóráiq kéíye.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? kerátái ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. ániibo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. kerátái tikáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tîwáqnaa íyábá mirá kéúye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí tááikoma kemmá tikáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaq máeraq ónúno? minnýaba kemá netuq-túyánámmá kéitauene. keráwáqtí aúkápimma ááiq-aikaraq kárún-aikaraq tîyámma í-yátáákáráq aúyababa í-ááikáráq tikarárán-áikáráq káqowa-kaqowamma timá táiq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaraq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwîqa múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákák íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtôpaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigeayábáwáq ónúno? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitauene. yaímma keráwápíkémá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáíyaqa kemá tiruqtábá ôriq umá umátikannune.

13

¹ íbêqa kaumobáráiq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúma mikáq máíya-yuma mimórá-áin áátuqma tero. ² keráwáqtôpaqa kaayapáráiq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tikaraunama móragaraq keráwáqtôpaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétima-tikaune. minná kemá keráwáqtôpaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéo-kayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káríqtoma ketáarake watáama áraimma tínaraq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnááarakemma móragaraq wemá paá máíye. ketáámá Ítuma aqnúnîq uráiniq umá mórai q umá aqnúnîq kéunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnááarake wetê yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááráiq maqmá aónaaro. maaminnýataba abáá umá aónaaro. minná itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káríqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máíye téraq kéitaaao? weqtábá keráwáqá ímo itareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnýaba keráwáqá itaíkáae téq kétune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtae ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kétunatae. yaímma-yuma téta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arábáúnayabataa minnýaba keráwáqá tiráátenaqtae ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtae minnýaba ketáámá nunamummá kétunatae. ⁸ ketáámá kenamááráiq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnýabama ketáámá

timuqá kémaraunataamanibo ketáámá aqnúnîq únnayabagaraqtaa timuqá kémaraunatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mûtûq mamá íraqôniq umátikaniqtabagaraqtaa nunamummá kêtunatae. ¹⁰ minnýaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtôpaq ká-gayaune. miráinaq kemá keráwáqtôpaq ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígónîq umá kemmá ítiraatino. keráwáqá mamá akoqnáá iyábá uyátárai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítímikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatanune. keráwáqá mûtûq íraqôniq umá auraiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéitera q mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógáráq máero. ániibo Áánûqtuma arummá amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íraqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akai-yátáákógáráq Aokaq-Áágóni aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing? kemá Póroma Tímotigarare.

Karétiani

Îtun anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq Karétia-marabaq mórabi áíkuyo-yubaq Póroma agatáiye.

¹ kemá Póroma Îtuma timáyíkarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáíráqá tááyaraiye. ² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áíkuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákáráq keráwáqá tímêtao. ⁴ Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái aúyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyanîq uráiye. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aaipike keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uraiye. ⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awíqa aati-aatimá múte yauyónátae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaiqtabama kemá iyánáaqa kéune. Îtu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiye. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwákáq móra átê-wataama tímá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma tínna átê-wataagoma min-nágogaraq ketáámá naayóbáqá tiráunna átê-wataagoma íma mórai q innama minnâ kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno. ⁹ naayóbáqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kétunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama tímá-timína-waigoma naayóbáqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtaepoaq maamin-áímmá kétune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu Káríqtoni mayáí-náqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbáq tímá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá pááq uráiye. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káríqtoma wenamáárîq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbáqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minnâ keráwáqá ítaraane. kemá Ítíráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Îtukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áíkuyo-kayukama mamá táíq umáyíkarane. ¹⁴ ketimatoq áa-yuti aúkáapimma kemá taíbaq-wayukama uyátáreq Ítíráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáaq akoqnáá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbáqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánááráqá kemmá Áánûqtuma aúyatíkaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayáiyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítíráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae. ¹⁷ kemmá uyátéta áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye. ¹⁸ anaaékaqa kaumokáritímáátímá yáwitaq Pítaate wataama ténáaq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo wetê tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. ¹⁹ timáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yêmitima uyátárai-nakoni ábâkoma wenamá aónaraune. ²⁰ min-áímmá íbêqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá

keráwáqá kaaqaarimá íkétima-timune. ²¹ anaaékaqa Tíría-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye. ²² miráimanibo Yúríabaqa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóíkaqa ítimonaraae. ²³ yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tókamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni átê-wataama íbêqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. ²⁴ minnâyaba yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

2

¹ kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáarebaq utáuyane. kemá Tááítatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. ² Áánûqtuma kemmá tiráátitapoaq uráunae. maamin-átê-wátáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minnâ kemá Yérútáarebaq anó-kayukama Ítuqtaba áíkuyikareq yemmá keyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaune: “maami-máyáimá íbêqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tînô?” téq ítama káonaune. ³ Tááítati ketê mái-naqa Karíkibake-nare. miráimanibo wenaúma karánátaae téta mórayuyanakaq íma makááe. ⁴ ítáaro. yaímma-wayukama ketáái tîbâqawaayuti aúkáapi aúma karánéta aúpáq ya-kéberae. mi-kááqáárí-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétiyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítíráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaroqtánáae téta irááe. ⁵ ketáámá yemmá yíkáiniq íkéunatae. miráitaqtaa átê-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá keyaqtoraunatae. ⁶ ánibo mórama anón-iwíqa wáíye tíya-kayukama ketí átê-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbarae. anón-iwirabi pááqyan-iwíqo wái-kayukayabama minnâyaba paátataare kétune. Áánûqtuma waayúkagoni áwíqtaba auyánámmá íma kéitaiye. árainimma ímiye. ⁷ Áánûqtuma Pítaamma Ítíráaeo-wayukabaq timákarainiq éna mórai q umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó tiyo” téna timátikaraiye. ⁸ owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítíráe-wayukabi mayaímá mayaíkáae téna timákaraiye. mórai q umá Áánûqtuma akoqnáarake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayaa” téna kemmá timátikaraiye. ⁹ Yêmitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokarîq umá mayaímá tímimma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minnâ yemá Ítíráaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayáiyaqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayaímá mayánúnatae. ¹⁰ kímora-yataaqa keqtáámô ítaan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kétikaitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

¹¹ Pítaama Áátiokiq itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune. ¹² naayóbáqá Yêmitima timáyíkáí-kayukama íuraawana Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaaq naráíye. miráimanibo mi-káyúkámô keyemma yetê ókaraq aáwaaq ínaraiye. miráimanibo yúma káráta-kayukati yáaqa ikátaiye. minnâ yúma íkárata-kayukagaraq yúma káráta-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³ tébakaq Ítíráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéowana Páánabatigaraq yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáá-káyúkáráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaaq ínaraae. ¹⁴ kemá yemmá yimónáunama átê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúrakaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítíráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakorra uráane. náaraq umáwaaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítíráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. ¹⁵ áraíne. ketáámá Ítíráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítíráaeo-kayukati ámáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániye. ímibo paá Ítukaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániye. owé. ámáan-aimma paá

wáraaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtae Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷ miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboaqtae minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtae ketáámá ketábátáa aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunataabiyo? áraimma ímiye. ¹⁸ itáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini ámáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiye. kemá min-ámáan-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá íma mánune. min-ámmá íarutain-ane. ¹⁹ Mótetini ámáan-aikoma kemmá aúwaraimma íma tímikaitapoaq yawítítukaune. mûtûq-amaan-aimma kemá íma kanaarác wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini ámáan-aikoma téna “puínóne” kétiye. miráitana ámáan-aikoma keqtáa tíkamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétémitae. ketí aúpáq-áímmá itáaro. minnâ ²⁰ kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáipoaq kemá wetê mibác máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma ámáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáqá máíye. min-náqá Póroe te-náqá íma máíye. ketí túwaraimma minnâ. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni ánikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráíye. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráíye. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáíye. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráíye. ²¹ Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaarác Ítu Káríqtoma pukáimma minnâ paátataaqtaba pukíné uráimiye.

3

¹ neginaagí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túraqaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaaboqa káutikaiyo? ² kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? ámáan-aimma wáraaqtaba matááo? ímiye. átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénác matááo? owé. ³ nôraq itaráq íbêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-aikaraq puí-yátáákárác íyaq yauwéqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwápí ummaa-yátááqá páaq uráimma minnâ keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nôraq itanawác Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tiména keráwáqtí aúkáapi anón-awaameq-yataaqa tarôq uráíyo? keráwáqá ámáan-aikoni mayaímá máyaaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaaé wáraaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráínaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine: “epíkémá máqte-marabaq-wayukama íraqôniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma timá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemma íraqôniq umákaraine. mórai q umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íraqôniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámáan-aikoni aménáápáqô kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáan-áíkmá yemá yawáaq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mûtûq

waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnpó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámáan-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtabámá íma wáíye. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenana min-nákómá puíniye. ókaraqa agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútûq warénana wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mútûq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. minnýaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenana wemá yawááq-i-nare.” téna kétiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtae-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba timá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu timá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiye. minnýaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráamma keráwáqtôpaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá iráíye.

¹⁵ itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábíké íma yaímma mayaíno. ¹⁶ Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uraiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiye. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nófyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtoe. ¹⁷ ketáagon áaimma maará-uraiye. mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánááraké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuraiye. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiye. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiye. ¹⁸ ánibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqtáámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáán-áínápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo keqtáámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtaae.

¹⁹ abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáíyo? wemá maará-uraiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátinenataa mirá-uraiye. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáán-áímmá kéwaraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáán-áímmá maa-marábí iráíye. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáán-áíkómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyôpaq iráíye. ²⁰ miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uraiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikaiye. ²¹ miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqtáámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtaae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. ²² ámáan-aikoma keqtáámá kékén-áímmá kétimatimiqtatae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnýaba kétiye. miráipoaqtaa ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwaráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.

²³ naayóbáqá Ìtu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma páaq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtae. ániibo ketáámá ánnábí máqetaa mi-kánáárakémmá áaimma átama Ìtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae. ²⁴ owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tirááti-nakaa umáe kéwitana mi-kánááráqá Ìtu Káríqtoma iráíye. mi-wágóni anaaékaqa Ìtukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. ²⁵ íbêqo Ìtu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tirááti-nakaa umá íma máíye. ²⁶ abo itáíq-itaiq í-yátááqá Ìtu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araaqa keráwáqá mááe. ²⁷ Ìtukaq mórabi yagaroqtamá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma ké-mayaae. ²⁸ miráipoana mi-máqté-káyúkámá mimóráíq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtae-wayukagaraq íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ìtu Káríqtomma mórabi yagaroqtamá mimóráíq umá mááe. ²⁹ Ìtu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. iyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uráíye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. ³ ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábín-ámáán-áikóni aménáápáq máqe-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uráíye. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áikóni aménáápáké ayúqyikanena kukáíye. miráuraipoaqtae ketáámá kanaaráq Áánûqtun-araaqa mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnoaq min-Áágómá maará kétiye: “apááô, ketiboó” téna tirupiké kétiye. ⁷ miráitaq keráwáqá ókaraq mayái-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraíne. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóni aménáápáq máqe-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqá Áánûqtuma kéitaiye. nôraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kétékaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayánéraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq aokaq-yúpáámá aokaq-wíyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaa? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá kétime. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayaígómá keráwáqá wáimma paátataakaa ínabo téq kétune. ¹² ketíbâtiwaayuo, kemá keráwáqáq inaa-inaa kétune. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtae-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwáqá átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqáqí mayaígóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tínaaemma kéumatikaae. tibô íka-matikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ìtu Káríqtonabi wenamáárîq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqáq kawáá umátikaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqáqí timuqô marái-yátááqá náakaraq wáíyo? kemá abarokáq keráwáqáqí íraqôn-aiiqtaba kétune. minná keráwáqáq keqtábá ôriq umá kétékaipoaq keráwáqáqí túramma kubíqma kemmá timínóaa kétune. ¹⁶ nôraq íyo? íbêqa kemá keráwáqáq arupú umá timá tímikaunaboaq

kemá keráwáqtí namurowáq aúkáúnô? ¹⁷ áraíne. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íráqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá timíqmí kéo. kemmá kétéweqtatuweq yeqtí yinaae waraígáae téta kéoe. ¹⁸ íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa íyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ánibo ketáá mórabi ímo maéqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kéíye. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqtí tíyaqnoqaq wenáaimma pááq umá ánataniye. ²⁰ tirunô kemá keráwáqtê íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéitaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaao? ²² agamatá-kánnáábí minnýyaba kétéye. Áabaraani áanikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwîq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikomo marákárain-iyapoma minná anóama aarukátí yáaikaqa marákáraiye. ánibo káqon-inikomo marákáraimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraiye. ²⁴ waéqma itái-áímmá mi-kátáágóní áaimma wáíye. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmakaine. mórama timá yarúmakain-aimma Táínai-anubake iráíye. min-áíkáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré. ²⁵ Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérútáarebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápáqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. ²⁶ ánibo Térai Áabaraani áwîq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré. ²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará kétéye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóínímmá timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero. paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma yiwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétéye. ²⁸ ketíbâtiwaayuo, keráwáqá Ááítekimma Térain áanikote móraiq kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtataboqaq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. ²⁹ Égaani áanikoma aarukáq-ááíkákémmô marákáraimma wemá naayóbáqá wenábâkoma Ááítekimma mamá táíq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraiye. minnýyaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáíye. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáíq-itaiq íyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó nóinaeq tiráíyo? maará kétéye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq áanikogaraq paábaq watuwaao.

áwîq-inikoni áanikoma wenamá min-ínikóní máqte-qtataaqa mayániye.”

téna kétéye. ³¹ tîbâtiwaayuo, móraiq umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkatakaama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káríqtoma keqtáá naayón-ámáan-áípké ayúqtíkaraiqtaae. ayúqtíkarai-kayukaraa umá paá máero. minnýyaba Ítuma máigaae téna kétéye. miráitana keráwáqtí ayúqtíkarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápáqá

iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² itáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqti túma karáiyana kanaarác Ítu Káríqtoma íma kanaarác tíwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táínai-anubaken-amaan-aimma mútûq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá ámáan-aimma paá waráiyana Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káríqtonopake Áánûqtuni paru-yátáápiké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóni akoqnáarake ketáa Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoraanataa Áánûqtuma keqtááyábá “kateko-wáyúkááé” tíniqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karaí-ááíkarác aúma íma karaí-ááíkarác minná paátaare. ániibo Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaq itáíq-itaiq uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánûqtun-aimma íma wáíye. ⁹ itáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtime) kara-káyúkátí yammá agayái-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miraráa umá móra-nakoma keráwáqatí túyánámmó mamá táíq i-nákóni áwîqa kemá íma ítaraunamanibo Áánûqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá ketê mórabi yagaroqtamá uyátarainakogaraq máapoana keráwáqti túyánákómá ketí tiráátúnna-yataakaq yauwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítúnnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaa? kemá abarokác téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqti túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamáárîq keráwáqti tíwáa-kakamma ko káráaro.” ténáa kéune.

¹³ ketíbâtiwaayuo, Áánûqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtaae téna tááyaraiye. keqtáa ayúqtíkaraipoaq keráwáqti tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtíkaraipoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáíye:

“keráwáqá kenamáárîq tirummá oníkáa éraq mórariq umá keráwáqti timakaq maíyaka-yukama tirummá yíméro.”

miráuma wáíye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keíyáa unítíqa téq áaiq éqa kanaarác keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútûq áíkuyo-kayukama máqtemma táíq umáginoe. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóni áaimma wáráaro. ániibo keráwáqá mirá éqa kanaarác keráwáqti túgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáa káonaunatae. mi-tái-ááíkómá Aokaq-Áágómá mamá márúte yuwánéna kéíye. mi-kááyáq-wáígórátámá namuroîq kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá íma mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóni anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápác íma mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéíye. kebó-yátááqá táí-aimma waátâ-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakárác nunamummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá aá awáágî-yataaqa unítíqa tí-yátááqá kárún-aimma tí-yátááqá áyamma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taíbaq aíbôq-nomma naí-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama Áánûqtu yabíkai-marupaqa íma uwínoe. ²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéíye. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íraqôniq kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiq umá kéyaqtoranatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoranatae. min-íraqó-qtátááqábámá aammá aúmatan-aimma íma

wáiyē. ²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akaí-yátáákáráq kaapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkewaraae. ²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáiyē. min-Áókáq-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwîqa íma múte yawíyataa ketáái tîbâqawaayuma íyamma íma umáyikeqtaa yeqtábá íma koyukaayúmna ono.

6

¹ ketîbâqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariq í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyíkáaro. Tááqtaama keráwákaráq makáqma aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqti tîbâqawaayuma ummaayátááqtábá kammáa kaíyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááikáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. ³ ániibo móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáiyē” tînimanibo wenáwîqa íma wáitana wetábá wenamáárîq kaaqaari kétiye. ⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqma aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniq itana wema kanaarác amuqá maréna káqo-nakoni mayaímá íma aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqti mayaímá iyááqtâ kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáráabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaarác íma makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraq aáwaqa ábu kaí-kánaágómá miráráá kéiyē. abo móra-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá warénama wení aqtó-kánaáráqá puí-yátááqá mayániye. ániibo móra-nakoma Aokaq-Áágóni akaí-yátááqá warénama aqtó-kánaáráqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. ⁹ miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waraíyábámá íma tîbôkariq ónátae. minnáyaba íma tîbô kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma mayánúnatae. ¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaarác ketáámá máqte-kayukaraq íráqôniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtîbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnáabariq miráráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqti túma karánáae téta yemá nðraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúrikaqa anón-iwiqa mayánáae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatíq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáiq-itaiq umá wáráánataama minnáyaba tú-tiqa íyábááé téta yemá íkéyikaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqti túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaarác yíwîqa múte yawínoe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aaimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoq wenáwîqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábín-ááímmá pukái-qtataakorraa umá túyánápí wáiyē. kemá maa-márábí-káyúkátí yúrikaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakorraa kéune. ¹⁵ aúma karái-ááikáráq aúma íkarai-aaikaraqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnáyaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áikómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yetê máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaayátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayaí-náqúne. ¹⁸ ketîbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

Karétiani 6:18

334

Karétiani 6:18

kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Ipítiani-marupaq Póroma agatáiyē.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáiyān-aama akoqnáá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáiyāqtaba abarokáq timá yiménunnama minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmimma keráwáqá mayaígáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqiye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtáámá umátikenataa minnâ wenáanimma keqtáábí wenôpake timátíkáitana kukáiyē.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtááyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtáámá Îtu Káríqtoni-annabi pááq umátikenataa tiráiyē.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwîqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtu ketáái paá timénataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráiyē.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwî-meyamma mamá paá umátikenataa íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtááyábá íráqôniq kéumatikaiqtae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaarác aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtáámá wení aúpác-yátááqá tiráátiraiqtae. minnâ

¹⁰ Îtu wení kanaamô pááq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebíkáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágárác wení náapaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamá wení aúyánámmá waqména wemá áqnáabaqa akoqnáá-aimma keqtáámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráin-náqá wení Metáiyama keqtááyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnáabaq-kayukama Metáiyāqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtááyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-márábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigaae téna tiráiyē. ¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákárác tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaarác pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokaae. Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákác maréna minnâ wení Aokaq-Áágómá akoqnáá-aikaraq téna timáyíkaraiye.

¹⁴ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnáá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwîqa yaaguyabínoe.

¹⁵ miráiyaba keráwáqá uyátárai-nakoma Îtumma itáiq-itaiq umá yáqtóráama ítareq keráwáqá mi-káyúkámá Îtun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma

ítareq ¹⁶ minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá ké-tune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa ¹⁷ kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amiyátábá kétune. mirámô inaqaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune. ¹⁸ maénamo keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Îtun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye. ¹⁹ Áánûqtuma wení akoqnáágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáíye. wení anó-akoqnaama kémayena ²⁰ mimórá akoqnáánápó Áánûqtu Metáiyamma pukáípike atínakaraiye. Áánûqtu Îtumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráíye.

²¹ Metáiyama wenáwîqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máíye. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápáq wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá íniye.

²² Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápáqá aítaupi makáiye. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekáqô itáíq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

²³ maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá íniye.

maami itáíq-itaiq umá wáráa-kayukama Îtuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikaiye. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Îtu Káríqtoma ógikaae.

2

¹ keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámáan-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrikaq pukáa-wayukaraa umá máqte-uraae. ² naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámáan-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánammá Tááqtaama yabítiráíye. ³ naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtaa abo túgoma iqtábáé téqtaa miráráá uráunatae. túgoma wenápáqá koyágu-yayagu umá táwî-aimma pááq uráunatae. miráíqtaba Áánûqtuma keqtaáyábáqá aatáá tiwááguráíqtaae. ⁴ ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtaáyábá ôrikaa umá kákaiye.

⁵ ketáái kúmiqtaboana anónná táwî-meyamma mamé yínaqtaa puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtaae.

abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínîbo Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. itáaro. Áánûqtuni paru-yátááqtaábóana íbêqa ketáámá itaa puyónúnatae.

⁶ Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiraín-náqá Îtute min-nákámá keqtaáyábá naayóbáqá tirááíye:

“anaaeqaq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráíye.

⁷ miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yiráaráómmá wení íánatai-iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-qtataaqa wení tiwiraí-náqá Îtuma keqtaámá timénataa tiráátiniye.

⁸ keráwáqá wemmá itáíq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtí kúmiqyataapikekaraq puí-yátáápíkégáráq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayáíráké mataáe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá ákaq paá tímikaiye. ⁹ Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá yetúyánápí “ketáái táaimma uyátaráíye” téta yetúma múte yauwínômanibo

¹⁰ Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtaae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íraqô-mayaimo Áánûqtumma ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtaa íbêqa mayánatae.

¹¹ túyánámmá ítáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama tááyaraae.

¹² taákaq máráaro. naayóbáqá kerawáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma Metáíyanopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkápíke Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma timáyíkaraimanibo keráwáqá mi-kánááráqá Áánûqtuni timú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá íma yaímma keyainaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma Áánûqtunnama máqe-uraae. ¹³ miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabititaaq Áánûqtuni waaqókáq irááe. ¹⁴ mirá téqtaa kétunatae.

Ítu Káríqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabi mamá áikuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqtí aúkápimma naayóbáqá kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁵ wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna páaq uráíye.

¹⁶ kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

¹⁷ wení kumína-kanaaraq íraqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtáábí maména tímikaiqtaae.

¹⁸ Ítu Káríqtoma keqtáábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókáq-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaroqtamá kanaaráq yenúnatae.

¹⁹ miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráa umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtááráa éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

²⁰ naakáa umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káríqtoe. ²¹ Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtáa máqtemma yagaroqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaroqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. ²² Ítuma keráwáqnápó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

¹ kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtábábóana Ítu Káríqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. ² é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íraqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne. ³ paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá

tiráátiraiye. ⁴ min-áúbámá yoraúma itéq kemô áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

⁵ naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma ítaraane.

miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyíkarai-kayukagaraq wení amuné-wayúkagáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

⁶ min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtááráá umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe. ⁷ Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyíkarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtááyábá umátíkarain-aimma kêtune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayái kémayaiye. ⁸ kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápíké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabititaq minnýyaba timuqá kéma-raune. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káríqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátíkaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái wataayaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae. ⁹ Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtabá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátíkaraiye. naayóbáqá maamin-áúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyánápí aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq uráinare. ¹⁰ miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq náapaa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaaé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itái-yátááqá kéyiraatiye. ¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraie. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtooma wení mayáiráké mamá pááq kéie. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqtonaama wáráanna-wayukataama Áánûqtute wataá-wataa kanaaráq tenanataá Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútíq-yátááqtabá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtabá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-áúyánámmá kemá túyánámmá kéiteq wekáq tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábíkáráq Áánûqtuni márûpakaraq yeqtíwîqa yeqtí náapaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqti tíyaqa akoqnáá umátikeq minnýyaba nunamupí keráwáqtabá kêtune. ¹⁷ Ítumma itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáq-toraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnýyabagaraq nunamupí kêtune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akái-yátáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnýyábá ítama tágaigaae téq nunamupí kêtune. ¹⁹ ketáámá wení akái-yátááqtabámá íma ítatuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ógiqma mayaígáae téqa keráwáqtabá nunamupí kêtune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákoqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákáráq ketáái inaa tí-yátáákáráq uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekáq “tíkáiye” téqtaa wenáwîqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4

¹ kemá Póroma waayúkati yúrikaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikau-nayababoaq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-

qtataaqa Îtumma akáinaiq kéiyaq kemá minnýaba tikaíkáae téqa kétune. ² abo íma otaa-káyúkáráa aúraro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yíkáaro. ³ keráwáqá kaayoné-yátáaqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóni aménáapáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimórá-túyáwáákáráq mimórá-Áókáq-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataaqa awé ónúnyabataa Áánûqtu táayaraiye. ⁵ kímora uyátarai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekáq tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórai q umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq kéberaunatae. ⁶ ketáámá mimórá-kétíbótáa máiyé. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáa-naqa wekáa umá íma máiyé. wemá uyátá-maqma máqte-qtataaqa máiyé. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnáagomma ketáái mayaíbí yemá káona. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôri q umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtae. ⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kétéye:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkaraq amuq-yatáaqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kétéye. ⁹ abo wemá meyábáq utáiyé. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiyé. wení náapaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiyé.

¹¹ wemá wenamáárîq téna “keráwápíké yaímmama timáyíkarai-kayukama maíy-ata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maíyata ínoe.” téna “yaímmawayukama waayúkati yúrikaq itó-uma máeta átê-wataama tînô-kayukama maíy-ata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama maíyata ínoe.” téna tiráiyé. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátarai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káríqtoqay yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáiq-itaiq í-yátáaqá akoqnáa umáyika-noe. ¹³ maami yirááti-wayukati wataánaipo kétima-timiyanataa Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáiq-itaiq í-yátáaqtabá yirááti-wayukati wátáagoma tíwáqnaa ínîqtae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá áikuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá timátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-íyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waéránatae. ímiye. ketáái tirun-íyápógómá itóqma anóniq ínataa táwî-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akaí-yatáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanataá wemá aqnókáa íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáiq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráapayikana kétéye. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaíyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbêqa akoqnáa umá uyátarai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aíbôq-yuyanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiyé. yemá koáráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawi-kiyaamoq-yataaqa tarôq kéeta minnýaba íma yigaaebí kémaraae. ²⁰ maamirá-qtátáákáa-qtátáaqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqtí naayón-ááímmá keráwáqtí tógoma ákain-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráa umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberano. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqtí táaimma aokarîq umá kateko umá Áánûqtun-aikoraa

umá waíno. ²⁵ miráinaqa kaaqaari-áímmá ítero. aati-aatimá pááq ínî-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóni waayúkaboqta wenamí-kenamin umá paá árain-aiqta tennatao. ²⁶ abo keráwáqá tíyamma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyamma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaqa

²⁷ abo tíyámmo íq-ia kéiyamoena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayáino. wení ápéqtaba kamáa káena mayái kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiya-kayukama yemá kanaarác yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyaupike táwî-aimma íma yuwákeraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínîn-aimma tíyana keráwáqtí táagoma yemá íraqôniq umáyikaniye. ³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákárác mipíkemma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwirái-yátáákómmá káraapaiye. ³¹ táwî-toiqa makéc máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma aayaqtáa umá téraq káqo-kayukayaba mamá táíq umáyikai-tuyanamma íma ítáaro. ³² anónna-anonna umá íraqôniq oro. anónna-anonna tíyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráa umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáikaa umá keráwáqtí táaimma mamá pááq oro. ²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáa tirááténa ákáiniq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtae. Ítiráeowayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íraqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqatabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkáapimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túrananama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráíya-kayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba “tíkáiye” tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátáárîq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwirái-nákómá yabíkái-marupaqa íraqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberanobo Áánûqtuma yemá anaaépariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maamí-táwî-yátáárîq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyamma mayánóe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábíkémá máero. ⁸ naayóbáqá keráwákárác kumayuq-yátáákárác táwî-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápí ómmá ógiqma mááe. miráuma ókón áráakaa umá máaro. ⁹ ókómmá máqten íraqôn-aikaraq arupú-aikaraq árain-aikaraq abarokác mamá pááq kéiyé.

¹⁰ nói-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba abáa oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaemma umáyíkáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwî-yataaqa waayúkama kumayupí aúpác oqtábá paá watáayaba kemá tigaaeyô kétune. ¹³ ópí maami-táwî-yátááqá aónama kétageta kanaarác aónáiyana paábaq kumayukoráa umá koínanama ókómó anónaraq wení márûqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómma timíniye.”

téna Áítáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itaí-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwî-kanaaboq keráwáqtí túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwí-táwí oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámma abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábágáráq umátikena i-qtátááqtabá ibí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunamummá ibí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékáráq imá tóyaupekemma kaapáúpikekaraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwîkaq ketibotááma Áánûqtukaq “tíkáiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero. ²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáranikaa umá keráwáqtí tiwaiqmááti yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáiq-itaiq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miraráá umá ánáakoma aúraitana wenawaikómá aqnókáá umá máíye. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náapaakoni aménáápáqá mááe. miraráá umá ánáakoma wenawaikóní náapaakoni aménáápáq máíye.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráíye. miraráá umá keráwáqá yiwaiqmááq keráwáqtí tínáaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokarîq umáyíkaraiye.

yeqtí kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráurairiqtaba wení waayúkama anaaékaqa wenaúrikaq kanaarâq itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaigómá kááraa-kaaraa íena íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokarîq éta máqten-otaakaraq íma waínna miraráá-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwaiqmááq yeráwáqtí yúyaba yíkainiq umá móraiq umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íráqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamáárîq wetábá ákainiq umá wenánáakoqtaba akaíno. ánibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wenaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaaqa máunatae. ³¹ minnýaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáíye. móra-nakoma wenánáakote kétibo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káríqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miraráá umá keráwápké móra-mora-nakoma wetábá ákainikaa umá ánáakoqtaba akaíno. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaíno.

6

¹ iyápô, uyátárai-nakon-aama kéwareraq keráwáqtí tinóboyuti yáama wáráaro. min-náma aanaúramma paá wáíye. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqtí tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámáan-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáe:

³ “miraráá íyana máqte-qtataakoma íraqôniq umáqtikainaq maa-marábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqtí iyápóma mamá áyamma í-yátáápi aúqyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátárai-nakoma tiráátinikaa umá keráwáqtí iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí yáama wáraaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáraaro. keráwáqá Ítu Káríqtoqmaq mayái kémayeraq miraráá umá keráwáqtí kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá íraqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabíkáinaq keráwáqá aati-aatimá íraqô-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakái-máyáímá íma mayánômanibo uyátárai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáímá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. íraqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátárai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqtí mayái-wáyúkáyábámá mórai q oro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátárai-nakoma Áánûqtuma yabíkái-marupaq wemá yeráwáqtí uyátárai-nakaraq keráwáqtí uyátárai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaq paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áuyánákák kéyainaiye.

¹⁰ keráwáqtí tébakaq-kanaama maa-marábímmô máeqa uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqtí akoqnááma uyátárai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáárake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabítiné ínnayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaarácq itó-inoe. ¹² ítáaro. ketáámá íma waayúkate ááíqa kéunatae. ketáámá maa-marábímmá anókogaraq yeqtí náápaakaraq kumayupíqtábá ááíqa kéunatae. ketáái ááíqa waátáma ketúrapike íma kanaarácq káonetaa yetê ááíqa kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaarácq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tiraaqá kuíyana waátá-akoqnaagoma keráwápímmá íma kanaarácq kobérániye. ¹⁵ maami íraqô-kataama kaayoné-yátááqtábá aítuqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqtí weyukóráá umá akoqnáá ínaq itó oro. keráwáqtí uyátá-maqma itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena ínnama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike ató-batikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráin-áímmá tiqnókák kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma múte yaúyoro. keráwáqtí tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaniye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tínômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukayabagaraq ¹⁹ keqtábágárácq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timíníqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáíya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboaq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téininapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íraqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayáírácq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéíye. wemá máqte-qtataaqa maabácq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqtí tíyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kêtune. keráwáqtábá itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kêtune. ²⁴ keráwáqá keráwáqtí akaí-yátááqá uyátárai-naqa Îtu Káríqtokaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Píripai-marupaq Pórogaraq Tímotite ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ maa-páátimá Pórogaraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káríqtoni kaqtónakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyoyubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátimá kágayauye.

² Áánûqtuma ketíbotáámá uyátarai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

³ kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq “tíkáiye” kéteqa ⁴ kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémaraune. ⁵ íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáimá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémaraune. ⁶ ániibo maaminnáyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqôn-aaimma áaimma átama miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káríqtoma yauwéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqôn-aaikoma mútûq pááq umá ánataniye. ⁷ kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnna arútáiniq kéiyé. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaa kéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraine téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. ⁸ Áánûqtuma ketáama itáimma áraine. ániibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káríqtoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

⁹ kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétékaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqôniq éna nóinawabi táíq ínayabama yainaígáae téq kétune. ¹⁰ keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáyanama Îtu Káríqtoma yauwéqma kumín-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tigaemá í-yátáákáráqá Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. ¹¹ ímiye. keráwáqá wenamá Îtu Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yi-qtátááqnpó keráwáqá ógiranoe. min-íráqô-qtátááqá keqtáá kétémitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqá múte kéyauyunatae.

¹² ketíbâqawaayuo, keráwáqá maaminnáyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráiyé. ¹³ miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káríqtoni kaqtó-napoq ánná-naupaq máune. ¹⁴ kemá ánná-naupaq máunataboata taíganimma Áánûqtuni waayúkama yeqtí Îtukaq itáíq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráiyé. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kététa ikatíq íkéoe.

¹⁵ yaímma-wayukama kárún-aimma tímátiketa yemá anón-iwiqa mayaíyábá kéyikaitataboata Îtuqtaba átê-wataama kétémanibo óq-wayukama Îtuqtaba íráqôniq ónáae téta kéte. ¹⁶ Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuanúnayaba mi-máyáimá tímikaitata yemá minnáyaba kéitetaboata yeqtí yirukaké kéte. ¹⁷ mi-káqó-káyúkámá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátáákáké íkete. ááqibo yemá kemmá kárún-aimma kétima-tikaae. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama tímínôqtabama yimuqá kémaraae. ¹⁸ ááqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Îtuqtaba átê-wataama itáíq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqtí yóyaukake

min-áté-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kéma-raune. ¹⁹ owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétéwana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráí-qtataaqtataboqa kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

²⁰ uyátarai-nakoni mayaímá mayaíyábámá kemá tigaemá íyábá íkétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétikaiye. ²¹ ketí túyánápímmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. ²² kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyé. Ítu Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaíyábá wáiyé. miráinaq kemá náanawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? ²³ kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakoni aúkápimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétikaiye. mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye. ²⁴ miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône. ²⁵ kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye. minnáyataboqa kemá itáunnama kemá íma áruqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákáráq uyátá-maqma anóniq íniye. ²⁶ miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awiqa kanaaráq múte yauwínoe.

²⁷ íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqtí táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba itánúne. itáiq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. ²⁸ keráwáqtí namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqtí namuro-wáyúkámá timónáiyamma keráwáqá yemmá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemmá uyátáanimma wemá Áánûqtue. ²⁹ Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaae téna aúyaqtikaraiye. miráipoaq keráwáqá wekáq itáiq-itaiq kéowana Ítuqtaboqaq tú-tiqa mayaíyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikaraiye. ³⁰ keráwákáráq kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni aakótê Tááqtaani aakótê ááíqa kéoye. miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaq kemá ááíqa paá íq-iq kéune.

2

¹ keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikaiyo? wení akaí-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyó? wení Aágomma aanabóráá umá kémayaa? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaao? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tíkái-yátáápí yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáiyé” téraq tero. ⁴ kenamáárîq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqyíkáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote móraiq kéiyé. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo minnáápáámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. wení anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtónaqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-marábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkagaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamáárîq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááqá máyáitata kaapaq-yátáq ikámôwana pukuráiyé. ⁹ miráimanibo wemá aamá itáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá

itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemma máqten-awiqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáqá máa-yugaraq min-áwíqá kéiteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmma ayánoe. ¹¹ ániibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wen-aboámá Áánûqtun-awiqa múte yauwínoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqtê máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtôpake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mi-qtátááqtábá amuqá íma márái-qtataariq iyábámá ikatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáqá máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tíwáqnaa kéiyé.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárún-narún-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma ókáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítaanama máqtemma ketí mayaígómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti íniyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne. ¹⁸ keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyônyabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kétune. ¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarác kétima-timena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰ maakáqá wemá wenamá ketí tíyaqa kényainena keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹ tébakaq-wayukama paá yenamááríq yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáímá Ítu Káríqtoqtaba mayaíyábámá íma yúyánámmá kéitaae. ²² Tímoti wení íráqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. átê-wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiyé. miráuma áanikoma aboámmá áwáqnaa ínkaa umá ketê mayaímá kémayaiye. ²³ ketineqá nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyaaq kemá Tímotimma timákáanana keráwáqtôpaq wíniye. ²⁴ ániibo kegáráq keráwáqtôpaq pááqya-kanaabi wíyábámá kemmá kétikaiye.

²⁵ keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana íréna íráqôniq umá kemmá kawáá umátíkaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa ínkaa umá kemmá tíwáqnaa uráiyé. wemá ketê mayaímá kémayena ketê yagaroqtamá Áánûqtuni watáama téna ááiqa uráiyé. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemma yauwéqma timákanaa kéune. ²⁶ wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kákaiye. keráwáqá weqtábámá karí kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-áúyánámmá ítaraiye. ²⁷ áraimma wemá anó-karima mayéna púyôwaniq uráiyé. miráimanibo Áánûqtuma wemma paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaaq kemá íma tirummá í-yátááqá arúbama matáune. ²⁸ miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq timákáanana yauwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wemma káoneqa timuqá kémarayana mi-wágómá kemmá mamá timuqá matikáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. ²⁹ uyátárai-nakoqtaba túbâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama náayuwabi Ipaaparoráitatima iníq o-yúmá tikaq múte yíkáaro. ³⁰ wemá mayaímá Ítu Káríqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyé. áqnáabaqa wenaúma aúgugu iyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo

wemá kemmá tíwáqnaa uráiyē. keráwáqá kenamáárîq kemmá miráuma íma kanaaráq tíwáqnaa owánîq oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyē.

3

¹ ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá keráwáqtô-paq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnýabama íma tîbô ké-gaiye. ánibo min-áikómá keráwáqá íráqôniq kéumatikaiye.

² kékén-áímmá kétima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe” téta maqmá káonaae.

³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení Aokaq-Áágómá tímikaiqtaboanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení Aokaq-Áágóní akoqnáarakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. miráitaqtae Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae. miráitana yúma kará-yátáákómá keqtááráqá paátataakaa kéiyē. ⁴ náawabi aúyánápímmá téna “Áánûqtuma káráta-tuyababoana mamá paá umátikaniye.” tenama wemá íkárutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-umatukaune. ⁵ ítáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaqa kemá Ítíráaeo-naqa máqe-uraune. inaaú-náupáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-kánáámá yátáitata ketúma kárátaane. ánibo kemá Péqtimaanini ánnábike-naqune. ketítubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. ámáan-aiqtabama kemá Pérati-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. ⁶ ámáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaq kéeq minnýababoq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yíkamonaaq maqmá aónaraune. owé. ámáan-aikoma waayúkama mamá íráqôniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq kemá íráqôn-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqqtábámá naayóbáqá “íráqô-qtataare” téq ítraunamanibo íbêqa Ítu Káríqtobaboq mi-qtátááqqtábámá “paátataare” kêtune. ⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kêtunamanibo Ítu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqqtábá wenamá “anó-qtataare” kêtune. min-nákóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamá matéq ⁹ wetê yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íráqô-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq umá yáqtorauanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. ámáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraiibo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtaae. ¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnáabariq umá yagaroqtánáaq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itánáaq kéune. Ítuni aú-aiqa yáikaaq umá mayánáaq kéune. ánibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ánibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mútûq ánataguraune” téq íkétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááímmá ketábá mayánáae téq maqmá aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátáraune” téq íma kêtune. ímibo maami-móra-yátááqqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánáae téq únnama ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yátááqqtábá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma kuyúnna koma kéyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama tááyaraiqtaae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikaa umá mirá-onatae. minnýaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyana Áánûqtu keráwáqá

abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wíq ónátaae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráó-kayukati yáaimma wáraaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áimmá timá tímikaunama íbêqa tiqnumá káyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nôrawabi umáyíkaraiqtabama paábaq awéqtáma kényuwaae. ¹⁹ yemá yawítíginno-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naanáikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-márábi-qtátáákáq áátuqma kémaraae.

²⁰ ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyee. keqtáá atóbatikanin-naqa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumíníqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama ²¹ ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenuúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô ínîmma mimórá-ákóqnáaraké máqte-qtataaqa weni náapaakonni aménáápáqá kémaraiye.

4

¹ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kemmá tíkáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaigóqtábámá amuq-yatááqá mááe. ketí tíkáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáiq-itaiq umá máeraq yaqtóráaro.

² Yúóriaoyaa Tíqtikio, ókaraq uyátárai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaa. ³ ketíbârawaao, egaráq mi-kááyáq-íníkorátámá yíwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáimá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáimá máyáa-yugaraqtae yagaroqtamá mayáimá matáunatae. ánibo máqtemma yeqtíwîqa matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyee.

⁴ aati-aatimá uyátárai-nakoqtaba timuqá máráaro. móragaraq kétupo timuqá máráaro. ⁵ máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtí kaayoné-ááimmá aónaaro. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íma nékaq máiyee. ⁶ kéqokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimameraq “tíkáiyee” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. ⁷ miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kéitaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqtí túyánákárábi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yátáákómá ketáái itai-yátáákómá uyátamaqma wáipoaqtae ketáámá árain-uramma mi-wágóní áaimma íma kanaarác itánunatae. ⁸ ketíbâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-watááe. min-arái-qtátáákárác mi múte yawwí-yátáákárác arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íraqóniq i-qtátáákárác Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabíkáae ti-qtátáákárácá mi-qtátááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. ⁹ mi-qtátááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kétiraateq nói-qtataarirabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yátáákómá keráwáqté wániye.

¹⁰ uyátárai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémaraunaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uraiye. ¹¹ kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarác timuqá maránúne. ¹² kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taíganin-aawaqa naíyábábi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma maréribi máqte-qtataaqa íma maréc ónúnyabama kéitaune. ¹³ Ítu Káríqtoma kemmá akoqnááma kétimiqtababoaq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáá umá kanaarác mánune.

¹⁴ miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íráqô-qtataare. ¹⁵ kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamá tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni waayúkama áíkuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miraráa umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma timíniye. ániibo minnáyaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparoráitatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímitaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnaa kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá timíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maarao-aimma kétimayikaune. ²² túbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maarao-aimma kéte. ániibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma ôriq umá kétimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroqtamá waíno.
kemá Póroma
Tímotigarare.

Koráátiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena wataama këtítana Tímoti agatáiyé.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tîbâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaqa Îtu Káríqtoqtaba kerátáái tîbâqawaayuma yemá Îtukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kétéka “tíkáiyé” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítaraunatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtokaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Îtuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínîtaq ítaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqô-meyámmá wení márûpaq tíkaraiye. ⁶ maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kéitana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama ítaraae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipáápara-tima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímî-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikaiye.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nuna-mummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápímmá wení aúyánánápó maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itái-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaarácq mánoe. ániibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá maránî-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá ínôqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaiyaqa keráwáqá paá Îtukaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáiyé” tero. wemá wení yabíkái-marupaqa ópí yáíkaaq ínôqtaba keráwáqá mamá yokaa umátíkaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáíkaaq ínoe. ¹³ abo wemá keqtáámá kumayukóni akoqnáábikemma tiwíqmenataa wení ákáin-aanikoni yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení áanikoma keqtáámá mamá umátíkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukaiye.

¹⁵ Áánûqtumma ketáámá íma kanaarácq aónanunataamanibo Îtu Káríqtoma wemá wekáá kéiyé. itáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Îtu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráiyé. ¹⁶ Îtu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráiyé. ketáámá mi-qtátááqá kanaarácq káoneqtaa íma kanaarácq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráiyé. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáaraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Îtu Káríqtonapo tarôq uréna Îtu Káríqtoqtaba taróq uráiyé. ¹⁷ miráitana Îtuma máqte-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráiyé. ániibo máqte-qtataaqa

wení akoqnáanapo yáqtoqma yagaroqtaráie. ¹⁸ Áánûqtuni waayúkama álkuyo-yuraqa Îtuma yeqtí yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máie. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. ¹⁹ miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Îtu Káríqtoq wáikaae téna tiráie. ²⁰ ániibo Áánûqtuma Îtu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéie. Îtu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtímena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkápimma kaayoné-yatááqá mamé iráie. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráie.

²¹ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqtí máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqtí táituyanakakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraae. ²² miráimanibo íbêqa wení ánikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráie. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokarîq éq wenáurakaqa tigeamá íma wáinaq wenôpaq kanaarâq wínoe. ²³ miráimanibo keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abáumma ánûqa yamá akoqnáá umátikaraiqa máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni átê-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. maamin-átê-wátáámá máqte-marabaq kétimayimewaqa kemá Póroma min-átê-wátááqóqtábá kaqtó-naqa aúkáuene.

²⁴ miráitaq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Îtu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá móraiqa umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabí álkuyo-yuma yemá wenaúma mááe. ²⁵ Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabí álkuyo-yuyaba kemmá mamá kaqtó-naqa aútkaraiye. maami-máyáímá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna timátikaraiye. ²⁶ abo maamin-áímmá kétima-yimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá aúyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-áupáq-áuyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaarâq abarokâq káonaae. ²⁷ maami tágama aúpáq-áuyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Îtu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaaq ínôqtaba tiyúwáitaq awé kéoe. ²⁸ miráitaqtaa ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áímmá kéteqtaa Áánûqtunopake itáiyátáákárâq kényiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Îtu Káríqtoqtaba mûtûq abarokâq umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae. ²⁹ maaminnáyaba kemá mayaímá kémayaune. Îtu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákoqnáárâké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itáigáae téq kétune. miráitaq kemá Áréorátia-marupaqa tîbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá íkatîqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabí yabitimá ya áikuigaae téq kétune. ániibo Îtu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kétune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áuyánáqtábámá ítátuwaigaae téq kétune. min-áupáq-áuyánámmá minná Îtu Káríqtoma wenamáárîq wemiye. ³ Îtuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá téta yemma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íráqôniq

kéibo atéráaro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagaroqtamá keráwáqtê íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéitaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémaraune. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárai-naqa awíkeq mimóráíq uráániq umá wetê yagaroqtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaq yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tíkáiyé” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríq-topi yaráamma yaákama yúwáaro. mi-kááqáárí-áíkmá paá waayúkati yúyánápíké kéiyé. miráinaq keráwáqá yemmá íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógáráq kéyiraate. Ítu Káríqtonopakemma íma kéiyé. ⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mûtûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáiyé. ¹⁰ ánibo Áánûqtuma mûtûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá mááé. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yauwéqma itó-urain-awaameqa matááé. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágoma kanaarácq ínitaq itáíq-itaiq urááé. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uraiye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunnama íma máqe-uraae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ánibo Áánûqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá arátún-nayabataama íma yorauténa yukáiyé. ketáái aqtábáama wení agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqtí aqtábáama ánatagiye” tiráiyé. ¹⁵ wemá tái-wakoni kawáá-wákárá máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáiyé. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákóqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákóqnáágóní kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq íyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáan-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánáaráqá naíyábábi aagáí-kánáágóní ámáan-aiqtabama keráwáqtí naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yínî-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéiyé. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánûqtunopake kaqtó-wayukati náapaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkárácq nunamummá tero” tíyaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqtí aúkápikemma yeqtí kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqtí yúma maméta kéuyeta paá yeqtí yúyánápíké-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamá ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mûtûq-augoma akoqnááma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánûqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áíkuyo-yue. ketáái tiyáátâkogaraq amakógárácq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánûqtuni akoqnááake min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéiyé.

²⁰ miráitana keráwáqtí naayón-ákmá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-ákógárácq pukáiyé. íbêqa maa-márágóní tái-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumagoe. miráitaaq nôraq itaráq keráwáqtí táaimma ayúwáawanawaq maa-márábí-káyúkátí yáaikoraama kéiyó? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátáákmá

paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áikómá paá waayúkati ámáan-aine. ²³ mirán-ámáán-áikómá waayúkati yúrikaqa íraqôniq kéiyé. miráitana maamin-ámáán-áimmô waráiyábámá íma oyaaq kéipoana yáimma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áimmá waréqa kemá íraqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. áaqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akaí-yátááqá íma waránaae téqtaama maamin-ámáán-áikómá ketáá íma kanaaraq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebûqa ámênataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtaboq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma mataáae. miráinaq Áánûqtuni márûpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibáq wemá Áánûqtuni ayáanurapaq náápaan-abitataraq maraq máiyé. ² paá maa-márábí wáiqтатаqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibáq wáiqтатаqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqti naayón-áikómá pukitana keráwáqti aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánûqtuni márûpaqa aúpáq wáiyé. ⁴ keráwáqti áraituwaraimma Ítu Káríqtomiye. ániibo wemá kumínaqa keráwáqá wetê yagaroqtamá wení tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqti túgoma kúmiq-yataariq ínéta kéomma yíkamma utátúwáaro. miraráaqtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táituyannama itái-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwî-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayáiyábá tikaí-yátááqá mirá-tíkái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaiipoana egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá teníkáa kéiyé. ⁶ máqtemma mirá-qtátáárîq o-wáigómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátáárîq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. týamma íoro. káqo-kayukama táiq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni wataáama ítero. ímiye. maami-máqte-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqti naayón-ááímmá miráuma autún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aimma mamá kúbekaae. maamin-aúgen-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taíbariq-taibariq umá kéiteq uyátamaqma íraqôniq umá wekáa umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéiyé. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíkiwayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma mórai q umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtaboqtaa karaanóbáq-wáyúkagáráq namuq-wáyúkagáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraqa yemá keráwáqti túyánápímmá mimóráiq umá mánoe. Ítu Káríqtokaq máqtemma itáiq-itaiq o-yúti yirunóbáqá wemá máiyé.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétimiye. ániibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqti tíwîqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyíkáaro. ¹³ keráwáqti aúkaapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwimmá kamátuwaaro. uyátárai-nakoma keráwáqti kúmiqa mamá paábaq yuwéna awimmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa mórai q umá mamá paábaq kéyuweraq tiwimmá kamátúwáaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátáárîq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íraqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqti tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáitaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe.

miráinaq mimórá-túráá umá mayaímá máyáaro. ániibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá ké-maraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu Káríqtoni wataágoma ayuwáiyanaawaq keráwáqtí tirunóbáq waíno. morá-mora-yuma Áánûqtuni itaí-yatáákókaráq yiráátero. ániibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni wataábike imá kéteraq Áánûqtukaq nuna-mummá ibí tero. Áánûqtuma nôrawabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekák “tíkáiye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq mórai q umá aboámá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero.

¹⁸ aarukáq-nóinínô, keqtiwaiqmááti yáama wáraaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaaé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aarukárîq uráa-kayukao, keráwáqtí tínááqmaaqa tirummá yímero. kaayoné umáyíkáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikarárán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaíyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayai-wáyúkáo, keráwáqá maa-marábí-káwáá-nákómmá anaaé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayaígómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íraqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqtí máqte-mayaima íraqôniq umá mayánômma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamáárîq weqtábá mayaímá íraqôniq oro. ²⁴ taákaq máraaro. uyátárai-nakoma íraqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máraaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekák mayaímá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máraaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama mórai q umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayai-wáyúkámá arupú umá yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. ³ keqtááyábágaráq nunamummá timátíkáaro. kemá Áánûqtuni wataáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayababoaq maakáqá kemá ánná-naupa q máune. keráwáqá nuna-mummá kétiyanaawaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ániibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupí ítama káonaiyanawaq kemá wení wataáama mamá abarokák ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítukaq íma itaíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itaí-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqtí táagoma átê éna miráuma aáwapi umá yoqmaráawana átê inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaa keráwáqá yemmá yawéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiniye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátê mimórá-máyáimá kémayena wení mayaímá akoqnáa umá itaíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá maména wikáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kétune. ⁹ káqo-naqa Onetímatima timákáanana wetê yagaroqtamá wíniye. Onetímatima wemá tíkái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáa umá itaíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekák páaq i-qtátááqtábámá timá-timiyoye. ¹⁰ Ááritáakatima wemá ketê ánná-naupa q máena keráwáqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maarao-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqtí naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáraq miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráao-wayukabike Ítukaq itáiq-itaiq kéoyubikemma Áánûqtuni yabíkái-qtataaqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáraq keráwáqtí márûpake-nakoma miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni auyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétéye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágáraq Ítuni waayúkama Áréorátía-marupakaraq Áiráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráiyé.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tîbâqawaaraa-kayukama Áréorátía-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maarao-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóni naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káikuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáiq-itaiq kéoyuma Áréorátía-marupaq áikuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma yeqtí aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minnâ Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ Íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáárîq maannâ kágayaune. miráo-maarao-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátíkáaro.

min-íráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno.

kemá Póroma
Tímotigarare.

1 Tetaróniani Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma Táératima Tímotima yetôpake

¹ Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátarai-naqa Îtu Káriq-tokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamáa wení íraqô-qtataaqa wení kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno.

² aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkaiye” kéteqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwîqa yamá kétima-tikaunatae. ³ keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá íraqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtábábóaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátarai-naqa Îtu Káriqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwîqa kéyaunatae. ⁴ tîbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. ⁵ ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa íráunama minná paá-aimma íma timénúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnáágararaq Áánûqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqtôpaq mamé íréqtaa ketáái tirunóbáqá itáiq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aúkáapi miráuma tíwáqnaa ónáqtaa únna-aaimma kenamáárîq káonaae. ⁶ mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátarai-nakon áaikaraq kéwaraae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taíbaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. ⁷ miráitaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkípaq-wayukagaraq timáeta urááe. ⁸ aamá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq timáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáiyee. ⁹ máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqtáá íraqôniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóní anaaé warái-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matááe. ¹⁰ wení áanikoma Îtuma pukáipike aboámá múte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínîtaq weqtábá íbêqa awé kéoe. minnýaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Îtuma wenamáa Áánûqtuni áyamma íní-qtataapike keqtáá mamá paá umátikaiqtaae.

2

¹ ketîbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. ² Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaaékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-timayimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráiyee. ³ ketáá keráwáqá aamá timá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáiyee. káqo-kayukama íma makaténáqtaa uráunatae. ⁴ ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aimma ketáá kétunatae. keqtáá maqmá aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaae. Áánûqtu áqnaabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kéunataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamáárîq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéiyee. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. miqtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwîqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraine. ketáámá Îtu Káriqtoma awaaméqá umátíkarai-kayukataae. minnýaba ketáámá náápaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi moneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnáá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné

umákáiniq umatíkaraunatae. ⁸ ketáá keráwáqtábá tíkáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtábá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtábátáá tíkaraiq-taae. ⁹ ketíbâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaítáa matáunama íyaq táakaq makááo? wágáágarag nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqtí túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íraqô-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáa umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáa umátikaraunatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqtí tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááíq éq Áánûqtukaq timuqá marakánôqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtábá wemá yabíkáikanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtábámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáámma minná áraine. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámma kémaraíye. ¹⁴ ketíbâqawaayuo, mórai q umá keráwákáq pááq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkarag Yúríabaqa pááq urááe. Ítíráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táiq umáyíkaraaniq umá mórai q umá keráwáqtí waayúkama keráwáqá mamá táiq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítíráaeo-wayukama uyátárainaqá Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táiq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroîq kéumaketa máqte-kayukama namuroîq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítíráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyámma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápike paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtábá túyánámma itáiq-itaiq kéeta keqnáámma keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtôpaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtôpaq yauwéqma ónááq únmananibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtábáe. kenamáa ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémaraunaboata íbêkaraq anaakaraq uyátárainaqá Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itónunatae. minnáyaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰ owé. keráwáqtábóaqtaa ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémaraunatae.

3

¹ watáama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáa-kanaama awé iyábá ôriq umá ummaa kéyaiपोता ² Tímotimma keráwáqtôpaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqte-uraunatae. Tímotima ketáái tíbâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaímá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba abarokáq kétima-yimiye. keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáa ígáae téqtaa timákaraunatae. ³ miráiyanaama keráwápike má morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímma waráiyabama ímira-igaae téqtaa kétunatae. maami Ítíráaeo-wayukama keráwáqá mamá táiq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwíkaitaq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe. ⁵ ayáqtáa-kanaama kanaarag awé íonune. miráitaq kemá Tímotimma timákáanana uréna keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá aónaniye. ketúyánápímma ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímma ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtôpaq uréna íbêqa yauwéqmena ketôpaqtaa iráíye. wemá íraqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáiq-itaiq kéeq

waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtááyábá íraqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá timónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá timónanaqtaa kéunatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáarábi ketáái tíqa í-yátáarábi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoakaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtorapoataa íbêqa paá maéqtaa kanaarác agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiye” téqtaa kanaarác kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiye” kêtunatae. ¹⁰ wágáágarac nokáakaraq keráwáqá timónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqáqá ókaraq kanaarác tiráátenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá tiwiraígáae téta keráwáqtôpaq wíyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá tímunnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kétikaiqtae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágárác kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúrakaq arupú umáginoe.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtáábíké matéq keráwáqá min-ákác kémaaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náapaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokarîq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

⁴ waamá keráwáqá móra-mora-yuma íraqôniq umá aokarîq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae. ⁵ póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. ⁶ keráwáqtí tíbâtiwaaraamma aaramá mayaiyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtabámá kétimatumunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. ⁷ Áánûqtuma keqtáá táayaraimma ananna-ááímmá waraígáae téna íma táayaraiqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna táayaraiqtaae. ⁸ miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá wení Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

⁹ Ítukaq yirummá amê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáiqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamáárîq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye. ¹⁰ keráwáqá Maaterónia-marupaq máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tíbâqawaaraayuo, uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ¹¹ yaákare maéra keráwáqá ketiyáápike mayaimá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamáárîq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá itáaro. mánoqtaba túyánámmá itáaro. naayóbáqá mirái-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. ¹² mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íraqôniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

¹³ ketíbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kêtunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá íinoe. ¹⁴ Ítuma pukéna keqnáámmá itó-uraitaqtaa minnýyaba kéitunatae. móraiq umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekác yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

¹⁵ maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yauwécma ínî-kanaaraqa ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaqa wínoe. ¹⁶ Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náapaakaraq tínana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. ¹⁷ ániibo ketáámá mi-kánáaráqá náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatán ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae. ¹⁸ maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

¹ tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá páaq í-kánááyábá kéitaapoaqtaa ketáámá aúbabi ókaraq agamá íma timá-timenunatae. ² uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa iníkáá umá kumíniye. ³ waayúkama maará téta “íbêqa íráqô-kanaaboataa íráqôniq umá máunatae” tínómanibo mikánáaráqá páátákáá anómma táí-kanaama páaq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aiqa iníkáá ínata máqte-kayukama péqmareta íma kanaaraq kóinoe. ⁴ áaqibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánáaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá íkémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa iyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokáámma yúmá wagí-kánáaráqá yaímma káqo-kayukama aíbôq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboaqtaa ítama táganatae. ketáái itáiq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákáráq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwécma atíqtikaniqtae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma wení áyámma í-yátáápíkémá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá íkakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápké múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyee. pukáipoaqtaa ketáágáráq ípuyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketîbâqawaaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkápikemma mayáíma mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáyikena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraiibo yeqti yiménáápáq máero. ¹³ yeqti íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkápíke iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínómanibo kaayoné umáyíkáaro. ¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáyíkáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqôniq umáyíkáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkaiye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miranaimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní aammá íma aúyaráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáyíkáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáyíkáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaiipoana keráwáqá wemá mamá aokarîq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákaq maéq tige-yátááqá íma mayánômma túbinabi túyánápímmá tirun-íyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínî-kanaayaba téq-taa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáyíkáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náápaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamá keráwáqtê waíno.

2 Tetaróniani anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táeratigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbamá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaq ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibótáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátáaqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tîbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnataama minná keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiyé. ⁴ minnýaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrikaqa kéuyunatae. ánibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápí máeq keráwáqtí namurowáyúkámá keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáa kéowaqtaa minnýaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ánibo Áánûqtuma wemá yabíkái-maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátáaqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabíkáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaayátáaqá mamá ketime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáa-yátáaqá mamá paábaq kéyuwena aagaí-yátáaqá keráwákaráq keqtáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátárai-naqa Ítukaraq wení akoqnáa-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánáaráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba íma itéta uyátárai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátárai-nakoni anómma tágama-yataakonabi wení aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupaqa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánáaráqá Ítu Káríqtoma wemá yauwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraiyaqa keráwákaráq mi-káyúkátí aúkáapimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.

¹¹ minnýaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yáayai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnýaba Áánûqtu keráwáqá tááyaraiye. wemá kanaaráq wení akoqnáama keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnýaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîqa múte kéyauyeq yaímma wení tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáráq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaao?

2

¹ tîbâqawaaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumínîqtaba kétunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tîbâqawaraakayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yaímma-wayukama téta “uyátárainakoma kumínî-kanaama áqa páaq uráiyé” kéte min-áímmá timáeta uréire íyanaimma íma itáaro. yemá téta “uyátárainakoni kanaamá páaq uráiyé téta aúbama

keqtaáyábá agataáe” tíyaqa min-áímmá íma itáaro. ³ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwaíyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínímanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroíq umákena miráinana wemá wenamááríq wenáwíqa múte kéyauyena mi-máqté-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaa? ⁶ maami yíní-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma páaq i-qtátááqá keráwáqá káon-aae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonaae. Áánûqtumma ááiqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá páaq ínî-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááq-taani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma páaq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá ikámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá iréna mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámáan-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áíkkóní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mikáyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoo. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainánî-kanaaraqa wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kétim-itaqtaa minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáanapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq keráwáqá árain-aimma itáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá tááyaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátúnnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaaé wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamá wení íráqô-qtataaqa napo ketáái tíyaqa mamá kaayoné kéíye. miráitana wemá keqtáá itáíq-itaiq umá máí-yataaqa tíwáq-naa kéitaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá wení íráqôniq ínîqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ánibo yenákámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaarq tíwáqnaa kéeta keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íráqôn-aaimma mayéta íráqôn-aimma tínoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá tíyana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqtí aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awíqa úiniq umá káqon-aukapaqa anón-awíqa úino. ² miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá ketíyana keqtáámá ôriq umá táí-aaimma

tarôq o-káyúkátí iyáápiemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnýaba wemá keráwáqtí tíyaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaarác keráwáqá yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítíniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqtábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaarác mirá kéopoaq anaaékakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq ínîqtaba keqtáámá kétékaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayaínôqtaba keqtáámá kétékaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá keráwáqtábá maará téqtaa kétune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuq-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itáiyábá anaáemo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íráqôniq umá kéwareq keráwáqá aónaraae. ániibo naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuq íuraunatae. ⁸ ániibo ketáámá mórama keráwáqtí tiyáápiemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaímá mayáíq-mayaiq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náápaamma anóniq wáíye. miráipoana aáwaqtaba ketáámá ítama aónanena keráwáqá tímikaino-manibo ketáámá kanaarác keráwáqtôpake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqtábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqtê yagaroqtamá máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawác ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímwayukama keráwáqtí aúkáapikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kémaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kétéma-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaarác yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aaimma tarôq íyábámá íma tîbôma kaíno. ¹⁴ ániibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itái-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémarauene. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápi waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq íyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyé.

¹⁻² kemá Póroma Ítu Káríqtoni timátíkarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaaráq tiwiránîn-nakoratae. min-íráqó-qtátááqtábá ketáá awé kéunataama minná Ítu Káríqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káríqtogaraq yenákámá kemmá timátíkarai-nakoma tiwíkaaye. íbêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórá itáiq-itaiq í-yátááqá yáíkaa qéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiyé. Tímotio, keti-borátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákáráq yeqtí kaayoné-yátáákáráq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ipítiani-marabaq emmá máikaae téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa min-náyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yímínata ímira-oro. ⁴ emá timá yímínata yeráwáqtí maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yíkáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaaráq aóna-nunatae. ketáá wekáq áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimíyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakáráq íma wáiyé. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáiyé. ⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagí-aimma téite urááe. ⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auránéta kéomanibo yemá ten-áíkkómá íma kétagaae. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áíkkómá íma kétagaae.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. ⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratínéta o-yúyábá tarôq uráiyé. mi-yúmá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma kápuyeta ¹⁰ yemá kebó-yátááqá aaragáráq waagógáráq iyápógaraq tarôq kéowana iyápóma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráiyé. mi-yúmá kaaqaari-áímmá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áímmá téta yegáráq arupú-aiqtaba awéqtátuwaa-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráiyé. ¹¹ arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tikáae téna tímikaiye. min-átê-watáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátíkái-nakoni tágama-yataakoqtaba wáiyé.

¹² kerátái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekáq “tíkáiyé” kétune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaaráq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémaraune. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táíq umáiyikeq wemmá timá táíq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáaráqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátárai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawáaq-umatikaraiye. itáiq-itaiq í-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq Ítu Káríqtonopake kemmá maqmá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áímmá kemá tenúnna minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káríqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwánîqtaba maa-márábímmá kukáiyé. kúmiq-wayukati aúkápikemma kemá mú mikákáá táwî-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwîgoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá wení paru-yátáákómá tímikaine. mirá únnyaba Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataaqa mútûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq timíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónaamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma

Îtuqtaba itáiq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe. ¹⁷ Áánûqtuma matúq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamáa maníqíye. aati-aatimá matúq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekáq mááye. miráuma waíno.

¹⁸ Tímotio, ketí iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kétune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááiqa umákanonama min-áímmá minnâ ení iyebómíye. ¹⁹ itáiq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááríqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. ²⁰ Áíménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáiq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraitaq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibáq máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekáq nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáiye” téraq káqo-yuyaba tero. ² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrikaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kéitaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónaaro. ⁵ kímora maníkáa-náqá máimma minnâ Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áikuyikaimma minnâ wenamáa Ítu Káríqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnýaba pukáiye. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéiyé. ⁷ minnýaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátíkaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kétupo árain-aimma kétune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáiq-itaiq í-yábágáráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkáráa umá Áánûqtukaq nuna-mummá tígáae téq kétune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatorraigaae téq kétune. ¹⁰ min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikaiyabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákenna anaaékaqa Íbimma tarôq uráiyé. ¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámáan-aimma arátaiye. ¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáiq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá keyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwírániye.

3

¹ kemá túnna-aimma minnâ árain-aime. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáiq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwî-aaikomma íma ayuwáinana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpáq-áímmá íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama auyánámmá itáino. wemá pááqyamma

iyimena taíbaq keyimena namuq-wáyúkámá yíwîqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íraqôniq umá yirááti-naqa maíno. ³ wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagí umá waayúkama áyámma umáyikena wenamáárîq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaayoné íno. mónekaqa aúyánámma íma maraíno. ⁴ wení aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáráaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaraqa náaraq umá kanaaráq káwáá íníyô? ⁶ miráuma aúgemma áaimma átáma itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uíyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aamma yúwáitana wemá Áánûqtuma yawáaq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéoyubikemma aama íma kéitaa-kayukabikemma wemá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma timákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginie.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéoyubikabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaqa íraqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaráq yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagí íyoro. yemá aúyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáá umá yáqtoretawaq Áánûqtuni aúraqaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaíyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaráq mánoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaqa íraqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwî-aikomma ayuwaíyana íma yabíqyíkáaro. yemá kaaqaari-áimma téta moyámma íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéoyubikabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. ¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íraqôniq umá mayaíma mayaíyatama máqte-kayukama yemá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnááqaraq tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá páaqya-kanaabi yaónanae téq kéitaune. ¹⁵ miráimanibo páaqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye. matúq-matuq umá máí-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáie. minná

¹⁷ maa-márábí-káyúkámá wemá

wayúkaraa umá aónaraawana

Aokaq-Áágómá wemá kanaaráq umákáitata

Áánûqtunopake kaqtó-wayukama wemá aónaraae.

máqten-aukapake-kayukama itó-uma

ánateta weqtábá tiráae.

waayúkama wekák itáíq-itaiq urááne.

anaaékaqa Áánûqtuma wemá awíqmena wení márûpaqa utáie.

4

¹ Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápkémma yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áagóní anaaé waréta waátágoma yiráátinnaiq ínoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéie. maami-kááqáári-áimma yirááten-aimma yúyánápímma kubaútônika umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanika kéie. ³ yemá téta “aaramá mayikaíma minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánûqtuma min-áawáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánûqtukaq “tíkáie” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq uráimma minná íraqômiye. yaímma mirán-áawáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánûqtukaq nunamupí “tíkáie” tero. ⁵ Áánûqtuni watáama yorauté wekák nuna-mumma tígógaraq mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokarîq umá íraqômma káuqyikaiye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema îtuqtaba emá wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánûqtuqtaba paábaq yuwaa. Áánûqtun-aaimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínônnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá ínônnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápíke kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémai yuwaimanibo itáíq-itaiq kéo-yuma áqnáabariq umá kémai yuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tínômanibo emá Áánûqtun-aaimma waraíyaama iyúwénatawaq yemá emmá aayoq oro. ániibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aaimma káyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq îtuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánûqtuni watáama waayúkati yúbáqá káyorautewaq kétima-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánûqtuma móra-yataaqa emmá ení mayáiyábámá ámikaiye. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráámma îtuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámíkai-qtataaqnapo emá mayái mayaa. ¹⁵ minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íráqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. ¹⁶ aati-aatimá ónnayataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itaíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

¹ anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkágáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa. ² aaragókáráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íráqôn-aaimma mirá-umayikaa.

³ ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. ⁴ miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení arááráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiníq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yirááráókáráq mirá-umayikaaro. ⁵ árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágáawabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa íyábá tíq-tiq kéoe. ⁶ miráimanibo mi-kétóq-íníkmá wemá paá aábê kuye íyábámá aúyánámmá ítái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéíye. ⁷ min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimínatawaq anaaé warétama íráqôniq umá mánoe. ⁸ ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itáíq-itaiq umá mái-yataapíke kéwaeraiye. itáíq-itaiq íma kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa máíye.

⁹ yíwáqnaa íyábá móra ketoq-íníkmá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínîqtaba wenáwîqa agayaa. min-íníkmá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maíno. ¹⁰ wení iyápó-annama íráqôniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítuqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqoqeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayaa.

¹¹ aúge-ketoq-noiniti yíwîqa íagayaa. yeqtí yúyánákmá ôriq ínataboata yeráwáqá waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáá umá amínoe. mirá kéeta îtu Káríqtonopake waeráiyata ¹² waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá îtuqtaba itáíq-itaiq

í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. ¹³ minnágaraq maamin-áúgé-kétóq-nóínímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naauqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtabá timáeta kéeneta naaúqtaba-naauqtaba kéyautoe. yeráwáqá íma tewáin-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátáákáráq ááiq-yataaqa páaq íniye. ¹⁴ miráitana minná íraqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétune. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae. ¹⁵ yaímma ketoq-nóínímmá itáiq-itaiq í-yátáápiékémmá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwaraae. ¹⁶ miráimanibo móra-waigoma ketoq-ínikóní naaúpaq máina-waigoma wemá Ítukaq itáiq-itaiq kéenama ketoq-ínikómmá yabíqma íraqôniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-ínikómmá íma áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íraqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnaabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétéye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ániibo “mayaínákómá wení meyámmá meyanîq oro.” téna kétéye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimórá-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. ²⁰ ániibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúrikaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúrikaqa emá maamin-ámáán-áímmá waráikáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba móraiq kéiyé. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánaipo ánekuyuwó. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama wetê yagaroqtamá kúmiq-yataakoqtaba íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónna-manibo yaímma wááeni-nomma áyapike aíqa ínîqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpáq wáqena anaaékaqa abarokáq kéiyé. ²⁵ móraiq umá yaímma íraqô-mayaigoma abarokáq wáiyé. ániibo yaímma íraqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maaminá-gogaraq máqte-tupaama aúpáq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómmá múte yikaq ákáaro. miráianama móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqtaba timá táíq ínoe. ² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuqtaba itáiq-itaiq kéinaqa weqtábámá yeráwáqá táwî-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq Ítuqtabama yewátánónaráá kéoe. kawáá-nákómá itáiq-itaiq o-yúmá wekáq mayaí máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayairáq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraate-tama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni watáagote móraiq íkeeta ketáátê yagaroqtamá móraibi íma Ítuqtaba itáiq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqtaba íkéitaiye. wemá paá áyan-aqtaba kákaiye. wemá káqo-kayukama kárún-aimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqtaba kamuqá íma kéitaae. ⁵ ániibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma

monoq-áikómá paá “móneqa ôriq umá mayaí ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánoe.

⁶ áraine. móra-nakoma oótamma mamá áikuiyataba íma akáinanama monoq-áikómá kanaaráq taíbaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánaáráqá ketinótaama kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyôna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnáyabataa ketáámá unáákáqtôwabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama mirán-ábóq-yátááqtábágáráq áwáábíq-yataaqtabagaraq káyikainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba ôriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáraa-yuma yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiyé.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápkémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaao. Áánûqtuni aammá waraao. Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayaíráq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínônama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqô-qtataaqtaba wáiyé. minnáyataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqón-anonnama mayáínônama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaa. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mi-kánaáráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkáae téna emmá ááyaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káríqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíatí-Páíratini aúbáq tirái-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqô-qtataakon áaikaraq wenamáa máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamáa íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnááqaraq íma ánatena wekák waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáa mamá timuqá maraí-yátááqá kétimiqtaae.

¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqôniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánôqtaba yokaa umá máero.” téaq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqô-qtataaqa mayánômma minná min-áúwaráímmá áraimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutaa. paá-wataagaraq kaaqaari-áikáráq yirááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá yirááteqtabama “itaí-yátáaré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyé.

¹ kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátíkarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennáboaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átáma Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaíkáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémaraune” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá íkéitaq wení mayaímá títaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágáawabi nókáamma wekáq nunamupí “tíkáiye” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétikaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá ánatane. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnaama mórai q umá Yúnitima enanógaraq Aróitima enaráárógáráq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ániibo mi-kánááráq kemá tiyáámma emmá ánekukaunataoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq í-yátááríq íkéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtáámá akoqnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akaí-yátááqá íkéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárainakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtáámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únnayabataa íma tiwíkaitaaiibo wemá wenamááríq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-marámá íma abarokáq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtááyábá pukáinaqa ketáámá aónaraunaboaqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóni akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tirááti-raiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma timátíkaraiye. ¹² miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaarác wemá kawáá kéinana Ítuma kumíní-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátúnnaama yáqtoraa. min-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kényime Ítuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá máeta ketááyôpaq kényeye. ¹⁴ minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máíye. emmá áwáqnaa ínakawaq min-íráqô-kátáámá yáqtoraa.

¹⁵ emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Étiamarupake-kayukama yemá yinaaemma umátíkaraae. ¹⁶ uyátárainakoni paru-yátááqá Onetíporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaao. Onetíporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápí matíkaraiye. ¹⁷ wemá Arómuq yayamá íréna kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakác máunaraq ya tímónaraiye. ¹⁸ emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátíkaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárainakoma wemmá paru-yátáápké yaináino.

2

¹ emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. ² máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnna emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá ítáiyimína-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaaráq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

³ emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aiqa íno. ⁴ abo áaiq-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyee. minnáyaba wemá waayúkagaraq móneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiyee. ⁵ itaa. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaaráq íma uyaatimá uyáténa amuq-yatááqá ímayaniye. ⁶ móra káqon-aimma itaa. móra-nakoma akoqnáá umá yómmá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópíké mayaíno. ⁷ kemá timá-amuna-aiqtabama aúyánámmá itaa. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

⁸ átê-wataama Ítu Káríqtoqtaba aúyánápí mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. ⁹ kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayataboata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátî-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káríqtoma yeráwákárq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. ¹¹ maannâ árain-aíne.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama

wetê yagaroqtamá mánunatae.

¹² ketáámá kanaaráq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama

anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaémma

umá áménanataama

wegáráq móraiq umá keqtáámá anaaémma

umátikaniqtaae.

¹³ wemá wení áaiqtaba íma kanaaráq

paábaq awétátuwanipoana

ketáámá kúmiq-yataariq únnataama

wemá itáiq-itaiq umá akoqnáá-naqa

paá kémaiye.

¹⁴ maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá áaiq-aimma ítero. mirámô o-wáigómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá ítáa-kayukama paá mamá táiq kéumayikaiye. ¹⁵ ení mayaírákémhá Áánûqtumma mamá amuqá marakáigónîq umá maqmá aónaao. mayaí-nákómá wení mayaíyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tiníkáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátíyo. ¹⁶ emá aíbôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. ¹⁷ aíbôq-aikoma náomma kamá anóniq iníkáá kéiyee. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aíbôq-aimma yiráátéyamma Áíménéíyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. ¹⁸ yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáiq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráiyee. ¹⁹ miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waer-áino.” téna min-áúbágómá kétiye.

²⁰ itaa. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íráqô-taapeqa paá

móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. ²¹ miráráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáímá kanaarácq amínana mayániye. ²² aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágárácq Ítuqtabagaraq auyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa ikáae tíya-yuti aanábóîq umá mááo. ²³ miráimanibo aamá íma ítaraa-kayukama yeqtí unítíq-aipikemma nékaq mááo. emá ítaraane mirán-áíkmá ááiq-yataaqa mamá abarokácq kéíye. ²⁴ uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tínimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqômma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yauwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. ²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? ²⁶ naayóbáqá Tááqtaama yemmá waíwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápike péqma yutínoe.

3

¹ aákaq maraao. aqtó-kánáárácq taíbaq ummaa-yátááqá abarokácq íniye. ² waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paá-tataare” tínoe. Áánûqtumma yemá yikaq íma múte akéta ³ kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááríq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tínoe. yemá áwáábíqa kéta ááíqa ínoe. íráqôniq í-yátábámá ítama táíq kéeta ⁴ káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábíq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá wínoe. yemá yeqtí yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqtí yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni watáama íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémhá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yátááríq o-yútí naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóínímmá káqo-kaqon-aiqtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaarácq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yáábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emhá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqtí yúyánákmá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq í-yátáápíkémhá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. mórai q umá kemá ún-nai q uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemhá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwîgoniq umátíkáamma paá matáune. kemá tú-tíqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqte-tútíqá í-yátááqá Áátíokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mórabí katekoîq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááríq yetábágárácq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emhá aráátiraunataa ítaraane. minnáyaba paá máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emhá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane. ¹⁵ minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-wátááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraanae. maaminnámo agamatán-áíkmá emhá itaí-yátááqá kanaarácq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq íyanama mín-ítaí-yátáákmá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áíkmá Áánûqtunopake kéyena árai-qtataakoqtaba kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama

kanaarâq kêtiraatenaa waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoîq ínôqtaba yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkmá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqtaba yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríq-toma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtáárâq yabi ínipoaq akoqnáá umá emmá kétima-amune. ² átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkátí yúrikaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emmá timá yaqtórâaro. íráqômma watáa te-wái-kánááwábi táí-kanaarakaraqa paá átê-wataama abarokâq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaa. mirái-naawaq arupú ínôqtaba umá yíqtaaiq kéewaqa kaayoné umá yiráátio. ³ mi-kánáámá ínatama waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqtí yúyánákómá ínnaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamáárîqa yáqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaqa átê-wataama waabá-káyúkátí yúrikaq timá-yimio. máqte-qtataqa Áánûqtuma wení mayái-nákóqtábá mayaíkáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánáágómá waaqókárîq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tíkamiyaq puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba íráqôn-aiqa uráune. min-ááíkmá ánatagitaq kemá wekâq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátárai-nakoma kemmá timíniye. min-ámúq-yátááqá minná Áánûqtun-abaq katekoîq ónúne. kerátái uyátárai-naqa arupú umá yainai-nákómá min-ámúq-yátááqá wemá kumína-yupaama kemmá timíniye. kegárâq tébakaq-wayukama wemá kumínîqtaba ôriq umá kéyikaitata awé o-yúmá yekárâq íráqô-meyamma timínîqtaae.

⁹ emá ketôpaq páátákáá yínônayaba maqmá aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-marábí-qtátááqtábá auyánámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáíkaq kóuraye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraye. ániibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraye. ¹¹ Arúke wenamáa ketê máíye. emá Máákimma ko awíqme etê yekaa. miráinana wemá mayáimá áwáqnaa umá kanaarâq mayániye. ¹² kemá Tíkikatimma Ípítiani-marabaq timákaunana kóuraye. ¹³ emó kéyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagárâq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnýatabama kemmá ôriq umá kêtikaiye.

¹⁴ Érékánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táíq umátikaraye. uyátárai-nakoma minnýaba táí-meyamma anónnáma amíniye. ¹⁵ emá enamáárîq min-nákóqtábámá atéqma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyámma uráíye.

¹⁶ áqnáábaq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma ketê íma máqe-uraye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráá-manibo Áánûqtu minnýaba yemmá táwî-meyamma yimiyábá íyimikaae téq kétune. ¹⁷ miráimanibo uyátárai-nakoma ketê máena kemmá akoqnáá umátikaraye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrikaqa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaarâq timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma ítaraa-yuma mi-kátáámá ítaraae. anón-abaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá witikéna uyátárai-nakoma kawáá umátikaraye. ¹⁸ móraiq umá uyátárai-nakoma waátá-yataapikemma tíwíkена wení yabíkái-marupaq tíwíqme uwíniye. wenáwîqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákáráq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaq Irááqtima máqeuraiye. Taropíma wemá karímá máyáitapoaq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq iráune.

²¹ yaugiqá íurainaraq emá ketôpaq páátákáá maqamá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtíbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakao.

²² enaágote uyátárai-nakoma maíno.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno.
kemá Póroe.

Tááítati itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kítitana Tímoti agatáiyē.

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátikarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátikariye. yemá yeráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemma árainaiq-aiqtaba kíteta Áánûqtuma akáinaiq ínôqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-aráín-áiné. minnáyaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákain-aimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaarí-áímmá íketiye. ³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-áté-watáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikariye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yawéqma tiwiráiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámé-taao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiráikáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-káwáá-wáyúkámá yeqtí otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqtí iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawî-aiqtababi ámán-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaarác íma maráiyān-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayáiyábá kawáá kéiyē. minnáyaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma náino. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá moneqtabama aúyánámmá íma itáino. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yikaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokaríc umá maíno. ⁹ wemá árain-aimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yirááti-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árain-aimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaarác aúyaqtuwaniye.

¹⁰ táíbaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránôqtaba kaúbíq kéowaq minnáyaba kemá tirummá kéiyē. yemá paá-aimma kíteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karaí-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógárác aara iyápógaraq yeqtí itáíq-itaiq umá máiyataaqa yemá mamá kéyawarapaae. moneqa mayánáae tétaboata yemá íma tewáín-áíkarác kíteta kéyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqtí amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwí-wayuka maéta pirúq nááruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa náiyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná árainiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aiqtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa. ¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemma íma iyúwénata ítáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápíkén-ámán-áímmá yemma íma iyúwénata wáráaro. ¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íráqôniq kéitanama máqte-qtataakoma yúraqa íráqôniq umá abarokác kéiyē. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuqtaba íma itáíq-itaiq o-yúma yeqtí yúyánákómá miráuma waátáara kéiyē. yeqtí yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá íyátábámá íkéitaae. ¹⁶ yemá téta

“Áánûqtuqtaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqti yáagoma paá kaaqaari-áiné. táwî-aaikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íráqô-qtataariq kanaarácq íkéoe.

2

¹ Tááítatio, emá arupú ina-yataaqtaba yiráatiyo. ² anónuqma-wayukama timá yímî-natawaq yemá taíbaq aíbôq-nomma íma naaro. timá yímî-natawaq yemá karuwaq éta yúyánammá ítama arútáaro. timá yímî-natawaq yemá itáiq-itaiq umá maétawaq yíbâqawaaraa-kayukama yirummá yimí-yátáápi Ítukaq yáqtoqtoraaro.

³ araaqná-noinikaraq timá yímî-natawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aíbôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnágómá yemá paá íráqô-qtataaqtaba yiráá tíyata ⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtiwaikónábi yeqti iyápó-annama yirummá amí-ááímmá yiráátero. ⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánammá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íráqôniq íyábá yiráátero. yeqti yúgomma yáqtoqtoraaro. yemá yiwaikóqtábá íráqôn-inimma maéta yeqti iyápó-annayaba íráqôn-inimma maéta kaayoné íyábá yiráátero. yemá yeqtiwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátáárîqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ móraiq umá emá awaayati-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímî-natawaq yeqti yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqti yúraqa akoqnáama mamá yabíyéro. yeqti yúgoma kanaarácq wakúyakaiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro. ⁷ Tááítatio, emá enamáárîq íráqôn-akaq kémae-qtataakoni awaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokácq wáinaa karuwaq uwo. ⁸ ení wataáama arupú umá áraimma tinatamá móra-waigoma minnáyataba íma kanaarácq timá táíq umákaniye. miráinana móra-waigoma ení wataáagoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqti kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqti kawáá-nákóni anaaémma kéwariyatama waayúkama yetáaimma keyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtuqtaba yirááten-aimma íráqô-qtataare” téta tínoe.

¹¹ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yínîqtaba Ítumma timákaraiye. ¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtuqtaba taákaq máráaro.” téna tiráíye. ketáái tógoma akáina-yataaqa warái-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakácq maa-márábí máeqtaama ketáái túraq yabíkéqtaa Áánûqtun-aama kéwaraunatae. ¹³ íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yawwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokácq íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamáárîq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátácq pukuráíye. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtaa Áánûqtuqtabama kanaarácq aokarîq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamá wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínônnayaba mútûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. ² timá yímînatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímûraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáa uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akaí-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtatabaa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwî-yataaqa páaq íyátábámá tíkaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátíkaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táíq umáyíkaraunatae. ⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma ⁵ Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátáárríq únayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápike keqtáá yawéqma tiwíkaiqtaae. keqtáá tete umátíkáaraqnaraa umá ketáái kúmiqa paábaq matukáíye. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtáá yawéqma tiwíkai-nakoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae. ⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqpapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúrikaq ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitababoqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá maéqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yíwáqnaa í-máyáímá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. ⁹ timá yímînatawaq yemá yeqtí yítaubikoni yíwîqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámáan-aiqtabama unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqma aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq timá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miraráa í-nákómá wení auyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqma aónaao. mibáqá yaugi-kánáábímmá kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapóroqaraq yenákámá ayáqtaáq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímînatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. mórai q umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wái-yuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maaraono-aimma ketáái aanábómmá itáíq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Pírímoni yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogaraq Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

¹ kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq wataama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kénau-nata minnýaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketíbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayaue. emá mórai q umá kerátáqtê mayaímá kémayaane. ² kerátámá aamá yuwéka Ápíagaraq Ákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq áikuyo-kayukama miráo-maarao-aimma kétima-yikauye. Ápíama ketáái tímanaakotaa, Ákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááíq i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. ³ Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqtí kaayoné-yátááqá yeqtí íráqô-qtataakaraq timíno.

⁴ Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kêtune. ⁵ emá uyátárai-naqa Ítukaq itáíq-itaiq umá wení waayúkayopaq enarummá keyimenaq minnýaba timuqá kémarakaune. ⁶ ení itáíq-itaiq ónnayabama kemá nunamummá kêtune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáíq-itaiq o-yúma yagaro-qtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaarác ónúnae. ⁷ owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáa kéone. minnýaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá amê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáa kéumatikaiye.

⁸ kemá móra itái-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anó-napoaq kemá kanaarác eqtábámá akoqnáa-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq íkáae kêtune. ⁹ kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kêtunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayao maanná mayao íma timákanune. kemá paá eqtábá kétékaipoaq ekác móra-yataaqtaba ítama aónanune. ¹⁰ abo Onetímátiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. ¹¹ naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaurakaaq máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaurakakaraq íráqôniq kéíye. kanaarác emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéíye.

¹²⁻¹⁴ kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibác máunaboa emá kanaarác íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímátiqtaba ôriq umá timuqá kémarakaunana wemá maakác máena kawáa kéumatikaiye. miráinana wemá minnýaba ení márûqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaararé ítirenabimma kemá Onetímátiqtaba íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáa-aimma ítimakanune. miráinaa emá enamáárîq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yauwéqma timákanana enôpaq kéwiye.

¹⁵ áraíne. naayóbáqá Onetímátiqtaba emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mániibo wemá miráuma ketáái aanábóe. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaarác aati-aatimá etê mániye. ¹⁶ Onetímátiqtaba wemá mórana meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáraq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraa-naqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáammá ení kayóqá mayánímanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnýaba egáraq kegáraq mimórá-túyánámmá wáinakama Onetímátiqtaba yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaiq umá yauwéqma awiránóne. ¹⁸ ániibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábááma wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamáárîq kemá aqtábááma yauwéqma emmá aménúne. ¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamáárîq ketiyáápíke kágayaune: “kemá Póroma

anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábááma wáíye. minnýaba taákaq maránúnô? ²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáú-naiq uyátárain-akoqtabama uwo. minnýaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa. ²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéítaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ániibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. ²² ániibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétepoana itaúnama Áánûqtuma kemmá enôpaq timátikainaq iréq emmá yakáoneq etê mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. ²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Áárítítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru aúbama Ítiráaeo-wayukama Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana
wenáanikoma wenáuyawaare.
Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana
wení watáagoma akoqnáá kéitana
mútûq máá-marabima wení akoqnáágoni
aménáápáqá wáíye.
kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa
wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni
ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwîkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máíye. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwîqa anaaépaq mááe. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo?

“emá ketáanikoe.
íbêq-yupaama kemá tiráunaboa
ketáaniko emmá mamá pááq urááne.
kemá enaboúne.
emá ketáanimone.”
téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.
⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áípí wé tiráíye:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama
wení márûpake wekág
yiraiyutaúma áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráíye. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena
marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá
ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnáama máqte-tupaa
watúq-watuq kéíye.

ení maa-mará yabíqma
íraqôniq umá kémaene.

⁹ íraqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo
táwîqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma
mú mikákáá uyátárai-nakoma
íraqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá
emá mamá múma
anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”
téna tiráíye. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátarai-nako, áqnaabaq-kanaama
maa-mará tarôq umá
wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
táwítawaa umáginibo
emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.

wíyôkaraq maa-márágáráq mamá
naayón-únáákáqtôraa umáginana
¹² unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa

waéqma ínóne. ááqibo
emá íma waéqma miráinonamanibo
matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma
mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.
abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá
ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte kaqtó-
wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo yabiyína-
waigo yiwiránî-kayukama yemmá yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwiráníqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma ítáanataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá kó-
nunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq kaqtó-
wayukati wataáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama ímo ítáina-
nakoabi ímo waráina-waigoma wení ápéqa mamá táigoma umákena pááq íniye. ³ abo
ketáámô ketáái anómo kuqtiwiráníqtaama íma yáqtoqma ketáái táigon-anonnama
kanaaráq yuwíqtuwe kónunataabiyo? uyátarai-nakoma wenamáárîq áqnaabaq timá-
timenataa maaminámo kuqtiwiráníqtaba wenáama itáíya-kayukama ketáá timónama
árainne timá tímikaiqtae. yeráwáqá timónamataa árainne tíyana ⁴ Áánûqtuma anó-
maiyaigokaraqa timónamataa árainne tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-
kaqoke mamá pááq uráitana Áánûqtuma ákáimma wení Aágoma yaímma aarawaamá
mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwirání-waigoni wenáúwáayama máíye.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa túnnayaba
“yabíyéro” ítima yímikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma Tébiti ibí mirá
téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq
aúyánápímmá kéitaano?

waayúka-araaqtaba nóina téaq
weqtábámá kényabi eno?

⁷ pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.
waagónáwîqa múte kéyauyone.

⁸ emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana
wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkáiye.”

téna tiráíye. árainma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo
ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-marábí yabíkáiye. ⁹ ááqibo

Îtuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati yiménáápáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtaboana Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awiqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni íráqôniq umá Îtuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye. ¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqte-qtátáaqá tarôq uráiyé. wemá taígani-kayukama yiwíqma tágama-yataaqa yimíniqtaba kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwíqme wí-yátáaqá mútûq pááq umá Îtuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yawéqma kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Îtuma wenamá waayúkama Áánûqtunopaqa yabíkáá-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaroqtamá yiboámá mimóráé. miráipoana Îtuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá minnýaba íma agaé kéiyé. ¹² agamatán-áipí mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áiqma kuqtááyan-aukaapimma enáwîqa múte yaúma íbí tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-íyápóráwáqtábá yeráwáqá yúgaraq naaegáráq máapoana Îtuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaíkaa umá paá máqe-uraimma puínéna uráiyé. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-umaqtuwanune téna aú-garaq naaegáráq kukáiyé. Tááqtaani akoqnáárake aarawaamá pukááé. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Îtu puyéna waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatáaqá puí-yataaqtaba umáyikaraiye. ¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáq-naa íkeimanibo Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéiyé. ¹⁷ minnágon áaimma máqte-qtataakoma mórai q umá wenaúnabakaa uráiyé. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtu áwáqnaa umá auráipoana wé mamá wenaúnabakaa aúqyíkaraiye. wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaníye. ¹⁸ wemá wenamááríq makáténa aít-yataaqa matáipoana íbêqa kanaarác wemmô makatíya-kayukama kanaarác yíwáqnaa íniye.

3

Îtuni anón-awikoma Mótetin-awiqa uyátáraiye.

¹ Îtu Káriqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Îtumma aónaaro! wenamá ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna tímákaraiye. ketáái itáiq-itaiq umáe uí-yátáaqá matáunanataa minnýaba tímákaraiye. ² wemá kanaarác aammá waqmá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yabi íniboana Áánûqtu mimáyáyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáiq-itaiq umá yabíkáine. ³ itáaro. awaaméq-áiné. anón-awiqa naammô umáraini-waigoma áwîqa mú mikác uyátá-maqma naakóni áwîre. mimórai q umá Îtuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wáati tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamá máqte-qtataaqa paá tarôq uráiyé. ⁵ abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uraiye. wemá Áánûqtuni mayáí-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráiyé. ⁶ ááqibo Îtu Káriq-toma itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáaqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakác yabíkáiyé. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiya-wayukama íma aгаí-yátááqá mayánoe.

⁷ Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkáq

Áánûqtuma ámiqtukeqa mibáq wemmá makáqma urááe.

⁹ mibáq ketítaubikoma kemmá makaténa

maqma káonaae. abo kaayaq-wáyúká-kárítímáátímá (40 karitimaatiráqá) keráwáqá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

¹⁰ miráipona kemá tíyámma kéitaq tiráune

‘yeráwáqô ítáa-yuyanamma aati-aatimá táwî-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’ téq tiráune.

¹¹ kemá ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápíké íma arummá táwîgoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá mái-nakoma máqtemma káonena waéqma wekáq íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáiyé. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáaráqá Ítuma tiwiráinaqtaa Ítu Káríqtote yagaroqtamá má-nunatae. ¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro.

keqnáammá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaaro!”

téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtîbibake irái-yuma yeráwáqá ítaraae.

¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagaí-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo aratê-kayukayaba tiráiyé.

¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnýaba wení aagaí-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaímô mayánôqtabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma wetê aagánúnayataba maamin-aráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagaí-yátááqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oniq umá ítama ketáábikeqtaa Áánûqtuni wataáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraa-manibo maaminnýaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaarq uráiyé. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráiyé:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”
 téq tiráune. maa-márámá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna
 tiráiyé. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:
 “abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu
 wení mayaímá yáqtorena aagaráiyé.”
 téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye:
 “yeráwáqá áraikapoaq
 íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”
 téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá íamiketaboata
 Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá mataámiye. ááqibo óq-wayukama Áánûqtu
 “kanaararé” titata uyábéqma wetê kanaarác aagaráranoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama pááq
 éna mi-kánaáyábámá íbêq-yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyaraiye. mirá-timatuwena
 anaaékaq netuq-kárítímáátírácá Áánûqtu Tébitikaq timá ámitana Tébiti mirá téna:
 “Áánûqtun áamo íbêq-yupaama
 keráwáqá kéiteqa
 ketirupimmô maréqa
 íma mamá óqtakaa oro!”
 téna Tébiti tiráiyé. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni aagaíraq
 miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa ketáá kéitau-
 natae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq ínanama náawabi Áánûq-
 tute umma aagánimma wení mayaíyábá Áánûqtuma wení mayaíyábá aagaráinikaa
 umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma
 yeráwákáá táwîq umágéqtaa íuyabekanikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtaa akoqnáá
 éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.
¹² Áánûqtuni wataáama aágaraq akoqnáagaraq máiyé. púráámá kaayaq-átóbákékáá
 Áánûqtuni wataágoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aágogaraq arun-íyápógóni
 aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóni aúkáapi
 kábamiye. miráipoana Áánûqtuni wataágoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa
 kényainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapí yawáá kéiyé. máqte-qtataaqa
 abarokác wenamá abarokác pááq kéiyé. maami-kátáágómá tiníkáá umá Áánûqtukaqa
 máqte-qtataaqa pááq éta abarokác mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaaqtaba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma
 akoqnáá ónátae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma
 áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma
 ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtabá umátikaninakaa máiyé. wemá makáqma keqtaáráá
 uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiyé. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq
 ónátae. wetêma anómma íráqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákárác kaayoné-
 yátáákárác ketáámá kéonanataa timíniqtae. miráipoaqtaa akoqnáá umá timuq-
 yatáápi ké wenamaqtaá wení anómma íráqô-qtataaqa ónátae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaarác yawuwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé
 timákena wení mayaímá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yíwáqnaa íniye. wemá
 móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa
 yuwéna mamá paá umáyíkaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-
 wáyúkágárác áá íitai-wayukagaraq áyaqa kényimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma
 wenamáárîq aqnú-qtátáárîq uráipoana wemá wení kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá
 Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamáárîq wenáwîqa múte kényayenama

íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómma ááyena Êroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráiyee.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména timá ámikaiye:

“emá ketáanimone.
íbbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáune.”

téna timá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyee:

“emá anó-monoq-wayukama
matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa
matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyee. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtutakaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyee. wenáúyánámma Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni amenáápáqá makáipoana Áánûqtu wení nunamumma ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánûqtun áanikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aamma waráiyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekákáq mútûq mamá pááq uráiyee. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yauwéqmataa tiwiránîqtaba máena wenanaae waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yauwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyee.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámma kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kétunataamanibo ímiye. ¹² íbbêqa keráwáqá kanaaráq máekaq aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamáárîq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáa-aawaqa íma pááq uráimanibo íbbêqa paá anóni náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náamma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwî-yataaqtaba auyánámma íma kanaaráq itániye. ¹⁴ akoqnáa-aawaqa waayúkauraqti aáware. waayúkama yuyánámma yokaa étama átê-yataakaraq táwî-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikaráq yuyánápímma kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itai-yátááqá yáqtoqma akoqnáa ónátae.

¹ áqnáabaq timá-timena tiráati-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqta mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. itáaro. móra-nakoma naakóni ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiyee. ábômma ayáánaq umárea mayaípíkemma íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirumma améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikayatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámma ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaaráq” tínaqtaama ko yokaa ónúntaae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábaguraae. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómma yuyánápímma pááq urááe. yímikai-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnáágoma yínîqtaba ítaraae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqtí mayaíbíkemma íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq ínoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokákáq ikákaanikaa kéopoana wení aagaí-yátááqá móragaraq uíniye.

⁷ itáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá kéyitana íráqônîq umá kéwaiye. abo mi-márágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyee. Áánûqtu mararáq

írâqôniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábiq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáíye. Áánûqtu aúyánápí táíq ínana mamá kanaaráíq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábô, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqtí íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe. ¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraqa arupú-yataariq kéíye. wemá keráwáqtí íráqôn-aaiqtabama íma awimmá kániye. keráwáqtí wemmá amí-yátáápíkémá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqté kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye. ¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqtí karuwaaq-yátáákárâq itáíq-itaiq í-yátáákárâq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéíyanama keráwáqá awé kéo-qtataakoma árainma abarokâq íniye. ¹² keráwáqá kaúbîq-wayukaraa íyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itaí-wáyúkárâá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaarâq ónátae.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamáárîq wenáwîqa yamá akoqnáá umá tiráíye. miráitana Áánûqtu maamin-aráín-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaroqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna timá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáíye.

¹⁶ móra-nakoma árainma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátárainakonin áwîqtaba kétiye. kémaiayenama min-áíkkómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayánô-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áíkkárâq árain-akoqnaa-aikaraq mamá aráápapa uráíye. ¹⁸ mikááyâq-áíkkómá íma kanaarâq waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaarâq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq wetê uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áíkkómá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókárîq immá kéiteqtaa kéyaqtoranatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkâa miraráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-íyápómá káraapaiye. mú mikákâá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinikâa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnáabariq umá uyábékaiye. Merekítarekirâa umá páâq uráimma matúq-matuq umá mú mikákâá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merekítareki mú mikákâá anó-monoq-nakoe.

¹ Merekítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegárâq mú mikákâá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá Áabaraama máqtemma anómma yabíkâa-kayukama yíkamena yauwéqma wení márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merekítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merekítareki tiyáákbikemma móra ámikaiye. Merekítareki wenáwîqa kaayaq-ááíné. mórama kateko-yátáákkóní anó-nakoni káqon-awiqa Téiramapaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákkóní anó-naqa wáíye. ³ Merekítarekini anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárâi-kanaagaraq puínî-kanaayatabama móra-nakoma íma

ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máíye.

⁴ aónaao! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-annabike anónakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórana ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórana Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí ámáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máraráké-káyúkábíké yemá áwíkaamanibo yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe. ⁶ Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu wení árain-aimma timá ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnnáma ketáámá ítaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáiniq umá máíye. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákabike matáamanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáíye. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá máíye. ⁹ maamin-áímmá waéqma áaimma miráuma wáíye kétunatae. Áabaraama wemô meyánîq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyánîq uráíye. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráíye.

aúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyíkaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama ámáan-aimma Aríbae-annabike matéta anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayái máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórana anó-monoq-naqa Merekítarekiraa páaq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana ámáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenán-nábíkémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máíye. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uraiye. abo Mótetima wení wataábi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwîqtaba ítiraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máíye.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa páaq kéipoana uyátá-maqma abarokáq páaq kéíye. ¹⁶ amáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uraiye. máátoqo mái-yataakonni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétiye. ¹⁸ naayón-ámáámmá íma mamá arútáawaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini ámáamma ítama arútáawaniq máqte-qtataaqa mútûq páaq iyábá íma kanaaráq uráíye. miráipoana Áánûqtu aúgenamma uyátá-maqma íraqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókáq ketáámá kanaaráq yenúnatae.

²⁰ anó-monoq-wayukaraqa naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáíye. ²¹ Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kétunama ketúyánápíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye. ²² miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máíye. ²³ naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukuráawata yeqtí mayáimá paá íma máqe-uraae. ²⁴ ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayáimá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae. ²⁵ Áánûqtunopaq kéyewana Ítuma tíwáqnaa kéíye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókáq Ítun áwíkaq íyana yemmá Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máíye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

²⁶ maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa ínîqtaae. Ítuma kateko-yátááqtabá aokaq-naré. agaemá í-yátááqá wepí íma wáíye. kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwîqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáíye. ²⁷ wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéíye. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq kéyuwaunatae. ²⁸ naayóbáqá Mótetini ámáan-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yátááqtabá mútûq íma pááq urááe. anaaékaqa Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáanimma ááyama kateko-yátááqtabá wegáráq mútûq pááq uráimma matúq-matuq umá máíye.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

¹ minnýaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóní ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naopaqa Áánûqtuni márûkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéíye. min-aráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. ² missing?

³ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta waíwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. ⁴ Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma pááq íniye. nôraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. ⁵ maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé inéna itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá árátúnna-amamma emá waraa.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáíqómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máíye. min-ánóná-ánón-áíkkómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áíkkómá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákkóqnáá-aráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráíye. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúnîq í-yátááqá pááq owana minnýaba óqa tiráíye:

“uyátárai-nakoma kêtune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgementa anóná-anon-aimma

Ítiráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúnatae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtíbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aiqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aiqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yemmá íyimonaraune.’”

téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítiráaeo-wayukate téite ónúnatae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápí agamaránúne.

kéq kenamáa yeqtí maníkómá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kemmá yeqtúyánápí

ítama ánataatuwanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápíké móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá arááatinimanibo

íma móra-mora aúnbakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá itaao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kemmá akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimune.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma

naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi

aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waíwaakoni naeábíké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyé. ámáan-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyé. ² anón-owa-namma

umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-

yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimórá

aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe min-aráqmátá-

náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkáapimma wáqe-uraiye. mi-

pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe. ⁴ mipí ákûq-

umumma í-yááregáráq Áánûqtuni anóná-anon-aimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-

anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakaae. kêtibi kaumo-yátááqá wáqe-

uraae. minná íráqô-kaapaa-tapepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámi-

tana Éroni yátágoma wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteti

agatáiyé. ⁵ ketímûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqtí yááyakoma

ámûraaqa kúmiqa paá umáyíkaraiapaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraae.

maami-káqá mútûq-aaimma íma timá ámiqma ánataraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-

aatimá monoq-máyáyátábá uyákéberaae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma we-

namáa naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye. máqte-karitimaatima kímora-yupaa wemá

uyábékéna naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma

aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa ínôqtaba Áánûq-

tuni Aágoma kêtiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígáráq paá wáimma Áánûq-

tunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá

maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûq-

tukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa

ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta íyábámá

paá amáamma wááe. mirái-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaaékaq

íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiyé.

Ítu Káríqto keqtaáyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íraqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnýaba kukáie. árain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-márábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtaáyábá uyábékuraiye. méme-naeagaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamá maténa ketáái kúmiqa mamá yawéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiránîqtae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ áaqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéie. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana wení akoqnáama ámikaiipoana Ítuma wenaúma Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq páaq umá máí-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunna wáitana minnýaba wení naaegómá ketirutáa kéie. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánátae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáa kéieye.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbána aúgen-anona-anona wenôpake páaq uráie. miráuma yáimma náayuwabi Áánûqtu yáayarai-yuma wení matúq-matuq umá máí-waaroqa akoqnáa umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá páaq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáínikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi amínénama wannaabí kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-kánnáamá yorautí-yátáárîq ínoe. paá máinanama íma páaq ínîmanibo anaaékaq wemá puínana mamá páaq íniye. ¹⁸ miraráa umá paá-naeogogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá páaq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákáae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma timá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákû-ayaunapogaraq tipi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyíkaraiye. ²⁰ miráuma tiráie: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáa íniye.” téna Móteti tiráie. ²¹ mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráie. ²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamá aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamáárîqa ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáie. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íraqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáa itáná-tae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka íumakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamáárîq uyábékaiye. uyábékéna íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtaáyábá itó-uma máie. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. áaqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáamá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáamá mirá énamoena netuqyaa-kánáamá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaaraq-kánáábí ánatai-kanaama aqtórárîq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaaékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí

yauwéqma móragaraq kúmiqtaba íkuminibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiñana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukááe.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóni mayaímá íma ánataraiye. móraiq umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoe. ² aaqáo. áamáakoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánatinata íma óqa amí-yátááqá agayánoe. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq koínata agaéyátábá íma íyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámiqma ánatinanoe. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááqá kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiyé. ⁴ mémegoni naaegógáráq purumakaakóni naaegógáráq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoe. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye:

“emmá amí-wámmá agayaí-yááréráq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá íkákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýyaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma miraráá umá kemá máeq mirá kéune.’”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráiyé: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááqá agayaí-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááqá agayaí-yááréráq améta kúmiqa matuwaíyábá emmá íkákaiye.” téna tiráiyé. áaqibo naayón-ámáápí “ámikai-kamma agáyáaro” tiráiyé. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnýyaba kukáune.” téna tiráiyé. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááqá aúgeniq uráiyé. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnýyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiyé.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiyé.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaíyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááqá Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiyé. ¹² áaqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íraqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uraiye. ¹³ mibáqá wé awé umá maínana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítuqa aménáápáqá yíkaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááqá wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatinayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiyé:

¹⁶ “mi-kánnáámá áqnáabaq ánatinanana aúgemma anóná-anon-arain-aimma yeráwáqtê maránúne. minnáe. ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama yeqtí yúyánápí agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráíye. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqtí kúmikaraq táwî-yataaqa okáráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráíye. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaqa ókaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúnatae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aúgen-amma matúq-matuq umá máiyataba mamá páaq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáa tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáíye. ²¹ ketáái mú mikákáa anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama keyabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma waínaqtaa áraimma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. auyánámmá ámiqma wetê awé-í-yátááqá akoqnáa umá ógiqma wenôpaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáíq-itaiq umá yabi ínîpoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íraqô-qtataaqa awé únna-yataaqa minnýabataa ketáa yáqtoranatae. ²⁴ ketáa wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa íyábá íraqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabi yorupamá miráumaraa íma mánátae. uyátárai-nakoni kanaagómá waaqókárîq kéipoana aamá timá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáa ónátae.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq páaq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaqa matuwánîqtaba íma wáíye. ²⁷ maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yaináí-yátáárîq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá timá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe. móra-nakoma Mótetini ámáamma mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni áanikoma márúte aménáápáq yuwáinatama wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye.

Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama áanikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa matukáitana

wemá iténa “páaqyan-awiqa yéna anón-awiqa íkéyaiye” mirá téna maamirán-áuyánáná kéitaiyo?

Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá wemá timá agaebí mayákaraiyo? maaminnáyaba túyánápi máráaro.

móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa anómma anónnáma mayánímanibo maamin-nákóní anómma uyátá-maqma táígon-anonnama yayániye.

³⁰ min-nákómá tiráimma ketáa kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayaímá wáíye. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráíye: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráíye. paá máí-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama ³¹ minnýababa ikatíqqa ôriq umá ónátae.

ketirutáa Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

³² Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá ítáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómmá túyánápí tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tiqtaba urááe. ³³ yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapi mamá itó-umatiketa táwî-aimma timátiketa mamá táíq umátiketa ínômanibo yaímma-taoqa aarawaatê mimórai q umá yíwáqnaa íyábá yokaa urááe. ³⁴ keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma maa-márábí wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqma máqe-uraae. ³⁵ abo ikatíq íoro! anaaéka q anón-apeqa wániye. ³⁶ paá waqmá Áánûqtu wemô ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaéka q wemá timá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. ³⁷ Áánûqtun aúba-wannaabi téna: “pááqya-kanaama móra-nako kumónáe tínna-nakoma kumíniye. páátákáá kumíniye. ³⁸ ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq yúyánákáráq yiméta mánoe. ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo tinaaémo umátimetama yeqtábámá íma timuqá maqyikánúne.” téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá késiye. ³⁹ ketáámá aamá íma ítáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá itáíq-itai q umá yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

¹ Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáíq-itai q umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtuka q awé únayaba íkáonauna-yataaqa ínîqtabataa awé kéunatae. ² naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabíyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye. ³ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq wíyôkaraq wenáanapo tarôq umákaiye. miráuma íbêqa káonauna-yataaqa kanaaráq itaa aónéwauna-yataaqnapo tarôq uráíye.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

⁴ matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Ébo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtuka q ámikaiye. Ébo wení amí-yátááqá Kááinani amí-yátááqá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkai q tababoana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákáraiye. Ébo wení kateko-ááíqtabámá wení Áánûqtu wenamáárîq amuqá marákáraiye. Ébo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taáka q makáunatae.

⁵ Ínoki wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wemá waéqma káqoni q umá ípukuraiye. wemá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtuqtaba aúyánápí mayaígáae. minnáe. Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápí mayaígáae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba páaq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkai q poana Áánûqtuni watáama iténa wakáíye. anón-unopi-kaare tarôq uráíye. únópi-káarébí wemá wení aara-íyápôtê uyábereta anó-nomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Nóaa wenamá máipoana

maa-márábí-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma ááyaitana wemá watáama wakáiyé. wení naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkák uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaráiyé. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqa ko máqe-uráiyé. mikák kárágáaqa máqe-uráiyé. Ááítekikaraq Yáakobogaraq owá-náúpáqá máqe-uráae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaráiyé. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámûraq-aikaraq matúq-matuq umá ámûraq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákááwaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápí ítaráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkáiyé. ¹² anónuqma kágipike min-iyápómá marákáiyé. min-ánnábíké taígani Íbaru-wayukama pááq uráámma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákárák pukurááe. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yímikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo pááq ínîqtaba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápí téta: “kárágáaqa ya máunatae. pááqya-kanaama maa-márábí kémaunatae.” téta yúyánápí tirááe. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápí téta yeqtí árai-maruqtaba abááíq-abaiq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yauwéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ ááqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agae umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaráiyé.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma
agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama wení matúq-matuq umá
yabi-í-yátáápóana wemá yokaa éna amíné uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uráae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

¹⁹ aúyánápí téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-íniye.” mimórá-áúyánámmá itáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítauqtaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaékaqa yimuq-yatááqá maayáyóye.” téna timá yíkaráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana anaaékaqo pááq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaráiyé.

²¹ mimóráíq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíq-tuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire íyátaráq aagebéna Áánûqtukaq taígani íráqó-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiyé” timá yíkaráiyé.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaaráq itana Ítíráao-wayukayaba Íqtîbîke yéta tiráíye. miráúwo-maraauwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utáníqtaba tiráíye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana tiráíne.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi páaq itana wenanóboma wemmá yabírákaraae. yenáká yabíraketa aónááyamma kínna íráqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni áamáamma inaamaí-íyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni áamáamma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq máqe-uraaye.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbî mi-márúkóní anó-naqa wení ayáá-mukoma Móteti wenáanini ítigáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáákómá anómma aúkaiye. ²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yátáákáráq abáá éna awaaraq-yúpáámô amuq-yatáápímmá mániqtaba kéíye. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye. ²⁶ aúyánápi ítama Metáíyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtîbî-marabi-qtataaqa íráqômma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Móteti Íqtîbîpake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákáiqtaba íma ikatíq uráíye. íma ko yauwéqma íniye. Áánûqtumma wenamáárîq aonarenaboana uráíye. ²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aammá wení matúq-matuq umá yabi-í-yátáápi tiráíye. Ítíráao-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq íráqma-taoqa Ítíráao-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yátáákáráq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yeti-naae waqmá ommá Íqtîbî-wayukama aqtánaae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítíráao-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yérikotiqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítíráao-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yíwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtabábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yetê íikakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutoniqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyoqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáíye.

³³ taígani-marukaq ááiqa éta
yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana
ááiqtaba uyátáraae.
kateko-ámmá wakáápoata
Áánûqtuni íráqô-qtataaqa
wení akoqnáa-arain-aikaraq timá yímimma
yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta
waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.
yemá aqnúnîq umá máqe-uraamanibo
yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.
akoqnáa umá kárágáaq-wayukati áái-q-wayukama
uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáa-kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe. Áánûqtuma

anaaeéma umá améeta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéeta íkoinopoata yúyánápí téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá

kéteqtaba matéeta ánná mataáe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtáánápó yigaibamá ábákaa urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-márábí káyúkáráá íuraae.

kaqmáapakaraq anubakarácq uréire kéeta

muriánóbákárácq kekoq anóbákárácq

mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráíyô! ááqibo Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma timá yímikaitata yemá ímataae.

⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma keqtááyábámá mamá pááq uráipoana maami itaí-wáyúkámá naayóbáqá kémaeta ketáágárácq mútûq pááq umá ánatagi-noe. Áánûqtuma wenaúgen-auyanamma miráuma wáíye.

12

Îtuma túyánámmá améeta miraráa ketáa ónátae.

¹ ketáa nôraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá keqtáábácq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatítinaraimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái tíyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápíké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. ² Îtu Káríqtoqaa túraqtaa karácqma arupú umá minnýyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbákárácq Îtuma máíye. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaaékaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá íyéna aúyánápí íitaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máíye.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiraiqtaae.

³ itáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámíkaamanibo Îtuma wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkáiye. Îtumma túyánápí maréra aqnúnîq éra íma yuwaaro! ⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqtí naaegómá íma kukáiye. ⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikarâô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaqaa maaminnáyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,

uyátárai-nakoma táígoniq umátikena

yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba

íma komá yamátuwe kóaa!

⁶ aúyánákácq itaao.

uyátárai-nakoma maa-káyúkámá

náayubi táígoniq uráamma

mamá arútáyikena

yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaqa tebûqa yíminiye.”

téna tiráiyé. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtô-paq yíno. keráwáqtí tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táiqoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyé. ⁹ ítáaro! ketáái marabí-kétíbótáá ketáámá táigoniq únnayabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtíwîqa múte kéyauyunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá máiyataaqa kémayaunatae. ¹⁰ paá páaqya-kanaama keráwáqtí marabí-kétíbótáá táigoniq únnayabataa mamá kárutatiketa yetáákaqa katekoîq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. wení aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana yainánipoana wemá keqtáámá táigoniq umátikenataa mamá kárutatikae. ¹¹ ketibotáá táigoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá timuqá íkémaraunatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátae.

¹² keráwáqtí tiyáámma akágináq múte arútáaro! keráwáqtí tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátáginayuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákáráq kateko-yátáákáráq maaminnâ íyoreq uyátárai-nakoma íma kanaarác aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waékiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaa-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubíyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé iréna wení áqnáaekoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyánîq uráiyé. Íbaru-wayukao, keráwáqtí áqnáaekoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámma ítáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáraimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráimanibo áqnáaekoni waaroqá íma kanaarác matáiyé.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítiráaeo-wayukaraa íma ya álkutaae. aokaq-ánúbóata waayúkama ínekuinoe. Tááíoni-anubaq iragárác kumayukómá aabutámma auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákárác ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtaba téta íma ya álkutaae. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itái-yááqá yawíkáiye. ²⁰ móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáywaakoma min-ánúrác ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráiyé. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráiyé: “kegarác táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráiyé. íbêqa miraráá íyábá íma yagáikuyoe.

²² ááqibo ítáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya álkutaae. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márûkaqa wení Yérútáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápiké ya álkutaae. ²³ Áánûqtuni márûkaq agamaréna yepác yorupamá álkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yainái-náqá wenôpaqa ya álkuteta áqnáaema kateko-wáyúkámá mútûq pááq umá kánateta yetôpaqa ya álkutaae. ²⁴ Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtaba akoqnáá umá tiráinakoma wenôpaqa ya álkuteta wení naaegómá popoq umá naaerác ya álkutaae. Ítuma wení naaegón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Êboni naaegómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tínna-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro.
min-nákómá wenáagaraq maa-márábí-káyúkáyábá
Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá
íkéite-ikeite umá máeta íbekuraae.
miráitata móra aamá tinn-nakoma
Áánûqtuni márûpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá
uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa
akoqnáá árain-aimma tiráiyie. minnâ: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo
maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kímora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyie.

²⁷ kímora-taoqa miráuma tiráátiraiqtaae. minnâ paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa
waráá-waraa umá aweqtánîmanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnýaba
“tíkáiyie” tenúnatae. “tíkáiyie” Áánûqtukaq tinnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq
ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táigo-qtataaqa kánîmma
miraráá máiyie. abo wenáwîqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá
ténátae.

13

túnabakaa umá tíkáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtoq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. ² túyánámmá
ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímama maamirámmá
íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. ³ ánná-
naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkáapikaa máéra yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-
wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkáapikaa máéra túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áúkáká máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-
weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áúkákô yainéta
íyamma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama páaqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamááriq
yimuq-yatáapí máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtae: “kenamáaraq íma
tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. ⁵ missing? ⁶ ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nôraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnýaba
túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráanabiyo yauwéqma túyánámmá
itéra yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá mimórai q umá oro. ⁸ énaikaraq íbêkaraq
matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyie. ⁹ ókon-okomma yirááti-yataakaraq
káqo-kayukati yirááti-yataakaraq kateko-ápíké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa
tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnapo ketáái timammá akoqnáá umá páaq-umaginoe.
wenamáakoni íráqô-qtataaqnapo uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye.
ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyie.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-
yááréráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú
mikákáá anó-monoq-nakoma waíwaakoni naaemá aokaq naaúnurapaq Áánûqtunopaqa
máqe-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq
ámikaiye. áaqibo waíwaakoni aúma máápaqa kuru aumépaq agatáae. ¹² miráuraaniq

umá Îtuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápo waayúkati kúmiqa maqtukáiyé. ¹³ wemá miráurainiq umá íbêqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánátae. ¹⁴ ketáái árain-ano-maruqa maa-márábí íma wáiyé. Áánûqtuni kateko-márúqá yínîqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Îtuqtabama wenáwîqa múte yamá Áánûqtukaq ténátae. aati-aatimá Îtun áwîkaq tóyaupike “tíkáiyé” ténátae. ¹⁶ íráqôniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miraráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáráaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayáimá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáiyé. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápí yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánámmá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yátááqá tíkainaiq ónúmatae. ¹⁹ mi-qtátááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtôpaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Îtuma tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yátááqtabá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqô-qtataaqa wení aúyánáqtabá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Îtu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqô-qtataaqa akáinaiq íniye. Îtu Káríqtoqa Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyé. miráuma waíno.

yaímma-aqto-aine.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnáama mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtaáq-aubae. ²³ kemá timá-timena kúene. ketáái tíbâqa Tímoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama ketê máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tíkaraae. ²⁵ Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa keráwáqtê waíno!

Yêmiti

¹ min-áúbá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayái-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

² ketí**â**qawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnýababa áqa káonaae. ³ missing? ⁴ keráwáqá yáqtotukeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. ⁵ keráwápíké móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-auyanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónáínana wemmá amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqma keráwáqá máqtemma timínéna kéiyé. ⁶ keráwáqá minnýabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá itéraq tînômanibo paá wekáq tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekarááq iníkáá umá mi-káyúkámá mááe. ⁷ miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. ⁸ ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtaba íma kéitaae.

⁹ móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekáq kémaraipoana min-áwáyóq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. ¹⁰ Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwîqa mé kumínanama minnýababa anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máraaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púínikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye. ¹¹ aabaúma kéutena aaqá kégautowana áápepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá taíbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

¹² ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemmá íma uyátainanama wenarukómá íráqôninq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtabá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: “mi-káyúkámá keqtábá yikáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiyé. ¹³ yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma timákaitana iráiyé:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma ké-makatiye. ¹⁴ móra-nakomma makátimma wení táwî-auyanakoma wemmá káyabitiye. ¹⁵ táwî-yuyanakoma yemmá yabitínata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

¹⁶ ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwî-auyanamma ayuwáiyana keráwáqá makatíniye. ¹⁷ máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúráá wíyokaa íma máiyé. aabaúgógaráq wíyokogaraq yenákámá yáutu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma káyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma waékaipoana wení ópí móra-amamma íma wáiyé. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máraaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqtí táama kéteqa áqnáabaqa túyánápí itéq tero. íma páátákáá tíyamma oro. ²⁰ keráwáqá tíyamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. ²¹ keráwáqtí táwî-aaimma paábaqtaa

iyabótúwáaro. keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi máráin-aimma wáraaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqí tirun-íyápógómmá awiráinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi tínnaiq oro. ²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópíké wenóíqá aónainikaa íniye. ²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awiká-tukaiye. ²⁵ aá ítarai-nakoma Áánûqtun ámáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáan-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétémiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun ámáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaee. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtataariqo kététa yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” timánibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéíye. ²⁷ arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnae. keqtoq-ínikáráq iyápógaraq yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwî-aaiqtaba nékaq máero.

2

¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqa ógikai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaeemma kéumayikeq ommá táwî-aaimma paá kéoe. ² itáaro. móra-nakoma keráwáqá áikuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa ³ máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqón-ábíqtátáráq maráq mááo” “itéraq ánibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. ⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápi ké táwî-aaimma kéyainaae.

⁵ ketíbâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráíye. wení yabíkái-marupaq yeqtí yíwîqa máikaee téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá amê-kayukama wemá akoqnáá umá timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaeemma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táígomma umátiketawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. ⁷ yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwî-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáre maamin-ámáan-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáraaro. mirá téna “keráwáqá ketábaráa tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tikáino.” téna kétiye. ⁹ keráwáqá oótamma makáiyakayukama yetíwîqa múte kéyauyeq áwáyoq-wayukati yíwîqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. ¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátínnama wemá otaammá kéguye. ¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráíye. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômme Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéíye. kímora ámáan-aimma íma waráanayatabo Áánûqtun ámáan-aimma emá akátaane. ¹² min-ámáan-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáan-áímmá timátikainaqtáa túwawaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqí máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáan-áímmá wáraaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáan-áímmá keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápi kémme ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápi ké mirá-umatikaniye.

¹⁴ tîbâqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoranatae.” téqtaa kétunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tîníq ítaa únnama ketáái wataáma íma arupú-áíné. ¹⁵ yaímma keqtiwaráánabi keqti-naanoráánabi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtôaa yeqtí aáwakaraq íma wáinaqa ¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawááq umá kokooq í-únákáqtó kúberera íráqôniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áímmá íma timá yíkáaro. maamirán-áímmô kétemma íma yíwáqnaa kéoe. ¹⁷ keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma móraiq kéíye. keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáíye. ¹⁸ yaímma keráwápíké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayánaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yêmitima yawéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. ¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamáa árai-manikoma máíye” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. ²⁰ aibôq-wayukao, keráwáqá kétimonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéíye. ²¹ maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu timá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráíne. Áabaraama miraráá uráiqtaboana Áánûqtun-aurakaq arupú uráíye. ²² keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtaboana Áánûqtuma timá-amin-aimma mirá-uráíye. Áabaraama wemá minnýaba uráiqtaboaaqta ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uráíye.” téqtaa kétaunatae. ²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétiye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tirááe.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétiye. ²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kéyaqtorane” ténama Áánûqtun-aurakaq wemá íma kateko-naré. ímiye. min-n*kómá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré.

²⁵ móraiq umá naayóbáqá mórama aakaq-nóíníqtábá wenáwíqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-íníkmá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-íníkmá yíwáqnaa uráíye. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiy-ata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-íníkmá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótua timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínímmá aúká*ye. ²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain*ue. móraiq umá itáíq-itaiq o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôniq íumayikaama yeqtí itáíq-itaiq-yataaqa arááq-yuraa *áíye.

3

¹ ketîbâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápíkémá aúba yirááti-wayukama íma aúráaro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama páaqya-paru-yataakaraq yainániye.

² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá ítaa arútáanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginata wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wíinna-ayapaq ketáá yabi tenanataá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae.

⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáraq

kéyaqtoraiye. uwááma kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-káárémá wíinna-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ móraiq umá amáábíyataba wáíye. pááqyamma wáimanibo netuq-áímmá kégarena ketútaa múte kéyauíye. miráipoaq keráwápíkemmá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. ítáaro. pááqyan-autamma íinna-waigoma máqte-karaamma kanaarácq kamá iqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma iraráá kéíye. káqo-kaqo-tai-aimma kanaarácq tíniye. timáábígotaama táí-aimma kítitanama máqte-tugotaa táwîq umákenna ketáái íráqôn-aaimma mamá táwî-tawaa umátuwaigaae téna mirá kéíye. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéíye. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaarácq awíma kaayoné umáýikanoe. numagárácq abááq-wákárácq taíwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaarácq awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwî-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awiqa ketáámá múte kéyauyeqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kúnataama yemmá keqtááráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráíye. ¹⁰ mimórá-tóyáúpíkétáá íráqôn-aikaraq táwî-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá únnataama táwî-aaine. ¹¹ ketíbâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógárácq únókógárácq mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² móraiq umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. unókómá íma non-úrámá káyubiye. móraiq umá mimórá-tóyáúpíké íráqôn-aikaraq táwî-aikaraq kétunataamanibo táwî-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápíkemmá yirááti-wayukama íma aúráaro.

¹³ móra itaí-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátínaqtaa kanaarácq aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaímá íráqóniq kéitaqtaa ketáámá káonaunatae. ¹⁴ keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnoabaqa táí-tiyamma kémarao? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkawácq kémaeyo? aúyabayabayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áiné. ¹⁵ maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. ¹⁶ waayúkama yetíwîqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kététaama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwî-aaimma pááq íniye. ¹⁷ miráimanibo itaí-yátááqá Áánûqtunopakemma minnáe. mútûqa íráqóniq umá wáena táígokaraq íma wáíye. min-ítáí-yátááqá kaayonégárácq parugárácq wáíye. aamá ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íráqóniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itaí-yátáákómá miráráá kéíye.

¹⁸ mi-káyúkámá kaayonégárácq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkáé.

4

¹ ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatimá ááíqa kéíye. ² keráwáqá maami-qtátááqtábá kétékaimanibo íma kanaarácq mayánôpoaq keráwáqá waayúkama yikamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataaqa íkemayaae. ³ keráwáqtí táwî-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamá keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. ⁴ waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kétékaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. ⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma keqtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aaine. ⁶ miráimanibo

Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaiqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemma waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. ⁷ miráipoaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake péqmarena paábaq uyaa timáginiye.

⁸ Áánûqtunopaq waaqókák íyanama wemá keráwáqtôpaq waaqókák yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. ⁹ keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkáráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro. ¹⁰ uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

¹¹ ketíbâqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwî-aimma weqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwî-aimma weqtábá tínnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma kéyainenama táwî-aimma weqtábá kétiye. wemá ámáan-aimma kéyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kétiye. ¹² itáaro. Áánûqtuma wenamáa ámáan-aimma kétimitaamanibo keráwáqá kenamáárîq keqtí ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamáa wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamáa kanaaráq ánatatikaniqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tibâqawaaraa-kayukama yaináaro. ¹³ keráwáqá maanáákáámô téq oweqa “íbêq-kanaaraq ketáámá maabáq ónúntatae. aabáyaama ketáámá mibáq ónúntatae. ketáámá kímora-karitimaatima mibáq maéqtaa netuq-mónéqá páaq ónúntatae.” maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nói-qtataaraq aabáyaama páaq ínimma íma itaraae. keráwáqtí túwaraimma konnákóráá umá páaqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárai-nakomma akáíniq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúntatae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo íbêqa keráwáqtí túma múte kéyauyeq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kéte mirá kéeq Áánûqtuni aménáápáq íma maíyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ itáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kétiye.

5

¹ íbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama itáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totiqá maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqtí ótamma kabiréna unáákáqtôma kawaanogómá kégarainana ³ akoqnáán-otamma naaenómmá augéna keráwáqtábá tiráátinoqtaae irámô árainikaan-aiqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtôpaqa yíniye. kenamáa keráwáqtí taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqtí yópímmô mayaímá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemma íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqtí táwî-aaiqtaba kéte. yeráwáqtí ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máíye. ⁵ maa-marábí keráwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayái matááe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaímma-wayukama timáyíkáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtíbâqtiwaama ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá íyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íaonanobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókárîq kétiye.

⁹ keqtíbâqawaayuo, móra-nakoma Káríqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yaináinaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yainái-náqá waaqókák kéyena yokaa umá

yaberániye. ¹⁰ keqtíbbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwíkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáraaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqtí yíqa í-yátáapí awé uráae. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá kétaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqôniq umáyíkaraiye.” téqtaa kétaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá ítaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwîq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaemma ámikaimanibo aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúrítana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiyé. uyátárai-nakoma wení paru-yátáaqá wáitana wenarukómá keqtáyátábá ôriq kéiyé.

¹² ketíbbâqawaayuo, itáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwíkarraq maa-márágón áwíkarraq káqo-kaqo-qtataakon áwíkarraq yamá keráwáqtí akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwíkaq kéteraq túyánápí kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tíyamma minnýaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápíké móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáapí máenama nunamummá tíno. keráwápíké móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwíqa múte ibí timá yauíno. ¹⁴ keráwápíké móra-nakoma karímô kémayenama itáíq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kétémaketa matawemma uyátárai-nakon áwíkaq marakánoe. ¹⁵ ánibo yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kárináqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra-morayuma móra-mora-yute abarokáq timá páaq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé. ¹⁷ Iráiya paá keqtáaráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-marábí kaumo-káritímáátígáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wíyôpake kuména keqnáammá yópíké aáwaqa utaráiyé.

¹⁹ keqtíbbâqawaayuo, keráwápíké móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáíq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipeke waéqma ayuwáinana mikúmiq-nákóní arun-íyápógómá mamá íráqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Ítu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-nakoma kítitana Táératima agatáiyé.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkáráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótia-marabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápíké keráwáqá wetábá aokarîq umá máigaae téna aúyaqtikariye. Aokaq-Áágómá keráwáqti tirunóbáq kémayaitapoaq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naenápó tete umátikariqtaba keráwáqá wanáama wáráaro. wení íráqô-qtatakakekaraq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánuqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paru-yataaqtaba “tíkáiye” kétunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónáunayabataa íráqô-qtataaqa yínîqtaba kanaarâq awé ónúnatae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtababoaqtae ketáámá miráuma kanaarâq akoqnáá umá awé ónúnatae. ⁴ miráuma kéitaunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúnîq éna ínî-qtataaqa wáiyé. ⁵ wení akoqnááqaraq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabí tíkarainanataa min-áwáátáqá Ítuma yawéqma kumíniye. mi-kánáágóni aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiránîq-taae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaarâq maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqti tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. ⁷ maamin-úmmáá-yátáákómá keráwáqti íráqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá iranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq kéyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáiyé. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukénama keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamáárîq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. ibèkaraq keráwáqá wemmá íma káonaamanibo wekâq itáíq-itaiq kéoe. miráiqtapoaq keráwáqá timuq-yátáákáké kétagaae. ánibo min-anó-tímúq-yátááqátábámá kanaarâq móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtababoaq áqa íráqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtabapoana Áánûqtuma keráwáqti tiruníyápógómmá wení márûpaq awíqmena uiyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqa timínîq-taae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-iq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Áágoma yeráwápi wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kumíníyô?” téta yemá ítama aónaraane. ánibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aiqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemmá pukáinabike mamá itó-umakainana anómma

tágama-yataaqa mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqtí kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqaráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

Íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-watáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitau-nanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá keyikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqtí túyánápímmá íráqôn-aiiqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Káríqtoma yawéqma kumínî-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínîmma minnýaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyaporaá umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akai-yatááqá íma wáráaro. mi-tíkái-yatááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá táayarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokarîq umá máie. miráinaq máqtemma keráwáqtí táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokarîq oro.

¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétiye:

“kemá aokarîq kéunaboaq

keráwáqá aokarîq umá máero.”

téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáabi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráiq umá keyainaitana minnýabama móra-waigoma íma wení aanábómá máie. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqtí naa márûkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqtí táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakaíyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqtí títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqtí aménáápáq máqe-uraamanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyánîq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwíkaiye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáraráq keráwáqá meyánîq uráiyó? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyánîq uráie. tipi-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máráanikaa umá Ítuma miraráa umá máqe-uráie.

²⁰ maa-marámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánaáráqá Ítu Káríqtoma abarokáq uráie. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráie. ²¹ Ítu Káríqtotababoaq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá ítáyaminoe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikaiye. miráipoaq keráwáqá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe. ²² keráwáqá Ítu Káritomma anaaé wakáaqtababoana keráwáqtí tirun-íyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá páaq uráie. keráwáqtí tirun-íyápógóni abumá íma wáie. íbêqa keráwáqtí túbâqawaaraa-kayukama árainma kanaaráq tirummá yimínoe. miráuma tirun-íyápórakémmá keráwáqá móra-mora-yuma tirummá yímero. ²³ itáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa mataáe. min-áúwáráikómá íma waayúkagoni ányukakemma páaq uráie. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá páaq uráie. ániibo keráwáqtí aúgen-auwaraikogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi kétiye:

“máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.

ániibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.

ókómá aayámmá kamágitana

ókóni arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma

watúq-watuq umá wáie.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kėtiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaae.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káúttöro.

² miráimanibo keráwáqá aqnún-íyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naananoqtaba táa yánîmma minnâ Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráiyana-boana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqti tirun-íyápógómá íma puíniye.

³ minnýyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kėtiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yátáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kėtiye.

⁴ Ítu Káríqtoni aúrikaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máiyee. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá auyárákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáianawaq wemmá keráwáqnapó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokarîq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátááqá Ítu Káríq-toma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-urairababoana Áánûqtuma keráwáqti amí-yátááqtabá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnábí kėtiye:

“aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémarauene.

min-íráqón-óqtámmá mataúnama

wenámûraaq naammá yemá ínoe.

náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama

Áánûqtuma wemmá íráqôniq umákainayabama

wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq íyátábá kėtiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq kéoyuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtoq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kėtiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma

yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta

wenámûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kėtiye:

⁸ “wemá yítuqa mamá yurarái-óqtámíye.

wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”

téna kėtiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítuqa yuraránoe. Áánûqtun-aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtabá mirá-umatikaiqtaba maa-marábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwíkaiye. wemá keráwáqá keráwáqti waátágoni kumayu-ááíkáké tááyama wení tágama-yataakoni ókák keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-yátáákómmá íma matáa-manibo íbêqa wení paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tíkái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráa umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akaí-yátáákóní anaaé waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwaraawana yeqtí yúgoni akaí-yátáákógáráq yeqtí yirun-íyápógógáráq ááiqa kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkátí aúkápimma máeqa íráqôn-aaimma wáráaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yaináí-kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma maránoe. ímiye. yemá keráwáqqtí íráqôn-aaiqtaba Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náápaakoni aménáápáq máaro. anómma yabíkái-nakoma maa-máraráqtábá áqnáae-naapaamma matáipoaq wenáama wáráaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqtí yáama wáráaro. anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima tarôq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íráqôn-aaima tarôq o-yúmá yeqtí yíwîqa múte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyana keráwáqqtí íráqôn-aikoma min-áíbóq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta íyamma yeqtí yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá umáguraamanibo otaa-qtátáárîq oqtábámá íma paá umáguraae. paá wení kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq múte yíkáaro. keráwáqqtí tîbâqawaaraa-kayukama tirumma yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakáiyábámá ikatîq oro. miráinaq anómma yabíkái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábîqa kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tîqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tîqa Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqônîq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaamma kúiyata tú-tîqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqônîq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tîqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tîqa kemá mayaúnaiq umá mayánoe” téna tiráiyee. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamáárîq keráwáqqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqqtí awaaméqá wemá máiyee. ániibo wemá keráwáqqtábá wenanaae waraígáae téna kétiye. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áílómmá aati-aatimá íma iráiyee. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábûqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yaináí-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyee. wemá mirámô uráimma keqtááyábámá kúmiq-yataariq iyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqtááyábá Áánûqtun-aurakaq mútûq kateko iyábá ákaraiye.

ániibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápó keqtáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqqtí aamma íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yauwéqma tipi-típi-kawaa-naqa wemá keráwáqqtí tirun-íyápógómmá yabíkái-waigonopaq irááe.

3

¹ keráwáqá aaraukárîq uréna-iniko, keráwáqqtí tiwaikóní náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqôn-aimma káonena

anaaékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáiq-itaiq ínyô? enáaikoma áraimma íraqôniq kéinaamma enáaiqtaba týábá íma ínone. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaíyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónano. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tiqnótáugomma mamá íraqôniq kéeq tiyáápimma waatammá kéeq anón-oqtan-awiqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamáárîq keqtí tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráváá umá máero. mi-kónáárîrgómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokarîq umá máeta weqtábá kamuqá ítáyamikaae. mirá o-wáíngómá yemmá mamá waayúkati yúrakaqa íraqôniq umáyíkaraiye. ⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóní yinaaé wakáae. Térima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukárîq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íraqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémareq ikatîq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayámûmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukárîq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúnîq kéimanibo yemá Áánûqtuni íraqô-qtataakokaraq matúq-matuq umá máiyuwarakaraq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaqa íma múte tikaq yikáiyanaama keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íiniye.

⁸ maamin-áqtó-áikárâq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimóra-túyánákâq máero. tíyaqa kéyimero. ániibo keqtíwîqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táiq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táiq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétima-tikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma timá yíkáaro. ímibo yemmá íraqôniq umáyíkáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraiye. mirá kéiyanaama Áánûqtu keráwáqá íraqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kétiye:

“náawabi wemá íraqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna
wení óyaupekemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápkémmá waeréna
íraqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá máí-amma abáá éna
wemá min-áímmá waqména uwíq-uwiq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma
arutáiniq o-yúmá kéyimonena
minnýabama amuqá kémaraiye.
uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo
táwî-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna
áyámma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”
téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboq tú-tiqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatîqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káriqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá ítama timónáiyaq yemmá timáyiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro. ¹⁶ keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá kétimayimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nóinawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá

Îtu Káríqttoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqti íráqôn-aaiqtaba kaaqaari-áímmá tíyamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tiqa mayái-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtataba tú-tiqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare. ¹⁸ Îtu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aiqa ámikaae. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá pukáiyé. keqtáámá yawéqma Áánûqtunopaq tiwíqmenataa uwínîqtaba wemá paá kímora-taoqa pukáiyé. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyé.

¹⁹ Îtuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni wataáama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánáaráqá Nóaama únópi-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeqti kúmiq-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgítata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Îtuqtaba nommá peraígóni amané. ketáámá Îtuqtaba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma kényiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaranikaa umá keqtáámá Îtuma mamá kátobamatikaiqtaae. Îtuqtaba nommá peraímá paá túma tete iyábá íma wáiyé. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá iyátábáámá ketáái kúmiq-yataaqa íkéwaiye. Îtu Káríqtoma pukáipike itá-urairiqtaboana Îtuqtaba nommá peraígómá keqtáámá mamá kanaaráq atóbamatikaniqtaae. ²² íbêqa Îtu Káríqtoma Áánûqtuni márûpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyé. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq máqtemma náapaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kényabiqyikaiye.

4

¹ Îtu Káríqtoma keráwáqtabá aú-aiqa matáiyé. miráinaq keráwákáráq tú-tiqa mayánôqtaba yokaa oro. keráwáqá Îtu Káríqttoni anaaé kéwaraaqtaboapaq tú-tiqa matáawana kúmiq-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kéuyataiyé. ² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kéwareraq máero. keráwáqti túgoni akaí-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq o-káyúkámá miráoniq umá mirá-uraae. kebó-yátáárîq keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq-nokakemma aíbôriq urááe. keráwáqá aábêguye kéeq aíbôq-nomma taíbaq nánôqtaba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráa-qtátáákáqá nunamummá tiréq ókon-okomma táí-yataariq urááe. ⁴ íbêqa Îtukaq íma itáiq-itaiq kéo-yutema keráwáqá yeráwáqti táí-aaiqtaba yagaroqtaíyábámá íma kékaitanaboana yemmá mamá iyánaaq kéumayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kétimatiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeqti táwî-aaiqtaba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yainánîqtaba yokaa kéiyé. ⁶ miráitanaboana Îtu Káríqtoma pukáa-kayukama ánná umáyíkaraapaq kukéna átê-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai q umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Îtu Káríqtoma yeqtôpaq kukéna timá yímikaiye. miráurairiqtaba yemá kanaaráq mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémainiq umá mórai q umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaaráq mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ánatai-kanaagoma aqtórárîq kéiyé. túbanaaq umá máeraq arupú umá túyánámmá itáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaaráq tíq-tiq ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq umá yimínôqtaba taákaq máráaro. keráwáqá

áqnaabariq umá miráiyaqtaba keráwáqti otaammá oyaaq umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmeraqa keráwáqti naaúpaq kéweraq minnýaba timuqá máráaro.

¹⁰ Áánûqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákoqnaámá tímikaiye. miráinaq min-ákoqnaárakémmá keráwáqá waayúkama yíwáqnaa kéeraq miráuma Áánûqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro. ¹¹ náawabi Áánûqtuqtaba wataáama waabá-káyúkátí yúbáq tínénama Áánûqtuni watáa-aatuqma tíno. náawabi kaqtó éna Áánûqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánûqtuni akoqnaárake kaqtó íno. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínôqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnaá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyé. miráuma waíno.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráa kégena keráwáqá maqma timónaraimma minnýaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiq-yataakoma yínîqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aiq-yataaqa yainánôqtaba timuqá máráaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnaápó ógiranoe. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaé wáráaqtababoaqta waayúkama keráwáqtabá timá táíq íyamma Áánûqtuma keráwáqá íraqôniq umátikaniye. miráitana Áánûqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyé. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma kúpuyeq moyámmá kémayeq káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoaq tú-tiqa í-yátááqá kémayeqa minnýabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwîqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kétémiyaqa keráwáqá Áánûqtuni áwíqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánûqtuma maa-marábí-káyúkámá yainái-kánaáráqá áqnaabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánûqtuni yainái-yátáákómá keqtááráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq páaq íníyô? minnýaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétéiye:

“Áánûqtuma íraqô-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaaq kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánûqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq páaq íníyo?”

téna kétéiye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánûqtuni aúyánámmá wáráaqtababoaq tú-tiqa kémayeqa arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamáárîq tarôq umátíkarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá ítáaro. wemá wení timá akoqnaá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyé.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkararaq kawáá-náqá máune. Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ánibo wemá yauwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáíkaa umá mayánúne. ² Áánûqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnýaba timuqá máráaro. Áánûqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá moneqtaba íma mi-máyáímá mayánômanibo karuwaq umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnaá-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegáráqá keráwáqá íyaniq umá móraiqa oro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íraqô-meyamma kámokaa

umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóní áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqti tíwîqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtó-naqa máaro. minnýaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kėtiye:

“mi-káyúkámá yeqtíwîqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánûqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtíwîqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánûqtuma wení íraqô-qtataakomma kéyimiye.”

téna kėtiye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamáárîq Áánûqtuni akoqnáa-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqti taíbaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéiteraqa yokaa oro. áwáábîq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma nánîq-qtataaqtaba abáa iníkáa umá keráwáqti namuro-náqá Tááqtaama mirá kėtiye.

⁹ miráipoaq keráwáqá itáiq-itaiq í-yátááqábámá akoqnáa kéeraq wemmá awéqta-tuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqti tîbâqawaayuma mimóra-yú-áiqá í-yátááqá yeqti itáiq-itaiq í-yátááqábábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá páaqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánûqtuma íraqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáa umátikena abaúmma ánûqa yamátikaniye. wemá

keráwáqá mamá mútûq íraqôniq umá ánataniye. Áánûqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá yáikaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraiye.

¹¹ Áánûqtukaq máqten-akoqnaama wáiyé. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwáárâq-áúbámá kennámá agatáiyé. Ítuqtaba wemá ketí tima-tíbáqáwáámíyé. maamin-áúbágómá keráwáqá umá tíqtaaiq ínîqtaba keráwáqtpaq yuwáuyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánûqtuni íraqô-qtataakoqtaba árain-aimma kėtiye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqti tîbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírônika-marukaq máa-yuma keráwáqtpaq miráo-maarao-aimma yúwáawana kéwiye. Áánûqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáanikoma Máákigaraq keráwáqtpaq miráo-maarao-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyááma wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni waayúkabi máa-yubaq waíno.

kemá Pítaae.

2 Pítaa

náayuwabi Îtu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítaama anaaékaq-aubama agatáie.

¹ kemá Tááímoni Pítaa mórama Îtu Káríqtuni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátíkáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa matááe. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáámá mamá atóbamatikanin-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtababoaqtaa ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taíbaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kêtune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itái-yátáápké kéie.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákóqnááraké ketáámá weqtábá aokarîq umá mánatae tún-nataama kétimiqtatae. áqnáabaqa wetábá wení itái-yátááqá keqtáámá tímikaiqtae. wemá keqtáá tááyaraitana wení arútái-qtataakoma keqtáámá wenôpaq yabiráie. ⁴ mikákémmá keqtáámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikaiye. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái tûgoni akaí-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtáámá wení aokaq-ááikákékaráq tímikaiqtae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataakaq arúbainana arutáina-yataakoma itái-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ánibo keráwáqtí itái-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí tûgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ánibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokarîq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Îtukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ánibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtábámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itái-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnýababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqôníq kéumayikaiyana keráwáqtí íráqôn-aaikoma arammá íma abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá íma ínna-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónainakaa kéie. wemá Îtu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketíbâqawaayuo, keráwáqtí íráqón-aainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqtí uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaarâq paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárain-naqa keqtáá mamá atóbamatikanin-naqa Îtu Káríqtoma kéyabi-iye.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtábámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa itareq árain-aimma mataáqtaba kéyaqtoraaanibo ¹³ kemá maa-marábimmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránáae téq túyánámmá kéitaune.

¹⁴ kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnýaba uyátárain-naqa Îtu Káríqtoma timá tímikaiye. ¹⁵ miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaunama kemá púyónaqa keráwáqá íma tiwimmá kaaro.

¹⁶ ketáámá áqa keráwáqá Îtu Káríqtoqtaba wení akoqnááyaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkómá áraimma páaq ínîn-aíne. ketáámá kenamáárîq Îtuni anó-qtataaqa aónaraunatae. ¹⁷ ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq

yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáiyē. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamáa tíkái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémaraune.” téna aagómá tiráiyē. ¹⁸ ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúrágá wetê mibáq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márûpake timmá itaraunatae. ¹⁹ maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa itareqtaaboaqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáa umá itáiq-itaiq kéunatae. yeqtí yáyabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéiyē. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautíq-yorautiq kéiyanaawaqa iraqtáiraqtama nokáapaq áwáarara kai-kíyókógárág tirunóbáqá kamá táganiye. ²⁰ áaqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye. ²¹ mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápíkémá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápíké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

¹ Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámúné-wáyúkágárág máqe-uraane. mórai q umá keráwáqtí aúkápimma kaaqaari-yiráátí-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áínápó yemá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqmá aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátáq yeráwáqá mayánîq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. ² miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táiq ínoe. ³ mi-káyúkámá keráwáqtí moneqtaba keyikainataboata yeqtí yúyánápíké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

⁴ itáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibáq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibáq matúq-matuq kéiyanaawaataq yainai-kánáámá kumíniye. ⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegárág Áánûqtuni yainai-yátáápíkémá íma yubíq-tuweta kóuraane. ímibo waayúkama táiq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye. maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni wataama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótômabakaraq Komóraabakaraqa Áánûqtuma iranápó yawarápatukaine. waayúkati táí-aaiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkárágá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena keyiraatiye. ⁷ mi-kánáárágá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íraqô-napoana waayúkama maami-kááyág-márúkágá kebó-yátááríq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyikaraine. ⁸ min-íraqón-náqá Arótima wemá mi-káyúkátí aúkápimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwî-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íraqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútûraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náapaaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqááí-rí-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautíyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqma anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqma wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiyee. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma ítáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániibo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápagoine. ¹³ yemá yeqtí táí-aiiqtabama yú-tiqqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyúúkáráq máa-yuma keráwáqtê yagaroqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétémwata keráwáqtí aáwakaqtabama táwî-aaimma óq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akaí-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaarácq yimuqa yaráiyee. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaroqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápíké watáama timá ámikaine. ániibo Péiraamma timá áminanawaq wení aíbôq-aaimma “yuwáino” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aíbôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínókáá umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqtí táí-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamáe uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqmá aónaa-yuma yemá yúránánámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkgomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káríqtomma kéitetaboata táwî-aaikoma yemmá yaútûma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwî-áímmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taíbaq paru-yátáákómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáiyee. minná

“iyákómá yeqtí múmá yawwéqma kéiyee.

ániibo pógoma nommá pétuwetama

yauwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.”

téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye.

3

¹ ketí tíkáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínôqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kéténe. ániibo ketáái uyátárai-naqa ketáa mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma wení timáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq timá tímikain-aimma taákaq maraígáae téq kéténe.

² missing?

³ áqnaábaqa maannáyaba taákaq máraaro. aqtó-kánaaráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akai-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tiketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yauwéqma kumónúne’ téna aamá timá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq máíyo? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma móraiq umá wáíye.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kítitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínôqtabama íma káyikaiye. nokáké maramá tarôq umaráitana maragómá nopíké utaráíye. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yainai-kánáyábá awé kéíye. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máíyana min-áwáátáqá yainai-kánaámá pááq íniye. mi-kánaaráqá wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápa-mayikaniye.

⁸ tíkáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. itáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéíye. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéíye.

⁹ uyátárai-nakoma wení timá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímibo wemá aú pukáipaq awé i-náqíye. ánibo wemá waayúkayaba yeqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téna yiwé kéíye. yemmá yawarápaiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéíye.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yainai-kánaágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáíyan-awaataq kumíniye. mi-kánaaráqá wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wiyókágáráq wíyôkogaraq iramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábí wáimma iramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq ínáyô? Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánaáyábá awé kéeqa mi-kánaáyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaígómmá mirá-oro. mi-kánaaráq wíyômma iramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wíyôkogaraq wiyókógáráq iramá kamá yaeq-yaeq umáginíye. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánaámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáapí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakáiyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro. ¹⁵ taákaq máraaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú pukáipaq awé kéíye. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnáyabama keráwáqtô-paq Áánûqtuni itái-yátáapíkémá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yawwéqma kumínî-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaaq kéíye. yaímma-aama íma itáa-kayukama yemá Ítukaq itáíq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni wataama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamáárîq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnáyaba kéitaae. miráinaqa atéarao. Áánûqtuma keráwáqá abaúmá anûqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq írutainiq íya-qtataaqnapoma keráwáqá íyabitero. ¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íraqô-qtataakoqtabagaraq itái-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatimá wáimma watúq-watuq umá wániye.
miráuma waíno.
kemá Pítaae.

1 Yóáane

¹ Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uráie. ketáá wenáama ítareqta wemmá ketáái túrannapota aónareqta tiyáákakeqta wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáie. ² maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqta ketáá keráwáqá kétimatinunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê mágena wanamáárîq kumma tiráátiraiqtae. ³ miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqta nóinabi aónareqta ítarauna-yataaqa tímá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minnâ keráwákárâq mimórâ-túyánákâq maraígáae téqta kétunatae. ⁴ keráwáqtí timuq-yatáákómá mútúq pááq íniye téqta maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. ⁵ ketáámá maamin-áimmá Áánûqtuni áanikonopake ítareqta keráwáqá kétima-timunataama minnâ mirá-uráie. Áánûqtuma ómmá máie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yátááqá wáie. ⁶ abo ketáá téqta “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémaraunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqta minnâ kaaqaarimá kéteqta íma árain-apimma kémaunatae. ⁷ aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqta miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmá yátáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naagómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtáá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtae. ⁸ “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáie” tennatáámá minnâ kenamáárîqtae ketáái tíyakomma kaaqaari kétima-kaunanataa árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáie. ⁹ ketáá Áánûqtuma paá tímá ámenunataama, nói-kúmiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtae. ¹⁰ Áánûqtu maará kétéie. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráae.” téna kétéie. ááqibo ketáá téqta “kúmiq-yataariq íuraunatae” téqtaama aanibo min-áimmá minnâ “Áánûqtuma kaaqaari-náré” téqta kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2

¹ pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq ígaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínîn-naqa Ítu Káríqtomiye. wemá wenamá íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yátáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínîn-naqa máie. ² kenamá ketáái kúmiq-yataaqta ípukaibo máqtemma maa-márâbi-káyúkâtí kúmiq-yataaqta pukáie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máie. ³ Áánûqtuni ámáan-aimma itéqta miráonataama ketáámá árainmma kanaarâq aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. ⁴ móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténamanibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiye. ⁵ ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akáí-yátááqá ógíqma pááq umá wániye. ⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káríqtoma máqe-urainikaa móraiq umá maíno. ⁷ tíkái-kayukao, kemá maan-ámáán-áimmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminnâ naayón-ámáán-áimmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-áúgên-ámáán-áimmá árainmma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápi mirá kéie. kumayuq-yátáákómá kéyatamakitana ókómá keráwápi ógíqma pááq umá wáipoana mirárárá umá maamin-ámáán-áimmá aúgema wáie. minnâ árain-okoma íbêqa kétagaiye. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóní aapí kémaune” kétenamanibo Ítu Káríqtomma

arummá amî-naqa áyamma kéumakenama wemá paá kumayupí máiiye. ¹⁰ ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ìtu Káríqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóní-aapi kémaitana wemá waayúkama otaa-qtátááríq íkéumayikaiye. ¹¹ ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ìtu Káríqtoni aanábómá áyamma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúamma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. ¹² pááqya-noiyapo, Ìtu Káríqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. ¹³ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urainaa Ìtu Káríqtomma wemmá káonaapooqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. maabuibóákao, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapooqa keráwáqtôpaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutaa, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ìtu Káríqtomma wemmá aónaraapooqa keráwátôpaq kemá agatáune. maabuibóákao, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoaq keráwáqtôpaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágáráq ítikaino. móra-nakoma maa-márábín-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááqá arupimmá íma wáiiye. ¹⁶ wenaúgon amuq-yatáákáráq aúrananna aí-yatáákáráq aweké kuí-yatáákáráq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábíké-qtátááré. ¹⁷ máqtemma maa-márágóní waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákáráq maa-márágóní waayúk-agaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ìtu Káríqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá ítaraae. Ìtu Káríqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ìtu Káríqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mikánáámá aqtó-kánááráq íye. ¹⁹ Ìtu Káríqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtáábíké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtááráá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtáágáráq móra-yuyanakaq marétaraatati ketáátê máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtáábíké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaiipoaq máqte-qtataaqa árainmma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapooqa íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapooqa kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaaráq pááq kéiiye. ²² nááwaq kaaqaari-náqá máiiyo? “Ìtuma íma Káríqtoma máiiye” téna aboáqtábágáráq áanikoqtabagaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ìtu Káríqtoni webó-náré. ²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu weté ímaipoana kéqo-keq-yataariq ímakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá weté máiiye. ²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémainaraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápikáráq mánnoe. ²⁵ Ìtu Káríqto timá akoqnáá umá tiráiiye. “matúq-matuq umá mái-auwaraimma timínénataa keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánéta kéoe. minnýaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápí ku máipoaq keráwáqá káqomma tirááti-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiiye. kaaqaari-áímmá íma wáiiye. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ìtu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ìtu Káríqtopi kémaiya wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae íéqtaa kanaaráq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánûqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiiye. kateko-yatáákón áaimma máiiye. mórai q umá kateko-yatáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánûqtu aúgemma maqyíkáráiiye.

3

Áánûqtun-araabitie.

¹ keqtaáyábá akaí-yatááqá abó “íraqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánûqtuma ikaonaapoata maa-marábí-káyúkámá ketáágáráq íti-monaraaqtaae. ² tíkái-kayukao, íbêqa Áánûqtuni áráabítáa máunataamanibo anaaékaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbêqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútûq kanaaráq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá káméta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq ikatéta nékaq mááe. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánûqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáíye. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáínayataba kukáíye. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáíye. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwaíno. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánûqtun-aanikoma Tááqtaani mayaímá matuwáínayataba kukáíye. ⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánûqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánûqtuni kateko-yatáákón ayu-qtatááqá wepí máipoana wemmá Áánûqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánûqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti máiyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáe uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba íkéyikaitata yeráwáqá Áánûqtuni áráabiti íma mááe.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áimma áqnábake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Tái-nakoni iyápómá wenábâkomma ikákaimma nôraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táígoni itana ábâkoni mayaígómá íraqôniq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketíbbâqawaayuo, maa-marábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráa-kayukama keqtaámá kétékaipoqtaa aónaraunataama tirun-íyápómá puí-yatáákómá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqiqa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá puí-yatáápí paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyamma kéumakenama aúyánápí ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yíkamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminná nóinabi akaí-yatáákón áaiqtaba tiráatiraiqtaae. Ítu Káríqtoma keqtaáyábáe téna pukáíye. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yatábátáa kanaaráq puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yatááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yatááqtaábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma aúyakuraitana íamikaimma Áánûqtuni akaí-yatááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yatáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yatááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatîq íena itó-uma akoqnáa umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yatáákótáa ketáái tikaí-yatááqá áraimma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqnáa umá kanaaráq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamáárîq ketúyánákótáa ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáa uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tíkái-kayukao, ketúyánákótáa ketúbi ímarainaqtaama

Áánûqtuni aúbáq akoqnáá umá kanaarác itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanataámá nói-qtataaqtababi itáana-yataaqtaa wenôpake paá mayánúnatae. ²³ maaminná wení ámáan-aimma mirá-uráie. áqnáabaqa wenáanikoma Ítu Káríqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikárátá kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémaitana Áánûqtu wepí kémáie. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémáie iyabiyo” téna kétiraatiqtae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tíkái-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikárác-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipíké táí-aimma kéie. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiyaa maqmá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáie” ténama wemá Áánûqtunopake kéie. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káríqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake íkukáie” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake íirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéie. minnáyaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máie. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenaráabiti máae. keráwápi máí-nakoma uyátá-maqma maa-márábí-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóni waayúkamoe. maa-márágóni waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóni waayúkama kéitaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraiipoaqtaa wenaráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéitaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkarai-kayukama ketáái táama íkeitaae. miráitaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqaari-áágógárác-narábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

⁷ tíkái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéie. náawabi káqowaqtaba ákáin-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonáie. ⁸ Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonáie. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábí tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáie. ¹⁰ ketáá káonaunatae. árainma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá árainma akaí-yátááqá wáie. minná wemá wenáanimma tímákaitana kumma kaapaq-yátárác kápuyena ketáái kúmiq-yataaq meyaníq kéumatikaiqtae. maaminná árainma akaí-yátááqá wáqe-uráie. ¹¹ tíkái-kayukao, Áánûqtummo miraráá umá kákaina móraiq umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátae. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanataámá Áánûqtu kepíqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáitaqtaa yátááá umá kémayaunaboanataa wepí kémaunanataa wemá kepíqtáá kémáie. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtomma aónareqtaaboataa timá tímikaunatae. aboámá wenáanima Ítumma tímákaitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáie. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópi Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máie. ¹⁶ ketáámá káoneqtaa tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákáie. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máie. miráipoana náawabi akaí-yátáápi kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémaitana

Áánûqtuma wepí kémaiye. ¹⁷ yainai-yúpáárâq onanataáamá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepíqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábíkáráq káqowaqtaba Ítuma ákáiniq umá mórai q umá káqowaqtabataa tikaíkáae. ¹⁸ akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatîq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma íkatîq-yataaqa wárainanama agaegóní anónnáma táí-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatîq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráiyé. ¹⁹ áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaarâq tikaíkáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétékaiye” kétenamanibo wemá ábâkoraa-naqa áyámma kéumakena wemá min-nákómá kaaqaari kétéye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarâq akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtaae. náawabi Áánûqtutaba kákainanama wenanaae wáraa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márábi-qtátááqá márúte kéyuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu timákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkaraiye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkarai-kayukagaraq kéyikaiye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtutaba tikáínaqtaa wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenaráabitiyabataa tikaíkáae. ³ ketáá Áánûqtutabataa tikáínaqtaama wení ámáan-aimma matoránatae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kéyaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkarai-kayukama maa-márábi-qtátááqá kanaarâqá márúte íbâq kéyuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márábi-qtátááqá uyátá-maqama kétémiqtaae. ⁵ náawaq maa-márábi-qtátááqá kanaarâq márúte kéyuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márábi-qtátááqá uyátewae kéiyé.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokâq kétéye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokaráq naegárâqtábá iráiyé. wenamáa noqtábá íraibo nokaráq naae-yátábágárâq iráiyé. káqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kétéye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aíne. ⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kéte. yeráwâqá Aokaq-Áágógárâq nokaráq naegógárâq wáae. árain-aimma Ítuqtaba kététa mimórâ-yúyánákâq makéta kéte. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráan-aimma uyátá-maqma kétena maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyé. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá amê-kayukabi wáiyé. náawabi Áánûqtu tin-áíkáq íma arummá aménama Áánûqtutaba “wemá kaaqaari-naré” kétena Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kéuiye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-uráiyé. matúq-matuq umá máí-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiyé. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkámenama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matuq umá máí-auwaraine.

¹³ keráwâqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá amê-kayukabaq kemá maa-qtátááqá agatáune. matúq-matuq umá máí-auwaraimma árainma ítareq matáapoq keráwâqtábá agatáune. ¹⁴ wenáúyánákâq maréqtaa ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi itáananataama ketáá árainma káonaunatae. wemá ketáái táaraq itániye. ¹⁵ ketáái táaraq kétéiqtae ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekáq itáananataama wemá áqa kétémiqtaae. ¹⁶ ábâkoraa-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawáaq umá matúq-matuq umá máí-yataapi íkewinaqa keráwâqá Áánûqtukaq itáiyana matúq-matuq

umá puí-yátáápi kémá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nuna-mummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkarai-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéu-matikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaaraq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-marábí-qtátáákaraq Táí-nakoma nôrabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi máunatae. maaminná árain-Aanuqtugaraq maaminná árain-auwaraimma matúq-matuq umá máí-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáane.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwikaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwikaan-inikokaq áwíkai-iniko ení iyápó-garaq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétékaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna kényikaiye. ² maami árain-aimma keqtáábí wáena taákaq-taakaq ínipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káríqto yeqtí aokaq íraqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtáábí wáiro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánátae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tókáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maamin-náma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátae. ⁶ akaí-yátáákómá mirá kéiyé. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránátae. mimórá-ámáán-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátae. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtáá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káríqto íma aúma mamá pááq íné kukáiyé.” téta waayúkama kaaqaari kététa yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maamin-náyabataa mayaímá matáunaboq íraqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá timínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóinanama Áánûqtu mibáq wetê íma máiyé. móra-nakoma Ítu Káríqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máiyé. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq iréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgaraq íkukaiye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme iréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá timákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaq únnamanibo kemá íma wanaabímmá agayánúne. paá kenamáárîq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike timá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápíqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétématikaae. áqa kínnae. kemá Yóáane.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kêtikaiye. ² tíkái-nako, kemá nunamummá timákau-nana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kêtakaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kúiye. ³ yaímma Îtun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune. ⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo ítaraanata uréire kúyanama kemmá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamanibo ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá írágôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kúiye. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kúiye. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatananibo oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamáárîq yiwíqmataa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayáímá yegáráq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Îtun-anaaemo wáráa-kayukabaq wimánibo Tiótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúraaka “anómma mánaae” ténaboana keqtáámá ítiwirainenataa kúiye. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaímma-yataariq kêtiba wemá táí-aimma keqtábá kétena Ítuni aamô maméta yekáyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wáyúkábíké kéwaqtuwaiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táigo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainmma aati-aatimá íkaonaae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúraakaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kêtiraatiye. ketáámá móraiq umá íráqôn-aimma weqtábá kêtunataama minná árain-aimma túnna-taama keráwáqá ítaraae. ¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únnaamanibo íma kenamáárîq kemá wannabí agayánúne. ¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páátákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtátáátábá móraabi máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayoneyátáaqá keráwáqtê wáino. ketáái aanábórâq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayai-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápí kémaewana Ítu Káriq-toma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráqá keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtôpaq ókaraq-okaraq páaq íniye. min-náyaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyánámmá ítátuweq keráwáqtôpaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayánáa kéunamanibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnáyaba yáqtoqma akoqnáa ígáae téq kemá keráwáqtôpaq kágayaune. minná ⁴ yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamáawaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama máae. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaaímma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoni ketáái kawáá-náqá ketáái uyátárai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaraa-manibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátárai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtíbibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbáqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqma íma máqe-uraabo Áánûqtuni marûpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánaae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáá-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótômabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukaq-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-márúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama oníkáa éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káíq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkáma máqte-maqte kaikáa umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnoabaqa yíkáiniq itata yeqtí yúbima táí-yaaímma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náá-paaqtabama páaqya-qtataarabiya téta yúyánámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini aráaq-auma náawaq mayáníyô téta minnáyaba tiráaye. áaqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaaráq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátárai-nakoma emmá timá márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma tiráiyé. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataaqqabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikka umá káonaae. ánibo mirán-ááíkkómá yemmá mamá táíq kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayáínoe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqtí yúma yíméwata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwaretá Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááíq kée-qtaboata yemá táíq kéumago. ¹² aanábómá áikuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq

kéopoata ananna-yátááqá yemá yubaíraínikaa úma mááe. yeqtí yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yiníkáá umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma aaqá íma yiníkáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyái-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákagitatapoata ánûkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqtí watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anón-iyaraa kémetaitana yeqtí otaa-qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámûraaq mayaq-mayaq iníkáá umá mááe. ánibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqtí yirááti-yataakoma arupú umá íma kéyiraate. yeqtí márûqqa anó-kumayuqnoqbaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkáma mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánóe.

¹⁴ Énôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkátê kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena tái-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqtí tái-yuyanamma wáráa-kayukama wemá mamá anónnáma tái-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma tái-meyamma yiména tái-aimma téta Áánûqtumma timá táiq uráapoana anónnáma tái-meyamma yimíniye.” téna Énôkima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kéteta káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqtí tái-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmiq kéeta yemá yikái-qtataaqa kémayaae.

keráwáqtí tirummá ami-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo ketí aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káriq-toma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqtó-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá tái-yataaqtaba kéyikainataboata yemá miráinoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tirááe. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqtí yúgoni akái-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá ketí aanábô, aati-aatimá keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-íyátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnááqaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá mái-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akái-yátááqá máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ánibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégaina-manibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqtí yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqtí unáákáqtôma námô ainíkáá kéobo minnáyaba yeqtí unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táiq umáykáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awíqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaarác keráwáqá kawáá umátíkarinaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaarác kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamá ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káriqtoni mayairáké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náápaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraga anaaékakaraq aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébarétiani

¹ naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq páaq uráiyé. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayáí-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátáaqá anaaékaqa páaq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaígáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáanekaq kukáiyé. kemá Ítuni mayáínápóana wemá watáama timá tímikaiye. ² ánibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátáaqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétagaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “árainé” ké-tune. ³ náayubi yoraútína-nakoma itáiya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tinná éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikáiyé. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí páaq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tiráí-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-íniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiyé.

⁴ kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyé. naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékaraq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-ágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. ⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tinnáqíyé. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urai-naqiye. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyé. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyé. ⁶ wemá miráurái-waigoma keqtáámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtáae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. ⁷ aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéiyé. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámmá agaibéta ikákaa-kayukama yegáráq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómmá éta ibiqá yaránóe. owé. mirá-qtátáaqá páaq íniye. ⁸ Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánûqtuma íbêkaraq naayóbákáráqá anaaékaraq paá máiyé. wemá máqten-akoqnaama matokáiyé.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

⁹ kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tîbâqune. kegáráq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtê yagaroqtamá ummaa-yátáaqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabíkái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ánibo ketáámá awé kéeqtaa Ítuqtaba akoqnáá kéunatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirumma kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwîqa Páátamoti tíkaraae. ¹⁰ uyátárai-nakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkora táayaraiye. ¹¹ min-áikómá mirá tiráiyé: “máqte-qtataaqa aónánama minná wannaabí agamá abapaké kaayaq-áyú áíkuyo-kayukabaq yuwáao. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiyátáerabakaraq Tááritibakaraq Pírárépiabakaraq Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwáao.” téna tiráiyé. ¹² abo náawa kétiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. ¹³ ánibo kemá aónáúnama mi-táárégóní aúkáapimma móra-naqa itó-uma máqe-uráiyé. wemá ayáqtáaq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkáapimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútû makáiyé. ¹⁴ áqnótáugoma wayámmá wáqe-uráiyé. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiyé. miráitana aúrakoma

iragóráá kamá tágaraiye. ¹⁵ ániibo aítaukoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráiyee. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyee. ¹⁶ wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáiyee. ániibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyee. ániibo wení óíkoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyee. ¹⁷ kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyee: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaaékaq-nakaraq kemúne. ¹⁸ kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo timónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áita-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá káyoraune. ¹⁹ miráinaa máqtemma kaikáá aónána-yataakoma íbêqo aónána-yataakaraq anaaékaq páaq ínî-qtataaqtabagaraq agayaa. ²⁰ abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itaí-áipóana áaimma miráuma wáiyee. abapaké kaayaq-wíyóqá minnâ abapaké kaayaqá áikuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minnâ abapaké kaayaqá áikuyo-kayukarare.” téna Ítuma Yóóanemma tiráiyee.

2

watáama Ipítiani q áikuyo-kayukayatabae.

¹ óq-aimma tiráiyee: “Ipítiani q áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaa. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánuranapo yabíkái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uráiyee. ² máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aóna-raune. keráwáqá itáíq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá íkéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará téta ‘Ítuni timáyíkarai-kayukaqtaae’ téta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yaímma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. ³ ketíwîqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tîbô karááe. minnáma káonaune. ⁴ miráimanibo móra-yataaqa íma íraqôniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaaraq íraqôniq umá tímikaamanibo íbêqa ímiye. ⁵ naayóbáqá keráwáqá íraqôniq uráámma íbêqa kétiwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íraqôniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketôpaq iréq keráwáqti ókóni yaaremmá mamá paábaq yuwánúne. ⁶ miráimanibo mirán-íraqón-ááímmá keráwápímmá paá wáiyee. Níkórááitini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqtí yáaiqtaba webómá kágayikaune. ⁷ móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma ááíqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá máiyataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópi wáiyee.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóóanemma kainapákáá timá ámikáiyee. óq-aimma tiráiyee:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁸ “Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekáq agayaa. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá máinakoma wení amuné-áímmá mirá-uráiyee: ⁹ keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá páaq íma káonaune. ániibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkama akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ániibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma mááe. ímiye. yemá paá Tááqtaani áikuyo-kayukabike mááe. ¹⁰ anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnýaba ikatíqa íoro. itáaro. Tááqtaama keráwáqti aúkáapike yaímma-wayukama ánná yimínîmma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqti puí-kánááráq

wínaq kemá anónnáma íráqô-meyamma matúq-matuq umá mái-yataaqa timénúne. ¹¹ ániibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátenama yauwéqma puí-kánáaráqá wemmá íma mamá táíq íniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma Yóánemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Págamabaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹² “Págamabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkkómá wekác agayaa. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokáinakonni amuné-áímmá mirá-uraiye: ¹³ kemá keráwáqtí márûqa káonaune. mi-márúkáká Tááqtaani náapaan-abiqtataraq wáiyé. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekákáq tirummá kétimeraq kekácq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtipaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqtê máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wáráí-naqiye. ániibo keráwáqtí aúkápí mi-márúkáká Tááqtaama máitaq Ááqtipaatima ikámôwana pukáiyé. mi-kánáaráqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiraiye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téna ‘maníkókácq wái-waamma agamá ákûq umákáá-kamma kanaaráq nánœ’ kétena ‘kumari-ááímmá kanaaráq ínoe’ téna kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápí máe-kayukama Níkorááítin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá waéráaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákácq yénúne. ániibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkátê ááiqa ónúne. ¹⁷ ániibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutaíno. Aágoma Áánûqtunopake áíkuyo-kayukabaq kétiye. ‘náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyôpake aáwaqa aúpáq wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákákáq aúgen-awiqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamá kanaaráq aónaniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma timá ámikaiye.

watáama Táiyátáerabaq áíkuyo-kayukayatabae.

¹⁸ “Táiyátáerabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkkómá wekác agayaa. Áánûqtun áanikoma wenaúrakoma miráuma ira autakáá kéitana títaukoma miráuma óqtaaka óniq-irabi áwáarara karáiyé. mirá-nákóní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁹ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá kéyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekákáq itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnáabaqa máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqôniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqôniq kéoe. ²⁰ miráimanibo móra-yataaqa íma íráqôniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máiyé. min-íníkkómá ‘amuné-ínímúne’ kétimanibo wemá ketí mayáí-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waraígáae téna kéyiraatena maníkókácq agamá ákûq umákáá-kamma naígáae téna kéyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqaari kétimayikaiye. ²¹ kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraíkáae téq túnnamanibo wení kumari-áuyánámmá yuwánîn-aaqa paá kéitena arummá íma waékáiyé. ²² itáaro. kemá áíqa í-yátáákárácq karígárácq min-íníkkómá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkkótê kumari-ááímmá waré máiya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma íumakaiyaqa kanaaráq mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákárácq ummaa-yátááqá mórai q umá yemmá yiménúne. ²³ máqtemma wení iyápógaraq karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áíkuyo-kayukama aónainœ. kemá máqte-kayukati yúyánákárácq yirummá yaímma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba

meyammá timénúne. ²⁴ miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáéribaqa máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-ínikóni yirááti-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbáq máin-aaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. ²⁵ miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. ²⁶ ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqéna wení kanaaráqá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména móraiq umá wemmá aménana maa-márábí-wáyúkama wenáménáápáq mánóe. ²⁷ mûtûq-yanapo mara táwéraq púbúyainikaa umá miraráá umá wení akoqnáama wániye. ²⁸ miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. ²⁹ náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.

3

watáama Tááritibaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹ Tááritibaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíková wekác agayaa. min-nákómá abapaké kaayaq-ágómá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wiyókárác kématorena wení amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqti máqte-qtataariq on-áíímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áíkúyó-káyúkárácá matúq-matuq í-yátááqá wáíye.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukurááe. ² keráwáqá itó éra tú wáí-yátááqá yúwáaro. keráwáqti máqten-aaimma paá wáena puínîqtababoa keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma ketí Áánûqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnýaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ánibo íma itó éqa miráuma moyá-nákórácá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonanoe. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yaímma-wayukama yíkaraamanibo yeráwáqti unáákáqtóma kúmiq-yataaqtaba paí íma auqyíkaraiye. yemá mi-káyúkama kanaaraq mayánôpoata waayán-únákáqtómá mamaréta ketê uréire ínoe. ⁵ ánibo náawabi ááiqa umá uyátainaqa min-nákómá waayán-únákáqtómá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwîqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwîqa múte yauyéq Áánûqtuni kaqtó-wayukati aúbákárác áwîqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóóanemma timá ámikáíye. óq-aimma tiráíye:

watáama Pírárépiabaq áíkuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíková wekác agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáíye. mi-náápáákárác oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ánibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókác árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ánibo keráwáqá aónaaro. keráwáqti túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaaraq íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnáama wáitaq ketáama kéware ketíwîqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áíkuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítíráaeo-wayukamune’ kétémanibo íma máeta itáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqti títaupi yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtábá tíkáanna aónanoe. ¹⁰ máqte-marabi-kayukama makácma móra aíqa í-kánáámá maa-márábác yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákáqá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqti íráqô-meyamma paábaq matuwaíyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ánibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaqa kemá wemmá mamá ketí Áánûqtuni aokaq-nákóni arúkácá umá itó-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekácá ketí Áánûqtun-awíqa

agamaréq ketiboní márûkoni áwîqa agamaránúne. mi-márúkón áwîqa aúge-maruqa Yérútáare. mi-márúkómá ketí Áánûqtunopake kumínîmma wení márûkake yuwéna ketí aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóóanemma timá ámikaiye. Ítuma óq-aimma tiráiyé:

watáama Áréórátíabaq áíkuyo-kayukayabatae.

¹⁴“Áréórátíabaq áíkuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkkómá wekácq min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máiyé. min-nákóní amuné-áímmá keráwáqtôpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá kétaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáaimma kéwaraae. minná íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkáa-makaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kéunataae kéte-manibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáaimma íkewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáaimma waraígáae téq ké-tune. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugiqá íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma iraráá kégaapoaq ketóyaupike wiráátima wirakánáá kéune. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. ‘ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtae máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtórárîq kéunatae.’ kétémanibo keráwáqá táí-yataapi máae. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopágitaaq tiwapáá máae. miráitaq kenamáárîq maami-qtátááqá íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétémmá. oótamma mamá íráqôniq ínétama paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auránaq keqtôpake máyáaro. keráwáqtí karopáiyábá atôba-i-yataaqa keqtôpake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tíkáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránóe. kéqokeq-yaaimma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátámma kuyéraq tirummá waéráaro. ²⁰ ítáaro. kemá oqtaráqá itó-uma pagé-page kéténe. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenôpaq uyábéma wetê nanúne. wetê aáwaqa naanana wemá ketê nániye. ²¹ ánibo náawabi ááiqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá ketê ketí náápaan-abiqtataraaq maraaq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááiqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraaq wetê maraaq máqe-uraune. ²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóóanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóóanema aónáúnama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaaq itaúnama timá tímikaiye: “maakácq uyuwo. anaaékaq páaq-ino-qtataaqa aráátenune.” téna tiráiyé. ² páátákáá Aágoma Áánûqtunopake ketê máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáúnama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikácq maraaq máqe-uraiye. ³ min-nákómá maraaq máqe-uraimma aónáúnana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágauraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraaq ikúyakaraitaaq aónáúnama miráuma yaayána-oqtakoraá umá tágauraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátaráqá anó-kayukama móra-wayuka

umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana áama kítitana wíyôn-aama tiráíye. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraae. mi abapaké kaayaq-ómmá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáíye. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguraiye.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkápimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraae. yeqtí yúrakoma netuqyaa wáena yóiparaa yinaaépaqa yawáaq-uráiye. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábiq anó-putiraa (arááyane) uráíye. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrúmákáákóráá uráíye. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óíkaa uráíye. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráíye. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yááyamma wáqe-uráiye. miráuraitana netuqyaa-yúrámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawáaq-uráiye. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáiye” tirááe. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyaabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátaráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení auyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánae.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááe.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónáúnana móra aúba-wannaama wáqe-uráiye. mi-kánnáágóní arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áímmá wáqe-uráiye. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparaiye. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráíye: “náawaq íraqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráíye. ³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márúkake-nakowabi mórama maa-márábíké-nákówábi maráménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íraqô-naqa kanaaráq máimma íaonaraapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá tímá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááiqa uyátaraiye. wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamá káwéqa aukátuwena maami-kánnáámá agatáníye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá tímá tímikaiye.

Yóáanema tip-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkáapimma anó-kayukagaraq mórama tipi-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá ítoma máqe-uraiye. mi-típi-típi-aráákómá aqnókáq abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyíkaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáy-oqmena uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiyé. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma mórawayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipi-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ánibo kugáiqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé. ⁹ ánibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe:

“emá íráqô-naqa kanaaráq máanaboana maami-kánnáámá kanaaráq mayé káwéqa aukáqtuwanone.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyanîq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúqyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipi-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóáanema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegéba ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama ítaraune. ¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-arááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaaráq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itaí-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaaráq mayániye.”

téta tirááe. ¹³ ánibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákáráq wái-qtataakoma itaúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipi-típi-araakote kenákáráq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtataba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árimma waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa ítuma yenákáráq nunamummá kéteta yenákátí yíwîqa múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-aba-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáitaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáigómá wíyôn-aaraa téna tiráiyé: “maabáq iyo.” ² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-óti ámûraaq aónaraune. min-óti ámûraaq mái-nakoma imá matóráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááiqa umá uyátarai-naqa

améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááikaq kóurena netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. ³ ániibo tipi-tipi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáitaq itaúnana anaaé máqe-urai-kama ááyama tiráiyee: “maabáq iyo.” titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaamu-wámá pááq uráiyee. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnáama maténa maa-márábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yíkaminoo. miráinata wemmá ááíqá í-tókorú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ániibo tipi-tipi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyee: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abúqtán-ótí ámûraaq mái-nakoma móra yaináí-yátááqá (tikérima) ayáápí matokáiyee. ⁶ ániibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aúkáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiráiyee: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawiqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawiqa kéaae. abo matawékaraq wááéni-nomma íma táwîq oro.” téna matawékaraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátáárîq umá ámenibo “íma táwîq oro” tiráiyee.

⁷ tipi-tipi-araakoma kaayaqté-kaayaqté-kaweqa min-áúbá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáitaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyee: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-ótí ámûraaq mái-nakoni áwîqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. ániibo anaaé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráiyee. yenákámá “puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtépike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoo. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karímá kémayeta puyéta marabín-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. ⁹ tipi-tipi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáitaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yááréráqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe: “uyátaráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ániibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-márábí káyúkama mamá yainé tíkakaa-waigoni anónnáma yemmá ánná yimínónô?” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma ayáqtááqá waayán-únákáqtómá keyimena maará téna timá yímikáiyee: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaaékaqa keráwáqtí namuro-wáyúkámá keráwáqtí móra-mayai-wayukagaraq tîbâqawaayugaraq yíkamowata pukáániq móraiq umá tíkamowaq keráwáqá pukááe. anaaékaqa yeráwáqá yoráuma kanaarâq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqtí anónnáma mayánoe.

¹² ániibo tipi-tipi-araakoma abapaké móra-kaweqa yamé aráápamata-kannaama aukáqtúwáita keqnáámmá aónáúnama maa-márábímmá anó-maruma yuráiyee. ániibo aabaúgómá mamá waéqma abutámmá aúqma naayó-tópóqón-únákáá uráiyee. ániibo wíyôkoma mamá karogaromá auréna naaegóráá uráiyee. ¹³ ániibo aabayákákémá wiyóqá yaráqmena marabí kuturáama miráuma kaben arammá ábu íkaraitana uwáágoma yoqmá arari umátúwáinikaa umá arammá marabí kuturááe. ¹⁴ aabayákógárâq ánatama yuwiqá yawátáma útínikaa umá útúmena kóuráiyee. ániibo máqtemma anugógárâq únópi máqten-aukapaq yaúturai-marukogaraq arari umá yarákááe. ¹⁵ maa-márábí anómma yabíkáa-wayukama anó-kamaani-kayukagaraq ááiq-wayukati kawáá-wáyúkágárâq oótamma netuqyaa makáa-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq kaqtó-mayai mayáa-kayukama ápéqa íma mayéta ápéqa mayéta o-káyúkágárâq muriánóbâq abo anón-anugoni óqtan-ainobaq máqtemma aúpâq aúyokaae. ¹⁶ ániibo anón-anugoraq anón-oqtakokaq kááyeta maará-tiráae: “mapámera tímúraataa ya yawááq éra áúgugu umátíkáaro! anó-naapaan-abiqtatarâq mái-nakoni aúrakaqtaba tipi-tipi-araakoni áyaqtaba áúgugu umátíkáaro! ¹⁷ yenákátí anó-yiyamma yínna-taoqa íbêqa pááq kéipoata náawaq kanaarâq itó-uma akoqnáá kéena minnágoma uyátaniyo?” téta tirááe.

7

Ítiráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

¹ minnáma ánatagitaq aónáúnama kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-wayukama maa-márágóni téba-tebaq itó-uraae. yemá maa-márágóni kaayaqté-kaayaqte-aayakaq yáqtoakaama móra maa-máráwábi únónábi yaawábi uwáá yoqmá íma matuwániye. ² ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakomma aónáúnana aabaúma utain-áúkápáké iráiyé. matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma wení awaaméqá mamé iráimma wemá anókaq ááyama kaayaqté-kaayaqtema Áánûqtunopake kaqtó-wayukama akoqnáama matéta maa-márágáráq únókáráq mamá táiq ínéta o-yúyába téna ³ wé mirá-tiraiye: “keráwáqá kabe-kabe umá maa-máráwábi únónábi yaayúrábi íma mamá táiq oro. áqnáabaq ketáái Áánûqtuni mayái-wáyúkátí yúwáayakaq awaaméq-yátááríq umá yikánúnatae.” téna tiráiyé. ⁴ ániibo kemá itaúnata aarawaamá awaaméqá máyáamma yoraútowaq ítaaraune. miráuma Ítiráaeo-wayukabike máqten-annabike netuqyaa-káyúkáráq (144,000) awaaméqá makááe. ⁵ miráitana Yútaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Arúbenin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Káátin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁶ Áátan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Náábatarin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Manáátaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁷ Tímionin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Aríbaen-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Íqtakaan-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) ⁸ Tébirunin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Yótébin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) Péqtiimaanin-annabikema netuqyaa-káyúkámá (12,000) máqtemma mi-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaé wakááe.

⁹ minnáma ánatagitana keqnáámma aónáúnama netuqyaamma aarawaamá áíku-taama móra-nakoma yemmá kanaaráq íma yorautíniye. máqtemma mi-nóinín-aúkáqá máqte-marabakema ókon-okon-augaraq máqten-aipike-kayukama máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-abaqa tipi-típi-araakon-abaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipi-típi-araakoma yenákáráké keqtáá yawéqma tiwiráí-yátááqá kéiyé.” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náapaan-abiqtataraq yaútûmareta móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náapaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

¹² “áraíne. mirá waíno.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémarauatae.

wenáyánápiké tágagitabobaqtaa máqte-qtataaqa auyánápí kéitaipoaqtaa wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mútûq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwîqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

áraiqtabae. minnáma waíno.”

téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ániibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtôma umátokaamma yemá náayubiyo? ániibo yemá náan-aukapakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamááríq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamin-ánnámá aíqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ániibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtôma tete uráawana yeqtí unáákáqtôgoma waayámma aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náapaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ánibo wágááwa nokáamma wení aokaq-náupáqá wekácq nunamummá kéitaae. miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemamáárîq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáammá nonáá íyikena ínoe.

ánibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye. wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma mayánoe. miráiyana Áánûqtuma wenamáárîq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.” téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákáiye.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráapamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kannaama íma aamá pááq uráiyé. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ ánibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámêqtaaregoni waaqókácq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íraqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íraqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq máinakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-táárérácq agamá ákûq umákanena uráiyé. ⁴ ánibo íraqô-kuyun í-kánágóní úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamukógárácq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íraqôn-aku-kana-tapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráamma kúrakena mi-táápápímmá maqmqá ógiqmarena maa-márábí iyaabótúwáitana kukáiye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kéyoraitana márûma yokáiye.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wéróq-ánámá matóráama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. ⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágárácq iragógárácq naaégárácq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápácq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá karáiyé. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitata anón-anuma iramá kainíkáá umá iyaabótúwáawana únopí kukéta kaumo-áúkápácq móra-aukapaqa waéqma naaemá aúkáiye. ⁹ únopí máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únopí-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikácq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqte-nokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikárácq kuturáiyé. ¹¹ wiyóqá wiyôpake yaráqmena kúmî-waigon áwîqa “aabígaraq-irae.” minnágon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kítiye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² ánibo káqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyômma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-uráae. móra-aukapaq aabaúgarácq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aúkááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábíké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórana anón-akikigoma méyábácq aabayákácq

arabéna uréire uráiyé. miráitaq itáúnana anókaq ááyama tiráiyé: “tirunô. tirunô. maa-márábi máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata káqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónáae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí pááq íniye.” téna anókaq ááyama tiráiyé.

9

óqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yuráae.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórana wiyókómá wíyôpake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. ánibo áitabaq abéyúmmá íma wáiq kíma ámikaae. ² miráitana wemá min-áitábáq ítuwaitana úmûmma utaimmá anón-iragoni úmûkaa utaráiyé. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgáráq uwáágokaraq mamá kumayuqá aúkááye. ³ netuqyaa-tái-wámma pítaaq min-úmúpíké yuwéta marabí kukáae. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóní akoqnáaraq umá matáae. ⁴ ánibo yemá maará téta aamá matáae: “karaatataáqá íma namá ánatera máqte-qtataaqa maa-márabí karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátáaqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuyoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátáaqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áímmá matáae. ánibo mi-kákómá waayúkama anómma yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúputata yíqtaba oníkáá uráiyé. ⁶ mi-kánáaráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo íanonoe. mi-kánáaráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítáaqá aónáúnama oótigoma ááíqa ínena yokaa iníkáá uráae. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá uráae. yóíkoma miráuma waayúka óíkaa uráiyé. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtáaqá miráuma aaratí yiqnótáuraa uráiyé. ánibo yíwáyakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráiyé. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáa umá (káapaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyáremmá oótigoma kúma ááíkaq yabitimáena kéwitana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráiyé. ¹⁰ yemá uwabaaikóní améráakaa umá uwaaqá yiméran aqtórâq wáqe-uráiyé. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uráiyé. ¹¹ yeqtí yabíkái-naqa wemá min-áitábáq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóní áwîqa Áábaronie. ánibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itáúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayaakoni aúkáapimma Áánûqtukaq amí-yátáaqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótâq-tááremá Áánûqtun aúbâq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórâi-waigoma timá ámikaiye: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúparêti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaarâq iyúwénata kóro.” téna timá ámikaiye. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtababoata yemmá iyúkaiye. ¹⁶ ánibo oóti ámûraaqa ááíq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mírioni) kegébâ ayuraa pááq uráiyé. miráitaq nôraq umábiyo téq ítaraune. ¹⁷ ánibo kemá miráuma kaikáá umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-óti ámûraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráiyé. waayúkama akoqnáa-puyaqa kúbekaama iragórâá tágama yóíkomma eqábuma miráuma-wayukama máqte-uráae. máqten-otigoni aqnómmá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáá uráiyé. ánibo yóyaupike abáaq-írágógáráq úmûkoga-raq uwaaq-áitógáráq yá-uráae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama

kaumo ánnáiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-írágógáráq úmûkogaraq uwaaq-áitógáráq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnáama yóyaupikaraq yimérapikaraq wáqe-uraae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáá uráitana óq-aqnomma wáqe-uraiye. miráitata minnárake waayúkama keyupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápikémma ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo tarôq o-qtátáákómá yinaaémma íyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakááe. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagááníq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráiyé.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáa-kaqto-naqa Áánûqtuni márûpake kukáiyé. wenaúraqa konnámá aqména aabotáyákómá aqnókáqá yaútúraiye. óíkoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínikaa uráiyé. ² wemá pááqyan-aba-wannaama ayáápipma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árûqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árûqma paá marabáq makáiyé. ³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabiq-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráiyé. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wíyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wíyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánáae téq únana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wíyón-áará timmá minnáma aúyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráiyé. ⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópikáráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqta mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáa umákaikaae téna tiráiyé. Áánûqtu wíyôma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókáráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráiyé. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “awé-í-kánáámá ánataguraiye. ⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínéna ínna-taoqa Áánûqtuni aúpáq-aúyánámmá wení amuné-wáyúkámá átê-wataabi timá yímikaimma abarokáq pááq ínana tiráátiniye. ⁸ ániibo min-áíkmá Áánûqtuni márûpake ókaraq timá tímikainiq umá keqnáámmá tiráiyé: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópikáráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikaiye. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráiyé: “maaminnâ emá maté naao. áyaqnoabaqa ikaa tínimanibo óyaukaq átê umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq átê uráimanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaqa ikaa tiráiyé. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-aipi anómma yabíkáiya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráiyé.

11

kaayaq-nákórátá watáama tiráiyé.

¹ kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mi-tátánápó maqmá aónaa.

² miráimanibo aokaq-nákóní naamátûpaq íma maqma aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaeao-wayukama íma íbaru-wayukama máewata yiyáapi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáarebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatâmmeta uréire ínoe. ³ miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. ⁴ yenákámá miráuma kaayaq-óríbétí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. ⁵ ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaíkáae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba miraráá umá wemá puíniye. ⁶ yenákámá akoqnáama yokáayapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnáama yokáayapoata máqte-nomma mamá kanaarác waéqma naaemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaarác táíq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátáárîq óyáae tétama kanaarác paá mirá-iyoye. ⁷ yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábáaq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqté ááiqa mú-íniye. miráéna yenákámá uyáténa yíkaminata puíyóye. ⁸ miráínana yenákátí aráaq-yuma mi anó-marukoni anón-api parerác íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkác kaapaq-yátáq pukáitaq yenákátí aráaq-yuma parerác íyóye. Tótôma-marukaa Íqtîbi-marukaagaraq mi-márúkáré. ⁹ waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí aráaq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráínata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. ¹⁰ ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámô puyóyaqtabama ôriq umá yimuqá maréta imá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqma néta aiqta-táúmá yoqma yeqti aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátáaqá yímikaipoata íyámma umáyíkaraae. ¹¹ kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aama yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó íyata waayúkama keyimoneta ôriq umá yáaqa kániye. ¹² yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yáayama tíniye: “kenákámá maabác úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. ¹³ mirámô kéina mikác anó-maruma yéna tiyáákaiyapake móra-aayapaq táwîq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwîqa múte yauwínoe. ¹⁴ kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátáaqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

¹⁵ abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuraiye. ánibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ánibo móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukama yeqti náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷ tirááe:

“uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémarauatae.

máqten-akoqnaama yokáne.

íbêqa emá maé naayóbakaráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átama yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábí-káyúkámá íyámma uráámanibo ení áyámma pááq kéiyé.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yaináí-kánáámá pááq kéiyé.

íbêqa ení mayái-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwîqa yaaguyábô-kayukama yíwîqa wái-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqíye.

íbêqa maa-márámá mamá táíq éwao-kayukama yemmá mamá táíq í-kánááráqíye.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námma ituwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náupáq wáitata máqtemma aónaraae. áníbo aabayûma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kítitana márûma kéyoraitana kaábaramma kukáíye.

12

aaraqótê anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq páaq uráíye. minnágoma mirá-uráíye. móra-inimma máena aneqá aabaúma maqma atáa-uma wáqtô íyáanikaa uráíye. miráitana wíyômma aítakoni aménáápáqá wáqe-uráíye. áníbo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáíye. ² wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akái-áíqá uráíye. miráitana aíqa ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráíye. ³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa páaq uráíye. min-áwááméqá mirá-uráíye. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uráíye. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awayaamma aqnókáq wáqe-uráíye. áníbo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnokaqa wáqe-uráíye. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápíké mórama wíyôkake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá iyápo akánéna in-íníkoní aúbáq itó-uma máena min-íníkomá iyápo akáinaq min-íyápo ikámma nánáae téna awé uráíye. ⁵ min-íníkomá iyápóma inaamaí marákáraiye. min-íyápógómá anaaékaqa akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. áníbo min-íníkomá iyápo áká-tuwaitata páátákáá min-íyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náapaan-abiqtataraq utááe. ⁶ áníbo min-íníkomá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuraiye. min-áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-íníkomá máqe-uráíye. ⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aiqa páaq uráíye. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááiqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááiqa uráánamanibo ⁸ yeqtí akoqnááma íma wáqe-uráipoata ááiqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uráíye. ⁹ áníbo anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwîqa Tááqtae máqe-uráíye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timáyimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-márábí kukááe. ¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq páaq immá keqtáá yawéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq páaq kéíye. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anónaapaamma kéíye. min-nákómá ketáái tîbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márúkake márúte kéiyabotuwaae. ¹¹ ketáái tîbâqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítapoata wemmá uyátáraae. tipí-tipí-araakoni naaeráké akoqnááma mayéta yetáama ítuqtaba téta yemá puíyábá íma kéqaraapoata ááiqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnáyaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaararîq íníniq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáíye.” téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráíye. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-márábí máqe-urena min-íníkomá inaamaí marákárain-inikoni anaaé wakáíye. ¹⁴ miráitata min-íníkomá anón-

akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabêna wenamáapaq kaqamáq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-áúkápáqá aáwakaqa íraqôniq umá kawáá uréta kaumo-kárítímáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uraiye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáiyé. witúwáitana mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-íníkkómá waqména kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puíkáae téna uráiyé. ¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráiyé. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. ¹⁷ ánibo anó-kumurokoma min-íníkkómá áyamma umákéna wení yaímma-iyapo-annate ááiqa mó-umayikanena uráiyé. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaaé waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóni aqtamáabaq itó-uraiye.

13

kaayaq-ábáaq-wámmá utaráaye.

¹ miráitana abáaq-wámmá aónáúnana únópíké utaréna tiyáaka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uraiye. mi-kákóni áwáayakaqa tiyáaka-naapaa-kamoqa wáqe-uraiye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uraiye. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráiyé. aítaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráiyé. óyaukoma anómma áwáábíq-putiraakaakoni (arááyane)” akáá umá máiyó? náawaq kanaaráq wemmá ááiqa umákaniyo?” téta tiráae. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábáaq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáarake kaayaq-wáyúká umá kaayaqté-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uraiye. ⁶ óyauqa ógaakéna Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá timákéna Áánûqtuni áwíqtaba wení márûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tiráae. ⁷ miráitana Áánûqtuma min-ábáaq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábáaq-wákóni akoqnáama aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uraae. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwíqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abáaq-wákómá wekáq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikaiyama kanaaráq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tókaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáiq-itaiq í-yátáaqá akoqnáá umá yáq-tokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokáq uráiyé. min-ábáaq-nákóni aqnópíké utain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa uráitana anó-kumurokoraa aamá tiráiyé. ¹² maamin-ábáaq-wákómá áqnáaen-abaaq-waakoni akoqnáama aménáápáqá máqe-uraiye. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márabí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-wakoma maa-márabí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéiyé. móra-anon-awaameqa mirá kéiyé. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáiyé. ¹⁴ miráitana min-ábáaq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáiyé. min-áwááméq-yátáaqá áqnáae-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráiyé. máqte-marabi-kayukama áqnáae-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráiyé. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráiyé. ¹⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábáaq-wámá aama min-ámápí ámitana aamá kanaaráq

tínata náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. ¹⁶ máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubauma iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. ¹⁷ miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyánîq kanaaráq íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéiyé. wenáwîre. náápaamma wenáwîkon awaaméré. ¹⁸ awaaméq-áuyábámá aupaq-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákaiye. náawabi áá kéitaina-nakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyánápí maíno. mináápaámmá móra-nakonae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-típi-araakoni áwîkaraq aboán áwîqa yúwáayakaqa máqe-uraae. ² kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móra-aikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-aaraa tiráiyé. min-áímmá itaúnama imá teníkáá umá náriq-naraaq-yataakoma áama tiráiyé. ³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mi-táigání-káyúkámá (144,000) marabíké yíwîkai-kayukama aúgen-ima tirááe. min-ímá káqo-kayukama íma kanaaráq kéte. ⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma mórabi máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnápáq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwîkena yeráwáqá áqnáábariq umá Áánûqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátáaré. ⁵ yeráwáqá yóyaupike kaaqaari-áímmá íma téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá íma wáiyé.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyé. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-márábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikaiye. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiye: “waayúkama yainánîq-kanaama pááq uráibo Áánûqtuqtaba ikatîq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwîqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq tarôq urái-nakomma wekáq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyé. ⁸ Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaaé móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyé: “Pébírôniqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébírôni-wayukama yeqtí táwî-aaimma máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúqyíkáama Áánûqtuni áyámma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ⁹ yenákátí yinaaéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá aúwáayakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániye. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áítókógáráq irá aráinana aíqa ôriq umá íniye. ¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tíyama yúwáayakaq abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mayétama miráráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-íq ínoe. minnýyaba úmúmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniye.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyé. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Káríqtoqak itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake

itaúnana min-áímmá téna tiráíye: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Káríqtoma wekáqtábá éta pukáíya-kayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnýaba ‘owé’ kėtiye. íbêqa yeqtí akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqtí íráqôn-aaikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráíye.

marabíké aáwaqa mayai-kánaámá abarokáq uráíye.

¹⁴ ániibo aónáúnana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákáq Waayúkagon Áráakaa-naqa máqe-uráíye. min-nákóní aqnókáqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaíq púráá-qtátááqá matokáíye. ¹⁵ ániibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náúpáké yaúbama kukéna anókaq ááyama konnákáq máí-nakomma maará téna timá ámikáíye: “ení púráá-qtátááqnápó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánaámá abarokáq uráítana marabíkén-ááwákómá ábu karáíye.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákáq máena wení púráá-qtátáánápó marabíké ábukain aáwaqa yurákáíye. ¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púráá-qtátáákáráq matoréna kukáíye. ¹⁸ ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake kukáíye. wemá iratábá akoqnááma matáíye. anókaq ááyama min-nákómá áanaíq púráá-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikáíye: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráíye. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paábaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáaimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítíráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáaimma Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naegómá ôriq umá ko yááya uráíye. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótiqon aqnókáq utáíye.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá matááe.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá itaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtóráq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyamma matokááe. ² ániibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígíyôq uráíye. non áwabaq ááíqa umá uyátáraa-kayukama máqe-uraae. yeráwáqá abááq-wakomma wení amakókáq nunamummá íteta wenáwíkon náápaamma yemá ímataapoata ááíqa umá uyátáraae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááe. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayai-náqá Mótetini igáráqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uráíye: “uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae. enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyaináíye. máqte-kamaanima yabíkáana-wai máane. ⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô? náawaq kanaaráq enáwíqa íma múte yauwíníyô? emá enamáa aokaq-náqóne. máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe. arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq pááq uráíye. maa-qtátááqtábá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?” téta imá tirááe. ⁵ ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguráíye. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí pááq íní-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae.

waayá-káqtómá itokéta áwáararaa kai-qtátááqá yímûranna urááe. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqti aúkápikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyámma ógiqua wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni akoqnááqaraq wení tágama-yataakaraq mi-náúpáqá úmûkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móranakoma íma kanaaráq uyáberanimanibo paá máráiyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqti abapaké kaayaq-áqtórâq-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyámma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyámma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé. ² ániibo áqnaábaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyámma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóní amakókáq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yíkaraq anó-naomma pááq uráiyé.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegórâá itana únópi-kámá máqtepaq pukááe.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá anó-nopikaraq poqnopikárâq aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiye. ⁵ ániibo maaminókáq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokarîq kée tái-wayukama yaináanama arupú uráiyé. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágárâq ení amuné-wáyúkágárâq yíkamma púyô-naaema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqti anónnáma yímikaiye. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqti tái-mayane.” téna tiráiyé. ⁷ ániibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taarerake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íráqônîq umá kéyainaiye.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo kaayaqté-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ániibo maamin-ábáúgóní kokokómá irá kamá káútî-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-márábí pááq immá Áánûqtun aménáápátâá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwîqa íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóní náápaan-abiqtataraq aqtítuwaitana wení yabíkái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkáiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábîmma ukákááe. ¹¹ yeráwáqti yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwîqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqti waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikarâqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

¹² ániibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpârêti anónopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabíkâa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráiyé. ¹³ kemá Yóáane aónáúnana anó-kumurokoni abááq-wákóní kaaqaari-ámúné-nákóní yóyauqnobake kaumomá aágoma tái-aama táoraa-kama yáubama irááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-oko-kaataae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anó-kanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá tarôq kéoe. máqte-marabaq wéyáwé umá anómma yabíkâa-kayukama yorupamá yiketa Áánûqtuma mútûq-akoqnaama wái-nakoni kanaaráqá ááiqa pááq íniye.

¹⁵ ítáaro. kemá móra moyá-nákórâá umá keráwáqtôpaq yayamá yénúne. móranakoma kawáá umá unáákáqtôma aneqá umátorena íma awapáá uréire ínna-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraan-aama máqtemma yabíkáa-kayukama yíwíqma áikuyikaitata min-áyápáq íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá irena wení táápeqa mamá uwáábaq aqtí-tuwaitana aokaq-náúpákémá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataíye.” téna tiráíye. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayûma kéyoraitana anómma márû yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márûma yéwainikaq íma uráibo anómarauma yuráíye. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumobí yáikaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébírôniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáa-ayamma mataáe. ²⁰ ániibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánûqtuni márûpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtórâq-tái-yátááqâ ôriq kéumayikaitatapoata Áánûqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-íníkmá táí-meyamma matáíye.

¹ mórâma abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké kaayaq-táápéqâ maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “iyo. aakaq-íníkmá anó-nokoni ámûraaq máena wení táí-meyamma mayánîmma aráátenune. ² marabíké anómma yabíkáa-kayukama maami-áákâq-íníkgárâq kumari-yátáárîqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkâtí yúranannama nommá naa-káyúkárâá aúqyíkaraiye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánûqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáa kéitana mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tíwíqmena kaqmáapaq uráíye. min-áyápáqâ aónáúnana mórâma karogoron-ábááq-wámmá wení ámûraaqâ mórâma aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábááq-wákóní aneqâ Áánûqtuqtaba taíganin-akayaan-awiqa wáqe-uraae. maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uraiye. ⁴ maamin-íníkmá tokô-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátórâqâ pááqyan-oqtama ôriq umá áwáarara kégaitana íráqôniq uráíye. maamin-íníkmá ayáápimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqâ táwîq uráimma ógiqma wáqe-uraiye. ⁵ min-íníkmá áwáayakaq mórâ-awiqa aúpâq-ááikárâq wáqe-uraiye. Pébírôniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá táí-aaikoti yinóae téna wáqe-uraiye. ⁶ ániibo maamin-íníkmá Áánûqtuni aokaq-wáyúkâgárâq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwâqti naaemá naréna maamin-íníkmá nommá naan-íníkmá uráíye.

ániibo kemá Yóáane maami-qtátááqâ káoneq ôriq umá iyánâaq uráune. ⁷ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê yi-wáígmá timá tímikaiye: “nôraq itaawâq iyánâaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínímá ámûraaq máitana yenákáyábâ aúpâq-ááímmá timá-amenune. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqâ máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítíma ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwîqa maa-márámâ tarôq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokâq ínata káoneta iyánâaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqâ maamin-íníkmá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqâ maamin-íníkmá maraq máena abapaké kaayaqâ anómma yabíkáa-kayukae. ¹⁰ ániibo abapaké kaayaqâ anómma yabíkáa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórâma íbêqa máitana mórâma anaaékaqa abarokâq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqâ máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkáa-naqa máena abapaké kaayaqâ anómma yabíkáan-annabikaraq máíye.

¹² ánibo abáaq-wákóní tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkáa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náapaamma yabíkáiqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábáaq-nákógáráq náapaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnáama náapaakaraq abáaq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típkoni áráakomma ááiqa umákaiyana tipi-típkoni áráakoma ááiqa umá yeráwáqá uyátaniye. minnâ tipi-típi-araakoma máqtemma uyátaráa-kayukati uyátarái-nakoe. máqtemma anómma yabíkáa-kayukati anómma yabíkái-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq márâa-kayukae téta itáiq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tiráae.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ óq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámûraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq máae. ¹⁶ ánibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abáaq-wákógáráq yagarotaréta aakaq-íníkmá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá uráa-kayukama Áánûqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abáaq-wámmá amíyana mikánááráqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ánibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkáa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóní aménáápáqá máae.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébírôniq anó-maruqa táiq umáguraiye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye. ² anókaq ááyama tiráiyé:

“yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébírôniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.

íbêqa maami-márúkómá waátama kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.

káqo-kaqon-aagoma numagáráq táigon-aikaraq íyíkáawata mibáq kémaae.

³ itáaro. waayúkama máqte-marabake min-íníkmá kumari-ááiqtábá yúrananna uráae.

ánibo anómma yabíkáa-kayukama min-íníkmá kumari-yátááqá tarôq uráae.

wenaúranannama wéyáwé kéitana minnáyaba marabí meyánîq o-káyúkámá oótamma netuqyaanîq umá matááe.”

téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráiyé. ⁴ ánibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáa umá tiráiyé:

“ketí waayúkao, népaq min-íníkmá pake yá oro.

wení kúmiq-yataakaraqo yagaróqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma mayánoe.

⁵ min-íníkmá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení táí-aiqtaba Áánûqtuma aákaq uráiyé.

⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.

yagaróqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaróqtaráina-yataaqa umákáaro.

wení anónnáma yagaróqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.

⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq umá aíqa í-yátáákaráq aru-qtátááqá áméro.

wení aúyánápi maará téna kétiye.

‘kemá anómma yabíkái-inikorraa umá máune. kemá íma keqto-íníne. kemá tirumma íkéiye.’

téna aúyánápi kétiye.

⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta puí-yátáákáráq yoaa-yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.

iranápó wemmá agamá kautíniye.

minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye.”

téna Áánûqtuni márûpake tiráiyé.

⁹ ánibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-íníkgáráq kumari-yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. úmûmma káoneta yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabitínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aíqtaba yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:

“tirunô. tirunô. Pébírôniqtaba tirunô.

akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráiyé.”

téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyánîq ínopoata maa-márábí meyánîq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íráqôn-oqtanabi íráqô-karunaama áwáarara kai-tábáráábémá tokônabi karogarmá íráqômma waayá-tábáráábégáráq yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íráqô-tarake-qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma naí-wínábi yaímma ákû-kanama irabí agamá ákûq í-yátááqá yaímma íráqô-kuyumma í-nókáráq yaímma wááéni-nokaraq íráqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqtí tipi-típigaraq oótiwabi yabitíana waéqmena wí-yátáákáráq mayaí-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyánîq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá túyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtôpake aúyokuraae. máqten-otamma mi-qtátááqá aónánaama íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoaq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyánîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aíqtaba yoaa nómámá éta ibiqá yaráyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqnapó anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-káárémá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárébi mayaímá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta

¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmûmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe: “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboánîq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáá-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútena únópi iyaabótuwena tiráiyé:

“maamiráráá akoqnáá umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

²² miráinata naríq-naraaq-aimma timá itaí-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aimma itaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkáríq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyanîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae. waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yímiketa makákááe.

²⁴ maami-márúkáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naagáráq wení aokaq-wáyúkátí naagáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naagáráq aónanoe.” téna akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráíye.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

¹ anaáekaqa kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábíké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
keqtáá yauwécma kétiwirai-nakoe.
tágama-yataakaraq akoqnááma wennáe.

² áraikaraq arupúkaraq kéyainaiye.
min-íníkomá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkámmá mamá táíq uráitana Áánûqtu wemmá yáikaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá yíkakaiqtaba min-íníkomá táimeyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ániibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéíye.”

téta tirááe. ⁴ ániibo móra-wayuka umá kaayaqte-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqte-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq máitata wekáq maará téta tirááe:

“áramma waíno. Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráíye:

“máqtemma Áánûqtuni mayái-wáyúkáo, Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
máqtemma mi-káyúkámá yíwîkaraq íma yíwîqa máe-kayukagaraq keráwáre.
Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.”
téna tiráíye.

tipi-típigoni áráaqa Ítuma aaraukárîq wáíye.

⁶ ániibo kemá Yóáane ítaraunana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-aagaraq kétéitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.
uyátarai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínena kéíye.

⁷ ketáámá íraqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máránatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukárîq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone yeqtí kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.

⁹ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê i-wáígómá timá tímikaiye: “maamin-áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukákáq-ááwáqtábá yááyaa-kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wekáq nunamummá timákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá tímikaiye: “íma miráráá uwo. Áánûqtukaq wenamáa nunamummá tiyo. egáráq enábâqawaaraayuma Ítuqtaba itáíq-itaiq oníkáá

umá kegáráq paá Áánûqtuni mayái-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátiqtaa mayéqtaraa mórabi kéunatae.” téna tiráíye.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá pááq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóni ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáunana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye. ámûraaq mái-nakoma itáiq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtábá tirááe. arupúkararaq keyainena arupú-aiiqtaba ááíq káiye. ¹² wenaúrakoma íraráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awíqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaarácq íma kéitaiye. wenamáá wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtôma naaegómá yawááq uráitata áwíqqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake ááíq-i-wayukama yeráwáqtí waayán-ótígóni ámûraaq máeta yeráwáqtí yineqá waayán-únákátó umátoreta min-nákóni anaaé waqméta urááe. ¹⁵ áqnáabaq yeráwáqtí anómma wi-nákóni óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma itáan-araukaqa yíkaminíye. ánibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamááríq ánná-aramma yatámma anommá kaqmá yayáinana miráráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. ¹⁶ ánibo maamin-nákóni árûkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awíqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátaráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáíye. ¹⁷⁻¹⁸ ánibo kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire onúmámá timá yímikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.

anómma yabíkáa-kayukati yúgararaq ááíq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgararaq yama naaro.

akoqnáá-wayukati yúgararaq oótigoni yúgararaq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgararaq naaro. máqtemma yíwíkararaq-wayukama íma yíwíqqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqqa mayáa-kayukama ápéqqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-marábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááíq-i-wayukagaraq máqtemma yama áíkuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááíq-i-wayukagaraq ááíqqa ínéta yokaa urááe. ²⁰ miráimanibo abááq-wákógárácq kaaqaari-ámúné-nákótê anón-awaameqa abááq-wákóni aúbáq tarôq urái-nakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáiye. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. minókááyúmmá iragárácq uwaa-áitókárácq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráíye.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáiye. ánibo min-nákóni ayáápimma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáiye. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá

aráapatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) maínata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainái-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqtí yirun-íyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókarábi wení amakókáq nunamummá ítéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápíke aúwaraimma mayéta Ítu Káríqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabíkááe. ⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánáaráq áqnáabariq umá pukáápíke itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápíkemma áqnáabariq umá itó-uraiya-kayukama yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní akoqnáama aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááiqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabíkái-naqa áwîqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánnoe. mi-márúkón áwîqa Méígogae. Tááqtaani ááiqa-i-wayukama únókóní kegébaraa umá taíгани mánnoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákain-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márûpake iragómá kukéna maamin-ááiqa-í-wáyúkámá kamá ánataraae. ¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áítógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánnoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráíye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákáráq ikatíq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uraiye. ¹² ániibo pukáa-kayukama yíwîqa wáikayukagaraq yíwîqa íma wáikayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-aba-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópí pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáíye. áítanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáikáíye. ¹⁴ miráitana áítayamma yéta puí-yátáákáráq yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áítógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoriq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yáináí-nakoma matúq-matuq umá máí-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwîqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyôkaraq

¹ kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákáráq yáwítana únómá ókaraq íma wáqe-uraiye. ² miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóní áwîqa aúge-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna iníkáá umá wenaneqá matawékaraq kétagaiye. ³ ániibo ítaraunana náápaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq

ááyama tiráiyē: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáiyē. wemá yetê mániyē. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí aúkáapimma mániyē. ⁴ miráinata Áánûqtuma wenamáárîq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááqá yáuraipoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íéta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yiqa íma íniyē.” téna min-áikómá tiráiyē.

⁵ ániibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyē: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyē: “maamin-áímmá wanaabí agayaa. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniyē. árain-aimiyē.” téna tiráiyē. ⁶ ániibo wemá óqa maará téna timá tímikaiyē: “maami-qtátááqá abarokáq umá kánataiyē. máqte-qtataaqtaba kemá kenamáárîq áqnáabariq éq aqtórakáráq máune. náawanabi nonáá ákainama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. ⁷ ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániyē. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániyē. ⁸ ániibo yaímma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáiq-itaiq umá iyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkagáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkagáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. íramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

⁹ ániibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqté-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínena miráitana ketôpaq Yóáaneqaq iréna maará téna timá tímikaiyē: “iyo. tipi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwíráimma aráátenune.” téna timá tímikaiyē. ¹⁰ ániibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tíwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwîqa Yérútaárebaq Áánûqtuni márûpake kúmimma tiráátiraiyē. ¹¹ maamin-aúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-oqtakoma áwáarara kainikáá umá tágaraiyē. ¹² ániibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiyē. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítírááéó-ánná-wáyúkátí yíwîqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiyē. ¹³ maami-márúkóní kururáqá aabaúma utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúma kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana tébateba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiyē. ¹⁴ ániibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápáqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá tipi-típi-araakoni timáyíkaraa-kayukati yíwîqa wáqe-uraiyē.

¹⁵ ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uraiyē. ¹⁶ maami-márúqá máqten-aukapaqa móraiq umá yáumatamma wáqe-uraiyē. Áánûqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anómáruqa (2,415 km) wáqe-uraiyē. kokupaqá móraiq umá (2,415 km) wáqe-uraiyē. ¹⁷ ániibo maami-kúrúma yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uraiyē. ¹⁸ maami-márúkóní kurumá íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokoráá uráiyē. ¹⁹ miráitana maami-kúrúgóní aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqôn-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiyē. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uraiyē. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokôn-oqtama wáqe-uraiyē. anaaékaqa awígíog naráin-oqtakaraq yaaénagaraq ²⁰ abutákáráq kawaan-áigáráq eqábugaraq tubú áyúraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkákáráq múma aqtóráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyē. ²¹ máqtemma

títaupake kayaaq-óqtaráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóní anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútînikaa umá umákaiye. ²² ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uraiye. ímiye. Áánûqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. ²³ Áánûqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóní ókáá kéiyé. aati-aatimá tágaiyaiq kéipoana aabaúkáráq wíyôkaraqtaba íiye. ²⁴ miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámáyátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqtí kateko-yátááqá akoqnáa-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe. ²⁵ mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. ²⁶ miráinata máqte-kamaanima yeráwáqtí tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. ²⁷ ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-máníkónôpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaaráq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánûqtun-aama íkéwaraa-kayukama íma kanaaráq uyáberanomanibo mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkaráq yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaaráq mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

¹⁻² kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánûqtunopake mórana anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóiqá aónai-yataaqa kaapókáá uráiyé. Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma kukáiyé. mi-márúkóní anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móradora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóní ánagoma aarawaamá mamá yeráwáqá íraqôniq uráiyé. ³ mi-márúkáqá mórana Áánûqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánûqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánûqtuni mayái-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. ⁴ Áánûqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwíqa yeráwáqtí yúwáayakaq agamarániye. ⁵ kumayuqá íma auráinana ókáráq aaqá kaíyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yawwéqma kumíniye.

⁶ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá keyimitata wataama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa páaqya-kanaabi abarokáq ínîqtaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ániibo Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá páaqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ániibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekáq áaimma átáma ténáae túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etêgaraq amuné-wáyúkágáráq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamáa wekáq nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ániibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyóqtuwaao. ímibo abarokáq ínî-kanaama waaqókáríq kéiyé. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá

tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ánibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ánibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnaabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáráq kemá máune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaaráq matúq-matuq umá máiyagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaaráq maami-márúkóní oqtaráqá uyáberanoé. ¹⁵ miráimanibo kebó-yátáárîq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáráq kumari-yátáárîq o-káyúkágáráq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníkókáq nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáráq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma timákaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáiq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyoqa kamá kétagaune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá ítaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áíkóní ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-meyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ánibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá máiyagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátarái-nakoma Ítuni íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.